

REPUBLICA MOLDOVA

**RAPORT DE EVALUARE A PERFORMANȚEI CHELTUIELILOR PUBLICE ȘI A RESPONSABILITĂȚII
FINANCIARE (CPRF)
inclusiv
EVALUAREA MANAGEMENTULUI FINANCIAR PUBLIC SENSIBIL LA DIMENSIUNEA DE GEN**

Iulie 2022

© 2017 Banca Mondială

1818 H Street NW, Washington DC 20433

Telefon: 202-473-1000; Internet: www.worldbank.org

Unele drepturi sunt rezervate

Această lucrare este un produs al personalului Băncii Mondiale. Constatările, interpretările și concluziile exprimate în această lucrare nu reflectă neapărat punctele de vedere ale directorilor executivi ai Băncii Mondiale sau ale guvernelor pe care le reprezintă. Banca Mondială nu garantează acuratețea datelor incluse în această lucrare. Granițele, culorile, denumirile și alte informații afișate pe orice hartă din această lucrare nu implică nicio judecată din partea Băncii Mondiale cu privire la statutul juridic al oricărui teritoriu sau aprobarea sau acceptarea unor astfel de granițe.

Rights and Permissions

Materialul din această lucrare este supus dreptului de autor. Deoarece Banca Mondială încurajează diseminarea cunoștințelor sale, această lucrare poate fi reprodusă, integral sau parțial, în scopuri necomerciale, atâta timp cât se acordă atribuirea deplină a acestei lucrări.

Atribuire—Vă rugăm să citați lucrarea după cum urmează: „Banca Mondială. {ANUL PUBLICĂRII}. {TITLU}. © Banca Mondială.”

Toate întrebările referitoare la drepturi și licențe, inclusiv drepturile subsidiare, trebuie adresate la Publicațiile Băncii Mondiale, Grupul Băncii Mondiale, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, SUA; fax: 202-522-2625; e-mail: pubrights@worldbank.org.

Evaluarea cheltuielilor publice și responsabilității financiare (CPRF)

din Republica Moldova

Iunie 2022

Secretariatul CPRF confirmă că acest raport întrunește cerințele de asigurare a calității și prin prezenta oferă calificativul **'PEFA CHECK'**.

Secretariatul CPRF
6 iunie, 2022

Moneda Republicii Moldova și cursurile de schimb valutar orientative

Unitate valutară locală: Lei moldovenești (MDL)

1 US\$ = 17.7452 MDL

1 EUR = 20.0938 MDL

**(cursurile oficiale ale Băncii Naționale a Moldovei la
1 ianuarie, 2022)**

An fiscal

1 ianuarie – 31 decembrie

Mulțumiri

Raportul a fost elaborat de echipa Băncii Mondiale pe baza rezultatelor Evaluării Cheltuielilor Publice și Responsabilității Financiare a Administrației Centrale a Republicii Moldova. Evaluarea a fost efectuată în cadrul Fondului fiduciar programatic cu un singur donator Partea a II-a Europa 2020 (TF073628) în contextul Acordului cadru financiar de parteneriat din 2020 dintre Grupul Băncii Mondiale și Comisia Europeană (CE), în numele Uniunii Europene (UE), din 8 iulie 2020.

Echipa de evaluare CPRF a fost formată din experți de la Banca Mondială și UN Women. Echipa de evaluare a fost condusă de Dna Oxana Druță (Specialist superior în management financiar, liderul echipei de lucru) de la Banca Mondială. Echipa Băncii Mondiale a fost formată din Dl Marcel Chistruga (economist), Dna Julia Dhimitri (specialist în management financiar, Secretariatul CPRF), Dna Iryna Shcherbyna (specialist superior în sectorul public), Dl Tural Jamalov (specialist superior în management financiar), Dna Elena Corman (specialist superior în achiziții), Dna Ana Maria Luchian (Consultant în achiziții), Dl John Short (Expert internațional în MFP) și Dna Eugenia Veverița (Expert local în MFP). Echipa UN Women a fost condusă de Dna Dominika Stojanoska (Reprezentant de țară UN Women), Dna Ermira Lubani (specialist de program Bugetare sensibilă la dimensiunea de gen (GRB), Biroul Regional pentru Europa și Asia Centrală), Dna Lucreția Ciurea (Analist de monitorizare și raportare, UN Women Moldova) și a inclus următorii experți pe dimensiunea de gen: Dl Johann Seiwald (Expert superior în buget, Consultant), Dna Petra Gschiel (Expert superior în buget, Consultant) și Dna Tatiana Savva (Consultant).

Dna Iuliana Stratan (Asistent de program, Banca Mondială) a oferit suport logistic și administrativ. Dl William Gallagher (consultant) a oferit o revizuire editorială profesională și asigurarea calității.

Raportul a beneficiat de comentariile și observațiile oferite de evaluatorii inter pares: Secretariatul CPRF, Dl Patrick Piker Umah Tete, Specialist superior în sectorul public, Practica de guvernare (Banca Mondială), Dna Natalia Sclearuc, șefa Direcției Politici și Sinteză Bugetară (Ministerul Finanțelor), Dl Josip Juric, Manager de Program și Luca Oriani-Vieyra, Guvernare Economică, Finanțe Publice și Politică Macroeconomică, DG-NEAR (Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova), dl Arturo Navarro, Economist superior, dna Marina Marinkov (Fondul Monetar Internațional) și dna Lucreția Ciurea, Analist de Monitorizare și Raportare (UN Women).

Echipa de evaluare CPRF își exprimă recunoștința Echipei de supraveghere CPRF pentru îndrumarea valoroasă oferită în timpul procesului de evaluare – dna Natalia Sclearuc (șefa Direcției politici și sinteză bugetară, Ministerul Finanțelor), dl Gintautas Baranauskas (Șef adjunct al Departamentului Operațiuni, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova), dl Luca Oriani-Vieyra (Guvernanță Economică, Finanțe Publice și Politică Macroeconomică, DG-NEAR), Dl Boris Filipov (Ofițer de Programe, Dezvoltare Economică și Oportunități de Piață, Uniunea Europeană), dl Josip Juric (Manager de Program, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova), dna Lucreția Ciurea (Analist de Monitorizare și Raportare, UN Women), dna Maia Savva (Curtea de

Conturi a Republicii Moldova), și dna Marianna Spoiolo (consultant principal, Comisia parlamentară de control al finanțelor publice).

Echipa de evaluare CPRF recunoaște excelenta cooperare și asistența primită din partea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova în coordonarea evaluării din partea Republicii Moldova și adresează mulțumiri speciale doamnei Dina Roșca (Secretar General) și doamnei Natalia Sclearuc (șefa Direcției politici și sinteză bugetară). Echipa își exprimă, de asemenea, recunoștința tuturor instituțiilor guvernamentale implicate pentru colaborarea lor eficientă în timpul interviurilor, în etapa de evaluare și finalizare a raportului.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV.....	12
1.0 INTRODUCERE	20
2.0 INFORMAȚII DE CONTEXT DESPRE ȚARĂ	25
3.0 EVALUAREA PERFORMANȚEI MFP.....	40
PILONUL UNU: Credibilitatea bugetului	40
IP-1. Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	40
IP-2. Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	41
IP-3. Veniturile real încasate	43
PILONUL DOI: Transparența finanțelor publice	46
IP-4. Clasificația bugetară	46
IP-5. Documentația bugetară.....	49
IP-6. Operațiuni ale autorităților publice centrale neincluse în rapoartele financiare	51
IP-7. Transferuri către autorități publice locale.....	55
IP-8. Informații despre performanță în prestarea serviciilor	60
IP-9. Accesul publicului la informații fiscale	67
PILONUL TREI: Administrarea activelor și pasivelor	70
IP-10. Raportarea riscurilor fiscale	70
IP-11. Managementul investițiilor publice	77
IP-12. Managementul activelor publice.....	82
IP-13. Managementul datoriilor	89
PILONUL PATRU: Strategie fiscală și bugetare bazate pe politici	97
IP-14. Prognoza macroeconomică și fiscală	97
IP-15. Strategia fiscală.....	100
IP-16. perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor	103
IP-17. Procesul de pregătire a bugetului.....	109
IP-18. Examinarea de către legislativ a bugetelor	114
PILONUL CINCI: Previzibilitatea și controlul executării bugetului	119
IP-19. Administrarea veniturilor	119
IP-20 Evidența veniturilor	132
IP-21 Previzibilitatea alocării resurselor în cursul anului	134
IP-22 Arieratele la cheltuieli.....	139
IP-23. Controale la salarizare	141
IP-24 Achizițiile.....	145
IP-25. Controale interne asupra cheltuielilor ne-salariale.....	161
IP-26 Auditul intern	165

PILONUL ȘASE: Ținerea evidenței și raportare	176
IP-27. Integritatea datelor financiare	176
IP-28 Rapoartele bugetare în cursul anului	179
IP-29 Rapoarte financiare anuale	183
PILONUL ȘAPTE: Examinare externă și audit	187
IP-30. Auditul extern	187
IP-31 Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit	197
4.0 CONCLUZIILE ANALIZEI SISTEMELOR MFP	204
4.1 Evaluarea integrată a performanței MFP	204
4.2 Eficacitatea cadrului de control intern	208
4.3 Punctele forte și punctele slabe ale MFP	210
5.0 PROCESUL DE REFORMĂ A MFP A GUVERNULUI	214
5.1 Abordarea reformelor MFP	214
5.2 Acțiuni de reformă recente și în desfășurare	217
5.3 Considerente instituționale	219
6.0 ANEXE	221
Anexa 1: Rezumatul indicatorilor de performanță	222
Anexa 2: Rezumatul observațiilor privind cadrul de control intern	231
Anexa 3: Surse de informații.....	237
Anexa 4: Urmărirea modificărilor de performanță pe baza versiunilor anterioare ale CPRF	256
Anexa 5: Calcule pentru IP-1, IP-2 și IP-3.....	273
Anexa 6: Structura organizațională a Ministerului Finanțelor	279
Anexa 7: Raport privind evaluarea managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen (GRPFM)	280
1.0 Introducere	283
2.0 Prezentare generală a constatărilor evaluării	295
3.0 Evaluarea detaliată a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen	300
GRPFM Anexa 1: Rezumatul indicatorilor	325
GRPFM Anexa 2: Surse de informații	328

Abrevieri și acronime

AAP – Agenția Achiziții Publice
AC - Autoritate contractantă
AE - Analiza economică
AF - An fiscal
ANSC - Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor
APC - Administrația Publică Centrală
APL - Autoritate publică locală
BASS - Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat
BERD - Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BI - Business Intelligence
BNM - Banca Națională a Moldovei
BPN - Bugetul Public Național
BS - Bugetul de stat
CC - Curtea de Conturi a Republicii Moldova
CBTM - Cadrul bugetar pe termen mediu
CCF - Certificat privind lipsa restanțelor față de buget
CCFP - Comisia de control al finanțelor publice
CCDR - Conceptul cadrului de diferențiere a riscurilor
CE - Comisia Europeană
CFPI - Control Financiar Public Intern
CNAM - Compania Națională de Asigurări în Medicină
CNAS - Casa Națională de Asigurări Sociale
COFOG - Clasificarea funcțiilor guvernului
COSO - Comitetul organizațiilor de sponsorizare al Comisiei Treadway
COVID-19 - Boala Coronavirus
CPRF - Cheltuieli Publice și Responsabilitate Financiară
CTIF - Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe
CUT - Cont unic trezorerial
DG NEAR - Direcția Generală pentru Vecinătate și Negocieri de Extindere
DMFAS - Sistemul de Management al Datoriei și Analiză Financiară
DUE - Delegația Uniunii Europene
EIPT- Evaluarea instituțiilor și politicilor țării
FAOAM - Fondurile de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală
FASS - Fonduri de Asigurări Sociale de Stat
FCE – facilitatea de creditare extinsă
FFE – facilitatea de finanțare extinsă
FMI - Fondul Monetar Internațional
GC – guvernul central

GBC - guvernul bugetar central
GFS - Statistici financiare guvernamentale
GRB - Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen
GRPFM - Managementul finanțelor publice sensibil la dimensiunea de gen
HG – Hotărârea Guvernului
HPB - Barometrului de sănătate a populației
IBAN - Numărul de cont bancar internațional
IFAC - Federația Internațională a Contabililor
INTOSAI - Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit
IP - Indicator de performanță
IPC - Indicele prețurilor de consum
IPPF - Cadrul internațional de practici profesionale
IPSAS - Standardele internaționale de contabilitate pentru sectorul public
IVPF - Impozit pe venitul persoanelor fizice
ISA - Instituția Supremă de Audit
ISD - Investiții Străine Directe
ISSAI - Standardele internaționale ale instituțiilor supreme de audit
ÎS - Întreprindere de Stat
LAP - Legea privind achizițiile publice
M1(WL) - Metodologia de punctare a legăturii celei mai slabe CPRF
M2(AV) - Metodologia de punctare a mediei dimensiunilor CPRF
MAPS - Metodologia de evaluare a sistemelor de achiziții
MDL - Leu moldovenesc
MEI – Ministerul Economiei și Infrastructurii
MF - Ministerul Finanțelor
MFP - Managementul finanțelor publice
MIP - Managementul investițiilor publice
MRC - Managementul riscurilor de conformitate
MTDMS - Strategia de management al datoriei de stat pe termen mediu
MRU - Managementul Resurselor Umane
NA - Nu se aplică
NIC - Număr de identificare a contribuabilului
NPSAS - Standardele Naționale de Contabilitate în Sectorul Public
ODD - Obiectivele de dezvoltare durabilă
OMF - Ordinul Ministrului Finanțelor
ONU - Organizația Națiunilor Unite
PAÎC - Program de asigurare și îmbunătățire a calității
PIB - Produsul Intern Brut
PPP - Parteneriat public-privat
RAP - Reforma Administrației Publice
SA - Societate pe acțiuni

SAD - Document Administrativ Unic
SAI - Subdiviziune de Audit Intern
SDDS - Standardul Special de Diseminare a Datelor
SFS - Serviciul Fiscal de Stat
SIA - Standardele Internaționale de Audit
SIGMA - Sprijin pentru îmbunătățirea guvernării și a managementului
SIMF - Sistemul informațional de management financiar
SMD - Strategia de management al datoriilor
SNCI - Standardele naționale de control intern
SV - Serviciul Vamal
TI - Tehnologii informaționale
TVA - Taxă pe valoare adăugată
UE - Uniunea Europeană
UEB - Unitate extrabugetară
UTA - Unitatea Teritorială Autonomă
USD - Dolar american
WBG - Grupul Băncii Mondiale

Sumar executiv

Scopul principal al evaluării CPRF 2021 este de a oferi Guvernului Republicii Moldova un diagnostic obiectiv și actualizat al performanței managementului financiar public la nivel național, bazat pe cea mai recentă metodologie CPRF recunoscută la nivel internațional. Aceasta evaluează calitatea sistemului MFP din Moldova și monitorizează rezultatele obținute urmare a reformelor MFP realizate de la evaluarea CPRF din 2015. Mai exact, evaluarea măsoară care procese și instituții contribuie la atingerea rezultatelor bugetare dezirabile, disciplina fiscală agregată, alocarea strategică a resurselor și prestarea eficientă a serviciilor.

Concomitent cu evaluarea CPRF a fost efectuată evaluarea suplimentară a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen (GRPFM). Scopul său a fost de a colecta informații cu privire la măsura în care sistemul de management financiar public (MFP) al țării abordează obiectivele guvernului în ceea ce privește recunoașterea diferitor necesități ale bărbaților și femeilor și a diferitor subgrupuri ale acestor categorii și promovarea egalității de gen. Raportul GRPFM este inclus ca Anexa 7 la Raport.

Evaluarea acoperă administrația centrală. Ea include bugetul de stat (inclusiv proiectele de finanțare externă), bugetul fondurilor de asigurări sociale de stat și bugetul fondurilor de asigurări obligatorii de asistență medicală (menționat de guvern ca Bugetul Consolidat Central). De asemenea, se referă la Curtea de Conturi a Republicii Moldova (Instituția Supremă de Audit), Comisia Parlamentară Permanentă de Control al Finanțelor Publice și Comisia Permanentă pentru Economie, Buget și Finanțe. Ea vizează unitățile care raportează în afara rapoartelor guvernamentale și întreprinderile de stat, din punct de vedere al indicatorilor relevanți.

În coordonare cu MF, evaluarea CPRF 2021 a fost condusă de Banca Mondială cu finanțare oferită de Uniunea Europeană și în parteneriat cu UN Women cu suportul financiar din partea guvernului Suediei. Evaluarea cuprinde ultimii trei ani fiscali încheiați ai guvernului (egali cu ani calendaristici) 2018, 2019 și 2020 și a fost efectuată în perioada iulie 2021 – noiembrie 2021. În ceea ce privește data decisivă pentru a ține cont de circumstanțele care se aplică „la momentul evaluării”, care este relevantă pentru alte dimensiuni, data limită în astfel de cazuri a fost 30 septembrie 2021. Din cauza pandemiei de COVID-19 și a restricțiilor asociate, evaluarea a fost efectuată mai mult virtual prin colectarea online a dovezilor, decât prin interviuri în țară, prin urmare acest fapt a afectat perioada de timp și progresul evaluării.

Ministerul Finanțelor conduce implementarea reformelor managementului finanțelor publice (MFP) pe baza Strategiei MFP. Actuala Strategie a Guvernului de Dezvoltare a Managementului Finanțelor Publice 2013-2022 (Strategia MFP 2013-2022) a oficializat angajamentul Guvernului de

a îmbunătăți într-un mod durabil responsabilitatea și performanța sistemelor de management al finanțelor publice. Adoptarea și punerea în aplicare a Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 25 iulie 2014 a marcat o etapă importantă în promovarea, modernizarea și consolidarea sistemului național de management al finanțelor publice. Se așteaptă că constatările CPRF din 2021 vor ajuta Guvernul să evalueze rezultatele și efectele implementării Strategiei actuale și să ofere informații pentru pregătirea noii Strategii și să identifice domeniile de reformă ulterioare. Evaluarea CPRF este importantă și în contextul operațiunilor de suport bugetar finanțate de partenerii de dezvoltare care utilizează sistemele locale ale țării pentru a-și canaliza resursele și doresc să cunoască performanța MFP a țării.

Sistemul MFP din Moldova a fost consolidat treptat ca urmare a reformelor implementate de Guvern în baza Strategiei MFP actuale. De la ultima evaluare CPRF, Guvernul a demonstrat progrese în asigurarea transparenței bugetare, extinderea și consolidarea disciplinei fiscale, îmbunătățirea bugetării anuale și multianuale și a clasificății bugetare datorită introducerii unui nou Plan de Conturi conform GFS 2001. Ministerul Finanțelor a îmbunătățit considerabil previziunile de venituri. De asemenea, s-au observat îmbunătățiri în funcția de audit intern ca urmare a adoptării unei metodologii și standarde îmbunătățite și a certificării auditorilor interni. Ministerul Finanțelor a inițiat elaborarea standardelor naționale de contabilitate pentru sectorul public aliniate la IPSAS și a întreprins măsuri pentru îmbunătățirea cadrului legislativ în domeniul achizițiilor publice și achizițiilor publice electronice. La sfârșitul anului 2017 noua lege cu privire la Curtea de Conturi a fost adoptată în conformitate cu cele mai bune practici internaționale care susțin consolidarea continuă a Instituției Supreme de Audit. Pentru a spori supravegherea parlamentară și responsabilitatea autorităților executive în ceea ce privește implementarea recomandărilor de audit emise de Curtea de Conturi, și-a început activitatea în 2019 o Comisie Permanentă de Conturi Publice (Comisia Parlamentară de Control al Finanțelor Publice), introducând și audierea publică a rapoartelor Curții de Conturi. Cu toate acestea, situația politică fragilă a țării, cu schimbări frecvente în Guvern, precum și izbucnirea pandemiei au afectat performanța MFP și ritmul reformelor MFP în ultimii ani.

Două evaluări diagnostice în managementul investițiilor publice de către FMI și în achizițiile publice de către BM, efectuate în 2019 și 2020, au identificat principalele puncte tari și puncte slabe ale cadrului legal și practicilor actuale în aceste două domenii ale MFP. Evaluările au oferit recomandări Guvernului și au deschis calea pentru reforme relevante ulterioare. Curtea de Conturi a fost supusă unei evaluări inter pares, susținută de Oficiul de Stat de Audit din Letonia și de Curtea de Conturi a Turciei. Recent, MF a început analiza ex-post și ex ante a strategiei actuale de MFP.

Următoarele domenii au fost identificate pentru continuarea reformelor și îmbunătățiri ulterioare:

Managementul investițiilor publice, al activelor publice și al riscurilor fiscale. Deși legislația actuală impune auditul obligatoriu al întreprinderilor de stat, aceasta nu este respectată în mod corespunzător. Planificarea și executarea investițiilor publice este slabă. Aplicarea cadrului de

management al investițiilor publice se limitează la anumite investiții asigurând o acoperire insuficientă.

Informații și management privind performanța. Deși planurile de performanță sunt întocmite și publicate împreună cu performanța reală, utilizarea informațiilor despre performanță este doar un proces birocratic, deoarece aceste informații nu sunt evaluate în mod regulat.

Controlul în executarea bugetului. Funcția de audit intern necesită consolidare la nivelul autorităților superioare pentru dimensionarea rațională a subdiviziunilor de audit intern și implementarea efectivă a mecanismelor de asigurare a calității în activitatea de audit intern din sectorul public. Trebuie sporită transparența în executarea contractelor pentru a permite urmărirea centralizată a situației contractelor de achiziții publice.

Ținerea evidenței și raportare. Introducerea standardelor de contabilitate în sectorul public trebuie accelerată.

Impactul MFP asupra rezultatelor bugetare și fiscale

Disciplina fiscală agregată. În ultimii ani partenerii de dezvoltare prin programele sale au ajutat guvernul să mențină un grad suficient de disciplină financiară agregată și sustenabilitatea datoriiilor. Cu toate acestea, situația politică instabilă, remanierele frecvente ale Cabinetului de miniștri și criza pandemiei de COVID-19 au avut impact asupra execuției proiectelor finanțate din exterior, ceea ce a dus la abateri semnificative de la previziunile inițiale. Documentația bugetară este cuprinzătoare și transparentă. Deși veniturile sunt colectate eficient de către organele respective, deficiențele în aplicarea abordărilor bazate pe risc la executare subminează disciplina fiscală, împreună cu un număr mare de operațiuni neraportate ale unităților la autogestione din cadrul administrației centrale. Nivelul arieratelor fiscale este unul moderat și acest fapt contribuie la realizarea veniturilor planificate. Controlul asupra angajamentelor este eficient și acest lucru împiedică unitățile bugetare să își asume noi angajamente în afara bugetului aprobat. Nivelul arieratelor la cheltuieli este foarte mic. Controalele trezoreriale puternice asigură că cheltuielile sunt efectuate în limitele alocărilor bugetare disponibile. Auditurile publice externe regulate a celor trei bugete principale sporesc disciplina fiscală.

Există deficiențe în gestionarea activelor care împiedică Guvernul să aibă o imagine completă a activelor sale și să crească la maxim valoarea acestora. Deși monitorizarea fiscală a întreprinderilor de stat este efectuată în mod regulat, aceasta se bazează pe informații neauditate care nu sunt de încredere și împreună cu o guvernare slabă pot ascunde unele riscuri potențiale și pot duce la o povară fiscală neașteptată pentru Guvern. Obligațiile de deservire a datoriiilor și garanțiilor sunt bine gestionate, previziunile macroeconomice și fiscale sunt elaborate corespunzător, iar toate acestea susțin disciplina fiscală. Cadrul fiscal general ar putea fi îmbunătățit printr-o analiză mai cuprinzătoare a implicațiilor ce le aduc modificările de politici.

Alocarea strategică a resurselor. Documentația bugetară este transparentă și cuprinzătoare și include informații despre performanța unităților de prestare a serviciilor. Acest lucru facilitează monitorizarea alocărilor strategice bugetate și executate și consolidează responsabilitatea Guvernului pentru deciziile luate. Planurile strategice pe termen mediu au costurile estimate la toate ministerele de resort, iar estimările bugetare sunt legate de aceste planuri, ceea ce permite alocarea eficientă a resurselor. Managementul investițiilor publice trebuie, însă, consolidat, iar documentația bugetară trebuie să ia în calcul mai bine costul ciclului de viață al proiectelor de investiții publice. Investițiile trebuie, de asemenea, să facă obiectul unei analize economice riguroase pentru a genera cea mai bună rentabilitate. Deși există un calendar bugetar clar, timpul acordat unităților bugetare pentru a-și finaliza estimările detaliate și ca Legislativul să examineze bugetul propus ar putea să nu fie suficient pentru ca aceștia să își încheie în mod semnificativ modificările sale. O colectare previzibilă a veniturilor și un flux predictibil de fonduri către unitățile bugetare asigură implementarea priorităților strategice ale bugetului.

Prestarea eficientă a serviciilor. Un buget general fiabil cu devieri moderate în totalul veniturilor și cheltuielilor realizate a fost atins în perioada evaluată, și astfel se reduce riscul realocării programelor de prestare a serviciilor către alte cheltuieli, totuși trebuie acordată atenție abaterilor în structura cheltuielilor conform clasificăției economice datorită performanței scăzute sistemice în investiții capitale. Bugetul transparent și cuprinzător adoptat de legislativ și execuția bugetară de încredere a facilitat monitorizarea adecvată a cheltuielilor pentru programele de prestare a serviciilor. Organele de administrare a veniturilor au asigurat încasarea veniturilor conform planificării și disponibilitatea acestora în timp util pentru unitățile de prestare a serviciilor. Previzibilitatea în alocarea resurselor și practicile de gestionare a numerarului promovate de trezorerie au asigurat disponibilitatea resurselor în timp util conform planurilor stabilite ale unităților de prestare a serviciilor.

Puterea procesului de achiziții este bună, deși informațiile privind achizițiile cuprinse în bazele de date, precum și disponibilitatea publică a acestora care este una parțială, ar putea fi îmbunătățite. Numărul mare de contracte bazate pe licitație competitivă are un impact pozitiv asupra eficienței prestării serviciilor.

Există un cadru legislativ puternic pentru a permite auditul intern, dar jumătate din subdiviziunile de audit intern din administrația centrală rămân neoperaționale, mai ales din cauza lipsei de personal calificat. Examinarea parlamentară a rapoartelor de audit elaborate de Curtea de Conturi și a recomandărilor acesteia a fost slabă, însă acest lucru a fost îmbunătățit odată cu înființarea unei Comisii Permanente specializate pentru Controlul Finanțelor Publice. Deși planurile de performanță și performanța realizată de unitățile bugetare sunt publicate, evaluarea externă a informațiilor de performanță aproape lipsește. Dacă se face în mod regulat și imparțial, o astfel de analiză ajută la măsurarea dacă performanța reală este cea așteptată, pentru a determina dacă trebuie luate măsuri corective, a identifica orice modalități alternative de prestare a serviciilor pentru a reduce costurile și, în cele din urmă, pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor publice. Curtea de Conturi are mandat de a efectua evaluări independente ale performanței, dar din cauza constrângerilor sale în capacități umane, numărul auditurilor de performanță este limitat. CC are un număr insuficient de angajați pentru a îndeplini toate

responsabilitățile și obligațiile care reiese din legea nouă 260/2017. De asemenea, există îngrijorări cu privire la definirea slabă și inconsecvența în structura și clasificarea programelor/subprogramelor bugetare.

Schimbări în performanță de la evaluarea anterioară

Evaluările CPRF anterioare au fost efectuate folosind metodologia CPRF 2011, în timp ce evaluarea CPRF 2021 a fost ghidată de Metodologia CPRF 2016. Anexa 4 oferă comparații detaliate și explicații ale modificărilor de la evaluarea anterioară. Aceasta arată că au fost înregistrate următoarele îmbunătățiri principale de performanță în cadrul a trei rezultate fiscale și bugetare principale.

Disciplina fiscală. Aprobarea bugetului se face înainte de începutul anului următor. Rapoartele bugetare intermediare sunt cuprinzătoare, și sunt pregătite și publicate în mod regulat. În ciuda perturbărilor politice și a impactului pandemiei, Guvernul a reușit în general să păstreze controlul eficient asupra bugetului, să reducă arieratele fiscale, să evalueze în mod regulat riscurile fiscale și să mențină sustenabilitatea datoriei publice.

Alocarea strategică a resurselor. Publicul are acces la informații bugetare cuprinzătoare prezentate de Guvern. Fiabilitatea informațiilor privind plafoanele de cheltuieli a crescut. Integrarea informațiilor privind salariile și statele de personal este asigurată printr-un sistem informatic mai cuprinzător care permite pista completă de audit. Este asigurată aprobarea bugetului la timp de către Legislativ. Sunt publicate toate informațiile fiscale cheie. Eficacitatea contestațiilor fiscale și eficacitatea măsurilor de conformare în colectarea impozitelor a crescut.

Utilizarea eficientă a resurselor pentru prestarea serviciilor. Controalele la salarizare au fost îmbunătățite prin audituri cuprinzătoare și regulate ale salarizării efectuate de Inspekția Financiară și Curtea de Conturi. Controalele interne asupra cheltuielilor nesalariale au fost consolidate de Trezorerie prin sistemele de execuție bugetară pe care le utilizează. A fost creată o agenție independentă de soluționare a contestațiilor în achiziții, care este complet funcțională. Răspunsul conducerii la recomandările auditului intern a devenit mai eficace.

Agenda de reforme a MFP

Ministerul Finanțelor împreună cu Delegația UE lucrează la dezvoltarea în continuare a sistemului de achiziții electronice din țară pentru a se asigura că acesta devine pe deplin aliniat cu Legea achizițiilor publice și, respectiv, cu directivele UE aplicabile. Agenția Proprietății Publice lucrează la dezvoltarea unui registru cuprinzător și fiabil al activelor, care este foarte important în contextul standardelor naționale de contabilitate în sectorul public elaborate de Ministerul Finanțelor, parțial legat de recunoașterea și evidența activelor publice. Ministerul Finanțelor continuă să consolideze capacitatea auditorilor publici interni prin activități de instruire la locul

de muncă și formale, evaluarea externă a activității de audit intern și implementarea sistemelor informaționale în vederea automatizării unor procese CFPI. De asemenea, Ministerul Finanțelor intenționează să implementeze în toate autoritățile și instituțiile bugetare un sistem de contabilitate unică bugetară pentru o mai bună integrare cu SIMF, controale îmbunătățite și integritatea datelor, precum și reducerea costurilor TI pentru buget. Începând cu bugetul exercițiului financiar 2022, Ministerul Finanțelor a integrat perspectiva de gen în Circularele privind elaborarea bugetelor anuale și Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 209 privind „Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului”. Ministerele și agențiile de resort au pregătit pentru prima dată în 2021 rapoarte anuale de monitorizare a investițiilor publice pentru AF 2020. Pe baza acestora, MF urmează să elaboreze un raport consolidat pentru anul 2020 și să îl prezinte Curții de Conturi.

Tabel 1: Prezentare generală a scorurilor indicatorilor CPRF

Indicator de performanță MFP		Metoda de stabilire a scorului	Scorul dimensiunii				Scorul general
			i.	ii.	iii.	iv.	
Pilonul I. Credibilitatea bugetului							
IP-1	Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	M1	B				B
IP-2	Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	M1	B	D	A		D+
IP-3	Veniturile real încasate	M1	B	B			B
II. Transparența finanțelor publice							
IP-4	Clasificația bugetară	M1	A				A
IP-5	Documentația bugetară	M1	A				A
IP-6	Operațiuni ale autorităților publice centrale neincluse în rapoartele financiare	M2	C	C	B		C+
IP-7	Transferuri către autorități publice locale	M2	A	C			B
IP-8	Informații despre performanța în prestarea serviciilor	M2	A	A	A	C	B+
IP-9	Accesul publicului la informații fiscale	M1	A				A
III. Administrarea activelor și pasivelor							
IP-10	Raportarea riscurilor fiscale	M2	C	C	A		B
IP-11	Managementul investițiilor publice	M2	C	D	C	D	D+
IP-12	Managementul activelor publice	M2	B	B	A		B+
IP-13	Managementul datoriilor	M2	A	A	A		A
IV. Strategie fiscală și bugetare bazate pe politici							
IP-14	Prognoza macroeconomică și fiscală	M2	A	A	C		B+
IP-15	Strategia fiscală	M2	D	A	A		B
IP-16	Perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor	M2	A	D	A	A	B+
IP-17	Procesul de pregătire a bugetului	M2	C	B	C		C+
IP-18	Examinarea de către legislativ a bugetelor	M2	A	B	A	A	A
V. Previzibilitatea și controlul executării bugetului							
IP-19	Administrarea veniturilor	M2	A	C	C	B	B
IP-20	Evidența veniturilor	M1	A	A	A		A
IP-21	Previzibilitatea alocării resurselor în cursul anului	M2	A	A	A	C	B+
IP-22	Arieratele la cheltuieli	M1	A	A			A
IP-23	Controale la salarizare	M1	A	A	A	A	A
IP-24	Gestionarea achizițiilor	M2	D	D	B	A	C+
IP-25	Controale interne asupra cheltuielilor ne-salariale	M2	A	A	A		A

Indicator de performanță MFP		Metoda de stabilire a scorului	Scorul dimensiunii				Scorul general
			i.	ii.	iii.	iv.	
IP-26	Auditul intern	M1	C	C	B	A	C+
VI. Ținerea evidenței și raportare							
IP-27	Integritatea datelor financiare	M2	A	A	A	A	A
IP-28	Rapoarte bugetare în cursul anului	M1	A	B	B		B+
IP-29	Rapoarte financiare anuale	M1	A	B	D		D+
VII. Examinare externă și audit							
IP-30	Auditul extern	M1	A	A	A	C	C+
IP-31	Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit	M1	B	C	C	C	C+

1.0 Introducere

1.1 Motivul și scopul

Scopul principal al evaluării CPRF 2021 este de a oferi Guvernului Republicii Moldova un diagnostic obiectiv și actualizat al performanței managementului financiar public la nivel național, inclusiv a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen, în baza celei mai recente metodologii CPRF recunoscută la nivel internațional. CPRF 2021 este o evaluare a calității sistemului MFP din Republica Moldova și monitorizează rezultatele obținute prin reformele MFP întreprinse de la evaluarea CPRF din 2015 și astfel, într-o anumită măsură, sprijină Ministerul Finanțelor în evaluarea rezultatelor implementării actualei Strategii MFP pentru 2013 -2022. Evaluarea CPRF măsoară care procese și instituții contribuie la atingerea rezultatelor bugetare dezirabile, disciplina fiscală agregată, alocarea strategică a resurselor și prestarea eficientă a serviciilor. Constatările CPRF vor oferi informații pentru pregătirea unei noi strategii MFP care urmează să fie elaborată de Ministerul Finanțelor prin identificarea unor domenii suplimentare pentru reforme.

1.2 Managementul evaluării și asigurarea calității

Evaluarea CPRF a fost inițiată la solicitarea Ministerului Finanțelor. Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova a încredințat Băncii Mondiale să realizeze și să conducă evaluarea cu finanțare de la UE. La rândul său, Banca Mondială a colaborat cu UN Women, care a mobilizat o echipă de experți pentru evaluarea indicatorilor specifici de gen.

Ministerul Finanțelor (MF) a coordonat evaluarea CPRF în numele Guvernului. A desemnat o echipă care a acționat ca punct central pentru evaluare, condusă de Secretarul de stat. Echipa a facilitat organizarea instruirii privind metodologia CPRF și colectarea datelor înainte și după misiunea virtuală, a oferit sfaturi cu privire la omologii cheie pentru indicatorii individuali și a ajutat la organizarea întâlnirilor dintre echipa de evaluare CPRF și omologii guvernamentali. MF a coordonat revizuirea de către Guvern a notei de concept și a proiectului de raport de evaluare. Un reprezentant al Ministerului Finanțelor a făcut parte din echipa de supraveghere CPRF. Toate constatările și aprecierile evaluării CPRF au fost discutate cu Guvernul pentru a confirma înțelegerea comună a performanței sistemului de management finanțelor publice. Curtea de Conturi a oferit informații valoroase asupra diferitor elemente ale managementului financiar public prin contribuția sa la majoritatea indicatorilor evaluați.

Procesul de asigurare a calității, pe lângă procedurile obișnuite de revizuire internă din cadrul Băncii Mondiale, a inclus o revizuire oficială a notei de concept și a proiectului final de raport printr-o verificare colegială care a implicat experți din mai multe instituții MFP: Guvernul Republicii Moldova (Ministerul Finanțelor), Secretariatul CPRF, Banca Mondială, Uniunea

Europeană, UN Women și Fondul Monetar Internațional (FMI). Mecanismele de management al evaluării și asigurare a calității sunt descrise în Caseta 1.1 de mai jos.

Caseta 1.1: Mecanisme de management al evaluării și asigurare a calității

Organizarea managementului evaluării CPRF

- Echipa de supraveghere – dna Natalia Sclearuc, șefa Direcției politici și sinteză bugetară, Ministerul Finanțelor - conducătoarea Echipei de supraveghere; dl Gintautas Baranauskas, Șef adjunct al Departamentului Operațiuni, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova; dl Luca Oriani-Vieyr, Guvernanță Economică, Finanțe Publice și Politică Macroeconomică, DG-NEAR; Dl Boris Filipov, Ofițer de Programe, Dezvoltare Economică și Oportunități de Piață, Uniunea Europeană; dl Josip Juric, Manager de Program, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova; dna Lucreția Ciurea, Analist de Monitorizare și Raportare, UN Women; dna Maia Savva, Curtea de Conturi a Republicii Moldova; și dna Marianna Spoiolo, consultant principal, Comisia parlamentară de control al finanțelor publice. Dl. Daniel Boyce, Manager de practică, Banca Mondială, a asigurat supravegherea generală a evaluării.
- Conducătorul și membrii echipei de evaluare:
 - **Banca Mondială:** Oxana Druță (Lider de echipă), Marcel Chistruga, Iryna Shcherbyna, Tural Jamalov, Elena Corman, Ana Maria Luchian, John Short, Eugenia Veverița, Iuliana Stratan (asistență logistică și administrativă).
 - **UN Women:** Dominika Stojanoska, Ermira Lubani, Lucreția Ciurea, Johann Seiwald, Petra Gschiel, Tatiana Savva
 - **Secretariat CPRF:** Julia Dhimitri

Revizuirea notei de concept și/sau a termenilor de referință

- Proiectul notei de concept a fost transmis Ministerului Finanțelor și evaluatorilor inter pares pe 14 decembrie 2020.
- Evaluatori invitați:
 - Secretariatul CPRF
 - **Banca Mondială:** Patrick Piker Umah Tete, Specialist superior în sectorul public, Practica de guvernare
 - **Ministerul Finanțelor:** Natalia Sclearuc, șefa Direcției politici și sinteză bugetară
 - **Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova:** Boris Filipov, Ofițer de Programe, Dezvoltare Economică și Oportunități de Piață
 - **Fondul Monetar Internațional:** Amgad Hegazy, Economist, și Arturo Navarro, Economist superior
 - **UN Women:** Lucreția Ciurea, Analist de Monitorizare și Raportare
 - **Echipa de supraveghere**

- Evaluatori care au oferit comentarii: Guillaume Brule, Secretariat CPRF (19 decembrie, 2020), Boris Filipov (23 decembrie, 2020), Natalia Scleruc (23 decembrie, 2020), Arturo Navarro și Amgad Hegazy, FMI (23 decembrie, 2020), Lucreția Ciurea (23 decembrie, 2020), Patrick Umah Tete (25 decembrie, 2020), Tatiana Ivanichina, MF (15 ianuarie, 2021)
- Nota de concept finală trimisă Secretariatului CPRF și evaluatorilor inter pares: 18 februarie, 2021

Revizuirea raportului de evaluare

- Data (dățile) raportului (lor) de evaluare revizuit: 6-30 aprilie 2022.
- Evaluatori invitați: Secretariat CPRF , DI Patrick Piker Umah Tete (Specialist superior în sectorul public, Practica de guvernare, Banca Mondială), Dna Natalia Scleruc (șefa Direcției politici și sinteză bugetară, Ministerul Finanțelor), DI Josip Juric (Manager de Program, Delegația Uniunii Europene), Dna Marina Marinkov (Fondul Monetar Internațional), și Dna Lucreția Ciurea (Analist de Monitorizare și Raportare, UN Women).
- Evaluatori care au oferit comentarii: DI Josip Juric, UE (28 aprilie, 2022), Dna Helene Magnier, Secretariat CPRF (30 aprilie, 2022), Dna Marina Marinkov, FMI (2 mai, 2022), Dna Natalia Scleruc, MF (3 mai, 2022), Dna Lucretia Ciurea, UN Women (5 mai, 2022).

1.3 Metodologia de evaluare

Evaluarea CPRF este a cincea evaluare națională consecutivă în Moldova, cu patru evaluări CPRF efectuate în 2006, 2008, 2011 și 2015. Evaluările anterioare au folosit respectiv versiunile 2005 și 2011 ale metodologiei CPRF. Evaluarea dată acoperă guvernul central. Guvernul central (GC) în terminologia CPRF cuprinde bugetul de stat (BS), inclusiv proiectele finanțate din exterior, bugetul asigurărilor sociale de stat (BASS) și fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală (FAOAM) (BASS și FAOAM sunt interpretate ca extrabugetare în relație cu guvernul bugetar central). Prin urmare, domeniul de aplicare include toate autoritățile publice centrale definite ca având competențe generale (Guvern) și competențe speciale (Ministere și autorități publice subordonate Guvernului). Reglementările naționale privind MFP definesc instituțiile bugetare ca fiind entități care sunt finanțate de la componentele Bugetului Public Național. Statul își exercită funcțiile și prin intermediul instituțiilor publice la autogestiune care fac parte din sectorul public și pot avea diverse surse de finanțare. Evaluarea include și operațiuni extrabugetare efectuate de anumite instituții ale guvernului central, dar care nu sunt raportate ca parte a rapoartelor de execuție bugetară. Guvernul general în terminologia CPRF include administrația publică centrală și administrațiile locale.

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale definește bugetul de stat (definit în cadrul metodologic CPRF ca guvernul bugetar central – GBC) ca totalitate a veniturilor,

cheltuielilor și a surselor de finanțare destinate pentru realizarea funcțiilor autorităților publice centrale, cu excepția funcțiilor proprii sistemului public de asigurări sociale și sistemului de asigurări obligatorii de asistență medicală. De asemenea, legea definește bugetul public național ca o sinteză a bugetelor constituite în cadrul sistemului bugetar, cu excluderea transferurilor intrabugetare, ce este format din patru componente: BS, BASS, FAOAM și bugetele unităților administrativ-teritoriale (UAT) (autoritățile publice locale).

Această evaluare nu acoperă nivelul administrației locale și corporațiile publice, în afară de elementele cerute de Cadrul CPRF 2016, cum ar fi evaluarea riscurilor fiscale care decurg din operațiunile autorităților locale și ale întreprinderilor de stat sau transferurile către nivelul local. Corporațiile publice sunt întreprinderile de stat și societățile comerciale cu cota statului care operează în domeniul de interes public. În Moldova acestea au forma juridică diferită după cum este explicat în dimensiunea respectivă în raport.

Acoperirea evaluării. Echipa de evaluare a definit anii fiscali 2018 - 2020 ca fiind perioada acoperită de evaluare. Evaluarea a fost realizată în perioada iulie - noiembrie 2021. Data de delimitare a fost 30 septembrie 2021. Pandemia de COVID-19 a impus limitări asupra calendarului și procedurilor de evaluare. Întrucât întâlnirile fizice nu s-au putut desfășura, colectarea datelor s-a făcut de la distanță, iar interviurile s-au realizat în format virtual.

Surse de informații. Principalele surse de date pentru evaluare au fost: (i) interviuri cu oficiali guvernamentali relevanți și (ii) revizuirea și analiza documentației relevante, cum ar fi rapoartele și publicațiile guvernamentale, datele analitice și orice alte documente elaborate de guvern care sunt relevante pentru evaluarea indicatorilor CPRF. Echipa de evaluare a contrapus dovezile furnizate de unitățile guvernamentale cu rapoartele de diagnostic și analitice relevante emise de părțile interesate neguvernamentale, inclusiv organizații internaționale, parteneri de dezvoltare, organizații ale societății civile și asociații de afaceri, precum și prin interviuri cu unii dintre aceștia. Lista completă a instituțiilor și a persoanelor întâlnite, precum și a documentelor, materialelor și rapoartelor utilizate, este prezentată în Anexa 3. Principalii omologi guvernamentali în timpul evaluării au fost Ministerul Finanțelor și departamentele și direcțiile sale (politici bugetare, datorii publice, monitorizarea activelor statului, investiții publice, analiză macrofinanciară, politici în domeniul controlului financiar public intern, achiziții publice), Direcția Trezoreria de Stat, Serviciul Fiscal de Stat (SFS), Serviciul Vamal (SV), Agenția Achiziții Publice (AAP), Agenția Proprietății Publice, Curtea de Conturi (CC), Comisia Parlamentară de Control al Finanțelor Publice, executori mari de buget selectați precum Ministerul Educației, Tineretului și Culturii, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM), Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) etc. Echipa de evaluare s-a întâlnit și cu reprezentanții organizațiilor societății civile, ai asociațiilor de afaceri și ai autorităților locale.

Alte aspecte metodologice pentru întocmirea raportului

Evaluarea a fost efectuată ca evaluare de sine stătătoare utilizând Cadrul CPRF 2016 și Cadrul suplimentar pentru evaluarea managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen. Toți cei 31 de indicatori (și cele 94 de dimensiuni ale acestora) din Cadrul general și cei 9 indicatori din cadrul GRPFM au fost evaluați și au urmat metodologia întocmai fără nicio abatere în acoperire și aplicare. Evaluarea GRPFM este inclusă în Anexa 7 și prezintă o imagine de ansamblu asupra stării actuale a integrării considerațiilor de gen în managementul financiar public din Moldova, o prezentare generală a constatărilor evaluării și o evaluare detaliată a GRPFM.

Pentru a oferi o comparație cu rezultatele evaluării CPRF din 2015, evaluarea MFP recentă a fost realizată folosind criteriile Cadrului CPRF 2011 (28 indicatori de performanță cu 71 dimensiuni), iar rezultatele sunt prezentate în Anexa 4. Comparația nu include cei trei indicatori anteriori aferenți practicilor donatorilor, deoarece nu este reținut nici un echivalent al acestora în cadrul CPRF din 2016, iar timpul limitat alocat evaluării a fost utilizat mai util pentru evaluarea indicatorilor relevanți.

Fiecare dimensiune a indicatorilor măsoară performanța pe o scară ordinală de patru puncte de la A (cel mai mare) la D (cel mai mic), conform unor criterii precise stabilite pentru fiecare dimensiune. Pentru a justifica un anumit scor pentru o dimensiune, trebuie îndeplinit fiecare aspect specificat în cerințele de stabilire a scorurilor. Dacă cerințele sunt respectate doar parțial, criteriile nu sunt îndeplinite și trebuie acordat un scor mai mic, care să coincidă cu îndeplinirea tuturor cerințelor pentru evaluarea mai scăzută a performanței. Scorul C reflectă nivelul de bază al performanței pentru fiecare indicator și dimensiune, în concordanță cu bunele practici internaționale. Scorul D înseamnă că caracteristica măsurată este prezentă la un nivel mai mic decât nivelul de bază al performanței sau este absentă cu totul, sau că există informații insuficiente pentru a stabili scorul dimensiunii. Sunt utilizate două metode de stabilire a scorurilor: (i) Metoda M1 „cea mai slabă verigă dintre dimensiuni” (WL) și (ii) Metoda M2 „media dimensiunilor” (AV). M1 este utilizat pentru indicatorii multidimensionali în care performanța slabă pe o dimensiune este probabil să submineze impactul performanței bune asupra altor dimensiuni ale aceluiași indicator. Utilizarea M2 este prescrisă pentru indicatorii multidimensionali selectați, în care un scor mai mic pe o dimensiune a indicatorului nu subminează neapărat impactul unui scor ridicat asupra unei alte dimensiuni a aceluiași indicator. Un tabel de conversie din cadrul CPRF este aplicat pentru calcularea scorului mediu sub M2. Metoda de utilizat este specificată în narațiune pentru fiecare indicator.

2.0 Informații de context despre țară

2.1 Situația economică a țării

În pofida unei performanțe economice solide în ultimele două decenii, Moldova nu a îndeplinit aspirația de a realiza o convergență mai rapidă către nivelurile de venit ale UE. Cu o populație de 2,7 milioane de locuitori, Moldova continuă să se bazeze pe consumul indus de remitențe, cu o creștere asociată scăzută a productivității, ce rezultă din persistența unor deficiențe structurale și de guvernare profunde, o amprentă semnificativă a întreprinderilor de stat, concurență scăzută, condiții de concurență inegale și distorsiuni fiscale.

Inegalitatea persistentă de șanse continuă să limiteze capacitatea gospodăriilor cu venituri mici de a accesa serviciile publice, reducându-le rezistența la șocuri și cimentând mobilitatea intergenerațională scăzută. Declinul economic din 2020 a dus la o creștere a sărăciei de la 25,2% în 2019 la 26,8% în 2020 (pe baza pragului național de sărăcie). Deși ratele sărăciei au crescut mai mult în zonele urbane decât în cele rurale, zonele rurale rămân mult mai sărace, cu o rată a sărăciei de 35,3% în 2020 (față de 14% în zonele urbane).

După ce a cunoscut o înrăutățire profundă după fraudă bancară¹, (2014-2015), ascensiunea a fost puternică înainte de recesiunea cauzată de pandemie. Economia a crescut cu 4,3% în 2018 și cu 3,7% în 2019. În 2020, Republica Moldova a fost afectată de pandemia globală de coronavirus și a cunoscut una dintre cele mai grave secete din ultimele două decenii, ambele au exacerbă declinul economic. Principalii factori ai scăderii Produsului Intern Brut (PIB) au fost consumul gospodăriilor, care a scăzut și el cu 7.2 la sută, urmat de investiții și stocuri. Pe partea ofertei, măsurile de izolare au oprit comerțul și producția industrială, în timp ce o secetă severă a dus la o scădere a producției agricole cu peste 27.2%. Pe fondalul scăderii prețurilor de import și a cererii interne, inflația a scăzut semnificativ în 2020 (3,8 la sută în medie), fluctuând sub banda inferioară a coridorului ratei dobânzii de 5 la sută (+/- 1,5 la sută) în cea mai mare parte din a doua jumătate a anului 2020. Ca răspuns, Banca Națională a Moldovei (BNM) a redus rata de bază de 4 ori până la un minim record de 2,65 la sută. O reducere mare a importurilor, împreună cu remitențele relativ stabile, au dus la o îmbunătățire a deficitului de cont curent. În 2020, prețurile mai scăzute la energie și cererea internă slabă au dus la o micșorare a importurilor cu 10,5 la sută, ceea ce a compensat scăderea volumului exporturilor (-11,5 la sută) și a remitențelor (-0,4 la

¹ La sfârșitul anului 2014, Republica Moldova a fost lovită de fraudă masivă și bine orchestrată din sistemul bancar, ce a rezultat din structurile opace ale acționarilor, eșecurile guvernantei băncilor și supravegherea slabă. În urma acesteia, a fost soluționată situația a trei bănci cu un cost public de 10% din PIB, finanțarea externă concesională a fost în mare parte înghețată, rezervele internaționale au scăzut cu o treime și condițiile monetare au trebuit să fie înăsprite semnificativ. Tulburările politice interne, marcate de trei schimbări de guvern, precum și demisia bruscă a guvernatorului Băncii Naționale a Moldovei în septembrie 2015, au constrâns soluțiile și au întârziat dialogul cu comunitatea internațională.

sută). Deficitul de cont curent a înregistrat 7,9% din PIB în 2020, față de 9,3% din PIB în 2019 și 10,4% în 2018. În 2020, pe fondul restricțiilor provocate de Covid-19, investițiile străine directe (ISD) s-au redus brusc la 1,3% din PIB, spre deosebire de 3,9% din PIB în 2019 și 2,5% din PIB în 2018. În acest context, situația fiscală s-a deteriorat substanțial. De la nivelul de dinainte de COVID-19, veniturile din impozite au crescut cu aproximativ 1,5 procente din PIB, în timp ce cheltuielile au crescut cu 5,3 procente din PIB. Drept urmare, deficitul fiscal a atins un record în ultimii zece ani de 5,1% din PIB în 2020 (inclusiv o creștere de 1% a soldului de numerar).

Redresarea economică în urma pandemiei nu depinde doar de stoparea acesteia și de un mediu extern mai favorabil, ci și de sprijinul fiscal eficient acordat sectorului privat și gospodăriilor. Moldova se confruntă cu provocările legate de reducerea spațiului fiscal, majorarea datoriei contingente și creșterea presiunilor sociale, în timp ce caută, de asemenea, resursele necesare pentru a susține redresarea și a îndrepta economia către o altă cale de creștere. Acest lucru va necesita sporirea capacității de creștere a veniturilor și de reorientare a cheltuielilor, precum și o utilizare mai eficientă a resurselor publice și o reducere a distorsiunilor create de intervențiile publice. Guvernul se confruntă cu nevoi de finanțare considerabile, care vor fi dificil de satisfăcut pe deplin prin finanțare internă și, prin urmare, vor depinde în mod critic de capacitatea de a accesa finanțare publică externă.

Guvernul nou investit în 2021 a anunțat un program ambițios de reforme, care va avea o abordare treptată. În prima etapă, Guvernul va prioritiza 4 direcții de activitate: (i) Gestionarea crizei de sănătate cauzată de pandemia de COVID-19; (ii) Lansarea pachetului de reformare a justiției și anticorupție; (iii) Creșterea veniturilor populației și a protecției sociale a grupurilor vulnerabile; (iv) Restabilirea finanțării externe. După prima etapă, guvernul își va concentra eforturile asupra aspectelor structurale pe termen mediu și lung care acoperă aproape toate sectoarele. Aceste probleme sunt: (i) Calitatea scăzută a guvernării, corupția, conflictele de interese, statul de drept și administrarea Î.S.; (ii) Sărăcia, inegalitatea și vulnerabilitatea socio-economică; (iii) Numărul mic de locuri de muncă bine plătite; (iv) Infrastructura subdezvoltată; (v) Vulnerabilitatea la schimbările climatice; (vi) Degradarea mediului înconjurător, poluarea resurselor de apă, managementul pădurilor; (vii) Un sistem de învățământ adaptat insuficient la nevoile societății; (viii) Sănătatea precară a populației; (ix) Rata înaltă a accidentelor și a criminalității; (x) Vulnerabilitatea față de amenințările și riscurile la adresa securității statului.

TABEL 2.1: Indicatori economici selectați

	2018	2019	2020
PIB (miliarde lei)	192,5	210,4	206,4
PIB pe cap de locuitor (lei)	71.083	78.932	77.689
Creșterea reală a PIB (%)	4,3	3,7	-7,0
Indicele prețurilor de consum (IPC) (rata medie anuală) (%)	3,0	4,7	3,8
Datoria publică brută (% din PIB)	30,1	27,4	35,2
Raportul de schimb în comerțul exterior cu bunuri (variație)	-4,1	-4,1	14,6

procentuală anuală)	-10,4	-9,3	-6,7
Soldul contului curent (% din PIB)	63,9	68,9	70,1
Datoria externă totală (% din PIB)			

Sursa: Autoritățile moldovenești

2.1 Tendințele fiscale și bugetare

Moldova colectează veniturile la fel ca și omologii săi regionali², totuși încasările sale se află pe o cale de scădere ușoară. Veniturile fiscale arată o tendință similară. Veniturile fiscale din contribuțiile sociale reprezintă cea mai mare parte a încasărilor de venituri: aproximativ 9% din PIB. La fel ca în majoritatea țărilor similare, structura veniturilor este înclinată către impozitele pe bunuri și servicii (aproximativ 14-15% din PIB), taxa pe valoare adăugată (TVA) la import fiind componenta cea mai mare (aproximativ 80% din totalul încasărilor de TVA). Contribuțiile de asigurare socială și medicală reprezintă aproximativ 28% din toate veniturile și au arătat o tendință ascendentă. Accizele reprezintă aproximativ 9,5% din totalul veniturilor. Încasările din impozitul pe venit al persoanelor juridice (CIT) a avut o tendință ascendentă, ajungând la aproximativ 9% în 2019. Încasările din impozitul pe venitul persoanelor fizice (PIT) au stagnat și reprezintă aproximativ 6,3% din totalul încasărilor. Ponderea impozitelor din comerțul internațional se află pe o traiectorie de ușoară scădere, reprezentând aproximativ 2,9 la sută (2019). Totalul granturilor externe a atins un apogeu de 9,7% din toate veniturile în 2014, însă, din cauza tulburărilor politice, au scăzut la mai puțin de 1% în ultimii ani.

Criza COVID-19 a forțat finanțele publice și a dus la deteriorarea situației fiscale a Republicii Moldova. În perioada 2018-2020, veniturile generale ale bugetului public au fost în medie de 30,1 la sută din PIB, în timp ce cheltuielile au crescut de la 27,5 la sută din PIB în 2018 la 31,9 la sută din PIB în 2020. Modificările aduse legii pensiilor efectuate în 2018 au constrâns și mai mult structura finanțelor publice. În plus, criza COVID-19 a dus la un deficit record în ultimii zece ani de 5,1% din PIB, declanșând astfel clauze derogatorii de la regulile bugetar-fiscale³ (2,5% din PIB, cu excepția proiectelor de investiții finanțate din surse externe).

TABEL 2.2: Date fiscale agregate, în procente

Date efective ale administrației centrale (în procente din PIB)			
	2018	2019	2020
Venituri totale	27,9	27,8	28,1

² Memorandum Economic de Țară - Republica Moldova, Capitolul 4 (pagina 107), Banca Mondială: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/679951561566645653/pdf/Moldova-Rekindling-Economic-Dynamism.pdf>.

³ Clauzele derogatorii, atunci când sunt activate, permit abaterea temporară de la cerințele bugetare într-o situație de criză generalizată cauzată de o recesiune economică severă.

- Venituri proprii	27,7	27,1	27,8
— Granturi	0,2	0,7	0,3
Cheltuieli totale	28,8	29,2	33,4
- Cheltuieli fără dobânzi	28,0	28,4	32,6
- Cheltuieli cu dobânzi	0,8	0,8	0,8
Deficit agregat (inclusiv granturi)	-0,9	-1,3	-5,3
Deficit primar	-0,1	-0,5	-4,5
Finanțare netă	0,9	1,3	5,3
-Externă	0,3	0,2	3,6
-Internă	0,6	1,1	1,7

Sursa: MF

Cheltuielile sociale au fost motorul principal al cheltuielilor generale, excluzând celelalte cheltuieli prioritare. Moldova cheltuiește aproape 70 la sută din totalul cheltuielilor publice generale pe sectoarele sociale (protecția socială 35%, învățământ 18% și ocrotirea sănătății 13%). Cheltuielile pentru protecția socială au rămas oarecum stabile în ultimii ani, în ușoară creștere din cauza pandemiei de COVID-19 din 2020. Cheltuielile pentru învățământ au reprezentat aproape 6 la sută din PIB în 2019 și sunt mai mari decât media țărilor similare. Menținerea ordinii publice și securitatea națională și Serviciile legate de activitatea economică au reprezentat 16 la sută din cheltuielile publice generale, la aproximativ 5,8 la sută din PIB și au rămas stabile în ultimii ani, cu excepția anului 2020, când economia a avut nevoie de sprijin imediat.

Tabel 2.3: Alocații bugetare conform clasificăției funcționale, în procente

Alocații bugetare efective pe sectoare (ca procent din cheltuielile totale)			
	2018	2019	2020
Serviciile de stat cu destinație generală	9,9	10,8	10,4
Apărare națională	1,1	0,9	0,9
Menținerea ordinii publice și securitatea națională	7,3	6,5	6,5
Alte servicii legate de activitatea economică	9,7	9,4	10,7
Protecția mediului	0,2	0,2	0,3
Gospodăria comunală și gospodăria de exploatare a fondului de locuințe	0,6	0,4	0,5
Ocrotirea sănătății	12,8	12,8	13,4
Organizarea odihnei, cultură și religie	1,2	1,2	1,1
Învățământ	16,3	16,7	16,2
Protecție socială	33,9	34,0	34,2

Sursa: MF

Pe baza clasificății economice, cheltuielile pentru Prestații sociale, Retribuirea muncii și Mărfuri și servicii reprezintă 78 la sută din totalul cheltuielilor publice generale, dar au scăzut în ultimii 5 ani. Moldova cheltuiește 10,6 la sută din PIB pentru Prestații sociale, 34 la sută din totalul cheltuielilor, sub media țărilor similare (13,3 la sută din PIB). Remunerarea muncii angajaților este al doilea cel mai mare element, cu o medie de 24 din cheltuielile totale, deși în ultimii trei ani cheltuielile la salarii au scăzut (-0,5 la sută din PIB). Cheltuielile pentru Mărfuri și Servicii reprezintă 21% din PIB, deși această sumă a fost pe o traiectorie descendentă. Același model ar putea fi observat în Tabelul 2.4 care prezintă executarea bugetului de stat.

TABEL 2.4: Alocații bugetare conform clasificății economice

Alocații bugetare efective conform clasificății economice (ca procent din cheltuielile totale)			
	2018	2019	2020
Remunerarea muncii angajaților	11,4	10,1	9,9
Mărfuri și servicii	14,3	14,1	13,9
Transferuri între componentele bugetului de stat	17,4	18,7	18,6
Plata dobânzilor	2,5	2,5	2,3
Subvenții	6,8	5,9	7,0
Granturi	0,0	0,0	0,3
Prestații sociale	32,6	32,7	33,2
Alte cheltuieli	3,1	4,3	4,0

Sursa: MF

2.2 Aranjamente legale și de reglementare pentru MFP

Constituția și sistemul judiciar

Republica Moldova și-a declarat independența la 27 august 1991. La 29 iulie 1994 a fost adoptată prima Constituție a⁴ Republicii Moldova. Constituția este legea fundamentală care definește atribuțiile statului, principiile sale de funcționare și principalele obiective. Este documentul cu cea mai înaltă autoritate în viața publică, politică și socială a țării.

Republica Moldova este o republică parlamentară cu un președinte ca șef de stat și un prim-ministru ca șef al Guvernului. Parlamentul este instituția reprezentativă supremă a poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului. Parlamentul este unicameral și are 101 locuri (majoritatea simplă, potrivit Curții Constituționale, fiind de 52 de voturi), iar membrii săi sunt aleși prin votul populației la fiecare 4 ani. Cetățenii aleg președintele pentru un mandat de 4 ani.

⁴ Link către Constituția Republicii Moldova https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro#

Președintele este șeful statului și este garantul suveranității, independenței naționale, unității și integrității teritoriale a țării.

Guvernatorul Băncii Naționale este numit de Parlament la propunerea Președintelui Parlamentului.

Președintele țării numește prim-ministrul și Guvernul după consultarea majorității parlamentare. Numirea Guvernului necesită aprobarea Parlamentului. Guvernul asigură realizarea politicii interne și externe a statului și exercită conducerea generală a administrației publice. Prim-ministrul, viceprim-miniștrii și miniștrii (în prezent sunt 16 membri ai guvernului⁵), formează Guvernul.

Guvernul adoptă hotărâri, ordonanțe și dispoziții. Hotărârile se adoptă pentru organizarea executării legilor. Ordonanțele se emit în condițiile delegării legislative. Hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de Prim-ministru, se contrasemnează de miniștrii care au obligația punerii lor în executare și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau ordonanței. Dispozițiile se emit de Prim-ministru pentru organizarea activității interne a Guvernului.

Sistemul judiciar include judecătorii, curți de apel regionale și o Curte Supremă de Justiție. Există o Curte Constituțională care se bucură de autoritate unică în problemele constituționale, inclusiv referendumuri și legitimitatea legilor și a legislației secundare. Contenciosul administrativ se pronunță în chestiuni legate de drepturile omului.

Curtea de Conturi a Republicii Moldova este Instituția Supremă de Audit a statului, care contribuie la buna guvernare prin realizarea unor misiuni de audit independente, credibile, transparente și de înaltă calitate. Articolul 133 din Constituție fundamentează Curtea de Conturi (CC) în calitatea sa de instituție de audit cu un mandat suficient de larg, care exercită controlul asupra modului de formare, de administrare și de întreținere a resurselor financiare publice, rezultatele activității fiind raportate anual către Parlament. Mandatul, aspectele organizatorice, garanțiile de independență și activitatea acesteia sunt reglementate de Legea nr. 260 din 7 decembrie 2017.

Activitățile desfășurate în cadrul procesului bugetar și operațiunile legate de gestionarea finanțelor publice de către autoritățile/instituțiile bugetare sunt supuse controlului financiar public intern. Principiile și modul de organizare a sistemului de control intern managerial, a activității de audit intern, precum și a funcției de coordonare și armonizare centralizată în domeniul controlului financiar public intern, sunt reglementate de legislația privind controlul financiar public intern:

- Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25 iulie 2014;

⁵ Pe 6 august 2021 Parlamentul a adoptat noua listă a ministerelor, de la 9 la 13. Modificările au afectat: (i) Ministerul Economiei și Infrastructurii care a fost redenumit în Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și reorganizat prin separarea și crearea Ministerul Economiei, (ii) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, care a fost separat în Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Culturii, (iii) Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, care a fost separat în Ministerul Sănătății, și Ministerul Muncii și Protecției Sociale, și (iv) Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, care a fost separat în Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Ministerul Mediului.

- Legea privind controlul financiar public intern nr. 229 din 23.09.2010;
- Ordinul ministrului finanțelor nr.113 din 12.10.2012 privind aprobarea Standardelor naționale de audit intern;
- Ordinul ministrului finanțelor nr. 105 din 15 iulie 2013 privind aprobarea Normelor metodologice de audit intern în sectorul public;
- Ordinul ministrului finanțelor nr.74 din 10 iunie 2014 cu privire la aprobarea Codului etic al auditorului intern și Cartei de audit intern (Regulament-model de funcționare a subdiviziunii de audit intern);
- Ordinul ministrului finanțelor nr. 113 din 15 septembrie 2011 cu privire la aprobarea Regulamentului privind raportarea activității de audit intern în sectorul public;
- Ordinul ministrului finanțelor nr. 100 din 29 august 2012 cu privire la aprobarea Regulamentului privind certificarea auditorilor interni din sectorul public.

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale (Capitolul VI) precizează principiile și procesele cheie ale controlului financiar public intern și auditului public extern, în timp ce legea controlului financiar public intern stabilește principiile și regulile generale de organizare a controlului financiar public intern, definește controlul intern managerial și auditul intern, responsabilitățile autorităților publice și coordonarea controlului financiar public intern.

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale cu modificările ulterioare este o lege fundamentală care stabilește principiile și regulile bugetare și fiscale, determină componentele bugetului public național și reglementează relațiile interbugetare, reglementează calendarul bugetar și procedurile bugetare generale, delimitează competențe și responsabilități în domeniul finanțelor publice.

Codul fiscal nr. 1163 din 24 aprilie 1997, cu modificările ulterioare, stabilește principiile fiscale generale și reglementează executarea obligațiilor fiscale.

Codul Vamal nr. 1149 din 20 iulie 2000, cu modificările ulterioare, prevede principiile juridice, economice și organizatorice ale activităților vamale.

Legile și actele normative adiționale referitoare la managementul finanțelor publice sunt specificate în descrierea indicatorilor CPRF relevanți din secțiunea 3.0. Anexa 3b enumeră un set complet de acte normative utilizate pentru realizarea evaluării CPRF.

2.3 Aranjamente instituționale pentru MFP

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale definește compoziția sectorului public și componentele bugetului public național. Nivelul central cuprinde entitățile și autoritățile acoperite de bugetul de stat, și fondurile BASS și FAOAM. Guvernul general este compus din guvernul central și autoritățile publice locale.

Competențele și responsabilitățile în ceea ce privește finanțele publice sunt stabilite și descrise în Capitolul III din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25.07.2014.

Implicarea autorităților publice în procesul bugetar este în conformitate cu practica acceptată la nivel internațional.

Procesul bugetar în Moldova este repartizat între puterea executivă și cea legislativă. Executivul întocmește și execută Bugetul de Stat, Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat și Fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, iar Legislativul este responsabil de adoptarea bugetului și modificărilor acestuia, iar controlul asupra execuției se face de către Curtea de Conturi. Lista participanților cheie la procesul bugetar și funcțiile lor majore sunt rezumate în Tabelul 2.5.

Tabel 2.5: Instituțiile responsabile de MFP

Instituțiile	Funcții majore
Ministerul Finanțelor	Întocmirea, executarea și raportarea bugetului Managementul datoriilor Politici privind veniturile fiscale și vamale
Inspekția financiară	Controlul financiar al guvernului
Trezoreria	Servicii de trezorerie pentru autoritățile administrației publice
Serviciul Fiscal de Stat	Colectarea impozitelor
Serviciul Vamal	Colectarea drepturilor de import și drepturilor de export
Curtea de Conturi	Auditul Public Extern

Parlamentul, Guvernul, Ministerul Finanțelor și Curtea de Conturi își exercită funcțiile respective la diferite etape ale procesului bugetar. Ministerul Finanțelor și Guvernul au implementat reforme în domeniul managementului finanțelor publice care vizează consolidarea capacității tuturor instituțiilor bugetare și publice.

Principalele responsabilități ale actorilor cheie în domeniul finanțelor publice sunt descrise mai jos.

Parlamentul Republicii Moldova și Comisiile sale permanente

Comisia Permanentă Economie, Buget și Finanțe a Parlamentului are responsabilitatea principală pentru politicile bugetare, fiscale și vamale. Aceasta examinează legile bugetare anuale care sunt apoi dezbătute și adoptate în Plenul Parlamentului. Comisia Permanentă de Control al Finanțelor Publice examinează rapoartele anuale ale Guvernului privind executarea bugetului de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală. De asemenea, examinează și conduce audieri ale rapoartelor de audit elaborate de Curtea de Conturi.

Guvernul Republicii Moldova

Competențele și responsabilitățile de bază ale Guvernului în domeniul finanțelor publice sunt:

- a) Asigură sustenabilitatea programului de guvernare și a altor documente de politică din punct de vedere bugetar-fiscal;
- b) Aprobă cadrul bugetar pe termen mediu;

- c) Aprobă și prezintă Parlamentului proiectele de legi bugetare anuale, precum și proiectele de legi privind modificările bugetare;
- d) Prezintă Parlamentului rapoarte privind executarea bugetului public național și a componentelor acestuia.

Ministerul Finanțelor

Ministerul Finanțelor este autoritatea publică centrală în domeniul finanțelor publice și are următoarele competențe și responsabilități:

- a) Stabilește activitățile intermediare ale calendarului bugetar și urmărește implementarea acestuia, precum și asigură coordonarea generală a procesului bugetar;
- b) Elaborează și asigură implementarea politicii bugetar-fiscale în conformitate cu principiile și regulile bugetar-fiscale stabilite;
- c) Întocmește și prezintă Guvernului spre aprobare cadrul bugetar pe termen mediu;
- d) Analizează propunerile de buget ale autorităților publice centrale, elaborează și prezintă Guvernului proiectul de lege anual a bugetului de stat și, dacă este cazul, proiectele de legi pentru modificarea acestuia;
- e) Examinează proiectele de legi anuale ale bugetului asigurărilor sociale de stat, ale fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală și rezumatele consolidate ale proiectelor bugetelor locale de nivel I și II, precum și determină transferurile interbugetare în conformitate cu legislația;
- f) Asigură gestionarea resurselor publice ale componentelor BPN prin Contul unic trezorerial și alte conturi deschise în Banca Națională a Moldovei și în instituțiile financiare, administrează bugetul de stat și urmărește execuția celorlalte bugete componente ale bugetului public național;
- g) Gestionează sistemul de trezorerie;
- h) Participă la Sistemul automatizat de plăți interbancare;
- i) Întocmește și publică rapoarte periodice și anuale privind execuția bugetului de stat, precum și asupra execuției bugetului public național;
- j) administrează datoria de stat și garanțiile de stat, precum și monitorizează datoria sectorului public;
- k) Efectuează monitorizarea financiară a autorităților publice la autogestiune, a întreprinderilor de stat și a societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat;
- l) Elaborează și aprobă cadrul metodologic necesar implementării legilor și altor acte normative din domeniul finanțelor publice, precum și acordă asistență metodologică autorităților publice centrale și locale în procesul bugetar;
- m) Avizează proiectele de acte normative cu implicații financiare asupra bugetelor, precum și proiectele de acorduri, memorandumuri, protocoale sau alte documente cu caracter financiar, încheiate cu alte state sau cu organizații internaționale.

Funcțiile Ministerului Finanțelor sunt distribuite structural direcțiilor relevante și instituțiilor subordonate. Organigrama este inclusă în Anexa 6.

Funcții cheie de MFP ale direcțiilor interne ale MF

- ✓ **Direcția Politici și Sinteză Bugetară și Direcția Politici Bugetare Sectoriale** pregătesc propuneri și materiale analitice pentru determinarea politicii pe termen mediu. Întocmește proiectul de buget anual și proiectele de acte legislative și normative necesare. Coordonează procesul de implementare a bugetului și întocmește rapoarte de execuție bugetară;
- ✓ **Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor** coordonează și îmbunătățește procesul de planificare, pregătire, analiză, monitorizare, evaluare și raportare a politicilor publice și a documentelor de planificare la nivelul Ministerului Finanțelor și agențiilor subordonate acestuia;
- ✓ **Direcția Datorii Publice** elaborează politici privind datoria de stat, garanțiile de stat și recreditarea, monitorizează datoria sectorului public și menține o bază de date privind datoria guvernamentală totală și toate garanțiile de stat;
- ✓ **Direcția Politici salariale** este responsabilă de elaborarea și promovarea politicilor de remunerare a personalului din sectorul bugetar, precum și de monitorizarea costurilor de personal și a numărului de personal din sectorul bugetar;
- ✓ **Direcția Investiții Publice** este responsabilă de elaborarea și promovarea politicilor bugetare în domeniul investițiilor capitale publice și al finanțelor publice pe sectoare ale economiei naționale;
- ✓ **Direcția Politici în domeniul Controlului Financiar Public Intern** asigură elaborarea, promovarea și monitorizarea politicilor de control financiar public intern, inclusiv armonizarea acestora cu standardele și cele mai bune practici internaționale și realizează certificarea profesională a auditorilor interni din sectorul public;
- ✓ **Direcția Monitorizarea Activelor Statului** elaborează și coordonează politici legate de: (i) monitorizarea activității economice și financiare a întreprinderilor de stat, a societăților pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat și a entităților la autogestione create ca urmare a reorganizării întreprinderilor de stat și (ii) analiza și monitorizarea financiară a acestor entități pentru a identifica riscurile fiscale.
- ✓ **Direcția Trezoreria de Stat și oficiile sale regionale** asigură execuția de casă a bugetului public național și a componentelor acestuia prin Contul Unic Trezorerial, prognoza și gestionarea fluxurilor de lichidități și coordonează procesul de raportare bugetară.

Funcții cheie de MFP ale instituțiilor din subordinea Ministerului Finanțelor

- ✓ **Serviciul Vamal** asigură securitatea economică a țării prin prestarea serviciilor publice administrative plătitorilor de drepturi vamale, exercitarea controlului vamal, perceperea drepturilor de import și drepturilor de export, combaterea fraudei vamale, facilitarea comerțului internațional și protejarea societății, aplicarea uniformă și imparțială a legislației vamale;
- ✓ **Agencia Achiziții Publice** este responsabilă de consolidarea capacităților autorităților contractante și dezvoltarea competențelor mediului de afaceri în domeniul achizițiilor publice, în vederea monitorizării respectării procedurilor de achiziții publice, precum și efectuarea analizei sistemului de achiziții publice;

- ✓ **Serviciul Fiscal de Stat** administrează veniturile bugetului central și local din impozite, taxe și alte plăți în interesul statului.

Ministerul Economiei și Infrastructurii (MEI) are competențe legate de MFP în elaborarea politicilor economice, investiții, precum și în administrarea și privatizarea proprietății publice.

Cancelaria de Stat organizează activitatea Guvernului în vederea realizării politicii interne și externe a statului, creează cadrul general de definire a priorităților Guvernului, oferă suport metodologic și organizatoric pentru planificarea, elaborarea și implementarea politicilor guvernamentale. De asemenea, asigură: (i) coordonarea procesului de planificare și elaborare a politicilor publice în conformitate cu prioritățile programului de guvernare și strategiilor de dezvoltare și monitorizează implementarea acestora de către autoritățile guvernamentale și (ii) realizarea politicii de stat în domeniul serviciului public, în special managementul resurselor umane.

Agencia Proprietății Publice asigură implementarea politicii de stat în domeniul administrării și deetatizării patrimoniului public, precum și al parteneriatelor public-private, exercitând în numele Guvernului funcția de fondator al întreprinderilor de stat și acționar la societățile pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat. De asemenea, ține Registrul Patrimoniului Public.

Autoritățile publice centrale (ministerele de resort și agențiile și instituțiile guvernamentale din subordinea Guvernului sau Parlamentului) au responsabilități primare pentru planificarea, executarea, ținerea evidenței și raportarea bugetului, implementarea strategiilor sectoriale de cheltuieli conform CBTM; și stabilirea priorităților de politici sectoriale.

Autoritățile/instituțiile bugetare au următoarele responsabilități:

- Elaborarea bugetelor în conformitate cu necesitățile acestora și cu regulile aprobate;
- Executarea bugetelor pe baza clasificăției bugetare și în limitele bugetare aprobate;
- Implementarea și raportarea bugetelor bazate pe programe;
- Asigurarea gestionării alocațiilor bugetare și administrării patrimoniului public, în conformitate cu principiile de bună guvernare;
- Publicarea bugetelor aprobate și rapoartelor privind implementarea acestora, inclusiv a bugetelor bazate pe performanță și programe.

Biroul Național de Statistică

Scopul Biroului Național de Statistică este de a oferi statistici oficiale. Acestea trebuie să reflecte situația mediului social, demografic, economic și natural al țării pe baza principiilor statisticii recunoscute la nivel internațional. Parametrii macroeconomici și fiscali sunt conveniți cu Fondul Monetar Internațional.

Banca Națională a Moldovei

BNM este independentă în stabilirea și implementarea politicii monetare și valutare a statului. Acest lucru este important pentru dezvoltarea stabilă a țării și a politicii fiscale. Obiectivul principal al Băncii Naționale este asigurarea și menținerea stabilității prețurilor și viabilității sistemului bancar și sprijinirea politicii economice generale a statului. Aceasta asigură stabilitatea

și transparența sistemului financiar și promovează creșterea economică durabilă în țară. Banca Națională cooperează cu Guvernul în realizarea obiectivelor sale. Banca Națională furnizează organelor economice și financiare ale Guvernului, la cererea acestora, informații în materie monetară și financiară. Cooperarea lor este reciprocă în ceea ce privește indicatorii macroeconomici. Banca Națională este independentă de Guvern în activitățile sale.

Autoritățile publice locale au următoarele atribuții:

- Întocmesc, aprobă și administrează bugetele locale cu respectarea principiilor și regulilor stabilite de lege și în conformitate cu legislația privind finanțele publice locale;
- elaborează și aprobă, în limita competențelor sale, măsuri pentru creșterea bazei fiscale și asigurarea sustenabilității bugetelor locale pe termen mediu și lung;
- Prezintă, prin intermediul organelor reprezentative ale autorităților administrației publice locale, propuneri pentru elaborarea politicii bugetar-fiscale și a politicilor sectoriale, precum și participă la consultările privind relațiile interbugetare;
- Cooperează cu autoritățile publice centrale și implementează la nivel local programele și politicile cuprinse în documentele strategice naționale;
- Publică bugetele locale și rapoartele privind implementarea acestora, inclusiv a performanței programelor locale;
- Asigură gestionarea resurselor bugetare și administrarea patrimoniului public, în conformitate cu principiile de bună guvernare.

Teritoriul Republicii Moldova este organizat, din punct de vedere administrativ, în sate, orașe, raioane și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia. Pe teritoriul Unității Teritoriale Autonome (ATU) Găgăuzia sunt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituție și de legislația Republicii Moldova. Localitățile de pe malul stâng al Nistrului nu fac parte din sistemul bugetar al Republicii Moldova.

În Republica Moldova există două niveluri ale administrației locale. Autonomia locală în sate și orașe este exercitată de autoritățile administrației publice. Acestea sunt consiliile locale alese și primarii aleși. Consiliile locale și primarii acționează, în condițiile legii, ca autorități administrative autonome și rezolvă treburile publice în sate și orașe. Primul nivel al administrației publice este format din 896 primării, iar al doilea nivel este format din 32 de raioane, 2 municipii și ATU Gagauzia.

Tabelele de mai jos arată structura administrației publice în unități de administrație publică și cheltuieli. Coloana privind unitățile extrabugetare se referă numai la operațiunile care nu se regăsesc în rapoartele Guvernului și sunt efectuate de către instituțiile de nivel central.

TABEL 2.6: Structura sectorului public (numărul de entități și cifra de afaceri financiară) 2020

Anul	Sector public				
	Subsectorul guvernamental		Fonduri de asigurări sociale	Subsectorul întreprinderi publice	
	Unitate bugetară	Unități		Întreprinderi	Întreprinderi

		extrabugetare		publice nefinanciare	publice financiare
Central	558 (49,635.4 milioane lei)	160 instituții de nivel central au operațiuni extrabugetare	BASS (24,244.4 milioane lei) FAOAM – 8,405.5 milioane lei)	264 (valoarea cotei-părți a statului este 29,747.07 milioane lei)	N/A
Nivelul 2 al administrației locale (nivelul raionului)	1.278 (11,746.4 milioane lei)	N/A		592 (total întreprinderi municipale la nivelul 1 și 2 cu participare publică de 4,471.6 milioane lei)	N/A
Nivel 1 al administrației locale (orașe și sate)	896 (6,181 milioane lei)	N/A			N/A

Sursa: MF

TABEL 2.7: Structura financiară a administrației centrale – estimări bugetare (milioane lei) 2020

Anul	Guvernul central			
	Unitate bugetară	Unități extrabugetare ⁶	Fonduri (BASS și FAOAM)	Total agregat
Venituri	44.136,6	N/A	31.874,4	64.444,8
-Transferuri către (-) și de la (+) alte unități ale administrației publice			-11.566,2	
Cheltuieli	51.551,8	N/A	31.874,4	71.860,2
-Transferuri către (-) și de la (+) alte unități ale administrației publice			11.566,2	
Active nefinanciare	6.620,4	N/A	41,7	6.662,10
Soldul bugetar (deficit)	-7,415.3	N/A	0	-7,415.30
Datorii	7.984,5	0	0	7.984,5
Active financiare	-1.455,3	0	0	-1.455,3
Alte surse interne	886,1	0	0	886,1

Sursa: Raportul privind executarea bugetului de stat 2020 și Raportul privind executarea bugetului consolidat central în anul 2020

TABEL 2.8: Structura financiară a administrației centrale – cheltuieli efective (milioane lei), 2020

Anul	Guvernul central
------	------------------

⁶ Nu sunt disponibile date cu privire la estimările bugetare ale operațiunilor extrabugetare efectuate de unitățile de nivel central

	Unitate bugetară	Unități extrabugetare	Fonduri de asigurări sociale	Total agregat
Venituri	38.500,50	2.396,1	32.828,1	60.421,6
-Transferuri către (-) și de la (+) alte unități ale administrației publice			-13.301,1	
Cheltuieli	49.635,4	2.672,4	32.649,9	71.654,7
-Transferuri către (-) și de la (+) alte unități ale administrației publice		0	-13.301,1	
Active nefinanciare	3.557,8	0	67,3	3.625,1
Soldul bugetar (deficit)	-11.134,9	0	178,2	-10.956,7
Datorii	12.980,1	0	0	12.980,1
Active financiare	-288,5		-163,0	-451,5
Alte surse interne	-1.556,7		-15,2	-1.571,9

Sursa: Raportul privind executarea bugetului de stat 2020 și Raportul privind executarea bugetului consolidat central în anul 2020

2.4 Alte caracteristici cheie ale MFP și mediul său de funcționare

Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale prevede un sistem centralizat de MFP bazat pe CUT (Contul unic trezorerial) și SIMF (Sistemul informațional de management financiar) asigură procesele de elaborare, aprobare, execuție și raportare a bugetelor componente ale Bugetul Public National. În Moldova nu există fonduri cu destinație specială sau unități extrabugetare. Bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală, care în alte țări sunt considerate fonduri extrabugetare, sunt raportate în Moldova ca bugete separate, dar sunt prezentate împreună cu bugetul de stat și sunt supuse aceluiași proces de control.

Organele cheie de supraveghere externă includ Inspekția Financiară din subordinea Ministerului Finanțelor, Curtea de Conturi a Republicii Moldova și Parlamentul. Inspekția Financiară exercită controlul financiar asupra executării fondurilor bugetare. Curtea de Conturi este împuternicită cu funcția de audit public extern asupra utilizării fondurilor publice prin Constituție și legea Curții de Conturi. Ea efectuează audituri financiare, de performanță și de conformitate. Rapoartele sale de audit sunt analizate și dezbătute în Comisia Permanentă a Parlamentului de Control al Finanțelor Publice.

Articolul 12 din capitolul II al Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale prevede că proiectele de legi bugetare sunt supuse consultărilor publice. Legea nr. 239 din 13 noiembrie 2008 include prevederi legale privind transparența în procesul decizional pentru toate autoritățile administrației publice centrale și locale. Hotărârea Guvernului (HG) nr.967 din 09 august 2016 reglementează mecanismul *de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional*.

Ministerul Finanțelor întocmește Bugetul cetățenilor⁷ pentru a îmbunătăți accesul public la informațiile bugetare și pentru a promova răspunderea și transparența în managementul finanțelor publice. Bugetul cetățenilor prezintă bugetul într-un limbaj simplu, evidențiind caracteristicile sale importante, facilitând astfel înțelegerea de către cetățenii obișnuiți a bugetului și a informațiilor de bază ale acestuia.

Controalele sunt asigurate de Sistemul Informațional de Management Financiar (SIMF) administrat de MF, în care interfețele cu alte sisteme (SFS, SV, BASS și FAOAM, BNM și Biroul Național de Statistică) sunt automatizate, cu excepția interfețelor cu sistemul de achiziții și sistemele de management financiar ale entităților bugetare. SIMF are module și funcționalități pentru (i) Planificarea bugetară, (ii) înregistrarea contractelor, (iii) autorizarea ordinelor de plată, (iv) emiterea instrucțiunilor bancare și (v) întocmirea rapoartelor de executare de casă a bugetului. În prezent, există aproximativ 2.600 de entități bugetare atât la nivel central, cât și la nivel local, care au acces la SIMF.

⁷ <https://www.mf.gov.md/ro/categoria-documentului/citizens-budget>

3.0 Evaluarea performanței MFP

PILONUL UNU: Credibilitatea bugetului

IP-1. Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator apreciază măsura în care cheltuielile bugetare real efectuate reflectă suma aprobată inițial, așa cum este definită în documentația bugetară guvernamentală și în rapoartele fiscale. Evaluarea se bazează pe bugetul și cheltuielile efective din ultimii trei ani fiscali finalizați (2018, 2019 și 2020). Aria de acoperire este guvernul bugetar central (bugetul de stat).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-1. Cheltuielile real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	B	
1.1. Cheltuielile real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	B	Cheltuielile real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial au fost între 90,4 % și 96,3 % în toți cei trei ani, rezultatul mediu constituind 93,5 %.

1.1 Cheltuielile real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Rezultatul cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial a fost între 90,4% și 96,3% din cheltuielile bugetate agregate aprobate în toți cei trei ani. Cea mai mare abatere a cheltuielilor real efectuate față de bugetul planificat a fost în 2019. S-au constatat fonduri neutilizate la nivelul tuturor componentelor bugetului de stat, cu o ne-executare majoră înregistrată la realizarea investițiilor capitale ale căror costuri inițiale au fost foarte supraestimate. Planificarea bugetară și consolidarea fiscală s-au îmbunătățit totuși pentru bugetul 2020. Calculele și datele pentru acest indicator sunt incluse în Anexa 5.

Tabel 1.1: Bugetul total și cheltuielile efective (MDL, milioane)

	2018	2019	2020
Buget	41.332,4	47.664,1	51.551,8

Efectiv	38.708,3	43.073,9	49.635,4
% Deviere	93,7	90,4	96,3

Scorul pentru această dimensiune este B.

Schimbări în performanță față de evaluarea anterioară

Indicatorul de scor pentru acest indicator s-a înrăutățit față de evaluarea anterioară din 2015 din cauza că anii evaluați au fost caracterizați prin tulburări politice, stoparea asistenței externe și impactul pandemiei. Compararea scorurilor și explicațiile schimbărilor pentru această dimensiune și toate dimensiunile sunt incluse în Anexa 4.

IP-2. Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator apreciază măsura în care re-allocările între principalele categorii de buget în timpul executării au contribuit la variații în structura cheltuielilor. Conține trei dimensiuni și folosește metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Pentru calcularea indicatorului, clasificarea bugetară funcțională a fost agregată în 10 grupe principale pentru a păstra coerența cu datele disponibile public privind bugetul de stat aprobat. Perioada evaluată se referă la ultimii trei ani fiscali (2018, 2019 și 2020).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-2. Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul	D+	
2.1 Rezultatul structurii cheltuielilor real efectuate pe funcții	B	Variația a fost sub 10% în fiecare dintre ultimii trei ani fiscali încheiați.
2.2 Rezultatul structurii cheltuielilor real efectuate după tipul economic	D	Variația a fost mai mare de 15% în doi din trei ani fiscali încheiați.
2.3 Cheltuieli din rezervele pentru situații neprevăzute	A	Cheltuielile efective din fondul pentru situații neprevăzute nu au depășit 3 procente din bugetul inițial în ultimii trei ani fiscali încheiați.

2.1. Rezultatul structurii cheltuielilor real efectuate pe funcții

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Cea mai mare variație comparativ cu bugetul aprobat în rezultatele structurii cheltuielilor real efectuate pe funcții conform sistemului COFOG a fost în 2019 și 2020. Cauza principală a fost fonduri neutilizate în cadrul proiectelor finanțate din exterior. În 2020 acest lucru s-a întâmplat din cauza întârzierilor la îndeplinirea condițiilor de plată, la implementarea activităților planificate, a capacităților limitate de implementare și a procedurilor de achiziții prelungite din cauza efectelor pandemiei COVID-19. În 2020, creșteri majore au fost înregistrate la protecția socială și ocrotirea sănătății, iar scăderi semnificative la serviciile din domeniul economic.

Tabel 2.1: Diferența în structura cheltuielilor conform clasificăției funcționale, 2018 -2020

Anul	Diferența în structură
2018	5,8%
2019	7,8%
2020	8,3%

Sursa: Rapoartele anuale de executare bugetară, calculele echipei de evaluare CPRF (Anexa 5)

În baza analizei și a dovezilor justificative, scorul pentru această dimensiune este B.

Aceasta constituie o înrăutățire a scorului față de evaluarea CPRF anterioară efectuată în 2015.

2.2. Rezultatul structurii cheltuielilor real efectuate după tipul economic

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Abaterile în compoziția cheltuielilor sub aspect economic comparativ cu bugetul aprobat au depășit 15% în doi din ultimii trei ani. În mare parte acestea abateri se datorează nevalorificării cheltuielilor planificate în cadrul proiectelor finanțate din surse externe. Cele mai mari diferențe totuși se observă în 2020, practic la toate categoriile ale clasificăției economice. Cheltuielile pentru subsidii au înregistrat în 2020 majorări semnificative pentru dezvoltarea drumurilor, subvenționarea dobânzilor la credite bancare pentru agenți economici și subvenționarea întreprinderilor și organizațiilor necomerciale care au instituit șomaj tehnic și / sau staționare în perioada stării de urgență. La investiții capitale s-au diminuat semnificativ alocațiile din cauza restricțiilor impuse de pandemia COVID-19, care au cauzat stoparea temporară a procesului de efectuare a lucrărilor de construcție. Însă, nivelul nesatisfăcător de executare a cheltuielilor capitale în ultimii trei ani de asemenea a fost influențat de capacitățile reduse ale autorităților administrației publice centrale de planificare și valorificare a alocațiilor prevăzute pentru investiții capitale. În 2020 au fost majorate transferurile către bugetele locale, în special pentru implementarea prevederilor Legii nr. 270 / 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

Tabel 2.2: Diferența în structura cheltuielilor conform clasificăției economice, 2018 -2020

Anul	Diferența în structură
2018	16,7%
2019	13,6%

2020	20,4%
------	-------

Sursa: Rapoartele anuale de executare bugetară, calculele echipei de evaluare CPRF (Anexa 5)

Scorul pentru această dimensiune este D.

2.3. Cheltuieli din rezervele pentru situații neprevăzute

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În medie cheltuielile din cadrul rezervelor pentru situații neprevăzute nu au depășit în mediu 0,3 procente în ultimii trei ani. Art. 36 din Legea nr. 181/2014 definește fondurile de urgență (Fondul de rezervă și Fondul de intervenție) precum și modul în care acestea pot fi utilizate. Valoarea fondurilor se stabilește prin legea bugetului anual și se administrează în conformitate cu reglementările Guvernului⁸.

Alocațiile din aceste fonduri se bazează pe hotărâri speciale ale Cabinetului de miniștri aprobate în anul bugetar respectiv. Fondurile ar putea fi completate cu donații de la persoane fizice și juridice. Pentru anul 2020 execuția Fondului de rezervă aproape s-a dublat și a fost direcționată către achiziționarea echipamentelor de protecție și alocarea compensațiilor pentru angajații infectați cu COVID-19 ai autorităților publice centrale și locale. Fondul de intervenție a fost majorat și completat cu donații private pentru combaterea pandemiei COVID-19 și sprijin financiar din partea Federației Ruse pentru compensarea parțială a agricultorilor ca urmare a secetei din 2020.

Tabel 2.3: Cheltuieli din rezervele pentru situații neprevăzute în 2018 – 2020 (mii MDL)

Anul financiar	2018		2019		2020	
	Planificat	Executat	Planificat	Executat	Planificat	Executat
Fondul de rezervă	50.000	72.744,5	50.000	22.674,0	50.000	100.817,5
Fondul de intervenție	20.000	14.356,8	20.000	19.808,8	38.000	277.836,4
Total rezerve pentru situații neprevăzute	70.000	87.101,3	70.000	42.482,8	88.000	378.653,9
Procentaj		0,2%		0,1%		0,7%

Sursa: Legea bugetului și rapoartele anuale de executare a bugetului de stat

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-3. Veniturile real încasate

⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=90061&lang=ro

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator măsoară modificarea veniturilor dintre bugetul aprobat inițial și rezultatul final al anului. Acoperirea este bugetul de stat. Conține două dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada evaluată se referă la ultimii trei ani fiscali (2018, 2019 și 2020).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-3. Veniturile real realizate	B	
3.1 Total venituri real realizate	B	Veniturile efective au fost între 94% și 112% din veniturile planificate în buget în 2018 și 2019.
3.2 Rezultatul structurii veniturilor real realizate	B	Diferența în structura veniturilor a fost mai mică de 10% în 2019 și 2020.

Proгноza veniturilor este realizată de MF și se bazează pe analiza tendințelor recente și a performanței bugetare ca urmare a implementării politicii fiscale și vamale, precum și a politicilor de administrare fiscală și vamală, în ultimii doi ani. Ea ține cont de obiectivele acelor politici pe termen mediu, de modificările preconizate ale cotelor de impozitare și taxe, de contribuțiile de asigurări sociale de stat și de contribuțiile de asigurări obligatorii de asistență medicală, precum și de impactul lor bugetar, economic și social. Politicile fac obiectul consultărilor în cadrul grupului de lucru responsabil de cadru macroeconomic, politica fiscală și vamală și cadru de resurse, care cuprinde MF, Ministerul Economiei, SFS, SV, BNM, Biroul Național de Statistică, CNAS, CNAM, confederația națională a sindicatelor și confederația națională a patronatului. Entitățile colectoare de venituri sunt SFS și SV care, împreună, administrează mai mult de 100% din veniturile totale ale guvernului central. Mai multe detalii despre aceste entități sunt furnizate în PI-19 și PI-20.

3.1. Total venituri real realizate

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În 2018 și 2019, veniturile efective au fost în general conform planificării, în timp ce în 2020, odată cu introducerea măsurilor restrictive asupra activităților economice pe fondalul pandemiei de COVID-19, colectarea veniturilor a avut rezultate mai slabe. Granturile/debursările pentru suport bugetar în 2018 au fost temporar stopate, iar în 2019 și 2020 au fost debursate conform rezultatelor evaluării îndeplinirii măsurilor incluse în matricea Planului de Acțiuni între UE și Republica Moldova. Calculele pentru acest indicator sunt incluse în Anexa 5.

Tabel 3.1: Abaterea veniturilor față de bugetul anual, 2018 -2020

Anul	Abaterea totală a veniturilor
2018	99,5%

2019	94,9%
2020	87,2%

Sursa: Calculele echipei de evaluare (Anexa 5)

Scorul pentru această dimensiune este B.

3.2. Rezultatul structurii veniturilor real realizate

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În 2018, diferența în structura veniturilor a fost de 14 procente din cauza granturilor mai mici primite de la organizațiile internaționale. Acest lucru s-a întâmplat pe fondalul stopării temporare din partea UE a debursărilor de granturi pentru suport bugetar. Cu toate acestea, diferența anuală a structurii veniturilor s-a îmbunătățit ulterior, deoarece autoritățile au fost mai prudente în estimările veniturilor care urmau să fie încasate în buget.

Tabel 3.2: Rezultatul total al veniturilor real realizate

Anul	Diferența în structură
2018	14,0%
2019	6,2%
2020	5,4%

Sursa: Calculele echipei de evaluare (Anexa 5)

Scorul pentru această dimensiune este B.

PILONUL DOI: Transparența finanțelor publice

IP-4. Clasificația bugetară

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează măsura în care bugetul guvernamental și clasificarea conturilor sunt conforme cu standardele internaționale. Există o dimensiune pentru acest indicator. Evaluarea acoperă unitățile bugetare centrale. Perioada de timp este AF 2020.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-4. Clasificația bugetară	A	
4.1 Clasificația bugetară	A	Elaborarea, executarea și raportarea bugetului se bazează pe fiecare nivel de clasificare administrativă, economică și funcțională folosind standardele GFS/COFOG. Se aplică și clasificarea programelor. Link pentru planul de conturi utilizat pentru ultimul an fiscal încheiat (2020): https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129234&lang=ro#

4.1. Clasificația bugetară

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Clasificările bugetare sunt, în general, reglementate de articolul 27 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale. Aceasta stabilește următoarele componente ale sistemului de clasificare bugetară:

- Clasificația organizațională;
- Clasificația funcțională;
- Clasificația programelor;
- Clasificația economică; și
- Clasificația surselor de finanțare.

Structura clasificăției bugetare și metodologia aplicabilă pentru fiecare tip de clasificăție este definită în Ordinul MF nr. 208 din 24 decembrie, 2015⁹.

Sistemul de clasificare permite urmărirea tranzacțiilor pe parcursul tuturor proceselor de management al finanțelor publice: elaborarea, executarea și raportarea bugetului pentru fiecare unitate administrativă (la nivel central și local), categorie economică din funcție și subfuncție. Fiecare program și subprogram au o legătură către clasificarea funcțională. Bugetul aprobat reflectă clasificățiile organizațională, funcțională, programelor bugetare și economică.

Există interconexiuni suficiente între planificarea bugetară, executarea bugetară, operațiunile de plată cu ajutorul modulelor de contabilitate și raportare în cadrul sistemului informațional de management financiar (SIMF) administrat de direcțiile de resort ale Ministerului Finanțelor și Trezoreriei de Stat. Procedurile de pregătire, executare și raportare a bugetului investițiilor (re)curente și capitale sunt complet integrate și acoperite de structura clasificăției bugetare.

Tabel IP-4: Structura clasificăției bugetare în Moldova

Elementele clasificăției bugetare	Semnificația scurtă	Denumirea	Numărul de semne digitale
Clasificăția organizațională	Org1	Autoritate publică	4 semne
	Org1i	Instituție bugetară intermediară	4 semne
	Org2	Instituție bugetară	5 semne
Clasificăția funcțională	F1	Grupă principală	2 semne
	F2	Grupă	1 semn
	F3	Sub-grupă	1 semn
Clasificăția programelor	P1	Program	2 semne
	P2	Sub-program	2 semne
	P3	Activitate	5 semne
Clasificăția economică	K1	Tip	1 semn
	K2	Categorie	1 semn
	K3	Capitol	1 semn
	K4	Articol	1 semn
	K5	Alineat	1 semn
	K6	Element	1 semn
Clasificăția surselor	S1	Nivel de buget	1 semn
	S2	Sub-nivel de buget	1 semn
	S3	Component	1 semn
	S4	Sub-component	2 semne
	S5	Originea sursei	1 semn
	S6	Donator	3 semne

⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125083&lang=ro

Clasificația organizațională acoperă toată administrația și toate instituțiile publice la nivel național (central) și la nivel local. Subiecții clasificăției organizaționale pot fi numai autoritățile și instituțiile publice care își țin evidența contabilă și raportarea financiară conform normelor de contabilitate în sectorul public, precum și autoritățile și instituțiile cu funcții de administrare și gestionare a bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală. Subiecții Clasificației organizaționale se află într-o relație de subordonare pe nivele, care este stabilită de autoritatea ierarhic superioară. Noile instituții publice sunt comunicate Ministerului Finanțelor pentru a fi incluse în clasificația organizațională concomitent cu propunerea de a fi introduse în lista de coduri.

Clasificația funcțională este conformă cu Clasificarea COFOG a Funcțiilor Guvernului. Primul nivel reprezintă 10 grupuri principale. Fiecare grupă principală poate fi împărțită în maximum 9 grupuri și fiecare grupă poate fi din nou împărțită în maximum 9 sub-grupe. Fiecare grupă în cadrul clasificăției funcționale aplicabile are sub-funcții.

Clasificația economică a fost elaborată și în mare măsură corespunde prevederilor din Manualele Statisticii Finanțelor Guvernamentale (GFS) 2001¹⁰ și este integrată cu Planul de Conturi pentru întregul sector public. Planul de conturi și metodologia au fost aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr.216 din 28 decembrie, 2015¹¹. Metodologia explică clasificarea atât a veniturilor, cât și a cheltuielilor. Clasificarea veniturilor bugetare reprezintă gruparea tuturor surselor de venituri de la toate nivelurile bugetare din cadrul sistemului bugetar al Republicii Moldova. Veniturile sunt clasificate în cinci categorii principale (impozite și taxe, contribuții de asigurare obligatorie, subvenții primite, alte venituri și transferuri primite în cadrul BPN) la nivelul de 6 cifre. Metodologia oferă defalcarea fiecărei categorii în elemente suplimentare. În mod similar, cheltuielile bugetare sunt clasificate în opt categorii (compensarea angajaților, bunuri și servicii, dobânzi, subvenții, granturi acordate, beneficii sociale, alte cheltuieli și transferuri efectuate în cadrul BPN) cu defalcarea fiecărei categorii în elemente ulterioare.

Clasificația programelor constă din două niveluri: „Programe” (P1) și „Sub-programe” (P2), care sunt subordonate ierarhic, precum și un al treilea nivel – Activități (P3) – care este independent de P1 și P2. Astfel, codul sub-programului poate fi utilizat numai împreună cu codul programului de nivel superior; poate fi stabilită o listă de activități sub orice combinație de program-sub-program.

Prin urmare, scorul pentru această dimensiune este A.

IP-5. Documentația bugetară

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează caracterul exhaustiv al informațiilor furnizate în documentația bugetară anuală, măsurată în raport cu o listă specificată de elemente de bază și suplimentare. Există o dimensiune pentru

¹⁰ conform p.3.1.2 din raportul SDDS al FMI actualizat în 2022: <https://dsbb.imf.org/sdds/dqaf-base/country/MDA/category/GGO00>

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121615&lang=ro

acest indicator și acoperirea este GBC (bugetul de stat). Perioada de timp evaluată este ultimul buget transmis Legislativului (legea bugetului de stat pentru anul 2021).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-5. Documentația bugetară	A	
5.1 Documentația bugetară	A	Documentația bugetului de stat 2021 îndeplinește 10 elemente, inclusiv fiecare element de bază (1–4).

Documentația bugetului anual se referă la Cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM) și la Legea bugetului anual de stat. Propunerile de buget pentru anul fiscal următor includ documente justificative care oferă o imagine completă a prognozelor fiscale ale autorităților centrale, a propunerilor de buget și a rezultatelor anului fiscal curent și doi ani fiscali anteriori.

CBTM reprezintă etapa inițială în elaborarea și implementarea politicii bugetar-fiscale pe trei ani. Conținutul și procesul de aprobare al CBTM sunt descrise în IP-16. CBTM include:

- Prognoza macroeconomică;
- Politica bugetar-fiscală;
- Prognozele de venituri și cheltuieli (pe sectoare și bugete), au rezultat din tendințele dezvoltării sociale și economice a țării.

Articolele 48-53 din Legea nr.181/2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală reglementează scopul, procesul și conținutul bugetului anual și al CBTM. Potrivit articolului 53, proiectul de buget conține următoarele anexe principale:

- Un rezumat al Bugetului de stat
- Limitele de cheltuieli pentru autoritățile publice finanțate de la bugetul de stat
- De asemenea, proiectul de buget este însoțit de o notă explicativă care conține următoarele elemente:
 - Prognoze de venituri și cheltuieli bazate pe strategii și documente de politici existente, acorduri semnate/ratificate cu partenerii de dezvoltare
 - Politica datoriei de stat
 - Relația dintre Bugetul de Stat și bugetele UAT (transferuri).

Pachetul proiectului de buget pentru anul 2021 a fost compus din:

- ✓ Proiectul legii bugetului de stat;
- ✓ 9 anexe la proiectul legii;
- ✓ Nota explicativă cu descriere detaliată a situației macro-fiscale, politicilor ce stau la baza BPN, bugetului de stat, investițiilor capitale, relațiile între diferite nivele de buget, inclusiv:
 - 15 tabele cu detalii privind evoluția pentru 5 ani a BPN, bugetului de stat pe diferite clasificări bugetare, investiții capitale, propunerile de buget pentru anul 2021 ale autorităților bugetare independente;
 - Sinteza rezultatelor monitoringului financiar al activității economico-financiare a întreprinderilor de stat și a societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat;
 - Notă privind riscurile bugetar-fiscale;
 - 228 programe bugetare de performanță.

5.1. Documentația bugetară

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Proiectul de lege a bugetului de stat pe anul 2021 cu documentele aferente se găsește la adresa <https://mf.gov.md/ro/content/bugetul-de-stat-2021> și pentru CBTM 2021-2023 la <https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/CBTM%202021-2023%20romana%20Aprobat.pdf>.

Tabel 5.1: Informații în documentația bugetară pentru anul 2021

Element/ Cerințe	Îndeplinit (da /nu)	Dovezi folosite/Comentarii
Elemente de bază		
1. Prognoza deficitului fiscal sau excedentului sau rezultatul operațional calculat	Da	Prognoza deficitului fiscal este prevăzută în anexa 1 la Legea bugetului anual de stat.
2. Rezultatul bugetar efectiv al anului precedent, prezentat în același format ca și propunerea de buget	Da	Art. 73 alin. (4) din Legea finanțelor publice și responsabilitatea bugetar-fiscală nr.181/2014 prevede ca raportul anual al bugetului de stat să fie prezentat în format comparabil cu bugetul de stat aprobat.
3. Bugetul anului fiscal curent, prezentat în același format ca și propunerea de buget	Da	Prezentarea formatului bugetului a rămas aceeași pe parcursul celor 5 ani bugetari din 2016.
4. Date bugetare agregate atât pentru venituri, cât și cheltuieli	Da	Veniturile bugetare agregate sunt prezentate în Anexa 2, iar cheltuielile în Anexele 3-5, respectiv, conform clasificărilor organizaționale, funcționale, de program și surse de finanțare. Link este pentru legea bugetului de stat 2021 nr.258 din 16 decembrie 2020 https://mf.gov.md/ro/content/bugetul-de-stat-2021 .
Elemente suplimentare	Elemente suplimentare	
5. Finanțarea deficitului, descriind structura sa anticipată	Da	Alineatul 6.3. din Nota explicativă la Legea bugetului anual prevede valoarea estimată a deficitului fiscal și structura acestuia, precum și sursele de finanțare a acestuia (ieșiri asociate).
6. Ipoteze macroeconomice, inclusiv cel puțin estimări ale creșterii PIB-ului, inflației, ratelor dobânzilor și cursului de schimb	Da	Tabelul 1 din Nota explicativă la proiectul de lege bugetară anuală prezintă toate ipotezele macroeconomice pe trei ani, inclusiv modificările PIB, inflația, cursul de schimb, importurile și exporturile, salariul mediu etc.
7. Stocul datoriilor, inclusiv detalii cel puțin pentru	Da	Articolul 8 din proiectul de lege bugetară anuală cuprinde datele privind stocul datoriilor estimate

începutul anului fiscal curent prezentate în conformitate cu GFS sau alt standard comparabil		pentru sfârșitul anului care urmează. Capitolul 2.4 din Nota explicativă la proiectul legii bugetului de stat oferă detalii despre stocul datoriei la sfârșitul anului precedent, iar capitolul 4.1 descrie politica de îndatorare pentru următorii trei ani, detalii privind structura datoriei de stat și abordarea deservirii datoriei.
8. Activele financiare, inclusiv detalii cel puțin pentru începutul anului fiscal curent prezentate în conformitate cu GFS sau alt standard comparabil	Nu	Activele financiare sunt prezentate în bilanțul contabil, care face parte din Rapoartele finale. Acestea nu sunt incluse în propunerea de buget, dar sunt puse la dispoziția Parlamentului în cadrul raportului anual de executare a bugetului.
9. Informații de sinteză privind riscurile fiscale	Da	Informațiile de sinteză privind riscurile fiscale sunt prezentate în documentul CBTM, în capitolul 2 „Perspective economice”. O Notă separată privind riscurile bugetare și fiscale este inclusă în Nota explicativă la propunerea anuală de buget.
10. Explicarea implicațiilor bugetare ale noilor inițiative de politică și ale noilor investiții publice majore, cu estimări ale impactului bugetar al tuturor modificărilor majore ale politicii de venituri și/sau modificări ale programelor de cheltuieli	Da	Explicarea implicațiilor bugetare ale noilor inițiative de politică și ale noilor investiții publice majore, cu estimări ale impactului bugetar al tuturor modificărilor majore în politica de venituri și/sau modificări ale programelor de cheltuieli sunt oferite în Documentul CBTM capitolul 3 Cadrul macro-fiscal pentru anii 2021-2023. Explicații detaliate sunt oferite și în Nota explicativă la propunerea de buget.
11. Documentație privind prognozele fiscale pe termen mediu	Da	Propunerea de buget este prognozată pe 3 ani pentru venituri, cheltuieli, deficit și surse de finanțare a acestuia.
12. Cuantificarea cheltuielilor fiscale	Da	Costurile cheltuielilor fiscale sunt cuantificate în documentația bugetară dacă sunt schimbări în politica impozitară. Impactul acestor schimbări se prezintă în nota explicativă la legea bugetului de stat și la legea politicilor de impozitare.

Cerințele sunt îndeplinite pentru 4 elemente de bază din 4 și 7 elemente suplimentare din 8.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-6. Operațiuni ale autorităților publice centrale neincluse în rapoartele financiare

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator apreciază măsura în care veniturile și cheltuielile guvernamentale sunt raportate în afara rapoartelor financiare ale autorităților centrale din 2020. Conține trei dimensiuni și utilizează

metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Acoperirea este bugetul de stat pentru IP-6.1 and IP-6.2, și guvernul central pentru IP-6.3.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-6. Operațiuni ale autorităților publice centrale neincluse în rapoartele financiare	C+	
6.1 Cheltuieli neincluse în rapoartele financiare	C	Cheltuielile estimate în afara rapoartelor financiare ale Guvernului sunt mai mari de 5% din totalul cheltuielilor administrației centrale bugetare dar mai mici de 10%.
6.2 Venituri neincluse în rapoartele financiare	C	Veniturile estimate în afara rapoartelor financiare ale Guvernului sunt mai mari de 5% din veniturile totale ale administrației centrale bugetare dar mai mici de 10% Ministerul Agricu
6.3 Rapoarte financiare ale unităților extrabugetare	B	Fiecare minister primește anual un raport de la instituțiile sale subordonate care detaliază toate cheltuielile și sursa mijloacelor contabilizate. Includerea în calcul a Bugetului asigurărilor sociale de stat și a Fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală asigură că acoperirea veniturilor și cheltuielilor nebugetare ale administrației publice centrale incluse în rapoartele financiare detaliate este de cel puțin 88% și se depun în termen de 3 luni de la sfârșitul anului.

Principalele unități extrabugetare (UEB) care se găsesc în majoritatea țărilor acoperă asigurările sociale și asistența medicală. Fondurile din Republica Moldova care sunt responsabile de aceste activități – Bugetul asigurărilor sociale de stat și Fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală care sunt responsabile pentru 21,4% și, respectiv, 7,7% din totalul veniturilor naționale sunt incluse în BPN.¹². Conturile acestor fonduri fac parte din CUT, bugetele acestora sunt aprobate de Parlament separat de legea bugetului de stat. Rapoartele lor financiare sunt cuprinzătoare, auditate anual și sunt disponibile publicului. Nu există venituri sau cheltuieli din aceste fonduri care să nu fie raportate.

¹² Compania Națională de Asigurări Medicale și Casa Națională de Asigurări Sociale

Buget M lei 2020	Planificat	Revizuit	Executat
Asigurări sociale	14.930,5	14.248,2	14.516,2
Asigurări medicale	5.377,7	4.967,1	5.008,8

Toate organizațiile din domeniul public, în Moldova cele care sunt fondate de un minister (cum ar fi un spital sau o universitate), Cancelaria de Stat sau autoritățile centrale care raportează direct Guvernului sunt incluse în buget și contul unic trezorerial (CUT). Cu toate acestea, în unele cazuri mijloacele financiare provenite din comisioane și taxe și cheltuielile rezultate din acestea încasări în afara sectorului public sunt gestionate separat prin conturi deținute în băncile comerciale. Astfel de venituri și cheltuieli sunt evaluate în acest indicator din punct de vedere al semnificației lor raportată la bugetul de stat.

În anexa 8 a bugetului de stat anual pentru anul 2020¹³ sunt enumerate autoritățile și instituțiile publice la autogestiune, precum și întreprinderile de stat și societățile pe acțiuni care primesc mijloace financiare de la bugetul public național, dar care au și proprii surse de finanțare. Această listă a fost utilizată pentru a identifica unitățile care pot avea venituri și cheltuieli extrabugetare și sunt incluse în acest indicator. Întreprinderile de stat și societățile pe acțiuni nu sunt acoperite de acest indicator.

6.1. Cheltuieli neincluse în rapoartele financiare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Informațiile privind cheltuielile în afara bugetului de stat au fost furnizate de către ministerele fondatoare competente / autoritățile publice centrale care au în subordinea sa autoritățile și instituțiile publice la autogestiune conform Anexei 8 la proiectul Legii Bugetului de Stat pentru anul 2020 și direct de către unele entități, în afara întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu cota statului. Din punct de vedere al semnificației, aceasta reprezintă în anul 2020 2.672,5 mil. lei, comparativ cu cheltuielile totale ale bugetului de stat în mărime de 49.635,3 mil. lei, adică 5,3%.

Tabel 6.1: Cheltuieli real efectuate în afara rapoartelor financiare ale Guvernului și ponderea acestora în bugetul de stat pentru anul încheiat la 31 decembrie 2020.

Instituție	Cheltuieli din surse proprii (000 MDL)
Cancelaria de Stat	929.556,30
Ministerul Economiei și Infrastructurii	8.120,23
Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor	74.338,20
Teleradio Moldova	7.549,50
Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	714.694,60
Ministerul Educației și Cercetării	719.778,3
Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului	218.432,62
Total	2.672,469,75
Cheltuielile efective totale ale bugetului de stat,	49.635.400,00
Cheltuieli totale din sursă proprie ca % din cheltuielile totale	5,38%

Sursa: Scrisorile de raspuns ale autorităților enumerate la solicitarea oficială a echipei de evaluare.

¹³ <https://mf.gov.md/ro/categoria-documentului/bugetul-de-stat-pe-ani>

Notă: Cheltuielile din surse proprii ale Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor și Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale estimate ca diferență între Cheltuielile totale (din alocații de stat + resurse proprii) minus alocațiile de la bugetul de stat

Cheltuielile estimate în afara rapoartelor financiare ale Guvernului sunt mai mari de 5% din cheltuielile totale ale administrației centrale bugetare și sunt mai mici de 10%.

Scorul pentru această dimensiune este C.

6.2. Venituri neincluse în rapoartele financiare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Informațiile privind veniturile acumulate în afara bugetului de stat au fost furnizate de către ministerele fondatoare competente / autoritățile publice centrale care au în subordinea sa autoritățile și instituțiile publice la autogestiune conform Anexei 8 la proiectul Legii Bugetului de Stat pentru anul 2020 și direct de către unele entități.

Tabel 6.2: Venituri real efectuate în afara rapoartelor financiare ale Guvernului și ponderea acestora în bugetul de stat pentru anul încheiat la 31 decembrie 2020.

Instituție	Venituri proprii (000 MDL)
Cancelaria de Stat	827.934,30
Ministerul Economiei și Infrastructurii	9.373,83
Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor	76.110,20
Teleradio Moldova	11.212,40
Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	851.878,20
Ministerul Educației și Cercetării	448.007,70
Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului	171.593,62
Total	2.396.110,25
Venituri efective ale bugetului de stat,	38 500 500,00
Venituri totale din sursă proprie ca % din veniturile totale	6,2%

Veniturile estimate care nu sunt acoperite de rapoartele de executare a bugetului ale Guvernului sunt mai mari de 5% din veniturile totale ale administrației centrale bugetare dar mai mici de 10%.

Scorul pentru această dimensiune este C.

6.3. Rapoarte financiare ale unităților extrabugetare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Fiecare minister fondator / autoritatea publică centrală trebuie să primească anual de la instituțiile sale subordonate un raport care să detalieze toate cheltuielile sale și sursa mijloacelor înregistrate în CUT și conturile bancare deținute în băncile comerciale. Cu toate acestea, rapoartele de execuție bugetară consolidează cheltuielile doar pentru transferurile primite de la bugetul de stat. Mijloacele proprii ale acestor instituții sunt excluse, astfel încât Ministerul Finanțelor nu vede mijloacele și executarea din fondurile proprii, deoarece acestea nu sunt direcționate prin conturile Trezoreriei. La nivel de unitate, însă, dețin imaginea de ansamblu, dar există deficiențe în raportarea către administrația centrală. Cu toate acestea, atunci când se adaugă Bugetul asigurărilor sociale de stat și Fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, ponderea veniturilor și cheltuielilor extrabugetare ale administrației centrale incluse în rapoartele financiare detaliate este de cel puțin 88%¹⁴. Asta chiar dacă veniturile și cheltuielile ministeriale nu au fost raportate. În timp ce cele două Fonduri își prezintă rapoartele financiare în termen de 3 luni de la sfârșitul exercițiului financiar, nu este clar calendarul de raportare, dacă există vreunul, din partea autorităților și instituțiilor publice la autogestiune către Ministerele fondatoare sau autoritățile ierarhic superioare.

Scorul pentru această dimensiune este B.

IP-7. Transferuri către autorități publice locale

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează transparența și oportunitatea transferurilor de la administrația centrală către autoritățile publice locale care au relații financiare directe cu aceasta. Se ia în considerare baza pentru transferurile de la administrația centrală și dacă autoritățile publice locale primesc informații despre alocațiile lor la timp pentru a facilita planificarea bugetară. Evaluarea acestui indicator se bazează pe ultimul an fiscal încheiat (2020) și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Aria de acoperire este GC și autoritățile publice locale care au relații financiare directe cu administrația centrală.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-7. Transferuri către autorități publice locale	B	
7.1 Sistemul de alocare a transferurilor	A	Aproape toate transferurile interbugetare au fost alocate pe baza unor reguli stabilite, inclusiv formule sau criterii clar definite (cu excepția transferurilor speciale de capital care au reprezentat 0,8% din valoarea totală a transferurilor în 2020).

¹⁴ Calcule: A= 14516.20 (BASS) +5008.8 (FAOAM)= 19525.0. B=14516.20 (BASS)+5008.8 (FAOAM)+2,644,7 (alte UEB)= 22189.7. Rezultat: A/B = 88%

7.2 Oportunitatea informațiilor privind transferurile	C	Autoritățile publice locale au avut la dispoziție mai puțin de patru săptămâni pentru a-și pregăti propriile bugete după ce au primit de la MF informațiile privind transferurile/alocațiile lor pentru 2020.
---	---	---

Structura administrativă și teritorială a Republicii Moldova este formată din 35 de unități administrative de nivelul doi, inclusiv 32 de raioane, unitatea teritorială autonomă UTA Găgăuzia, municipiile Chișinău și Bălți. Primul nivel cuprinde 896 de orașe (municipii, cu excepția Chișinăului și Bălți) și sate (comune). Potrivit Legii finanțelor publice locale № 397/2003, bugetul de stat are relații interbugetare directe cu fiecare dintre unitățile administrative menționate mai sus (indiferent de nivel), cu excepția unității administrativ-teritoriale de nivelul I din cadrul UTA Găgăuzia. Datorită statutului său autonom, Găgăuzia are propriile relații interbugetare cu autoritățile de prim nivel în timp ce primește transferuri interbugetare de la stat către bugetul Găgăuziei, aplicând aceleași principii ca și alte unități de prim nivel.

Relațiile fiscale interguvernamentale sunt reglementate de sau iau în considerație următoarele acte juridice:

- Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale (№ 181/2014).
- Legea Finanțelor Publice Locale (№ 397/2003).
- Legile anuale ale bugetului de stat
- Codul fiscal (№ 1163/1997)
- Legea privind fondul rutier (№ 720/1996).
- Legea privind fondul de susținere a populației (№ 827/2000).
- Codul Educației al Republicii Moldova (№ 152/2014).
- Legea privind descentralizarea administrativă (№ 435/2006).
- Legea privind administrația publică locală (№ 436/2006).
- alte legi sau reglementări sectoriale.

7.1. Sistemul de alocare a transferurilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

MF determină transferurile totale pentru autoritățile locale în timpul elaborării cadrului bugetar pe termen mediu (alocare pe verticală). Totodată, se asigură repartizarea teritorială a transferurilor (alocarea pe orizontală) după o formulă sau criterii stabilite. Guvernul Republicii Moldova este obligat să prezinte CBTM anual Parlamentului până la 1 iunie. În ciuda faptului că MF calculează transferurile în etapa de pregătire a CBTM, documentele CBTM transmise Parlamentului nu includ aceste transferuri, ci doar limitele bugetare sectoriale care pot include transferuri, acolo unde este cazul. MF informează autoritățile locale cu privire la transferurile lor prognozate pentru următorii trei ani în timpul pregătirii bugetului de stat anual. Structura transferurilor interbugetare de la bugetul de stat la bugetele locale pe fiecare tip în perioada 2018-2020 este prezentată în Tabelul 7.1.

Tabel 7.1: Transferuri interbugetare de la bugetul de stat la bugetele locale în anii 2018-2020

Nr.	Tipul de transfer	2018	2019	2020
-----	-------------------	------	------	------

		Mln lei	Pondere %	Mln lei	Pondere %	Mln lei	Pondere %
1	Transferuri, total	10.357,3	100,0	12.328,2	100,0	13.650,0	100,0
2	Transferuri cu destinație generală, inclusiv	1.439,3	13,9	2.180,8	17,7	2.418,3	17,8
3	Transferuri cu destinație generală cu scop de echilibrare	1.421,3	13,7	1.619,6	13,1	2.098,6	15,4
4	Transferuri cu destinație generală cu scop de compensare	8,6	0,1	7,9	0,1	116,3	0,9
5	alte transferuri cu destinație generală	9,4	0,1	553,3	4,5	203,4	1,5
6	Transferuri cu destinație specială (cu Fonduri centralizate), inclusiv	8.918,0	86,1	10.147,4	82,3	11.231,7	82,3
7	Finanțarea învățământului preșcolar, primar, gimnazial general, special și complementar (extrașcolar) și a echipamentelor școlare	7.271,9	70,2	8.477,8	68,8	9.210,3	67,5
8	Infrastructura drumurilor publice locale	710,2	6,9	745,7	6,0	988,6	7,3
9	Școli sportive	170,3	1,6	204,3	1,7	215,5	1,6
10	Asistență socială	190,2	1,1	204,8	1,6	203,2	1,5
11	Fondul Ecologic Național	215,6	2,1	N/A	X	235,0	X
12	Fondul de susținere a populației	60,6	0,6	64,2	X	82,2	0,6
13	Cheltuieli capitale	173,2	1,7	447,9	3,6	104,3	0,8
14	alte transferuri speciale	203,1	2,0	71,5	0,6	194,8	1,4

N/A – Informațiile nu sunt disponibile.

Sursa: Ministerul Finanțelor, Rapoartele privind executarea bugetelor cetățenilor 2018, 2019 și Raportul privind executarea bugetului de stat în anul 2020.

Alocarea transferurilor interbugetare cu destinație generală în scopuri de echilibrare se face pe bază de formulă. Formula ia în considerație execuția bugetului local pentru anul fiscal pentru care există execuție bugetară definitivă și statisticile oficiale privind numărul de locuitori și dimensiunea suprafeței unității administrativ-teritoriale respective. Aceste transferuri se efectuează din fondurile bugetare destinate sprijinului financiar al unităților administrativ-teritoriale care este generat din impozitele pe venitul personal nealocate, care se repartizează la bugetele locale. Începând cu anul 2020, acest Fond a fost suplimentat cu o cotă-parte din impozitul pe venitul obținut din activitatea de întreprinzător.

Transferuri generale în scopuri de compensare au fost alocate în anul 2020 doar pentru acele bugete locale care s-au confruntat cu scăderi în venituri generate de noua politică fiscală¹⁵ care nu acopereau

¹⁵ Modificările în Codul Fiscal, Legea nr. 170 din 19 decembrie 2019.

creșterea cheltuielilor aferente domeniilor proprii de competență urmare a implementării Legii nr. 270/2018 privind sistemul unic de salarizare în sectorul bugetar. Transferurile de compensare care vizează acoperirea fondului majorat de salarii au fost alocate ținând cont de creșterea cheltuielilor, încasarea estimată a veniturilor și sumele transferurilor generale¹⁶.

Alte transferuri generale sunt de obicei de natură ocazională și nu pot fi atribuite transferurilor generale bazate pe formule sau transferurilor de compensare alocate conform prevederilor legale sau altor criterii.

Totodată, cel mai semnificativ volum al transferurilor se referă la compensarea reducerii estimative a încasărilor la bugetele locale a impozitului pe venitul persoanei fizice (IVPF) urmare a impactului pandemic COVID-19.

Abordarea formulei pentru compensarea noii politici fiscale a fost bazată pe IVPF. S-a luat în considerare ponderea fiecărui buget local individual în valoarea totală a IVPF pentru 2020.

De fapt, ambele tipuri de transferuri au avut un caracter de egalizare, deoarece vizau acoperirea discrepanței dintre sumele planificate inițial și cele așteptate ale veniturilor sau cheltuielilor. MF a adoptat ambele abordări de alocare și a comunicat detaliile autorităților locale în prealabil.

Alocarea transferurilor speciale pentru educație se bazează pe reguli și ia în considerare fie criterii unificate, fie formule. Conform setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului¹⁷, la alocarea transferurilor pentru învățământul preșcolar, învățământul special și extrașcolar, MF ia în considerare cheltuielile din anul anterior corectate prin factori de cost unificați¹⁸ prognozați pentru anul bugetar următor. Pentru transferurile către învățământul primar și secundargeneral din subordinea autorităților publice locale de nivelul al doilea, MF folosește o formulă per elev¹⁹, care consideră cost standard pentru o instituție de învățământ și numărul instituțiilor de învățământ ale unei unități administrativ-teritoriale.

MF a alocat transferuri speciale pentru drumurile publice locale pe bază de formulă. Pentru autoritățile locale de primul nivel, formula ia în considerare populația și 50% din taxa rutieră prognozată. Pentru al doilea nivel, formula include porțiunea de drumuri (kilometri fizici) aflată sub jurisdicția fiecărei autorități locale transformată în kilometri echivalenți cu costuri aferente pe un km.

Aproape toate transferurile interbugetare au fost alocate pe baza unor formule sau criterii stabilite. Cu toate acestea, un mic volum de transferuri speciale pentru cheltuieli capitale a fost alocat într-un mod diferit. Aceste transferuri au fost incluse în Bugetul de Stat fie de către membrii parlamentului în procesul de aprobare a bugetului, fie de către MF în timpul pregătirii bugetului anual în baza solicitărilor autorităților locale. Suma totală a acestor transferuri a fost de 0,8% din valoarea totală a transferurilor în 2020 (a se vedea al 13-lea rând din Tabelul 7.1).

Scorul pentru această dimensiune este A.

7.2. Oportunitatea informațiilor privind transferurile

¹⁶ Încasarea estimată a veniturilor a ținut cont de creșterea ponderii Impozitului pe Venitul Personal pentru bugetele locale ca urmare a noii politici fiscale implementate din 2020 (Legea nr. 160 din 19 decembrie 2019).

¹⁷ Aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 209 din 24 decembrie 2015.

¹⁸ Cum ar fi tendințele recente în volumul și structura cheltuielilor bugetare, indicatori macroeconomici cheie (indicele prețurilor de consum, salariul mediu etc.), precum și alți factori tehnici care influențează costurile.

¹⁹ În conformitate cu prevederile Metodologiei de finanțare bazate pe cheltuielile normative pe elev în școlile primare și gimnaziale, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 868/2014.

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Calendarul bugetar a stabilit termene clare pentru pregătirea bugetelor locale. Conform calendarului bugetar, autoritățile locale vor transmite proiectele bugetelor locale consiliilor competente²⁰ până la 20 noiembrie²¹. Consiliile vor revizui și vor adopta bugetele anuale până la 10 decembrie. MF va trimite o circulară anuală privind elaborarea propunerilor de buget tuturor autorităților locale până la 1 iunie²². O astfel de circulară anuală include instrucțiuni detaliate privind transferurile interbugetare și sumele acestora.

Tabel 7.2: Timpul pentru finalizarea planificării bugetelor locale în 2018-2020

Proiect de buget (an)	Ziua în care MF a emis circulara bugetară	Termen stabilit prin lege pentru depunerea proiectelor de bugete locale	Timp efectiv de planificare a bugetului*, săptămâni
2018	17.08.2017	20.11.2017	12
2019	08.09.2018	20.11.2018	9
2020	04.11.2019	20.11.2019	2

* *Calcululele Băncii Mondiale.*

Sursa: Ministerul Finanțelor, Legea Finanțelor Publice Locale (nr. 397/2003).

O sumă suplimentară nesemnificativă de transferuri (1,5% din valoarea totală a transferurilor) a fost alocată în cursul anului fiscal 2020 după aprobarea bugetelor locale. Aceasta include 192.1 mln lei pentru a compensa scăderea Impozitului pe Venitul Personal din cauza COVID-19²³; și 10.3 mil. lei pentru acordarea sprijinului financiar bugetelor locale în implementarea Legii nr. 270/2018 privind majorarea salariilor în instituțiile bugetare.

MF a informat anual APL-urile cu privire la transferurile lor și alte detalii necesare pentru planificarea bugetului prin emiterea unei scrisori anuale de instrucțiuni, în intervalul de timp specificat în calendarul bugetar²⁴. Scrisoarea respectivă oferă detalii suficient și clare, inclusiv, printre altele: o prognoză pe termen mediu a principalelor indicatori macroeconomici; obiectivele politicii de venituri și estimarea surselor de finanțare (prin impozite); rezumatul politicilor și priorităților de cheltuieli publice pentru anul bugetar următor și în perspectiva pe termen mediu, inclusiv aspectele metodologice ale estimărilor de cheltuieli; specificul stabilirii relațiilor interbugetare (pe funcții), inclusiv datele utilizate ale Biroului Național de Statistică privind numărul de locuitori și structura demografică pentru fiecare UAT, la data de 1 ianuarie a anului curent; limitele transferurilor de la bugetul de stat la bugetele locale.

²⁰ Organ reprezentativ și deliberativ care ar putea fi Consiliu Local, Consiliu Raional, Adunarea Populară a unității teritoriale autonome cu statut juridic special și Consiliile Municipiului Chișinău și Bălți.

²¹ În baza articolului 21 din Legea finanțelor publice locale (nr. 397/2003).

²² În conformitate cu articolul 50 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014.

²³ Formula de alocare a luat în considerare diferențele în fondul salarial a tuturor sectoarelor economice de pe teritoriul respectiv înainte și după pandemie.

²⁴ În conformitate cu legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale (articolul 50).

Cu toate acestea, autoritățile publice locale au avut la dispoziție mai puțin de patru săptămâni pentru a-și finaliza procedurile de planificare bugetară pentru 2020. Deși în perioada 2017 - 2018 autoritățile publice locale au fost informate cu privire la transferurile de la bugetul de stat într-un interval de timp rezonabil, pregătirea bugetului pentru anul 2020 a fost afectată de situația politică din țară și de schimbarea puterilor de guvernare, prin urmare circulara bugetară pentru APL a fost emisă de către Ministerul Finanțelor cu o întârziere semnificativă în 2019. După cum este arătat în tabelul 7.2, deși termenul pentru realizarea planificării bugetare este 20 noiembrie,²⁵ MF a emis scrisoarea cu instrucțiunile bugetare pe 4 noiembrie, 2019.

Scorul pentru această dimensiune este C.

Scorul dimensiunii 7.2 s-a înrăutățit față de evaluarea anterioară de la A la C din cauza întârzierii emiterii circularei anuale de pregătire a bugetului pe anul 2020 de către MF.

IP-8. Informații despre performanță în prestarea serviciilor

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator examinează informațiile privind prestarea serviciilor din propunerea de buget a executivului sau din documentația justificativă a acesteia, precum și în rapoartele de sfârșit de an sau auditurile sau evaluările performanței, precum și măsura în care sunt colectate și înregistrate informațiile despre resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor. Conține patru dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Acoperirea este GC. Perioada de timp acoperită de dimensiunea IP-8.1 este următorul an fiscal (2021), pentru dimensiunea IP-8.2 – ultimul an fiscal finalizat (2020), și pentru dimensiunile IP-8.3 și IP-8.4 – ultimii trei ani fiscali (2018 – 2020).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-8. Informații despre performanță pentru prestarea serviciilor	B+	
8.1 Planuri de performanță pentru prestarea serviciilor	A	Documentația bugetului executivului oferă informații despre produsele și obiectivele programelor și subprogramelor în fiecare
8.2 Performanțe realizate pentru prestarea serviciilor	A	Rapoartele privind executarea bugetului oferă informații despre produsele și obiectivele realizate conform programelor și
8.3 Resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor	A	Fiecare unitate de prestare a serviciilor din cadrul ministerului său fondator are un subcont în Contul unic trezorerial și toate informațiile privind nivelul resurselor transferate de la ministerul fondator sunt

²⁵ În conformitate cu legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale (articolul 47).

8.4 Evaluări ale performanțelor pentru prestarea serviciilor	C	Au existat două evaluări externe ale performanțelor în sănătate și educație, dar lipsește auditul intern de performanță în ultimii 3 ani.
--	---	---

Documentul „Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului”²⁶ stabilește în Secțiunea a XI-a metodologia de bugetare pe programe, detaliind metodele de prezentare și fundamentare a bugetelor, pe baza programelor cu scopuri, obiective și indicatori de evaluare a performanței acestora la toate etapele procesului bugetar. Capitolul descrie structura și elementele programelor și relația dintre ele, stabilește regulile și principiile de formulare a scopurilor și obiectivelor, indicatorilor de performanță și include reglementări metodologice privind modul de elaborare, aprobare, monitorizare și raportare a programelor. IP-4 stabilește structura clasificăției bugetare, iar IP-16.3 examinează procesul de alocare a cheltuielilor către programe și subprograme.

8.1. Planuri de performanță pentru prestarea serviciilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 8.1 Planuri de performanță ale agențiilor de prestare a serviciilor, AF 2020

Minister	Alocația bugetară aprobată (milioane lei)	Programe de prestare a serviciilor		Date despre performanță pentru programe de prestare a serviciilor				
		Programe	Subprograme	Obiectivele programelor	Indicatori cheie de performanță	Performanța planificată		
						Produs	Rezultat	Activități
Ministerul Finanțelor (0203)	1.400,6	1	4	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Justiției (0204)	1.196,2	3	9	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Afacerilor Interne (0205)	2.914,0	7	19	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (0206)	505,7	1	2	Da	Da	Da	Da	Da

²⁶ Anexă la ordinul ministrului finanțelor nr. 209 din 24.12.2015 (modificat prin Ordinul MF nr. 98 din 20.06.2017)

Ministerul Apărării (0207)	769,9	4	9	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Economiei și Infrastructurii (0218)	5.923,9	9	23	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (0219)	2.628,1	15	40	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Educației și Cercetării (0220)	3.033,1	12	34	Da	Da	Da	Da	Da
Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (0221)	2.316,8	7	30	Da	Da	Da	Da	Da
Rata de conformitate a programelor de prestare a serviciilor (%)				100	100	100	100	100

Sursa: Anexa 9 la Nota Informativă la proiectul bugetului de stat pentru anul 2020 și Anexa 8 la Nota Informativă la proiectul bugetului de stat pentru anul 2021

Documentația bugetului executivului oferă informații despre produsele și obiectivele planificate ale tuturor programelor și subprogramelor în fiecare dintre cele 9 ministere. Aceleași produse și obiective au fost în mare măsură aplicate în mod consecvent de-a lungul timpului pentru a permite compararea. Curtea de Conturi a subliniat totuși că auditurile efectuate de aceasta au relevat că structura indicatorilor de performanță în cadrul unor programe variază de la an la an. Acest lucru nu permite, în anumite cazuri, să fie urmărite constant în timp performanțele ce trebuie realizate. În aceste circumstanțe, accentul este pus pe larg nu pe realizarea indicatorilor de performanță aprobați pentru fiecare program, ci mai degrabă pe utilizarea eficientă a resurselor alocate în anul respectiv. Cu toate acestea, rapoartele anuale privind performanța indicatorilor sunt în concordanță cu produsele și rezultatele planificate.

Deși calitatea informațiilor de performanță variază de la minister la minister, s-a apreciat însă că calitatea și gama indicatorilor pentru majoritatea ministerelor sunt în conformitate cu standardele cerute în această dimensiune.

Scorul pentru această dimensiune este A.

8.2. Performanțe realizate în prestarea serviciilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 8.2: Performanța efectivă măsurată pe toate agențiile de prestare a serviciilor, AF 2020

Minister	Documentul în care este publicată informația despre performanța efectivă	Informații publicate despre cantitatea de produse obținute sau rezultate realizate		Informații publicate cu privire la activitățile efectuate în cadrul politicilor sau programelor / Rezumatul anual de prestare a serviciilor publicat		
		Existența datelor	% din cheltuielile pentru prestarea serviciilor	Rezumatul activităților (da / nu)	Existența datelor	% din cheltuielile pentru prestarea serviciilor
La nivelul documentației bugetului de stat						
Toate ministerele sunt organizate pe Program și Subprogram	Documentația a bugetară pentru anul următor	Da	100%	Da	Da	100%
La nivelul ministerelor individuale						
Ministerul Finanțelor	Executarea bugetului	Da	100%	Da	Da	100%
Ministerul Economiei și Infrastructurii	Executarea bugetului	Da	100%	Da	Da	100%
Ministerul Justiției	Executarea bugetului	Da	100%	Da	Da	100%
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Executarea bugetului	Da	100%	Da	Da	100%
Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Executarea bugetului	Nu	100%	Da	Da	100%

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Executarea bugetului	Nu	100%	Da	Da	100%
Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului	Executarea bugetului	Nu	100%	Da	Da	100%
Ministerul Apărării	Executarea bugetului	Nu	100%	Nu	Nu	100%
Ministerul Afacerilor Interne	Executarea bugetului	Nu	100%	Nu	Nu	100%

Sursa datelor: Proiectul bugetului pentru anul 2022 și Rapoartele privind executarea bugetului a Ministerelor

Note: *Paginile web ale Ministerelor cu datele publicate despre performanța în cadrul politicilor și programelor poate fi găsit în Anexa 2.*

Ca parte a rapoartelor sale financiare, toate ministerele de ramură și executorii de cheltuieli de nivel central întocmesc și transmit Ministerului Finanțelor raportul de performanță în cadrul programelor/subprogramelor conform unui format/model specific elaborat de MF (FD-053 aprobat prin Ordinul MF nr. 216/2015) în care se indică numele programului/subprogramului, scopul, obiectivul, descrierea și un tabel cu indicatorii cheie de performanță: indicatorii după rezultat/produs /eficiență, denumirea indicatorului, unitatea de măsură (% , număr de unități sau valoare), aprobat, executat, orice abatere, explicații în cazul abaterilor. La finalul fiecărui raport sunt principalele constatări privind măsura în care a fost implementat programul/subprogramul, recomandări sau acțiuni corective, concluzii pentru conducerea instituțiilor. Astfel de informații cu privire la produse și obiectivele realizate pentru programe și subprograme sunt furnizate de fiecare dintre cele 9 ministere și sunt utilizate pentru elaborarea Raportului narativ privind execuția bugetară. Ministerele de resort sunt responsabile pentru publicarea acestor rapoarte pe site-urile lor respective; cu toate acestea, acest lucru nu este respectat în practică de toate ministerele. Informațiile despre executarea indicatorilor de performanță transmise de către ministerele de resort și alte unități bugetare centrale sunt apoi incluse în propunerile de buget anuale ale executivului care cuprind executarea programelor pentru doi ani precedenți, rezultatele estimate pentru anul fiscal în curs, indicatorii planificați pentru anul următor și performanța estimată pentru cel puțin următorii doi ani. Aceste informații sunt publicate pe site-ul Ministerului Finanțelor. În formatul actual al raportului, performanța programelor pentru exercițiul financiar 2020 va fi raportată ca parte a propunerii de buget pentru exercițiul financiar 2022. Explicațiile cu privire la orice abateri de la performanța efectivă din ultimii ani nu sunt incluse în propunerea de buget, dar sunt disponibile din rapoartele ministerelor.

Raportul de performanță întocmit de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, urmează modelul MF și este elaborat pentru fiecare subprogram gestionat de Minister. De exemplu, subprogramul Sănătate Publică raportează 5 indicatori de rezultate, 5 indicatori de produs și 3 indicatori de eficiență. Atunci când

indicatorii sunt nerealizați pe deplin sau depășiți, explicațiile sunt furnizate în mod corespunzător. De exemplu, ratele planificate de vaccinare a populației (indicatorul de rezultat) nu au putut fi atinse în 2020 din cauza situației pandemice când vaccinarea a fost suspendată în faza inițială a pandemiei. Dimpotrivă, numărul controalelor (indicator de produs) a crescut ca urmare a necesității de a verifica implementarea și respectarea măsurilor de prevenire și control COVID-19. Unul dintre indicatorii de eficiență (costurile de supraveghere de stat a sănătății publice pe cap de locuitor) a fost atins la 93%. Raportul de performanță al fiecărui subprogram arată execuția cheltuielilor subprogramului respectiv conform clasificății economice față de bugetul inițial și bugetul modificat. Pentru subprogramul Sănătate Publică, acestea au inclus costurile salariale, bunurile și serviciile, protecția socială, alte cheltuieli, mijloacele fixe și stocul de materiale. La final, raportul de performanță oferă concluzii și recomandări.

În baza analizei și a dovezilor justificative, scorul pentru această dimensiune este A.

8.3. Resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Fiecare unitate de prestare a serviciilor din cadrul ministerului său fondator are un subcont în Contul unic trezorerial pentru mijloacele primite de la bugetul de stat, în timp ce veniturile din sursă proprie sunt păstrate în conturile băncilor comerciale (vezi IP-6). Sistemul automat trezorerial produce rapoarte lunare și anuale pentru fiecare unitate prestatoare de servicii (universitate, colegiu, spital, clinica, etc.) pentru cheltuielile din resurse bugetare, și parțial pentru cheltuielile din “surse proprii de venituri” (adică resurse proprii din taxe instituite pentru servicii sau alte activități generatoare de venituri) dacă sunt administrate prin sistemul trezorerial. Cantitatea de resurse în natură primite de unitățile de prestare a serviciilor nu este semnificativă. Există proceduri legale clare stabilite la nivel național pentru orice fel de donație primită, iar bunurile donate sunt contabilizate corespunzător în sistemul contabil al unității beneficiare.

Informațiile contabile despre toate resursele financiare obținute și valorificate de către unitățile prestatoare de servicii sunt disponibile prin rapoarte de executare bugetară intermediare și anuale dezagregate după programe și surse de finanțare pentru fiecare unitate prestatoare de servicii. Astfel, informațiile privind nivelul resurselor transferate de la ministerul fondator ca parte a alocațiilor bugetului de stat sunt ușor disponibile. Cu toate acestea, informațiile privind executarea mijloacelor proprii de către instituțiile subordonate nu sunt monitorizate în mod regulat de către ministerele fondatoare și nu sunt întotdeauna exacte, fapt confirmat de Curtea de Conturi. Fiecare unitate prestatoare de servicii prezintă rapoarte de venituri și cheltuieli bugetare dezagregate după programe bugetare și tipul surselor financiare ca parte a rapoartelor întocmite pe 6, 9, and 12 luni. Rapoarte privind colectarea surselor proprii și cheltuielile din acestea surse sunt prezentate anual și sunt reținute la nivelul Ministerului fondator. Nu sunt întocmite și nu sunt publicate rapoarte separate care ar include informații despre resursele primite de unitățile prestatoare de servicii. Partea aferentă transferurilor către unitățile de prestare a serviciilor de la bugetul de stat este agregată în rapoartele de execuție bugetară.

Scorul pentru această dimensiune este A.

8.4. Evaluarea performanțelor în prestarea serviciilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Nici Curtea de Conturi, nici subdiviziunile de audit intern nu au efectuat o evaluare a performanței privind ICP și a cheltuielilor aferente. Accentul auditului s-a limitat la revizuirea utilizării eficiente și eficace a activelor și a proceselor și procedurilor, mai degrabă decât la prestarea serviciilor. Curtea de Conturi a întocmit 19 rapoarte de performanță (6 în 2018, 5 în 2019 și 8 în 2020), dintre care 5 au fost în domeniul sănătății. În 2020 au existat rapoarte privind Programul național de prevenire și control al diabetului zaharat și Programul național de control al tuberculozei.

Ministerul Finanțelor realizează o anumită evaluare a rapoartelor pe care le primește de la unitățile de prestare a serviciilor (a se vedea mai sus IP-8.2), dar care nu are ca rezultat un raport consolidat și oficial. Verificările se fac primordial în cazurile în care sunt solicitate alocații bugetare suplimentare de către unitățile executoare. Potrivit Curții de Conturi, deși se respectă bugetarea pe bază de programe, nu există o analiză cuprinzătoare a indicatorilor de performanță atinși.

Înainte de a începe planificarea pentru un nou ciclu bugetar, Ministerul Finanțelor elaborează raportul de evaluare a procesului CBTM anterior și indică problemele și punctele slabe, care trebuie luate în considerație la elaborarea documentului noi. În raportul pentru CBTM 2020-2022²⁷ au fost menționate următoarele impedimente, precum nerespectarea calendarului de elaborare a CBTM, procesul îndelungat de coordonare și luare a deciziilor în cadrul Ministerului Finanțelor și la nivel de Guvern, calitatea propunerilor înaintate, capacitățile slabe de planificare și de management în cadrul ministerelor de ramură.

Există câteva revizuri externe. UNICEF a elaborat raportul Analiza evaluării în domeniul educației în iulie 2019. Revizuirea este o evaluare tematică a politicilor care însoțește analiza sectorului educațional național. Scopul Revizurii este de a analiza politicile educaționale și abordările de evaluare în sistemul școlar general al Republicii Moldova, de a evalua punctele forte și domeniile de îmbunătățire a aranjamentelor existente și de a oferi recomandări concrete de politică. Revizuirea este concepută pentru a informa strategiile de îmbunătățire a sistemului de evaluare în viitorul Plan național pentru sectorul educațional. Raportul pune în discuție utilizarea produselor și a ICP obiective.

În 2019, o organizație independentă, non-profit, Centrul pentru Politici și Analize în Sănătate (Centrul PAS), cu sprijinul financiar al Băncii Mondiale /Parteneriatul Global pentru Responsabilizare Socială, a efectuat o cercetare „Barometrul de Sănătate a Populației Republicii Moldova” (PHB), pentru a afla percepția populației ce utilizează serviciile de sănătate despre situația sistemului de sănătate, precum și experiența acestora cu privire la utilizarea serviciilor medicale de asistență primară și spitalicească. Rezultatele PHB au ajutat Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale în elaborarea politicilor publice de îmbunătățire a calității asistenței medicale primare și spitalicești, prin furnizarea informațiilor complete, relevante și valide despre performanța serviciilor medicale din perspectiva utilizatorilor serviciilor de sănătate.

Scorul pentru această dimensiune este C.

²⁷ Link-ul pentru Raport CBTM 2020-2022

<https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/Evaluare%20CBTM%202020-2022%20si%20Elaborarea%20CBTM%202021-2023.pdf>

IP-9. Accesul publicului la informații fiscale

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează caracterul exhaustiv al informațiilor fiscale disponibile publicului în 2020 în baza elementelor specificate ale informațiilor la care accesul publicului este considerat a fi critic. Există o singură dimensiune. Acoperirea este bugetul de stat.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-9. Accesul publicului la informații fiscale	A	
9.1 Accesul publicului la informații fiscale	A	Guvernul a pus la dispoziția publicului opt (din nouă) elemente, inclusiv toate cele cinci elemente de bază, în intervalele de timp specifice.

9.1. Accesul publicului la informații fiscale

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 9.1: Elementele disponibilității Informațiilor Fiscale

Element/ Cerințe	Dovezi folosite/Comentarii	Îndeplinit (da/nu)
Informații de bază		
1. Documentația propunerii de buget anual al executivului. Un set complet de documente de propunere a bugetului executivului (așa cum sunt prezentate de țară în IP-5) este disponibil publicului în termen de o săptămână de la transmiterea lor de către executiv legislativului.	Propunerea de buget pentru anul 2021 a fost adoptată de Guvern la 30 noiembrie 2020 (link https://gov.md/ro/content/guvernul-aprobat-bugetul-de-stat-pentru-anul-2021) și a fost depusă la Parlament și publicată atât pe site-ul Ministerului Finanțelor, cât și al Parlamentului în următoarea zi lucrătoare (link https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactellegislative/tabid/61/LegislativId/5333/language/ro-RO/Default.aspx)	Da
2. Bugetul adoptat. Legea bugetului anual aprobată de legislativ este publicată în termen de două săptămâni de	Legea nr.258 privind bugetul de stat pe anul 2021 din 16 decembrie 2020 a fost publicată în Monitorul Oficial nr.353-357 la 22 decembrie 2020, în termen de o săptămână de la adoptarea legii.	Da

Element/ Cerințe	Dovezi folosite/Comentarii	Îndeplinit (da/nu)
la adoptarea legii.		
3. Rapoartele de executare bugetară din cursul anului Rapoartele sunt puse în mod obișnuit la dispoziția publicului în termen de o lună de la emiterea lor, după cum se evaluează în IP-28.	Raportul privind executarea bugetului public național și componentele acestuia se întocmește lunar și este plasat pe site-ul MF la adresa: http://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-lunare .	Da
4. Raportul anual de executare bugetară Raportul este pus la dispoziția publicului în termen de șase luni de la încheierea anului fiscal.	Potrivit art.47 din Legea nr.181/2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală, raportul privind executarea bugetului de stat pe anul 2020 a fost întocmit și prezentat Guvernului prin scrisoarea nr.12/4-3-39 din 21.05.2021 (mai puțin de șase luni de la sfârșitul anului fiscal) și poate fi accesat la link: https://www.mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale .	Da
5. Raportul financiar anual auditat, încorporat sau însoțit de raportul auditorului extern. Rapoartele sunt puse la dispoziția publicului în termen de 12 luni de la încheierea anului fiscal.	Raportul privind executarea bugetului de stat pe anul 2020 a fost auditat de Curtea de Conturi și aprobat prin Decizia nr. 30 din 28 iunie 2021 privind Raportul auditului financiar asupra Raportului Guvernului privind executarea bugetului de stat pe anul 2020 (la șase luni de la încheierea anului fiscal), care poate fi accesat la următorul link: https://www.ccrm.md/ro/decision_details/1109/hotararea-nr30-din-28-iunie-2021-cu-privire-la-raportul .	Da
Elemente suplimentare		
6. Proiect preliminar de buget Parametrii generali pentru propunerea de buget a executivului privind cheltuielile, veniturile planificate și datoria se pun la dispoziția publicului cu cel puțin patru luni înainte de începerea anului fiscal.	Ca parte a procedurii bugetare, MF elaborează și publică Circulara bugetară pentru bugetul de stat 2021, care conține instrucțiuni bugetare, prezentarea generală a cadrului macro-fiscal pe termen mediu, veniturile planificate, cheltuielile și limitele de cheltuieli stabilite pe verticală. Documentul a fost distribuit pe 25 septembrie 2020 pentru bugetul 2021 (cu 3 luni înainte de începerea anului fiscal)	Nu
7. Alte rapoarte de audit extern. Toate rapoartele neconfidențiale privind operațiunile consolidate ale administrației centrale sunt puse la dispoziția publicului în termen de șase luni de la	Toate rapoartele de audit extern programate și efectuate de Curtea de Conturi sunt publicate imediat după finalizare pe site-ul instituției. Link pentru acces este https://www.ccrm.md/ro/rapoarte-anuale-88.html	Da

Element/ Cerințe	Dovezi folosite/Comentarii	Îndeplinit (da/nu)
prezentare.		
<p>8. Rezumatul propunerii de buget. Bugetul adoptat, care poate fi înțeles de specialiștii non-bugetari, adesea denumit „Bugetul cetățeanului”, acolo unde este cazul, tradus în limba locală cel mai des vorbită, este disponibil public în termen de o lună de la aprobarea bugetului.</p>	<p>Documentul intitulat „Bugetul pentru cetățeni” este pregătit și publicat de Ministerul Finanțelor pe site-ul său. Pentru bugetul 2020, documentul a fost pus la dispoziție în februarie 2021</p> <p>https://mf.gov.md/sites/default/files/Bugetul%20cetatenilor%202020.pdf</p>	Da
<p>9. Prognoze macroeconomice. Prognoza, așa cum este evaluată în IP-14.1, este disponibilă în termen de o săptămână de la aprobarea ei.</p>	<p>Prognozele macroeconomice sunt întocmite în cadrul CBTM și sunt ajustate în timpul pregătirii propunerii de buget anual și acoperă următorii 3 ani</p> <p>fiscali. Prognoza este întocmită de Ministerul Economiei și Infrastructurii în colaborare cu Banca Națională a Moldovei și Ministerul Finanțelor și este aprobată în fiecare an de Guvern înainte de începerea elaborării bugetului anual.</p> <p>CBTM 2021-2023 a fost publicat pe 13 noiembrie 2020, adică la o săptămână și jumătate de la aprobare (28 octombrie 2020).</p> <p>De asemenea, prognoza macroeconomică este prezentată ca anexă la circulara bugetară.</p>	Da

Cerințele sunt îndeplinite pentru toate 5 elemente de bază și 3 elemente suplimentare din 4.

Prin urmare, scorul pentru această dimensiune este A.

PILONUL TREI: Administrarea activelor și pasivelor

IP-10. Raportarea riscurilor fiscale

Acest indicator apreciază măsura în care sunt raportate riscurile fiscale către administrația centrală. Riscurile fiscale pot apărea din situații macroeconomice nefaste, situații financiare ale autorităților locale sau ale întreprinderilor publice și datorii contingente din programele și activitățile proprii ale administrației centrale, inclusiv ale unităților extrabugetare. Ele pot apărea și din alte riscuri implicite și externe, cum ar fi disfuncționalitatea pieței și dezastrele naturale. Acest indicator conține trei dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de timp este ultimul an fiscal realizat (2020). Acoperirea pentru dimensiunea IP-10.1 vizează corporațiile publice controlate de guvernul central, pentru dimensiunea IP-10.2 – APL-urile care au relații fiscale directe cu guvernul central, și pentru IP-10.3 – guvernul central.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-10. Raportarea riscurilor fiscale	B	
10.1 Monitorizarea întreprinderilor publice	C	În timp ce majoritatea întreprinderilor publice publică situațiile financiare anuale auditate, dovezile arată că aceasta are loc între 6 și 9 luni de la sfârșitul exercițiului financiar. Performanța financiară a întreprinderilor de stat este monitorizată în diferite rapoarte consolidate
10.2 Monitorizarea autorităților locale	C	Situațiile financiare ale autorităților locale nu sunt auditate, dar sunt publicate și depuse la Ministerul Finanțelor care întocmește un raport consolidat de riscuri fiscale pe autoritățile locale.
10.3 Datorii contingente și alte riscuri fiscale	A	Nota privind riscurile bugetar-fiscale include o analiză detaliată și comentarii asupra tuturor riscurilor fiscale explicite și implicite.

10.1. Monitorizarea întreprinderilor publice

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Toate întreprinderile publice din Moldova sunt nefinanciare și se împart în două categorii în funcție de forma juridică: (i) întreprinderi de stat și municipale, care operează în interesul public și oferă servicii publice în piețele competitive, la prețul semnificativ din punct de vedere economic, și (ii) societăți comerciale (societăți pe acțiuni și societăți cu răspundere limitată) care activează în mare parte în piețele

reglementate și precep prețuri semnificative din punct de vedere economic cu scopul de a crea profit. Întreprinderile municipale sunt fondate de autoritățile publice locale și nu sunt considerate în cadrul acestei evaluări. Societățile comerciale cu cota deținută de APL-uri sunt la fel excluse.

Întreprinderile de stat sunt reglementate de Legea nr. 246 din 22 noiembrie 2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală. Această lege și modificările sale ulterioare stipulează condițiile de audit financiar și raportare aplicabile întreprinderilor de stat.

Societățile pe acțiuni cu cota statului sunt reglementate de Legea nr. 1134 din 2 aprilie 1997 cu privire la Societățile pe Acțiuni și modificările sale.

Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15 decembrie 2017 definește criteriile entităților mici, mijlocii, mari și de interes public, care ghidează caracterul obligatoriu al auditelor la întreprinderile de stat și societățile comerciale cu capital de stat. Mai mult ca atât, această lege stipulează obligațiile de raportare ale acestor entități și publicarea rapoartelor financiare și rapoartelor de audit.

Legea nr. 121 din 5 mai 2007 cu privire la administrarea și deetimizarea proprietății publice descrie condițiile de administrare și monitorizare a întreprinderilor de stat și a societăților comerciale cu cota statului.

Tabel 10.1: Rapoarte financiare ale 10 cele mai mari întreprinderilor publice în anul 2020²⁸

10 cele mai mari întreprinderi publice	Activitatea	Venituri din vânzări (milioane MDL)	Active deținute de guvern (milioane MDL)	Ca % din cele mai mari 10 ÎP	Data auditării situațiilor financiare	Data prezentării raportului financiar auditat către APP.	Acoperirea cu raportul consolidat²⁹ (da /nu)
SA "Energocom"	Furnizarea energiei electrice	4.019,75	388,56	29,72	29 martie, 2021	14.07.2021	Da
SA "TERMOELECTRICA"	Producerea energiei electrice și energiei termice, și distribuirea energiei termice din mun. Chișinău	2.178,1	5.507,4	16,11	28 iunie, 2021	15.07.2021	Da
SA FEE Nord	Furnizarea	1.931,25	285,8	14,28	6 mai,	14.07.2021	Da

²⁸ Lista completă a întreprinderilor publice și performanța acestora se regăsesc în anexele la raportul anual elaborat de Agenția Proprietății Publice: <https://app.gov.md/storage/upload/administration/reports/83/Raport%20privind%20administrarea%20C8%99i%20deetimizarea%20propriet%C4%83%C8%9Bii%20publice%20de%20stat%20C3%AEEn%20anul%202020.pdf>

²⁹ Raport anual privind administrarea și deetimizarea proprietății publice de stat în anul 2020: <https://www.app.gov.md/rapoarte-anuale-3-450>

	energiei electrice în partea nordică a țării				2021		
SA. "MOLDTELECOM"	Operatorul național de telecomunicații	1.573,4	5.371,95	11,63	27 mai, 2021	14.07.2021	Da
SA "Metalferos"	Colectarea, procesarea, vânzarea și exportul de metal	1.236,7	377,54	9,14	30 martie, 2021	14.07.2021	Da
SA Rețelele Electrice de Distribuție Nord	Distribuirea energiei electrice	677,6	2.917,46	5,01	30 aprilie 2021	21.05.2021	Da
Combinatul de panificație din Chișinău „FranzeLuța” S.A.	Producerea produselor de panificație	547	337	4,04	27 aprilie 2020	14.07.2021	Da
S.A. „Loteria Națională a Moldovei”	Loteria și industria jocurilor de noroc	519,03	70,85	3,84	23 iulie, 2021	29.07.2021	Da
Combinatul de Vinuri "Cricova" S.A.	Producerea vinului	242,09	626,28	1,79	27 aprilie 2021	15.07.2021	Da
ÎS «Calea Ferată din Moldova»	Operatorul căilor feroviare	599,05	3.968,82	4,43		<i>În proces de auditare</i>	Da
Total		13.523,97		100,00			

Sursa datelor: Agenția Proprietății Publice, app.gov.md

Registrul patrimoniului public ținut de Agenția Proprietății Publice, din subordinea Guvernului, are un sub-registru al întreprinderilor de stat și municipale și un sub-registru al stocurilor de acțiuni /cotelor sociale ale statului în societățile pe acțiuni/societăți ce răspundere limitată. Ambele sub-registre sunt publicate anual pe site-ul Agenției³⁰. Raportul de executare a bugetului 2020 oferă informații cu privire la numărul și valoarea patrimoniului entităților cu cota de stat, inclusiv valoarea acțiunilor/cotelor sociale deținute de stat la 30.06.2020,. În Registrul Patrimoniului Publice ținut de Agenția Proprietății Publice sînt înscrise date privind 190 întreprinderi de stat, cu un capital social de 5.574,1 milioane lei; 81 societăți comerciale cu capital de stat, al căror capital social este în valoare de 5.343,7 milioane lei, din care statul deține 4.207,4 milioane lei sau 78,7 procente.³¹. Din totalul societăților comerciale, 61 de entități au capital integral sau majoritar de stat, al căror capital social este de 3.839,3 milioane lei, din care proprietatea de stat constituie 3.704,2 milioane lei sau 96,5 procente. Din 190 întreprinderi de stat, 4 sunt situate în Ucraina, 28 se află în procedura lichidării sau insolvenței, 23 nu funcționează. Prin urmare în Lista monitorizată de MF în primul semestru sînt incluse 135 întreprinderi de stat, dintre care 13 nu au prezentat situațiile financiare Biroul Național de Statistică. Restul 122 întreprinderi de stat au fost supuse monitorizării financiare de către Ministerul Finanțelor în primul semestru, 2020. La fel, dintre 61 companii

³⁰ <https://app.gov.md/registrul-patrimoniului-public-3-384>

³¹ La 1 ianuarie 2021, existau 184 de întreprinderi de stat și 80 de companii comerciale cu capital de stat.

cu capital integral sau majoritar de stat, 18 se află în procedura lichidării sau insolvenței, 9 nu funcționează și 34 care sunt incluse în Lista entităților monitorizate de MF în primul semestru, 2020, din care 2 nu au prezentat un raport statistic la Biroul Național de Statistică. Restul 32 companii cu capital integral sau majoritar de stat au fost supuse monitorizării financiare de către Ministerul Finanțelor în primul semestru, 2020. Entitățile cu capital de stat au fost supuse monitorizării financiare de către Ministerul Finanțelor în ceea ce privește veniturile, costurile și profitul/pierderile, precum și soldul împrumuturilor interne. Sunt prezentate și dividendele plătite statului.

Articolul 18 (alin. 1) din Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală nr. 246/2017 prevede că astfel de întreprinderi trebuie să plaseze pe site-ul oficial al său și al fondatorului statutul întreprinderii, regulamentul intern, raportul anual al întreprinderii și rapoartele de audit. Articolul 90 alin. (1) din Legea societăților pe acțiuni nr.1134/1997, prevede că societatea pe acțiuni dezvăluie informații despre activitatea sa în conformitate cu prezenta lege, precum și cu Legea nr. 171/2012 privind piața de capital și actele normative ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare. Articolul 33 (alin. 3) din Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017, prevede că o entitate de interes public are obligația de a prezenta situații financiare individuale, raportul conducerii și un raport de audit în termen de 120 +zile din ultima zi a perioadei relevante. Alte entități de stat trebuie să prezinte situațiile financiare individuale, raportul conducerii și raportul de audit, după caz, în termen de 150 zile din ultima zi a perioadei relevante.

Începând cu anul 2019 (Legea nr. 287/2017 cu partea privind auditul situațiilor financiare ale întreprinderilor de stat și municipale, art. 11 alin. (1) din Legea nr.246/2017 în materie), situațiile financiare anuale ale întreprinderilor de stat/municipale sunt supuse auditului obligatoriu, dacă fac parte din categoria entităților mijlocii, entităților mari sau entităților de interes public în conformitate cu legislația contabilă. În consecință, s-a estimat că auditul obligatoriu a vizat 21 de întreprinderi de stat (conform datelor înregistrate la 31.12.2018) și 34 de societăți pe acțiuni în care cota-parte a statului depășește 50% din capitalul social.³²

În ciuda relaxărilor legate de COVID-19, cerința de a efectua auditul obligatoriu a rămas în vigoare pentru entitățile de interes public. Potrivit art.3 alin.(1) din Legea nr.287/2017, întreprinderea de stat sau societatea pe acțiuni în care cota-parte a statului depășește 50% din capitalul social din categoria entităților mari³³, este considerată entitatea de interes public. Un audit obligatoriu al situațiilor financiare pentru anul 2019 a fost estimat pentru 12 entități de interes public (4 întreprinderi de stat și 8 societăți pe acțiuni în care cota statului depășește 50% din capitalul social). La 31 decembrie 2020, Ministerului Finanțelor i-au fost prezentate copii ale rapoartelor de audit aferente situațiilor financiare pe anul 2019 ale a 3 întreprinderi de stat și 8 societăți pe acțiuni, care îndeplinesc criteriile unei entități de interes public. În plus, au existat și rapoarte de audit aferente situațiilor financiare pe anul 2019 prezentate Ministerului Finanțelor de către: 5 întreprinderi de stat care îndeplinesc criteriile de audit obligatoriu (entități mijlocii); 3 întreprinderi de stat care nu întrunesc criteriile aferente auditului obligatoriu, dar care au efectuat auditul, și 10 societăți pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat.

³² În contextul COVID-19, măsurile de susținere a afacerilor au eliberat entitățile mijlocii și mari de auditul obligatoriu al situațiilor financiare individuale pe anul 2019 (conform pct. 26 sbpct.6 lit. a) din Dispoziția nr.3 din 23.03.2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova).

³³ Entitatea mare este entitatea care, la data raportării, depășește limitele a două din următoarele criterii totalul activelor de 318 milioane MDL, venituri din vânzări de 636 milioane MDL și numărul mediu de salariați de 250, cum este definit în Legea nr. 287/2017 a contabilității și raportării financiare.

Modificările introduse prin Legea nr. 19/2020, care a intrat în vigoare la 17 aprilie 2020³⁴ prevăd că auditul obligatoriu al situațiilor financiare pe anul 2020 va viza circa 151 întreprinderi de stat pe lângă circa 32 societăți pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat ai căror audit este reglementat de Legea nr. 1134 / 1997. Pentru perioada de audit 2020, din 32 de societăți pe acțiuni în care cota statului depășește 50% din capitalul social, au fost supuse auditului 28 de entități (sau 87,5%). Pentru anul 2020, din 184 de întreprinderi de stat doar 17 au fost auditate (11%), iar rapoartele lor de audit au fost transmise și publicate de către APP. Tabelul 10.1 prezintă datele situațiilor financiare și rapoartelor de audit pentru anul 2020 ale celor mai mari 10 întreprinderi publice. Puțin peste 95% (după venituri de vânzări) au depus rapoarte financiare auditate Guvernului în iulie 2021, iar unul în mai 2021.

Întreprinderile de stat și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sunt supuse monitorizării economice și financiare de către Ministerul Finanțelor. Acest lucru este realizat de Direcția Monitorizare a Activelor Statelor din cadrul Ministerului Finanțelor care întocmește anual și semianual note analitice privind rezultatele monitoringului financiar al activității economico-financiare a întreprinderilor de stat și societății comerciale cu capital integral sau majoritar de stat. La fel, Direcția monitorizare a activelor statului întocmește un raport semestrial Sinteza rezultatelor monitorizării financiare a activității economico-financiare a întreprinderilor de stat și a societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat. Aceasta este rezumată în Raportul de executare a bugetului. În plus, Nota privind riscurile bugetar-fiscale întocmită de Ministerul Finanțelor include o secțiune despre întreprinderile de stat și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat.

Agencia Proprietății Publice elaborează și publică raportul anual³⁵ privind administrarea și privatizarea proprietății publice. Acesta include o secțiune privind rezultatele analizei economico-financiare a întreprinderilor de stat și SA cu capital de stat care depășește 30%. Agenția Proprietății Publice publică pe site-ul său rapoarte anuale de audit ale întreprinderilor de stat și municipale și ale SA cu cotă de stat.

Conform articolului 32 din Legea nr. 260/2017 Curtea de Conturi are dreptul să efectueze auditul financiar la întreprinderi de stat și la societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, însă acesta nu este efectuat anual sau regulat, și în mare parte, este audit de conformitate.

În timp ce majoritatea întreprinderilor publice publică situațiile financiare anuale auditate, dovezile prezentate de Agenția Proprietății Publice arată că rapoartele de audit sunt disponibile între 6 și 9 luni de la sfârșitul exercițiului financiar. Performanța financiară a întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat este monitorizată în diferite rapoarte consolidate elaborate de Agenția Proprietății Publice sau Ministerul Finanțelor.

Scorul pentru această dimensiune este C.

10.2. Monitorizarea autorităților locale

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

³⁴ Acestea modificări prevăd că situațiile financiare anuale ale tuturor întreprinderi de stat sunt supuse auditului extern obligatoriu, iar situațiile financiare anuale ale întreprinderilor municipale sunt supuse auditului extern obligatoriu, dacă fac parte din categoria entităților mijlocii, entităților mari sau entităților de interes public în conformitate cu legislația contabilă.

³⁵ <https://app.gov.md/rapoarte-anuale-3-450>

Bugetele locale sunt executate prin sistemul de trezorerie al Ministerului Finanțelor și fac parte din raportarea obișnuită a trezoreriei. Potrivit articolului 31 din Legea finanțelor publice locale nr. 397/2003, fiecare autoritate locală executivă, până la data de 15 martie, va prezenta autorității reprezentative superioare respective un raport anual de executare a bugetului local, care urmează să fie examinat și aprobat până la 1 aprilie. Direcția financiară a autorităților respective întocmește o sinteză consolidată a rapoartelor anuale de executare a bugetului local pentru autoritățile locale de nivel I și nivel II, pentru a fi incluse în raportul anual de executare a bugetului public național. Situațiile financiare anuale pentru autoritățile locale trebuie să fie finalizate și depuse la Ministerul Finanțelor în conformitate cu calendarul stabilit de MF în fiecare an prin Ordinul său intern. Pentru 2020, aceste termene au fost diferite pentru autorități individuale, dar au fost stabilite într-un interval între 22 februarie și începutul lunii martie a anului următor. Direcția Trezorerie a MF exercită controlul asupra măsurii în care acest calendar este respectat. Pentru 2020, o singură autoritate a făcut prezentarea cu o întârziere de trei săptămâni. În baza situațiilor financiare transmise de APL-uri, MF publică raportul anual consolidat de executare a bugetelor locale³⁶ conform clasificăției economice și clasificăției funcționale. Astfel de rapoarte sunt pregătite și lunar în baza datelor extrase din SIMF și publicate pe pagina web al MF³⁷.

Auditul anual nu este obligatoriu pentru autoritățile locale. Cu toate acestea, conform noilor prevederi introduse de la 1 ianuarie 2021 în Legea finanțelor publice locale nr. 397/2003 pentru a spori responsabilitatea APL pentru rezultatele auditului, acestea sunt acum supuse auditului extern în conformitate cu Legea Curții de Conturi. Curtea de Conturi este în măsură să efectueze doar câteva audituri ale autorităților locale în fiecare an, care sunt făcute publice. Au fost 10 rapoarte de audit ale autorităților locale de nivel I și nivel II emise în 2018, 15 – în 2019 și 19 – în 2020. În cadrul auditului anual al raportului de executare a bugetului public național, Curtea de Conturi auditează transferurile de la administrația centrală către autoritățile locale.

Anexele nr.2.3.1, .2 și .3 ale CBTM includ tabele care prezintă evoluția și estimările bugetelor locale, 2018-2023, care cuprind toate autoritățile locale. Nu este pregătit un raport de sine stătător privind performanța financiară a APL. Cu toate acestea, Nota privind riscurile bugetar-fiscale elaborată de Ministerul Finanțelor în cadrul documentației bugetare anuale include o secțiune privind riscul fiscal consolidat pentru autoritățile locale. Aceasta cuprinde analiza transferurilor estimate către APL și orice abateri de la executarea efectivă, evaluarea restanțelor și garanțiilor emise de APL pentru împrumuturi.

Situațiile financiare ale autorităților locale trebuie să fie puse la dispoziția publicului conform articolului 33 din Legea nr. 397/2003, fără a se specifica perioada de publicare. Conformitatea se află în responsabilitatea APL și nu este monitorizată de MF. Conform evaluării efectuate, majoritatea APL-urilor publice rapoartele anuale odată ce sunt aprobate de consiliul local sau informații despre executarea bugetului, în decurs de 6 luni după finele anului fiscal.

Scorul pentru această dimensiune este C.

10.3. Datorii contingente și alte riscuri fiscale

³⁶ <https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anoale>

³⁷ <https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-lunare>

Tabel 10.3: Datorii contingente și riscuri fiscale, AF 2020

Aria de acoperire	Date cuantificate (D/N)			Inclus în raportul fiscal (D/N)	Data producerii	Raport consolidat (da /nu)
	Garanții pentru împrumuturi (AC)	Sistemul de asigurări de stat	Parteneriat Public-Privat (PPP)			
Unități bugetare	Da	Da	Da	Da	Anual	Da
UEB	Nu există riscuri fiscale implicite de la operațiunile extrabugetare					

Sursa datelor: Notă privind riscurile bugetar-fiscale

Ca parte a documentației bugetare, Ministerul Finanțelor elaborează o Notă privind riscurile bugetar-fiscale care include o evaluare a impactului COVID-19 și cuprinde:

Riscuri bugetar-fiscale explicite

- [Riscuri asociate previziunilor macroeconomice](#)
- [Riscuri asociate cu estimările veniturilor bugetare](#)
- [Riscuri asociate cu estimările cheltuielilor bugetare](#)
- [Riscuri asociate cu managementul datoriilor de stat](#)

Riscuri bugetar-fiscale implicite

- [Riscuri asociate bugetelor locale](#)
- [Riscuri asociate întreprinderilor de stat și societăților cu capital integral sau majoritar de stat](#)
- [Riscuri asociate sectorului financiar](#)
- [Garanții de stat emise și plăți ce ar putea fi efectuate de Ministerul Finanțelor, în calitate de garant al Programului de Stat „Prima Casă”](#)
- [Riscuri, asociate parteneriatelor public-private](#)
- [Alte riscuri care vizează situații neprevăzute \(litigii, cazuri de judecată, dezastre naturale, etc.\)](#)

Nota privind riscurile bugetar-fiscale include o analiză detaliată și comentarii asupra tuturor riscurilor fiscale explicite și implicite. Nota recunoaște că este dificil de estimat probabilitatea de apariție a riscurilor implicite și de a le cuantifica, prin urmare estimările impactului se bazează pe următoarele criterii: jos – mai puțin de 1% din PIB, mediu – 1-3% din PIB, și ridicat – mai mult de 3% din PIB. Se evaluează acele datorii contingente în cazul în care PPP-urile, garanțiile de stat și alte situații imprevizibile sunt mai mici de 1% din PIB.

Scorul pentru această dimensiune este A.

Activități de reformă recente sau în curs

În cadrul facilității de finanțare extinsă (FFE) al FMI și al facilității de creditare extinsă (FCE) pentru Moldova, aprobate la 20 decembrie 2021³⁸, pentru îmbunătățirea capacității de supraveghere și monitorizarea a riscurilor fiscale, Agenția Proprietății Publice a solicitat în februarie 2022 ca toate întreprinderile de stat / societățile comerciale cu cota statului de la nivelul central să prezinte situații financiare trimestriale, care vor fi transmise în mod regulat Ministerului Finanțelor. Acest lucru ar trebui, de asemenea, să permită o evaluare mai cuprinzătoare a poziției financiare a acestor întreprinderi.

³⁸ <https://www.imf.md/pub-rececondev.html>

IP-11. Managementul investițiilor publice

Acest indicator analizează aprecierea economică, selectarea, cuantificarea costurilor și monitorizarea proiectelor de investiții publice de către Guvern cu accentul pus pe cele mai mari și mai semnificative proiecte. Acest indicator conține trei dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Evaluarea se bazează pe ultimul an fiscal finalizat (2020). Acoperirea este GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-11. Managementul investițiilor publice	D+	
11.1 Analiza economică a proiectelor de investiții	C	Analiza economică a două cele mai mari proiecte de investiții capitale de stat a fost realizată în baza instrucțiunilor adoptate prin Hotărârea Guvernului. Rezultatele analizei economice nu sunt publicate; iar analiza nu este revizuită de o altă entitate decât entitatea finanțatoare.
11.2 Selectarea proiectelor de investiții	D	MF nu a urmat procedura stabilită de selecție a proiectelor pentru bugetul 2020. Principalele proiecte de investiții publice au fost incluse în bugetul de stat 2020 pe baza discuțiilor cu ministerele de resort.
11.3 Calcularea costurilor proiectelor de investiții	C	Informațiile bugetare anuale au inclus costul total de capital al fiecărui proiect de investiții capitale principal și cheltuielile capitale planificate pentru următorii trei ani bugetari, dar nu au inclus proiecții ale costurilor totale ale ciclului de viață al proiectelor de investiții publice, care ar include atât costurile capitale, cât și costurile recurente.

11.4 Monitorizarea proiectelor de investiții	C	Nu a fost efectuată monitorizare sistematică a costurilor totale și a progresul fizic al proiectelor de investiții publice în anul 2020.
--	---	--

Proiectele de investiții publice în Moldova sunt finanțate de la bugetul de stat al Republicii Moldova prin diferite modalități. Acestea sunt: investiții directe de capital de stat; proiecte finanțate de donatori (care urmează regulile și procedurile specifice fiecărui donator); Fondul Rutier (care include reabilitarea și reparația drumurilor publice naționale și construcții ingineresti); Fondul Național de Dezvoltare Regională; și Fondul Ecologic (care include siguranța ecologică a mediului și a sistemelor de alimentare cu apă, canalizare și epurare). A se vedea Tabelul 11.1 de mai jos.

Tabel 11.1: Finanțarea de la bugetul de stat a investițiilor publice în 2020

	Sumaplanificată , mii lei	Ponderea în totalul cheltuielilor planificate de la bugetul de stat, %
Investiții de capital de stat	1.524.229,2	8,02
Fondul Rutier (reconstrucția, reparația drumurilor publice naționale și construcții ingineresti)	395.921,0	0,77
Fondul Național de Dezvoltare Regională	220.000,0	0,43
Fondul Ecologic	199.462,7	0,4
7003 - siguranța ecologică a mediului (investiții în sistemul de control de stat al mediului - Agenția de Mediu, Inspectoratul pentru Protecția Mediului)	12.379,3	0
7503 - sisteme de alimentare cu apă, canalizare și epurare (sisteme de alimentare cu apă, sisteme de canalizare, instalații de tratare, pompare și epurare a apei)	187.083,4	0,36
Cheltuieli totale planificate ale bugetului de stat	51.551.945,0	

Regulamentul Guvernului privind proiectele de investiții capitale de stat³⁹ stabilește proceduri de evaluare, selecție și monitorizare a proiectelor. Regulamentul are în vedere proiectele de investiții publice cu un cost de peste 5 milioane lei (aproximativ 0,3 milioane USD) și finanțate din veniturile bugetare. Nu include

³⁹ Aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1029 din 19 decembrie 2013.

proiectele finanțate din Fondul Rutier, Fondul Ecologic Național și Fondul Național de Dezvoltare Regională care sunt supuse unor legislații specifice.

Cadrul legal ce reglementează Fondul Rutier⁴⁰ nu stabilește reguli de pregătire, evaluare, selecție și monitorizare a proiectelor. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la constituirea și utilizarea fondului rutier” identifică domenii pentru direcționarea finanțării din Fond. Prin urmare, Guvernul Moldovei adoptă anual liste cu proiectele de investiții ale Fondului Rutier.⁴¹

Regulamentul de formare și utilizare a mijloacelor Fondului național pentru dezvoltarea regională⁴² și Instrucțiunea privind finanțarea din Fondului național pentru dezvoltare regională⁴³ includ proceduri de pregătire, analiză economică, selecție (inclusiv criteriile de selecție) și monitorizare a proiectelor. Există un proces de evaluare și selecție a proiectelor în două etape. Consiliile regionale pentru dezvoltare înființate în fiecare regiune și în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, precum și în municipiul Chișinău, selectează note conceptuale de proiect pe baza criteriilor publicate⁴⁴. Comitetul Interguvernamental de Evaluare din cadrul Fondului de Dezvoltare Regională⁴⁵ selectează cererile pentru finanțare conform criteriilor de selecție în ceea ce privește conformitatea unui proiect cu cerințele Regulamentului și prioritățile strategiilor sectoriale naționale.

Hotărârea Guvernului privind fondurile ecologice⁴⁶ și Regulamentul Ministerului Mediului privind administrarea Fondului Ecologic Național⁴⁷ au stabilit proceduri de analiză economică, selecție, inclusiv criterii și monitorizare a proiectelor. La selectarea proiectelor, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului ține cont de justificarea costurilor pe baza normelor existente și a prevederile cadrului legal în domeniile respective (construcții, instalații, tehnologii de fabricație etc.), prețurile curente de piață și rezultatele analizei economice. Consiliul de Administrație (interdepartamental) aprobă lista proiectelor care vor fi finanțate în cadrul Fondului⁴⁸.

Legislația țării nu stabilește definiția proiectelor majore de investiții; prin urmare, a fost aplicată metodologia CPRF în scopul evaluării acestei dimensiuni. Conform metodologiei, „proiectele majore de investiții” sunt definite ca proiecte care îndeplinesc următoarele două criterii: (i) Costul total al investițiilor proiectului constituie 1% sau mai mult din cheltuielile bugetare anuale totale; și (ii) Proiectul se numără printre cele mai mari 10 proiecte (după costul total al investițiilor) pentru fiecare dintre cele mai mari 5 unități ale administrației centrale, măsurat prin cheltuielile proiectelor de investiții ale unităților.

Cele mai mari proiecte de investiții publice care au fost finanțate în 2020 și au corespuns definiției CPRF de proiect major de investiții au fost finanțate din surse externe. Deoarece donatorii reglementează

⁴⁰ Legea Republicii Moldova „Cu privire la Fondul Rutier” Nr. LP720/1996 din 2 februarie 1996; Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la constituirea și utilizarea fondului rutier”.

⁴¹ Lista proiectelor pentru anul 2020 a fost aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 164 din 11 martie 2020.

⁴² Aprobat prin Hotărârea Guvernului „Cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” nr. 127 din 8 februarie 2008.

⁴³ Aprobat prin decizia Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale nr. 4/16 din 10 noiembrie 2016.

⁴⁴ Legea nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova nr. 127 din 8 februarie 2008

⁴⁵ Înființat prin Hotărârea Guvernului „Cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” nr. 127 din 8 februarie 2008.

⁴⁶ Aprobat prin Hotărârea Guvernului „despre aprobarea Regulamentului privind fondurile ecologice” nr. HG 988/1998 din 21 septembrie 1998.

⁴⁷ Aprobat prin ordinul Ministerului Mediului al Republicii Moldova nr. 73 din 10 septembrie 2013.

⁴⁸ Creat prin Hotărârea Guvernului „despre aprobarea Regulamentului privind fondurile ecologice” nr. HG 988/1998 din 21 septembrie 1998.

procedurile pentru pregătirea și selecția unor astfel de proiecte, acestea nu au fost incluse în evaluare. Nu au existat alte proiecte care să îndeplinească criteriile CPRF de proiecte majore. Prin urmare, în contextul acestei evaluări au fost identificate două cele mai mari proiecte de investiții capitale finanțate de stat în 2020 (tabelul 11.2).

Tabel 11.2: Cele mai mari proiecte de investiții capitale de stat în 2020

#	Denumirea proiectului de investiții capitale	Costul estimat al proiectului, Mln lei	Ponderea în cheltuielile totale	Aprobat	Ajustat	Executat
1	Construirea unui centru de arest preventiv la Bălți	250,0	0,48	48,0	22,7	20,1
2	Reconstrucția blocului operator la Institutul de Medicină de Urgență, str. Toma Ciorbă, 1, Chișinău	53,3	0,20	15,0	15,0	6,6

11.1. Analiza economică a proiectelor de investiții

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Analiza economică a două cele mai mari proiecte de investiții capitale de stat a fost realizată în baza instrucțiunilor naționale⁴⁹. Instrucțiunile stabilesc prevederi și un formular standardizat pentru justificarea tehnică și economică a proiectului. Formularul enumeră informațiile necesare despre rezultatele analizei cost-beneficiu, analizei economice, evaluării impactului asupra mediului și social. Instrucțiunile oferă îndrumări scurte pentru elaborarea studiului de fezabilitate, inclusiv analiza cost-beneficiu. Având în vedere că este disponibilă o abordare metodologică standard a analizei cost-beneficiu din surse deschise, Instrucțiunile se referă în mare parte la aceasta fără multe detalii.

Rezultatele analizei economice nu au fost revizuite de o altă entitate decât cea care finanțează și nu sunt publicate. Hotărârea Guvernului nr. 1029 din 19 decembrie 2013 „Cu privire la investițiile capitale publice” a stabilit componența unui grup de lucru independent privind investițiile capitale de stat. Ordinul MF nr. 185 din 3 noiembrie 2015 a aprobat Instrucțiunea privind managementul proiectelor de investiții capitale prin care se stabilesc criteriile de revizuire independentă a proiectelor relevante de către grupul de lucru sus-menționat pentru a confirma acceptabilitatea evaluării proiectului. Cu toate acestea, în perioada anilor 2018-2020 un astfel de grup nu a fost operațional. Cadrul legal al țării nu conține cerințe pentru publicarea rezultatelor analizei economice și, prin urmare, acestea nu au fost publicate.

Scorul pentru această dimensiune este C.

11.2. Selectarea proiectelor de investiții

⁴⁹ Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 1029 din 19 decembrie 2013 „Cu privire la investițiile capitale publice” și Ordinului ministrului finanțelor „Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind managementul proiectelor de investiții capitale” nr. 185 din 3 noiembrie 2015.

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

MF a inclus proiecte de investiții publice majore (tabelul 11.2) în bugetul de stat pentru exercițiul financiar 2020 pe baza discuțiilor cu ministerele de resort. Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 1029 din 19 decembrie 2013, Grupul de Lucru Interguvernamental pentru investiții capitale publice menționat mai sus trebuie să selecteze proiecte, inclusiv acelea proiecte majore discutate mai sus, pe baza criteriilor stabilite. În conformitate cu hotărârea menționată, aceste criterii sunt următoarele: alinierea la prioritățile strategice ale Guvernului, justificarea documentațiilor de proiect, capacități de implementare (riscuri de implementare), accesibilitate. Cu toate acestea, după cum s-a menționat mai sus, în perioada anilor 2018-2020 un astfel de grup nu a fost convocat.

Scorul pentru această dimensiune este D.

11.3. Calcularea costurilor proiectelor de investiții

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Documentația bugetară oferă informații despre fiecare proiect de investiții publice inclus în bugetul anual de stat, inclusiv proiecte de investiții majore. Informațiile au inclus costul total de capital și cheltuielile de capital planificate pentru fiecare dintre bugetele pentru următorii trei ani.⁵⁰ Cu toate acestea, documentația bugetară nu a inclus proiecții ale costurilor totale ale ciclului de viață al proiectului, care ar cuprinde atât costurile capitale, cât și costurile recurente. Astfel de informații au fost incluse doar în formularele de justificare tehnică și economică completate pentru proiecte individuale. Formularele au inclus evaluarea sau costurile totale ale ciclului de viață al proiectului și sustenabilitatea financiară a proiectului (inclusiv cheltuielile estimate pentru întreținerea ulterioară și serviciile tehnice)⁵¹.

Scorul pentru această dimensiune este C.

11.4. Monitorizarea proiectelor de investiții

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Nu a fost realizată o monitorizare sistematică a proiectelor de investiții publice derulate, în ceea ce privește costurile totale și progresul fizic al acestora. Cadrul juridic al țării impune o astfel de monitorizare⁵². Rapoartele de monitorizare vor include scopurile, obiectivele, activitățile proiectului, starea indicatorilor de performanță, cheltuielile efective, descrierea problemelor critice, dacă este cazul, și recomandări pentru abordarea acestora⁵³. Cu toate acestea, legislația nu impune publicarea unor astfel de rapoarte. MF analizează indicatorii financiari ai unor proiecte de investiții finanțate de stat în timpul executării bugetare, dar nu întocmește un raport informativ consolidat privind implementarea proiectelor majore de investiții.

⁵⁰ În conformitate cu Ordinul MF nr. 209 din 24.12.2015 despre elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului.

⁵¹ Anexa 6 la Ordinul ministrului finanțelor nr. 185 din 3 noiembrie 2015.

⁵² Ordinul MF nr. 185 din 3 noiembrie 2015.

⁵³ Anexa 2 la Hotărârea Guvernului nr. 1029 din 19 decembrie 2013 „Cu privire la investițiile capitale publice”.

Scorul pentru această dimensiune este D.

Schimbări în performanță față de evaluarea anterioară

Ordinul MF № 185 din 3 noiembrie 2015 a aprobat Instrucțiunea privind managementul investițiilor publice. Ordinul a stabilit proceduri pentru ca Grupul de lucru interguvernamental pentru investiții capitale publice să efectueze revizuirea și selecția independentă a proiectelor de investiții capitale de stat. Dar acest grup nu este operațional.

Activități de reformă recente sau în curs

Ministerele și agențiile de resort în anul 2021 au prezentat pentru prima dată rapoarte anuale de monitorizare a investițiilor publice pentru anul 2020. MF a prezentat rapoartele menționate Curții de Conturi (la solicitarea acesteia).

Autoritățile au început să publice pe pagina web a Ministerului Finanțelor cinci rapoarte privind execuția proiectelor de investiții întreprinse de fondurile de dezvoltare (Fondul de Dezvoltare Regională, Fondul Rutier, Fondul Ecologic, Fondul de Eficiență Energetică și proiectele finanțate din exterior)⁵⁴, cu obligația de a actualiza anual aceste rapoarte ca parte a pregătirii și raportării bugetare.

IP-12. Managementul activelor publice

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează managementul și monitorizarea of guvernamentale activelor și transparența of activelor înstrăinării. It conține trei dimensiuni și utilizează **M2 (AV)** metoda pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de referință este ultimul an fiscal realizat (2020). Acoperirea este GC pentru dimensiunea IP-12.1, bugetul de stat pentru dimensiunea IP-12.2, GC pentru active financiare și bugetul de stat pentru active nefinanciare în cadrul dimensiunii IP-12.3.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-12. Managementul activelor publice	B+	
12.1 Monitorizarea activelor financiare	B	Există o evidență a tuturor categoriilor de dețineri financiare la valoarea nominală folosind standardele internaționale de contabilitate. Raportul financiar anual publicat include o declarație privind activele financiare. Însă conform constatărilor de audit al CC există erori în valoarea acestor active.

⁵⁴ <https://www.mf.gov.md/ro/ministerul-finan%C8%9Belor/catalogul-de-date-deschise-al-ministerului-finan%C8%9Belor>

12.2 Monitorizarea activelor nefinanciare	B	Se ține și se publică un registru al bunurilor mobile și imobile actualizat anual care conține informații despre utilizare și informații care pot stabili vârsta. Raportul de executare bugetară include anual valoarea acestora în baza informațiilor obținute din bilanțurile și contabile întocmite și prezentate Ministerului Finanțelor de către instituțiile bugetare. Constatările rapoartelor de audit ale Curții de Conturi însă arată neregularități admise în valoarea activelor.
12.3 Transparența înstrăinării activelor	A	Procedurile de înstrăinare a activelor financiare și nefinanciare sunt stabilite prin lege, iar informațiile sunt transmise Parlamentului și sunt incluse în raportul financiar anual.

12.1. Monitorizarea activelor financiare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 12.1.1: Monitorizarea activelor financiare – lista de verificare a evidenței deținerilor, AF 2020

Tipul de active	Dețineri în active financiare menținute (da /nu)	Costul de achiziție înregistrat (da /nu)	Valoarea justă sau de piață recunoscută (da /nu)	În conformitate cu standardele internaționale de contabilitate (da /nu)	Informații despre performanță publicate anual.
Capital propriu	Da	Da	Da ⁵⁵	Da	Da
Depozite bancare	Da	Da	Da	Da	Da
Contracte de locațiune	Da	Da	Da	Da	Da
Creanțe	Da	Da	Da	Da	Da
Împrumuturi către ÎP	Da	Da	Da	Da	Da

Sursa datelor: Raportul de executare bugetară 2020

⁵⁵ Curtea de Conturi și Ministerul Finanțelor declară că activele financiare precum acțiunile sunt deținute la valoarea nominală.

Pentru Planul de Conturi, normele metodologice de contabilitate și raportare financiară în sistemul bugetar care au fost aprobate prin Ordinul MF nr. 216/2015 definesc următoarele mari categorii de active financiare: creanțe interne, diferență de curs valutar, numerar, credite interne între bugete, credite interne între instituții financiare și nefinanciare, creanțe externe și împrumuturi externe. Planul de conturi elaborat în conformitate cu standardele internaționale GFS 2001, integrat cu clasificarea economică bugetară, oferă o divizare mai detaliată a activelor financiare din clasa 4. Autoritățile publice centrale țin evidența activelor financiare în baza contabilității de angajamente și prezintă Ministerului Finanțelor un bilanț contabil conform formularului prescris (FD-041) ca parte a rapoartelor lor financiare în termenele indicate (6, 9 și 12 luni) .

Potrivit Legii privind administrarea și deetatizarea proprietății publice nr. 121/2007, Agenția Proprietății Publice este entitatea responsabilă de administrarea proprietății publice și ținerea Registrului proprietății publice, în timp ce autoritățile publice centrale individuale poartă responsabilitatea pentru evidența bunurilor din sectorul respectiv și pentru administrarea fiduciară a proprietății statului, împreună cu controlul asupra integrității activelor și al utilizării eficiente a acestora.

APP deține informații cu privire la deținerile statului în întreprinderile de stat și evaluează anual performanța acestora pe baza situațiilor financiare. APP menține o evidență a terenurilor și clădirilor care au fost închiriate. Contul unic trezorerial oferă informații despre situația numerarului păstrat în BNM. Nota privind riscurile bugetar-fiscale Tabelul 10 prezintă soldul datoriei aferente împrumuturilor recreditate din surse interne și/sau externe și acordate sub garanție de stat, întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni.

Raportul anual de executare a bugetului prezintă detalii despre activele financiare și numerar, așa cum se arată în Tabelul 12.2.

Tabel 12.1.2: Evidența activelor financiare

Tipul de active	Valoarea activului, sfârșitul anului 2020, mil. lei
Acțiuni și alte forme de participare în capital în	15.126,4
Alte creanțe ale instituțiilor bugetare	1.389,9
Conturile curente în sistemul trezorerial	1.571,8
Conturile curente în afara sistemului trezorerial	130,0
Depozite	0,3
Acreditiv	3,1
Alte elemente bănești și numerar	0,7
Total active financiare	18.222,2

Sursa: Raportul privind executarea bugetului de stat 2020

Raportul privind executarea bugetului de stat 2020 are secțiunea 4.8 care detaliază creanțele și datoriile instituțiilor finanțate de la bugetul de stat.

Există o evidență a tuturor categoriilor de dețineri financiare folosind standarde internaționale de contabilitate, iar situația financiară anuală include o declarație privind activele financiare.

După cum se descrie mai sus, informațiile privind performanța activelor financiare sunt disponibile prin diferite rapoarte ale Guvernului și sunt publicate.

Rezervele valutare din cadrul Băncii Naționale a Moldovei (BNM) sunt gestionate în conformitate cu reglementările BNM și sunt raportate periodic și auditate anual.

Necătând la cele spuse mai sus, Curtea de Conturi în raportul său anual asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și a patrimoniului public pentru anul 2020⁵⁶ atestă erori admise în evaluarea bunurilor transmise sub formă de participare în capitalul social al entităților la care ministerele au statut de fondator.

Scorul pentru această dimensiune este B.

12.2. Monitorizarea activelor nefinanciare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 12.2.1: Monitorizarea activelor nefinanciare – lista de verificare a evidenței deținerilor

Registrul activelor fixe (da /nu)	Informații despre utilizare și vârstă	Registrul terenurilor (da /nu)	Registrul resurselor naturale (dacă este cazul) (da /nu/ NA)	Informații despre performanță publicate anual (da /nu)
Da	Parțial, doar utilizarea	Da	NA	Da

Sursa datelor: Raportul APP privind valoarea patrimoniului public la 1 ianuarie 2021

Agenția Proprietății Publice ține Registrul Patrimoniului Public care este actualizat anual și este publicat pe site-ul său. APP transmite Guvernului până la 15 iunie anual un raport privind administrarea și deetizarea patrimoniului public la data de 1 ianuarie a fiecărui an.

Pentru bunurile deținute de instituțiile publice centrale se ține un sub-registru separat care cuprinde valoarea mijloacelor fixe, valoarea obiectelor de mică valoare și scurtă durată, suprafața totală a imobilelor (în metri pătrați), suprafața dată în locațiune/ arendă (metri pătrați), suprafața totală de teren în folosință. Datele se extrag din rapoartele transmise de fiecare unitate executoare, inclusiv de entitățile subordonate acesteia, până la data de 15 aprilie a fiecărui an cu privire la proprietatea publică administrată de aceasta conform formularului aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 675/2008 privind Registrul patrimoniului public.

Rapoartele instituțiilor individuale oferă, de asemenea, o divizare a activelor (bunuri imobile) pe fiecare entitate subordonată, care include terenuri, garaje, construcții, depozite, instalații, linii de transport a energiei electrice și clădiri. Sunt furnizate următoarele informații: adresa unde se află bunul, numărul și data înregistrării în Registrul Bunurilor Imobile, numărul etajelor acolo unde este cazul, valoarea contabilă, suprafața la sol, suprafața totală, suprafața folosită de către administrator, suprafața dată în folosință

⁵⁶ <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rpTMn%2Bfga%2FY%3D&tabid=202&language=ro-RO>

altcuiva, suprafața nefolosită, suprafața transmisă, data transmiterii, Referință la acte juridice și Numele administratorului legal. Alte bunuri mobile care includ unități de transport și echipamente de birou sunt înregistrate de instituția care le deține⁵⁷.

Registrul Patrimoniului Publice și sub-registrele sale se țin manual și electronic, utilizând un soft moral învechit pe bază de SQL Foxpro. În 2021, APP a contractat o companie de software care lucrează la dezvoltarea unui registru electronic utilizând paternul de web-servicii, care să permită transmiterea online a datelor de către instituțiile publice și interconectarea cu alte agenții guvernamentale, precum Agenția Servicii Publice pentru verificarea datelor cadastrale.

În ansamblu, autoritățile publice țin evidența activelor nefinanciare în conformitate cu Planul de conturi la valoarea de bilanț (prețul de cumpărare minus orice amortizare) și raportează valoarea acestora către MF printr-un raport privind utilizarea activelor fixe și deprecierea acestora conform formularului model (FD-045) care face parte din rapoartele financiare anuale. Aceste informații sunt apoi incluse în rapoartele de executare bugetară. Raportul FD-045 include informații despre valoarea inițială a activelor, creșterea totală a valorii (prin achiziții, investiții capitale, reparații capitale, transfer gratuit, donație, reevaluare), scăderea totală a valorii prin aceleași mijloace, și bilanțul final pentru perioada de raportare.

Raportul privind executarea bugetului de stat 2020 are un tabel „Descrierea activelor instituțiilor finanțate de la bugetul de stat”. Acesta enumeră toate categoriile diferite de active fixe și valoarea acestora și include amortizarea și uzura. Ele sunt prezentate în Tabelul 12.2.2.

Tabel 12.2.2: Categoriile de active nefinanciare

Categoria activelor	Valoarea activelor la finele anului 2020, mil. lei
Clădiri	7.110,5
Construcții speciale	1.126,0
Instalații de transmisie	1.257,7
Mașini și utilaje	5.532,8
Mijloace de transport	2.086,4
Unelte și scule, inventar de producere și gospodăresc	758,6
Active nemateriale	1.036,8
Alte mijloace fixe	218,5
Investiții capitale în active în curs de execuție	4.762,5
Total mijloace fixe	23.889,8
Uzura mijloacelor fixe	8.898,5
Amortizarea activelor nemateriale	595,7
Total	9.494,2
Valoarea de bilanț a mijloacelor fixe	14.395,6
Total stocuri de materiale	2.465,4

⁵⁷ Dovada evidenței Ministerului Sănătății și Ministerului Agriculturii a fost văzută de echipa de evaluare

Total producție în curs de execuție	53,2
Mărfuri	8,5
Alte bunuri	5,4
Terenuri	4.203,5

Sursa: Raportul privind executarea bugetului de stat 2020

Este ținut și publicat un registru al bunurilor mobile și imobile, dar nu conține informații specifice privind vechimea, adică anul dării în exploatare a bunurilor, cu excepția terenurilor. Cu toate acestea, informațiile anuale privind uzura activelor fixe și amortizarea activelor nemateriale sugerează că informațiile privind vechimea activelor există și pot fi deduse. Raportul de executare bugetară al entităților bugetare individuale include anual valoarea acestora ca parte a bilanțului contabil întocmit de acestea.

Raportul anual asupra administrării și întrebuițării resurselor financiare publice și a patrimoniului public pentru anul 2020 întocmit de Curtea de Conturi și prezentat Parlamentului⁵⁸ relevă unele probleme sistemice ce țin de evaluarea și înregistrarea patrimoniului public. Acestea probleme mai ales se referă la registrul terenurilor și clădirilor care însumează 40% din active fixe înregistrate în 2020. Acest fapt rezultă în subestimarea valorii acestora în situațiile financiare ale instituțiilor bugetare, totuși valoarea exactă a acestor erori nu poate fi pe deplin apreciată conform constatărilor CC. Deși auditorii de la CC nu au putut să cuantifice valoarea exactă a erorilor în unele cazuri, majoritatea acestora au fost evaluate de ei. Ele se ridică la aproximativ 5% din valoarea totală a activelor nefinanciare conform constatărilor de audit. În pofida acestui nivel de eroare (care nu este semnificativ), CC a mai recunoscut în timpul misiunilor de audit că s-au constatat îmbunătățiri în înregistrarea și evaluarea mijloacelor fixe de către ministerele de ramură.

Scorul pentru această dimensiune este B.

12.3. Transparența înstrăinării activelor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 12.3: Transparența înstrăinării activelor

Proceduri pentru înstrăinarea activelor nefinanciare stabilite (da /nu)	Proceduri pentru înstrăinarea activelor financiare stabilite	Informații incluse în documente bugetare, rapoarte financiare sau alte rapoarte (Complet/parțial specificați)	Registrul resurselor naturale (da /nu/ NA)	Informații despre înstrăinarea activelor transmise legislativului (da /nu)
Da	Da	Da	N/A	Da

⁵⁸ <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rpTMn%2Bfga%2FY%3D&tabid=202&language=ro-RO>

Legea administrării proprietății publice nr. 121 /2007 stabilește reguli generale de transfer, înstrăinare și privatizare a proprietății publice. Există, de asemenea, o serie de acte normative care reglementează modalități specifice de înstrăinare precum Regulamentul privind vânzarea acțiunilor proprietate publică la Bursa de Valori (Hotărârea Guvernului nr. 145/2008), Regulamentul privind organizarea și desfășurarea concursurilor comerciale și investiționale de privatizare a proprietății publice (Hotărârea Guvernului nr. 919/2008), Regulamentul privind licitațiile cu strigare și cu reducere (Hotărârea Guvernului nr. 136 /2009), etc.

Înstrăinarea întreprinderilor de stat deținute de APP se realizează fie prin licitație cu strigare, fie prin licitație competitivă. Înainte de aceasta, întreprinderea care este supusă privatizării trece printr-un proces de inventariere și reevaluare care se reflectă apoi în bilanțul actualizat. Regulamentul privind modul de stabilire a prețului inițial de vânzare aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 453/2010 prevede modul de calculare a prețului inițial al acțiunilor proprietate publică supuse vânzării. Reglementările descriu, de asemenea, situația când este necesară o evaluare independentă. APP raportează anual înstrăinările ca parte a raportului privind administrarea și deținatizarea proprietății publice.⁵⁹ Înstrăinarea bunurilor imobile, cum ar fi terenurile și clădirile, este efectuată de către APP prin licitație cu strigare sau licitații competitive. Există, de asemenea, o listă a activelor care nu pot fi vândute și este revizuită și aprobată periodic de Parlament. Raportul financiar anual include date cu privire la rezultatele tuturor înstrăinărilor. Acestea sunt clasificate la articolul Alte venituri ca Venituri din vânzarea mărfurilor și serviciilor.

Formularul 8 la Raportul privind executarea bugetului de stat 2020 oferă informații cu privire la înstrăinarea activelor nefinanciare.

Regulamentul privind casarea bunurilor aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 500/1998 stabilește procedurile de scoatere din bilanț a mijloacelor fixe (bunuri imobile, mașini, utilaje, unități de transport și alte bunuri uzate raportate la mijloace fixe), cu excepția mijloacelor fixe cu destinație specială, pentru toate instituțiile bugetare, întreprinderile de stat și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar public. Casarea bunurilor mobile se efectuează de către ministerul de resort în conformitate cu regulamentul menționat, care prevede înființarea unei Comisii interne de casare prin ordinul ministrului, care stabilește statutul activelor fixe supuse casării și pregătește toată documentația necesară. Veniturile din înstrăinarea bunurilor preluate în rezultatul casării activelor se raportează ca venituri la bugetul instituției respective.

Procedurile de înstrăinare prin vânzare sunt stabilite în Regulamentul cu privire la modul de determinare și comercializare a activelor neutilizate ale întreprinderilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 480 din 28 martie 2003. Acest regulament vizează întreprinderile de stat și municipale, autoritățile bugetare, instituțiile publice autonome și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar public. Sunt vizate de regulamentul următoarele categorii de bunuri: clădiri, dispozitive de transmisie, mașini și utilaj, tehnică de calcul, mijloace de transport, construcții nefinalizate, animale de lucru și productive. Regulamentul stabilește criteriile pentru a determina dacă bunurile nu mai pot fi utilizate, procedurile de obținere a autorizației de Comercializare de la autoritatea publică competentă și de organizare a licitației. Valoarea activelor care urmează a fi vândute este stabilită de un evaluator independent autorizat.

⁵⁹ <https://app.gov.md/rapoarte-anuale-3-450>

Procedurile de înstrăinare a activelor financiare și nefinanciare sunt stabilite prin lege, iar informațiile sunt transmise Parlamentului și sunt incluse în raportul financiar anual.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-13. Managementul datoriilor

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează managementul datoriei interne și externe și a garanțiilor. Acesta urmărește să identifice dacă sunt în vigoare practici de management satisfăcătoare, înregistrări și controale pentru a asigura aranjamente eficiente și eficace. Conține trei dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor. Perioada de timp pentru evaluare: pentru dimensiunea 13.1 este momentul evaluării; pentru dimensiunea 13.2, se bazează pe ultimul an fiscal finalizat, 2020, iar pentru dimensiunea 13.3, la momentul evaluării, cu referire la ultimii trei ani fiscali finalizați, 2018-2020. Aria de acoperire este GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-13. Managementul datoriilor	A	
13.1 Înregistrarea și raportarea of datoriilor și garanțiilor	A	Datoria internă și externă și evidențele datoriilor garantate sunt complete, precise, actualizate și reconciliate lunar. Sunt întocmite lunar rapoarte cuprinzătoare de management și statistice care acoperă deservirea, stocurile și operațiunile datoriei. Acestea sunt publicate la timp pe site-ul Ministerului Finanțelor.
13.2 Aprobarea datoriilor și garanțiilor	A	Legislația primară permite unei singure entități responsabile de managementul datoriilor de a împrumuta, contracta noi împrumuturi și emite garanții pentru împrumuturi în numele administrației centrale. Cadrul legal în vigoare descrie politicile și procedurile; legislația secundară oferă îndrumări cu privire la procedurile de împrumut, de contractare a noilor împrumuturi și de efectuare a tranzacțiilor legate de datorii, de emiteră a garanțiilor pentru împrumuturi și de monitorizare a tranzacțiilor ce țin de managementul datoriilor. Singura entitate de management al datoriilor este Ministerul Finanțelor. Parlamentul aprobă împrumutul anual în cadrul legii anuale a bugetului de stat.

13.3 Strategia de management al datoriilor	A	Un program (strategie) actual de management al datoriilor pe termen mediu acoperă datoria guvernamentală existentă și proiectată cu un orizont de trei ani și este raportată public. Strategia include intervale țintă de referință pentru indicatori precum ratele dobânzii, refinanțarea și riscurile valutare. Raportarea obiectivelor de management al datoriilor Parlamentului este efectuată anual. Împrumutul anual al guvernului inclus în bugetul de stat anual este în concordanță cu programul (strategia) aprobat.
--	---	--

13.1. Înregistrarea și raportarea datoriilor și garanțiilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Un sistem care să monitorizeze și să raporteze în mod regulat cu privire la principalele caracteristici ale portofoliului de datorii este esențial pentru asigurarea integrității datelor și a gestionării eficiente, cum ar fi bugetarea corectă a deservirii datoriei, efectuarea plăților pentru deservirea datoriei în timp util și asigurarea unei reînnoiri bine planificate a datoriilor. Raportarea regulată permite guvernului să monitorizeze implementarea strategiei sale de management al datoriilor și să abordeze orice abateri care apar. În contextul acestui indicator, datoria se referă la datoria administrației centrale – atât internă, cât și externă. Monitorizarea datoriei contractate de autoritățile locale și întreprinderile publice este examinată în cadrul IP-10 „Raportarea riscurilor fiscale”.

Tabel 13.1: Înregistrarea și raportarea datoriilor și garanțiilor

Evidența datoriei interne și externe este ținută (da /nu)	Frecvența actualizării înregistrării or (L/T/A)	Înregistrările sunt complete și corecte (da /nu)	Frecvența reconcilierii L=Lunar T=Trimestrial A=Anual N=Nu se face (Adăugați dacă Toate; Majoritatea: unele; puține)	Rapoarte statistice (care acoperă deservirea datoriei, stocul și operațiunile) întocmite L/T/A/N	Informații suplimentare din reconciliere raportate (dacă nu există un raport statistic) (da /nu)
Da	L	Da	L	L	

Sursa datelor: Rapoartele Ministerului Finanțelor. <https://mf.gov.md/ro/datoria-sectorului-public>

Legea nr.419 din 22 decembrie 2006⁶⁰ privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat definește procedurile de înregistrare și raportare a datoriilor și garanțiilor. Legea a fost modificată de

⁶⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116876&lang=ro

opt ori pentru a introduce modificări în politica locală de împrumut, îmbunătățirea înregistrării și raportării împrumuturilor recreditate și pentru a alinia în general legea la cele mai bune practici internaționale (pe baza unui instrument de evaluare a performanței de management al datorii).

Direcția Datorii Publice de la Ministerul Finanțelor este responsabilă de ținerea evidenței, monitorizarea și raportarea datorii din sectorul public. În conformitate cu art. 12 alin. (6) din Legea nr. 419/2006, Ministerul Finanțelor este singurul organ abilitat să întocmească următoarele rapoarte:

- a) raportul privind datoria de stat;
- b) raportul privind garanțiile de stat;
- c) raportul privind recreditarea din împrumuturile de stat.

Banca Națională a Moldovei, Ministerul Economiei și alte autorități ale administrației publice centrale și locale, întreprinderile de stat/municipale și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat prezintă Ministerului Finanțelor informațiile necesare întocmirii rapoartelor respective.

Guvernul stabilește procedura de raportare a informațiilor necesare pentru monitorizarea datoriei sectorului public. Ministerul Finanțelor generalizează și monitorizează datele privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat. El prezintă Guvernului și Parlamentului raportul trimestrial în termen de 70 de zile de la sfârșitul fiecărui trimestru, iar raportul anual în termen de 90 de zile de la sfârșitul anului. Sistemul de analiză financiară (DMFAS) versiunea 6.1 de la UNCTAD este utilizat pentru monitorizarea datoriei sectorului public, deservirea și contabilizarea datoriei externe și interne. Recreditarea de stat este gestionată cu un program software dezvoltat intern.

Rapoartele trimestriale și anuale („Rapoarte privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat”) sunt publicate pe site-ul Ministerului Finanțelor (<https://mf.gov.md/ro/categoria-documentului/rapoarte-privind-datoria>). Rapoartele conțin:

- o analiză a stocului datoriei (soldul datoriei sectorului public pe componente);
- date privind deservirea datoriei și sursele de finanțare a datoriei;
- cifre comparative;
- recreditarea de stat;
- tendințele indicatorilor macroeconomici;
- indicatori de sustenabilitate a datoriei; și
- o analiză a riscurilor fiscale (riscul de piață, riscul de lichiditate, riscul de credit și riscuri operaționale).

MF elaborează rapoartele în conformitate cu Standardul special de diseminare a datelor (SDDS). Strategiile de atenuare sunt identificate în strategia de management al datoriei (vezi dimensiunea 13.3).

Evidența completă a datoriei de stat interne este ținută și de Banca Națională a Moldovei, având în vedere funcția sa de agent de stat pentru plasarea și deservirea valorilor mobiliare de stat (a se vedea și sub-dimensiunea 13.3).

Reconcilierea datoriei interne cu cea externă de stat se realizează lunar. Datele păstrate de Ministerul Finanțelor în DMFAS sunt reconciliate cu facturile transmise Ministerului Finanțelor de către creditorii. După efectuarea plăților la sfârșitul lunii, soldul datoriei se verifică cu extrase de conturi de la creditorii.

Datoria internă și externă și evidențele datoriiilor garantate sunt complete, precise, actualizate și reconciliate lunar. Sunt întocmite lunar rapoarte cuprinzătoare de management și statistice care acoperă deservirea, stocurile și operațiunile datoriei. Cel mai recent raport a fost emis în septembrie 2021 (<https://mf.gov.md/sites/default/files/Buletin%20statistic%2009.2021.pdf>). În 2020, CC a efectuat auditul

de conformitate⁶¹ în legătură cu gestionarea datoriei de stat, a garanțiilor de stat și a recreditării de stat, și a raportării aferente ca parte a raportului de executare a bugetului de stat al Guvernului pentru exercițiul financiar 2020. Auditorii nu au constatat lacune cu privire la înregistrările și raportarea datelor. FMI în raportul său de asistență tehnică din iulie 2021⁶² a afirmat că există un cadru robust pentru gestionarea datoriei publice a Republicii Moldova.

Scorul pentru această dimensiune este A.

13.2. Aprobarea datoriilor și garanțiilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Deciziile de aprobare a datoriilor și emiterea garanțiilor sunt în concordanță cu strategia de management al datoriilor vizată de dimensiunea 13.3. Monitorizarea creanțelor ce decurg din garanțiile emise este abordată în supravegherea riscurilor fiscale din IP-10.

Tabel 13.2.1: Aprobarea datoriilor și garanțiilor

Legislație primară există (Da/Nu; Denumirea legii)	Politici și îndrumări documentate (Da/Nu. Denumirea regulamentului/politiciei)		Responsabilitatea de management al datoriilor (Da/Nu; numele și locația unității)		Împrumuturi anuale aprobate de guvern sau legislativ (Da/Nu. specificați data ultimei aprobări)
	Îndrumări pentru o singură entitate de management al datoriilor	Îndrumări pentru mai multe entități	Autorizarea datoriilor încredințată unei singure entități responsabile	Tranzacții raportate și monitorizate numai de o singură entitate responsabilă	
Da	Da	Da	Da	Da	Da
Legea 419 din 22 decembrie 2006 privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și	Hotărârea Guvernului nr. 1136 din 18 octombrie 2007, privind unele măsuri de executare a Legii nr. 419 din 22 decembrie 2006 privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat ⁶⁴		Articolul 5 din Legea 419/2006 spune că datoria de stat și garanțiile de stat sunt administrate de Ministerul Finanțelor.	Articolul 12 din Legea nr. 419/2006 prevede că BNM, Ministerul Economiei, alte autorități ale administrației	Procedurile anuale de împrumut pentru emiterea de obligațiuni, împrumutul extern și plată a datoriilor fac

⁶¹ https://www.ccrm.md/en/decision_details/1110/hoararea-nr31-din-28-iunie-2020-cu-privire-la-raportul

⁶² [file:///C:/Users/wb354640/Downloads/1MDAEA2021001%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/wb354640/Downloads/1MDAEA2021001%20(1).pdf)

recreditarea de stat ⁶³			publice centrale, precum și autoritățile administrației publice locale trebuie să raporteze Ministerului Finanțelor.	parte din CBTM. Ultimul CBTM 2021-2023 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.776 din 28 octombrie 2020 ⁶⁵
------------------------------------	--	--	--	---

Sursa datelor: Ministerul Finanțelor

Legea nr. 419/2006 privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat reglementează contractarea împrumuturilor și emiterea garanțiilor de stat. Articolul 3 din lege identifică Ministerul Finanțelor drept contractant pentru împrumuturi interne și externe în numele Guvernului și interzice în mod explicit această posibilitate pentru orice altă autoritate publică centrală. Același lucru este valabil și pentru emiterea garanțiilor de stat către părți interne sau străine. Potrivit articolului 9 din Legea nr. 419/2006, plafonul datoriei de stat, atât internă, cât și externă, precum și plafonul garanțiilor de stat se stabilește prin Legea bugetului anual.

Tabel 13.2.2: Soldul datoriei de stat pentru 2019-2023

(ca % din PIB)

	2019 efectiv	2020 aprobat	2020 efectiv	2021 prognost	2022 prognost	2023 prognost
Datoria de stat la sfârșitul anului	25,0	29,6	32,9	36,7	40,4	41,5
Datoria externă	14,0	18,3	18,7	14,8	24,9	26,3
Datoria internă	11,0	11,3	14,2	22	15,5	15,2

(milioane MDL)

Datoria de stat la sfârșitul anului	52 494,3	67 528,2	67 820,7	85 438,4	103 311,1	118 386,3
Datoria externă	29 326,1	41 820,9	38 585,1	51 049,5	63 735,8	75 072,4
Datoria internă	23 168,2	25 707,3	29 235,6	34 388,9	39 575,3	43 313,9

Sursa datelor: Ministerul Finanțelor, CBTM 2021-2023

Notă: Începând cu 31.05.2020 soldul datoriei de stat interne se prezintă la valoarea nominală, în conformitate cu prevederile HG nr. 234/2020. Până la 31.05.2020 a fost prezentat la preț de cumpărare (sau 52 822,0 mil. MDL în valori comparabile).

⁶⁴ Link https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121747&lang=ro#

⁶³ Link https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116876&lang=ro

⁶⁵ Link https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123891&lang=ro

Datoria internă:

Articolele 15 – 22 din Legea nr. 419/2006 reglementează managementul datoriei interne de stat. În prezent, cele două instrumente pentru atragerea datoriilor de stat interne sunt obligațiunile de stat pe termen lung și bonurile de trezorerie pe termen scurt, emise pe piața internă. Valorile mobiliare de stat sunt plasate pe piața internă prin licitații organizate de BNM în calitate de agent al statului.

Datoria externă:

Articolele 23 – 27 din Legea nr. 419/2006 reglementează contractarea împrumuturilor externe. Acordurile privind împrumuturile de stat străine trebuie aprobate de Parlament prin lege organică.

Datoria la nivel local:

Capitolul VII din Legea nr. 419/2006 și articolele 14-18 din Legea nr.397 din 16 octombrie 2003 privind finanțele publice locale⁶⁶ reglementează contractarea datoriilor la nivel local. Administrația publică locală poate contracta împrumuturi pentru acoperirea decalajelor temporare de casă, cu scadență în același an bugetar, de la instituțiile financiare și de la alți creditori din țară, precum și prin CUT, în limitele plafoanelor prevăzute la art. 14 alin. (2) din Legea 397/2003 privind finanțele publice locale. De asemenea APL pot contracta împrumuturi interne pe termen lung de la instituțiile financiare și de la alți creditori din țară și împrumuturi externe pe termen lung de la instituțiile financiare internaționale în condițiile art.15 din legea menționată. Astfel, suma totală a plăților anuale (rambursarea sumei de principal, achitarea dobânzilor și altor plăți aferente) legate de deservirea datoriilor bugetelor locale la împrumuturile contractate sau garantate și/sau care urmează a fi contractate sau garantate nu va depăși 20% din totalul veniturilor anuale ale bugetelor respective, cu excepția transferurilor cu destinație specială. Pentru Chisinau și Bălț plafonul e 30%. Deciziile UAT privind contractarea datoriilor, emiterea valorilor mobiliare pe termen lung și acordarea garanțiilor trebuie aprobate de consiliul local respectiv și avizate de MF. Drept urmare, UAT de ambele nivele și UTA Găgăuzia depun documentația solicitată de cadrul normativ pentru avizarea din partea MF a contractării împrumuturilor pentru investiții capitale (cu termen mai mare de 1 an). De asemenea, UAT de ambele nivele cât și UTA Găgăuzia pot contracta împrumuturi pe termen scurt din CUT pentru acoperirea decalajelor temporare de casă prin depunerea unei cereri la MF, cât și de la instituțiile financiare și alți creditori din țară. Conform Legii finanțelor publice locale, UAT de ambele nivele cât și UTA Găgăuzia pot contracta împrumuturi pe termen lung pentru investiții capitale prin emiterea de obligațiuni. APL, de asemenea sunt în drept de a acorda garanții întreprinderilor municipale și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar municipal garanții la împrumuturi pentru investiții capitale atât la cele interne de la instituțiile financiare și alți creditori din țară, cât și la cele externe de la instituțiile financiare internaționale. Contribuția datoriei UAT la datoria sectorului public este mai mică de 1%.

Conformitatea cu legislația și procedurile privind datoriile publice este verificată în mod regulat de către CC. Raportul auditului conformității pentru anul 2020 nu a depistat careva deficiențe.

Planul anual de împrumuturi este partea componentă a documentației CBTM aprobată de Guvern.

Scorul pentru această dimensiune este A.

⁶⁶ Link https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125263&lang=ro#

13.3. Strategia de management al datoriilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Conform prevederilor Legii nr.419/2006 privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat, Ministerul Finanțelor administrează datoria de stat și garanțiile de stat. În acest scop, Ministerul Finanțelor publică periodic Programe (Strategii) de management al datoriei de stat pe termen mediu.

Programul (Strategia) trienal de management al datoriei publice pe termen mediu 2020-2022 este o continuare a Programului aprobat anterior „Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2019-2021)”, fiind revizuit în conformitate cu indicatorii macroeconomici care au stat la baza elaborării legii bugetului de stat pe anul 2020.

Programul stabilește obiectivul fundamental al procesului de management al datoriei de stat, obiectivele specifice, precum și acțiunile care urmează să fie întreprinse de autorități pentru asigurarea finanțării și îmbunătățirii structurii portofoliului datoriilor de stat, astfel încât implementarea acestora să nu creeze presiuni asupra sustenabilității politicii fiscale.

Programul se concentrează pe descrierea strategiei de finanțare a soldului (deficitului) bugetului de stat și pe identificarea costurilor aferente și factorilor de risc. Documentul a fost elaborat în conformitate cu cele mai bune practici internaționale definite în „Linii directoare ale Băncii Mondiale și FMI referitoare la elaborarea strategiilor de management al datoriilor pe termen mediu”, folosind instrumentul analitic Strategia de management al datoriilor pe termen mediu (MTDS AT). Instrumentul oferă estimări cantitative aferente raportului cost/risc asociat cu strategiile alternative de asigurare a necesităților de finanțare. În același timp, permite efectuarea de simulări ale impactului diverselor scenarii de șoc asupra evoluției indicatorilor de piață asupra datoriei de stat și a deservirii acesteia.

Programul este elaborat ținând cont de:

- situația economică din țară,
- constrângerile determinate de piața financiară locală,
- ratingul de țară al Republicii Moldova, care a fost revizuit de Moody's în cursul lunii noiembrie 2019, fiind confirmat ca rating B3, cu o perspectivă stabilă,
- scorul CPIA al Băncii Mondiale (Politica de țară și evaluarea instituțională) pentru Republica Moldova - performanță puternică în ceea ce privește politicile și reglementările instituționale.

Programul include, de asemenea, o analiză cantitativă a trei strategii de finanțare bazate pe diferite scenarii pentru evoluția condițiilor pieței locale și externe.

Programul stabilește intervale țintă pentru principalii parametri de risc și sustenabilitate, pe baza structurii istorice și actuale a portofoliului de datorii de stat, pentru a evita expunerea majoră a acestuia la riscul valutar, riscul ratei dobânzii și riscul de refinanțare. Intervalele țintă se bazează pe rezultatele analizei scenariului de finanțare de referință, folosind instrumentul analitic MTDS. Totodată, intervalele stabilite asigură un grad înalt de flexibilitate în gestionarea datoriei de stat, pentru a răspunde condițiilor în schimbare de pe piețele financiare, reprezentând structura dorită a portofoliului datoriei de stat. Limitele stabilite ca minime sau maxime nu pot fi depășite în perioada de timp a Programului. Maximum este limita la care se tinde și care nu poate fi depășită. Sunt permise abateri minore de la limitele propuse, dacă ele nu provoacă riscuri financiare suplimentare.

Programele (strategiile) de management al datoriilor de stat pe termen mediu pe trei ani sunt aprobate de Guvern și publicate pe site-ul Ministerului Finanțelor. Pentru perioada analizată, acestea au fost perioadele 2018-2020, 2019-2021 și 2020-2022⁶⁷.

Actualul Program (Strategia) de Management al Datoriilor pentru perioada 2020-2022 a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.56 din 5 februarie 2020 și publicat în Monitorul Oficial nr.55-61 din 21 februarie 2020.

Planul anual de împrumuturi este în concordanță cu programul de gestionare a datoriilor. În conformitate cu art. 12 din legea nr. 419/2006 MF prezintă Parlamentului rapoarte anuale și trimestriale de gestionare a datoriilor.

Scorul pentru această dimensiune este A.

⁶⁷ Link <https://mf.gov.md/ro/datoria-sectorului-public/programe-pe-termen-mediu>

PILONUL PATRU: Strategie fiscală și bugetare bazate pe politici

IP-14. Prognoza macroeconomică și fiscală

Acest indicator măsoară capacitatea unei țări de a elabora previziuni macroeconomice și fiscale solide, care sunt esențiale pentru întocmirea unei strategii fiscale durabile și pentru asigurarea unei mai mari predictibilități a alocațiilor bugetare. De asemenea, evaluează capacitatea guvernului de a estima impactul fiscal al schimbărilor potențiale în circumstanțele economice. Conține trei dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și vizează bugetul pregătit în 2018, 2019 și 2020. Acoperirea este GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-14. Prognoza macroeconomică și fiscală	B+	
14.1 Prognoze macroeconomice	A	Indicatorii și ipotezele care stau la baza prognozelor macroeconomice sunt cuprinse în documentația bugetară prezentată Legislativului. Prognozele sunt actualizate de cel puțin două ori pe an și acoperă anul bugetar și următorii doi ani.
14.2 Prognoze fiscale	A	Documentele bugetare oferă estimări ale veniturilor totale cu o divizare pe tipuri individuale de venituri și cheltuieli pentru anul bugetar și următorii doi ani. Ipotezele subiacente sunt formulate cu prezentarea modificărilor față de anul precedent. CBTM face parte din documentația bugetară prezentată
14.3 Analiza sensibilității macrofiscale	C	Linia de bază inițială pentru elaborarea CBTM este majorată reieșind dinevaluarea a unui ritm mai lent de creștere, care nu conține detalierea liniei de referință.

Anexa la Ordinul ministrului finanțelor nr. 209 din 24.12.2015 Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului (modificat prin Ordinul MF 98 din 20.06.2017) stabilește îndrumări clare și detaliate cu privire la întocmirea bugetului anual și a programului bugetar pe termen mediu aferent.

14.1. Prognoze macroeconomice

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Calendarul bugetar prevede ca Ministerul Economiei și Infrastructurii (MEI) să facă prognoza macroeconomică pe termen mediu (3 ani) de două ori pe an: în februarie - pentru elaborarea Cadrelor bugetar pe termen mediu, cu o actualizare în iulie pentru pregătirea bugetului de stat pentru anul

următor, care este aprobat de legislativ. MEI lucrează în colaborare cu Ministerul Finanțelor, Banca Națională a Moldovei și Biroul de Statistică. Prognoza indicatorilor macroeconomici este revizuită în legătură cu apariția unor noi statistici și necesitatea coordonării acestora cu experții FMI. Prognoza macroeconomică este transmisă tuturor instituțiilor interesate (Ministerul Finanțelor, Casa Națională de Asigurări Sociale, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină), iar principalii indicatori macroeconomici prognozați sunt publicați pe site⁶⁸, însoțiți de o Notă explicativă, care descrie ipotezele care au stat la baza scenariului de prognoză și proiecțiilor pe sectoare. O a treia revizuire este efectuată cu experți independenți FMI în octombrie, ca parte a revizuirii programului FMI și aceasta este utilizată de Ministerul Finanțelor la elaborarea Legii bugetului de stat. Această a treia revizuire a fost importantă în ultimii ani datorită impactului pandemiei de COVID-19.

Tabelul 14.1 – Elaborarea Prognozelor Macroeconomice

<i>Element (prezum)</i>	<i>Buget 2019</i>	<i>Buget 2020</i>	<i>Buget 2021</i>
<i>Creșterea PIB</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Inflația</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Ratele de schimb valutar</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Exporturi</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Importuri</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Producția industrială</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Producția agricolă</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Investiții în active fixe</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Salariul mediu lunar</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Fondul de remunerare a muncii</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>

Deși dobânda datoriei nu este inclusă în acest tabel, există o secțiune privind datoria în CBTM.

Indicatorii și ipotezele care stau la baza prognozelor macroeconomice sunt cuprinse în documentația bugetară prezentată Legislativului. Prognozele sunt actualizate de cel puțin două ori pe an și acoperă anul bugetar și următorii doi ani. Prognozele macroeconomice sunt de asemenea aprobate de către FMI cu autoritățile respective în contextul programului FFE / FCE.

Scorul pentru această dimensiune este A.

14.2. Prognoze fiscale

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 14.2 Prognoze fiscale publicate

<i>Principalele articole bugetare</i>	<i>Buget 2019</i>	<i>Buget 2020</i>	<i>Buget 2021</i>
<i>Venituri agregate</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Venituri detaliate</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Cheltuieli agregate</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>

⁶⁸ <https://mei.gov.md/ro/documents-terms/indicatori-economici-prognozare-macroeconomica>

<i>Cheltuieli detaliate</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>
<i>Soldul bugetar</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>	<i>Da</i>

Documentele bugetare oferă estimări ale veniturilor totale pentru anul bugetar și următorii doi ani, cu o divizare pe tipuri individuale de venituri. În CBTM sunt incluse ipoteze generale legate de creșterea PIB, creșterea comerțului exterior și ca urmare a măsurilor de consolidare a administrației fiscale. Este formulată politica privind impozitele individuale. În ceea ce privește cheltuielile, ipotezele de politică sunt prezentate în termeni de costuri, care includ salariile și prioritățile sectoriale. Cheltuielile pe categorii de servicii (sănătate, educație etc.) sunt prezentate în blocuri agregate recurente și capitale pentru anul bugetar și următorii doi ani. De asemenea, este abordată datoria și finanțarea.

Cel mai recent document CBTM care acoperă perioada 2021-2023 a evaluat modificările față de previziunile din 2020 la previziunile revizuite în ceea ce privește principalii indicatori macroeconomici și impactul consecvent al veniturilor și schimbările rezultate ale priorităților de cheltuieli în mare măsură pentru a asigura finanțarea sistemului de sănătate, achiziționarea echipamentelor de protecție, dar și finanțarea prestațiilor sociale stabilite ca urmare a încetării totale sau parțiale a activității populației pe perioada stării de urgență. Modificările în totalul veniturilor și cheltuielilor sunt prezentate împreună cu soldul bugetar în termeni nominali și ca pondere în PIB.

Scorul pentru această dimensiune este A.

14.3. Analiza sensibilității macrofiscale

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Documentul CBTM prezintă cifre bazate pe o proiecție de referință. Cel mai recent CBTM mai menționează că ținând cont de gradul ridicat de incertitudine și de riscurile privind perspectivele de ameliorare a consecințelor generate de pandemie, Ministerul Economiei și Infrastructurii a elaborat un scenariu de prognoză alternativ, care prevede o perioadă de activitate economică mai lungă și redresare mai lentă. Implicațiile macro-politicii rezultate ale acestui scenariu sunt menționate pe scurt, împreună cu prioritățile rezultate în politica bugetar-fiscală.

Linia de bază inițială pentru elaborarea CBTM, este majorată reieșind din evaluarea unui ritm mai lent de creștere, care nu conține detalierea liniei de bază care ar discuta scenariile de prognoză fiscală în baza presupunerilor macroeconomice alternative.

Scorul pentru această dimensiune este C.

IP-15. Strategia fiscală

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator oferă o analiză a capacității de a elabora și implementa o strategie fiscală clară. De asemenea, măsoară capacitatea de a dezvolta și evalua impactul fiscal al propunerilor de politici de venituri și cheltuieli, care sprijină atingerea obiectivelor fiscale ale guvernului. Conține trei dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Acoperirea este GC și scopul

cuprinde ultimii trei ani fiscali încheiați (2018 – 2020) pentru dimensiunea IP-15.1, ultimul an fiscal (2020) pentru dimensiunile IP-15.2 și IP-15.3.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-15. Strategia fiscală	B	
15.1 Impactul fiscal al propunerilor de politici	D	Toate propunerile de politici privind tipurile de venituri individuale sunt articulate în CBTM și sunt evidențiate orice modificări . În ceea ce privește cheltuielile, sunt subliniate modificările de politică pentru salarii, precum și politicile pentru sectoarele individuale. Veniturile estimate pe tip de impozit și cheltuielile recurente și capitale repartizate pe fiecare sector sunt incluse în anexele la CBTM. Acestea nu sunt divizate la nivel individual de politică de venituri și cheltuieli.
15.2 Adoptarea strategiei fiscale	A	Din cauza COVID-19, obiectivul fiscal privind deficitul bugetar de 2,5% din PIB a trebuit să fie retras. Cu toate acestea, aceasta este încă ținta pe termen mediu, deoarece CBTM (2021-2023) comentează că „soldul bugetar negativ este estimat a fi redus de la 8,0% din PIB în 2020 la 3,0% în 2023.“
15.3 Raportarea rezultatelor fiscale	A	CBTM stabilește impactul economic asupra veniturilor și cheltuielilor și echilibrul bugetar în cursul anului, abaterea de la bugetul inițial, precum și politicile de abordare a deficiențelor.

15.1. Impactul fiscal al propunerilor de politici

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 15.1: Impactul fiscal al propunerilor de politici

Estimări pregătite ale impactului fiscal al TUTUROR modificărilor propuse		
Anul bugetar	Doi AF următori	Prezentat legislativului
Doar agregat	Doar agregat	Da

Sursa datelor: CBTM 2021-2023 și CBTM anterioare

Regulile privind evaluarea impactului financiar sunt stabilite în instrucțiunile metodologice CBTM, după cum urmează:

- Proiectele de acte normative cu impact financiar asupra bugetelor sunt supuse expertizei financiare în conformitate cu legislația care reglementează elaborarea actelor normative.
- Deciziile, care conduc la o reducere a veniturilor și/sau o creștere a cheltuielilor bugetare, nu pot fi puse în aplicare în cursul exercițiului bugetar curent, dacă impactul lor financiar nu este prevăzut în buget.⁶⁹
- Nu este permisă stabilirea prin acte normative, altele decât legea/hotărârea bugetară anuală, a unor sume sau cote procentuale din buget sau din PIB, destinate anumitor domenii, sectoare sau programe.

Toate propunerile de politici privind tipurile de venituri individuale din jurisdicția Serviciului Fiscal de Stat și Serviciului Vamal sunt incluse în CBTM și sunt evidențiate orice modificări. În ceea ce privește cheltuielile, sunt prezentate modificările politicii de salarii, precum și politicile pentru sectoarele individuale: educație, sănătate, asistență socială, transport și infrastructură rutieră, agricultură și dezvoltare rurală. Veniturile estimate pe tip de impozit și cheltuielile recurente și capitale divizate pe sectoare sunt incluse în anexele la CBTM. Acestea nu sunt divizate la nivel individual de politică de venituri și cheltuieli.

Scorul pentru această dimensiune este D.

15.2. Adoptarea strategiei fiscale

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Instrucțiunile metodologice ale CBTM⁷⁰ (Set metodologic) indică faptul că legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale prevede reguli bugetar-fiscale, care urmăresc asigurarea disciplinei bugetar-fiscale generale și sustenabilitatea sistemului finanțelor publice pe termen mediu și lung. Regula bugetar-fiscală privind nivelul-limită anual al deficitului public național este menționată la art.15, alin.(1) din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014.

Obiectivele generale ale politicii bugetar-fiscale sunt

- a. asigurarea disciplinei bugetar-fiscale generale și a stabilității bugetului public național pe termen mediu și lung;
- b. asigurarea unui management eficient al datoriei de stat, cu menținerea acesteia la un nivel sustenabil pe termen mediu și lung;
- c. dezvoltarea unui cadru bugetar-fiscal previzibil și transparent;
- d. optimizarea poverii fiscale și eficientizarea sistemului de administrare fiscală.

Toate aceste obiective și alte multe obiective calitative sunt dezvoltate sub formă de capitole separate în CBTM 2021-2023. Documentul CBTM include, de asemenea, ținte cuantificabile precum nivelul datoriei publice, soldul bugetar, agregatele bugetare și modificările activelor și pasivelor financiare pentru bugetul din anul următor și doi ani ulteriori.

⁶⁹ Cu toate acestea, este posibil să existe modificări bugetare în cursul anului, care pot schimba veniturile și cheltuielile, așa cum este evaluat în IP-21.4

⁷⁰ Link la setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, <https://mf.gov.md/sites/default/files/Setul%20metodologic%20ajustat%20cu%20Ordinul%2098%20raport%20de%20perform%20-rom%2015.09.pdf>

Politica bugetar-fiscală se elaborează în concordanță cu alte politici convergente și asigură ca nivelul-limită anual al deficitului bugetului public național, excluzând granturile, către anul 2018, să nu depășească 2,5% din produsul intern brut. Depășirea nivelului-limită anual al deficitului bugetului public național se permite în condițiile existenței surselor reale de finanțare a proiectelor de investiții capitale finanțate din surse externe și a capacităților de valorificare a acestora.

Derogarea de la regula fiscală poate fi admisă numai pentru o perioadă determinată care nu depășește trei ani și numai în următoarele situații:

- a. catastrofe naturale și alte situații excepționale care pun în pericol securitatea națională;
- b. declin al activității economice și/sau dacă nivelul inflației depășește cu 10 puncte procentuale nivelul prognozat/planificat;
- c. apariție a necesității de acoperire a soldului debitar al fondului general de rezervă al Băncii Naționale a Moldovei, precum și în caz de criză financiară sistemică, pentru capitalizarea băncilor și pentru garantarea creditelor de urgență acordate băncilor de către Banca Națională a Moldovei.

În cazul situațiilor specificate, Guvernul informează Parlamentul despre:

- a) motivele care au condiționat derogarea de la regulile stabilite;
- b) măsurile pe care Guvernul intenționează să le întreprindă pentru a se conforma din nou regulilor fiscale;
- c) termenul în care se planifică să se reînceapă respectarea regulilor politicii bugetar-fiscale.

În perioada aplicării derogării, Guvernul raportează semestrial Parlamentului despre evoluția indicatorilor macrobugetari, măsurile întreprinse și pe care planifică să le întreprindă pentru a se conforma regulilor politicii bugetar-fiscale.

Pragul soldului bugetar se stabilește prin legea/hotărârea bugetară anuală, care prevede, după caz, sursele de finanțare a deficitului bugetar sau de direcționare a excedentului bugetar.

Orice modificare a soldului bugetar se poate face doar prin lege/decizie de modificare a bugetului.

Obiectivele politicii fiscale pentru anul în curs și următorii doi ani fiscali sunt, de asemenea, articulate în documentația bugetară anuală.

Din cauza COVID-19, obiectivul fiscal privind deficitul bugetar de 2,5% din PIB a trebuit să fie retras. Cu toate acestea, aceasta este încă ținta pe termen mediu, deoarece CBTM (2021-2023) comentează că „soldul bugetar negativ este estimat a fi redus de la 8,0% din PIB în 2020 la 3,0% în 2023.” Acest lucru indică faptul că politica fiscală este un indicator important al revenirii la o traiectorie durabilă⁷¹. Raportul privind executarea bugetului pe anul 2020 în secțiunea sa privind realizările face aceeași observație cu referire la ținta fiscală.

Scorul pentru această dimensiune este A.

15.3. Raportarea rezultatelor fiscale

⁷¹ Alineat 110 și 111 CBTM

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

CBTM pentru anii 2021-2023 oferă un tabel care stabilește sumele agregate aprobate pentru cheltuieli și venituri și soldul bugetar în 2020 și sumele agregate corectate pentru cheltuieli și venituri și soldul bugetar în 2020. Există secțiuni în CBTM care acoperă Economia Republicii Moldova – Evoluții recente 2020; Proiecții macroeconomice pentru anul 2020; Cheltuieli - evoluții recente 2020; Modificările principalilor indicatori bugetari pe anul 2020 și Plafonul datoriei pentru 2020. Aceste secțiuni subliniază motivele pentru sumele agregate corecte.

De asemenea, Raportul privind executarea bugetului 2020⁷² are o secțiune privind obiectivele bugetare pentru anul 2020 și o prezentare a ceea ce s-a realizat prin prezentarea progresului măsurilor bugetare și fiscale, oferirea explicațiilor pe marginea oricărui devieri de la ținte inițiale și nerealizării indicatorilor bugetari, acțiunilor de corectare întreprinse de Guvern pentru a le ajusta. În plus, prezintă cifre dezagregate privind veniturile și cheltuielile care detaliază bugetul inițial și revizuit în 2020 și executarea efectivă cu un comentariu asupra performanței.

CBTM stabilește impactul economic asupra veniturilor și cheltuielilor și echilibrul bugetar în cursul anului, abaterea de la bugetul inițial, precum și politicile de abordare a deficiențelor.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-16. Perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator examinează măsura în care bugetele de cheltuieli sunt elaborate pe termen mediu în limitele explicite ale plafoanelor de cheltuieli bugetare pe termen mediu. De asemenea, analizează măsura în care bugetele anuale sunt bazate pe estimările pe termen mediu și gradul de aliniere dintre estimările bugetare pe termen mediu și planurile strategice. Conține patru dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și cuprinde GBC. Scopul este ultimul buget (2021) prezentat legislativului.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-16. Perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor	B+	
16.1 Estimările cheltuielilor pe termen mediu	A	Estimările cheltuielilor bugetare anuale sunt întocmite pentru 3 ani (anul viitor și următorii doi ani fiscali) și sunt dezagregate după administrație de nivel înalt (clasificație organizațională), clasificări funcționale și de programe și clasificație economică.

⁷² <https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>

16.2	Plafoanele cheltuielilor pe termen mediu	D	Plafoanele de cheltuieli agregate și la nivel de minister pentru anul bugetar și următorii doi ani fiscali nu au fost aprobate de guvern pînă la emiterea circularei bugetului de stat. Plafoanele sectoriale au fost aprobate de către Guvern în documentul CBTM pentru anii 2021-2023 cu o lună mai târziu.
16.3	Alinierea planurilor strategice și a bugetelor pe termen mediu	A	Planurile strategice pe termen mediu sunt pregătite și costurile lor calculate pentru majoritatea (toate) ministerelor. Toate propunerile de politici de cheltuieli din estimările bugetare pe termen mediu aprobate se aliniază cu planurile strategice.
16.4	Coerența bugetelor cu estimările anului precedent	A	Documentele bugetare oferă o explicație a tuturor modificărilor aduse estimărilor de cheltuieli între ultimul buget pe termen mediu și bugetul pe termen mediu actual la nivel de minister.

16.1. Estimările cheltuielilor pe termen mediu

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Estimările de cheltuieli pe termen mediu sunt întocmite și actualizate ca parte a procesului anual de pregătire a bugetului. Fiecare proces de planificare a bugetului începe cu elaborarea Cadrului bugetar pe termen mediu (CBTM).

CBTM stabilește obiectivele politicii bugetar-fiscale și determină cadrul de resurse și cheltuieli ale bugetului public național și ale componentelor acestuia pentru următorii trei ani. Articolul 48 din Legea 181/2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală stabilește că CBTM cuprinde:

- cadrul macroeconomic;
- politica bugetar-fiscală;
- cadrul macrobugetar; și
- cadrul de cheltuieli.

Întocmirea estimărilor pe termen mediu are scopul de a consolida disciplina fiscală și de a îmbunătăți predictibilitatea alocărilor bugetare. Estimările pe termen mediu sunt dezagregate pe autoritățile administrației publice centrale (ministere), clasificării de program, funcțională și economică.

Tabel 16.1: Estimările cheltuielilor pe termen mediu în cadrul bugetului de stat

Clasificație	An bugetar (D/N)	Următoarele două exerciții fiscale (D/N)
Administrativă	Da	Da

Economică	Da	Da
Program/Funcțională	Da	Da

Sursa datelor: Propunerea de buget de stat 2021 a Ministerului Finanțelor, <https://mf.gov.md/ro/content/bugetul-de-stat-2021>

Pentru a oferi ministerelor și managerilor de programe flexibilitatea de a gestiona și de a răspunde presiunilor bugetare în limitele plafoanelor lor de cheltuieli, dezagregarea datelor în funcție de tipul economic se află în clasificarea GFS cu două semne (echivalent)⁷³.

Scorul pentru această dimensiune este A.

16.2. Plafoanele cheltuielilor pe termen mediu

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În anul 2020 pentru ciclul bugetar 2021 plafoanele preliminare de cheltuieli pe termen mediu au fost estimate și transmise autorităților publice centrale (ministere și agenții) prin scrisoarea Ministerului Finanțelor nr.06/4-9/19 din 21 februarie 2020⁷⁴ împreună cu prioritățile de politică sectorială stabilite de Cancelaria de Stat împreună cu ministerele de resort.

La data de 28 septembrie 2020⁷⁵ MF a emis plafoanele finale revizuite ale bugetului care au fost transmise autorităților publice centrale în Circulara bugetară prin scrisoarea nr.06/1-17/50.

Plafoanele acoperă anul fiscal (2021) și doi ani următori (2022-2023) și sunt pregătite la nivelul beneficiarilor direcți de buget. Există o oarecare flexibilitate pentru executorii bugetului de a decide cu privire la distribuirea fondurilor în cadrul plafonului sectorial. Plafoanele nu au fost aprobate de Guvern pînă la emiterea circularei bugetare.

Plafoanele pe sectoare individuale care pot fi atribuite ministerului responsabil de sectorul respectiv au fost incluse în documentul CBTM 2021-2023 care a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 776 din 28 octombrie 2020⁷⁶. CBTM oferă plafoanele pentru anul bugetar următor și estimările pentru doi ani următori.

Scorul pentru această dimensiune este D.

16.3. Alinierea planurilor strategice și a bugetelor pe termen mediu

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

⁷³ Tabelele la Nota explicativă la proiectul bugetului de stat pe anul 2021 se găsesc la adresa <https://mf.gov.md/ro/content/proiectul-legii-bugetului-de-stat-pentru-anul-2021-0>. Tabelele 5 și 7 reprezintă clasificția economică, tabelul 6 – clasificția funcțională și tabelul 8 – clasificările organizațională și de programe.

⁷⁴ Scrisoarea nu este publicată pe site-ul Ministerului Finanțelor.

⁷⁵ Data emiterii Circularei bugetare depinde de calendarul bugetar al anului respectiv (art. 50, Legea nr.181/2014).

⁷⁶ Link https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123891&lang=ro

Planurile strategice pe termen mediu sunt pregătite și costurile lor calculate pentru majoritatea ministerelor responsabile de sectoare funcționale. Pentru CBTM 2021-2023 au existat 3 ministere care au fost responsabile de elaborarea mai mult de o Strategie sectorială de cheltuieli. De exemplu:

- 1) Ministerul Economiei⁷⁷ este responsabil pentru
 - a. Planul de cheltuieli pentru sectorul construcțiilor
 - b. Planurile de cheltuieli pentru sectorul TI și comunicații
 - c. Planurile de cheltuieli pentru sectorul energetic
 - d. Planurile de cheltuieli pentru sectorul de dezvoltare a sectorului privat,
 - e. Planurile de cheltuieli pentru sectorul infrastructura calității și
 - f. Planul de cheltuieli pentru sectorul de transport și infrastructură.
- 2) Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului⁷⁸ este responsabil pentru
 - a. Planul de cheltuieli pentru sectorul agricol
 - b. Planurile de cheltuieli pentru sectorul aprovizionare cu apă și
 - c. Planul de cheltuieli pentru protecția mediului
- 3) Ministerul Educației, Culturii și Științei este responsabil pentru
 - a. Planul de cheltuieli pentru sectorul educației⁷⁹
 - b. Planul de cheltuieli pentru sectorul știință și inovare
 - c. Planul de cheltuieli pentru sectorul culturii și
 - d. Planul de cheltuieli pentru sectorul tineret și sport

În general, 7 din 9 ministere de ramură au elaborat 19 planuri strategice care au inclus costurile respective. Ponderea cheltuielilor bugetelor pe termen mediu acoperite cu planificarea strategică în CBTM pentru anii 2021 – 2023 a fost de 89%. Toate propunerile de cheltuieli din estimările bugetare pe termen mediu aprobate se aliniază cu prioritățile de politici publice pe termen mediu și se reflectă în alocarea cheltuielilor pe programe. O rubrică separată este dedicată pentru indicarea prevederilor legale pentru fiecare activitate inclusă și cu costurile sale.

Strategiile identifică implicațiile de cost ale angajamentelor actuale de politici publice, inclusiv insuficiența de finanțare. Noile propuneri de politici de cheltuieli sunt incluse în CBTM în ordinea de priorizare care detaliază elemente precum coerența cu obiectivele politicii guvernamentale aprobate, perioada de implementare, costurile pe ani. Informațiile privind costurile includ cheltuielile recurente, costurile capitale și costurile recurente viitoare ale angajamentelor de investiții pentru fiecare sursă de finanțare, dacă există.

Abordarea de stabilire a costurilor, precum și toate procesele sunt descrise în Setul metodologic pentru elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului⁸⁰. Implicațiile de cost se bazează pe obiectivele politicii fiscale ale guvernului și pe limitările fiscale pe care aceste obiective le impun asupra luării deciziilor privind cheltuielile.

⁷⁷ Link la toate strategiile (planurile) <https://me.gov.md/ro/bugetul-mec>

⁷⁸ Link pentru planuri de cheltuieli pentru sectoarele de protecție a mediului, agricultură și aprovizionare cu apă <https://mediu.gov.md/ro/content/cadru-bugetar>

⁷⁹ Link pentru planurile de cheltuieli din sectorul educației (strategii) <https://mec.gov.md/ro/content/elaborarea-ssc-2022-2024>

⁸⁰ Setul este aprobat prin Ordinul Ministrului Finanțelor nr.209 din 24 decembrie 2015, link <https://mf.gov.md/sites/default/files/Setul%20metodologic%20ajustat%20cu%20Ordinul%2098%20raport%20de%20perform%20-rom%2015.09.pdf>

Scorul pentru această dimensiune este A.

16.4. Coerența bugetelor cu estimările anului precedent

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

CBTM oferă plafoanele pentru anul bugetar următor și estimările pentru doi ani următori. În plus, legea bugetului anual de stat este elaborată în baza politicilor aprobate în CBTM, stabilind o legătură clară și transparentă între plafoanele prognozate în CBTM și alocațiile bugetare anuale.

Datele și explicațiile din Tabelul 16.4 de mai jos includ CBTM 2021-2023⁸¹ și alocațiile corespunzătoare din legea bugetului de⁸² stat 2021.

Factorul comun care influențează devierile cheltuielilor totale (9,2%) rezultă din cadrul de resurse revizuit în continuare în etapa de elaborare a bugetului și creșterea părții de cheltuieli, în special legată de atenuarea impactului COVID-19.

Practic, pentru toate sectoarele au existat rectificări comune legate de:

- (i) Cheltuielile pentru salarii cresc în baza prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar;
- (ii) Ajustarea alocațiilor pentru continuarea alocațiilor de investiții capitale;
- (iii) Ajustarea bugetelor pentru finanțarea proiectelor din resurse externe;
- (iv) Alocații suplimentare pentru activitățile curente ale autorităților/instituțiilor publice, pe baza propunerilor de buget transmise de acestea.

Totodată, unele mijloace financiare au fost rezervate pentru o nouă creștere a salariilor personalului medical în contextul COVID-19.

Pe lângă toți acești factori, în tabel sunt incluși și factorii specifici sectorului care au determinat devierile aferente.

Tabel 16.4: Devieri între plafonul 2021 inclus în CBTM 2021-2023 și alocațiile bugetului de stat 2021, pe sectoare, milioane lei

	Plafoane 2021, CBTM 2021-2023	Alocațiile 2021 legea bugetului de stat	Devieri		Explicații, în plus față de factori comuni
			(+,-)	(%)	
Cheltuieli, total	50 721,5	55 399,6	4 678,1	9,2	
Servicii generale de stat	4 837,7	5 539,2	701,5	14,5	Factor comun; creșterea transferurilor către autoritățile locale; creșterea fondurilor de rezervă ale Guvernului
Afaceri externe	494,0	538,3	44,3	9,0	Costuri de reconstrucție și întreținere a misiunilor diplomatice, dezvoltarea TI

⁸¹ Link pentru CBTM 2021-2023 aprobat https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123891&lang=ro

⁸² Link legea bugetului de stat 2021 aprobată <https://mf.gov.md/ro/content/bugetul-de-stat-2021>

	Plafoane 2021, CBTM 2021-2023	Alocațiile 2021 legea bugetului de stat	Devieri		Explicații, în plus față de factori comuni
			(+,-)	(%)	
Serviciul datoriei	2.065,5	2.126,0	60,5	2,9	Creșterea finanțării interne
Apărare națională	686,1	779,0	92,9	13,5	Dezvoltarea infrastructurii și asigurarea activităților curente
Ordinea publică	3.246,9	3.548,6	301,7	9,3	Achiziție de echipamente TI
Justiție	971,1	1.040,6	69,5	7,2	Factori comuni
Penitenciare	783,2	731,5	-51,7	-6,6	Modificări ale cheltuielilor aferente proiectelor de investiții cu finanțare externă
Servicii economice generale	529,7	845,5	315,8	59,6	Crearea platformelor industriale, subvenționarea creării locurilor de muncă
Agricultură	1.691,7	1.822,7	131,0	7,7	Finanțarea Fondului Național de Dezvoltare Rurală și Agricultură
Energetică	243,1	100,9	-142,2	-58,5	Costurile de implementare a proiectelor cu finanțare externă
Minerit, industrie și construcții	22,0	22,1	0,1	0,5	-
Transporturi	3.044,0	3.815,7	771,7	25,4	Creșterea cheltuielilor Fondului Rutier
Comunicații	44,4	68,3	23,9	53,8	Creșterea costurilor de întreținere a sistemului TI și „Serviciul 112”
Turism	15,0	15,0			-
Protecția mediului	261,8	257,4	-4,4	-1,7	Costurile de implementare a proiectelor cu finanțare externă
Gospodăria comunală de locuințe	333,1	643,3	310,2	93,1	Creșterea sprijinului pentru proiectul Fondului Ecologic și al Fondului de Dezvoltare Regională
Sănătate	5.798,4	7.858,8	2.060,4	35,5	Creșterea transferurilor către FAOAM și majorarea salariului personalului medical
Tineret și sport	380,1	418,8	38,7	10,2	Creșterea transferurilor către autoritățile locale pentru finanțarea școlilor sportive
Cultură	509,6	523,0	13,4	2,6	Factori comuni
Educație	12.385,8	12.625,8	240,0	1,9	Creșterea transferurilor către autoritățile locale pentru școlile de învățământ general
Protecție socială	10.733,7	11.530,4	796,7	7,4	Transferuri către autoritățile publice locale pentru sprijinirea protecției sociale a

	Plafoane 2021, CBTM 2021-2023	Alocațiile 2021 legea bugetului de stat	Devieri		Explicații, în plus față de factori comuni
			(+,-)	(%)	
					persoanelor aflate în situații de risc
Știință și inovare	544,3	548,7	4,4	0,8	Factori comuni
Rezerve pentru majorarea salariului personalului medical	1.100.3		-1.100.3	100.0	Inclus în sectorul „Sănătate”

Sursa: CBTM 2021-2023 și Legea bugetului de stat 2021

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-17. Procesul de pregătire a bugetului

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator măsoară eficacitatea participării părților interesate relevante în procesul de pregătire a bugetului, inclusiv conducerea politică, și dacă această participare este ordonată și oportună. Conține trei dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și cuprinde GBC. Perioada acoperită pentru dimensiunile IP-17.1 și IP-17.2 este ultimul buget prezentat legislativului (2021) și pentru dimensiunea IP-17.3 – ultimii trei ani fiscali (2018-2020).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-17. Procesul de pregătire a bugetului	C+	
17.1 Calendarul bugetar	C	Există un calendar bugetar anual clar, dar sunt observate unele întârzieri pentru ultimul ciclu bugetar. Calendarul pentru proiectul bugetului pentru 2021 acorda ministerelor și altor unități bugetare doar trei săptămâni (de la primirea circularei bugetare) pentru a-și pregăti propunerile. Cu toate acestea, majoritatea dintre ei au reușit să-și finalizeze în mod semnificativ estimările detaliate la timp.

17.2 Îndrumări privind pregătirea bugetului	B	O circulară bugetară cuprinzătoare și clară este emisă către unitățile bugetare, care acoperă cheltuielile bugetare totale pentru întregul an fiscal. Plafoanele sectoriale au fost aprobate în cadrul CBTM 2021-2023 și reflectă plafoanele ministerelor convenite preliminar în cadrul grupului de coordonare CBTM și coordonate cu Cabinet. Totuși, plafoanele ministerelor de ramură pentru anul 2021 nu au fost aprobate formal pînă la emiterea circularei bugetare.
17.3 Prezentarea bugetului legislativului	C	Executivul a înaintat legislativului propunerea de buget anual în noiembrie (cu mai mult de o lună înainte de începerea anului fiscal) în toți ultimii trei ani.

17.1. Calendarul bugetar

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Legea nr.181/2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală stabilește calendarul general al procesului bugetar cu activități succesive și termene, astfel cum sunt rezumate în Tabelul 17.1 de mai jos. În special, articolul 47 din legea sus-menționată prezintă principalele activități și termene, separate pentru nivel național și local. Legea nr. 397/2003 privind finanțele publice locale și Setul metodologic detaliază în continuare activitățile intermediare din procesul de elaborare a bugetului.

Tabel 17.1: Calendarul bugetar aprobat

Cronologie

Etape

MTBF preparation 01 January - 25 February	1. Sector ministries prepare preliminary sector expenditure plans
05 March	2. Ministry of Finance and Ministry of Economy prepare macro-fiscal framework
20 March	3. Ministry of Finance prepares and issues budget ceilings
31 March	4. Sector ministries adjust their sector expenditure plans
01 May	5. Ministry of Finance submits MTBF to Government for approval
01 June	6. Government approves the MTBF
Annual budget process 01 June	7. Ministry of Finance Issues Budget Circular
01 July	8. Sector ministries submit budget proposals to Ministry of Finance
15 July	9. Parliament approves legal framework changes linked to the policies approved in MTBF
15 September	10. Ministry of Finance prepares and presents budget to Government
15 October	11. Government approves and presents the draft budget to Parliament
01 December	12. Parliament approves the budget

Sursa: Legea 181/2014⁸³ si Setul metodologic pentru elaborarea, aprobarea si modificarea bugetului⁸⁴

În ciuda calendarului bugetar oficial și a îndrumărilor asociate, în practică, calendarul este adesea nerespectat din cauza diferitor factori externi, în principal legați de instabilitatea politică și de situația pandemiei de COVID 19. Pregătirea bugetului a fost cu întârziere pentru ultima prezentare a bugetului. În special, ciclul bugetar pentru 2021 a deraiat la activitățile (5) și (6) și, în consecință, la activitățile (10), (11) din calendarul bugetar oficial.

Tabel 17.1: Calendarul bugetar și îndrumări privind pregătirea bugetului pentru ciclul bugetar acoperit 2020

Există un calendar bugetar (da /nu)	Data circularii bugetare ⁸⁵	Termenul limită pentru prezentarea estimărilor	Aria de acoperire	% de ministere care respectă termenul	Data aprobării plafoanelor de Cabinet ⁸⁶
Da	28-septembrie -	19-octombrie-2020	Toate	90%	28-octombrie-2020

Sursa datelor: Ministerul Finanțelor

Pentru bugetul 2021, circulara a fost emisă la data de 28 septembrie 2020 cu termenul limită pentru proiectele de buget stabilit la 19 octombrie 2020. Calendarul a acordat ministerelor trei săptămâni pentru elaborarea bugetului, ceea ce este mai puțin de patru săptămâni de la primirea circularii bugetare.

⁸³ Link pentru Legea nr. 181/2014 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106188&lang=ro

⁸⁴ Link pentru Setul metodologic <https://mf.gov.md/ro/buget/informa%C8%9Bii-cu-caracter-metodologic/setul-metodologic>

⁸⁵ Link la Circulara bugetară <https://mf.gov.md/ro/buget/circulara-bugetar%C4%83>

⁸⁶ Link pentru CBTM 2021-2023 <https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/CBTM%202021-2023%20romana%20Aprobat.pdf>

Deși estimările bugetare nu au fost adoptate oficial de Guvern, a fost asigurată o implicare politică a Guvernului în stabilirea și aprobarea plafoanelor. Ministerul Finanțelor, după coordonarea cu cabinetul primului-ministru, a folosit plafoanele convenite, dar încă neaprobată oficial prin Hotărâre de Guvern, plafoanele CBTM 2021-2023 în circulara bugetului de stat 2021. CBTM 2021-2023 include plafoanele și acestea au fost discutate și aprobate în fiecare grup de lucru sectorial cu reprezentanți ai ministerelor, Cancelariei de Stat, alți factori interesați (ONG-uri, syndicate etc.). Prin urmare, se poate concluziona că, deși neoficial, plafoanele au fost aprobate de părțile implicate. De asemenea, trebuie menționat că aceste perturbări – care sunt de natură politică mai degrabă decât sistemică – nu au afectat integritatea procesului, iar bugetul a fost adoptat cu o lună înainte de începerea anului fiscal.

Scorul pentru această dimensiune este C.

17.2. Îndrumări privind pregătirea bugetului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În cadrul procesului anual de pregătire a bugetului, Ministerul Finanțelor emite instrucțiuni detaliate și clare în Circulara bugetară. Pentru bugetul anului 2021 circulara bugetară emisă pe 28 septembrie 2020 a inclus:

- [ipoteze macro-fiscale](#)
- [rezumatul priorităților de politici](#)
- [plafoane de cheltuieli pe funcții pentru anul fiscal următor și pentru doi ani următori pe tipuri diferite de surse de finanțare și pe baza clasificății organizaționale](#)
- [îndrumări specifice descriu metodologia de prognoză a cheltuielilor \(de exemplu, pentru salarizare și indexarea cheltuielilor pentru mărfuri și servicii\)](#)

Se includ și îndrumări pentru elaborarea bugetului bazat pe programe.

Instrucțiunile oferă, de asemenea, îndrumări privind prognoza veniturilor pentru entitățile care colectează venituri, inclusiv o descriere a fiecărui impozit și baza pentru previziuni.

Plafoanele bugetare includ și transferurile către administrațiile publice locale.

Nu există limite cantitative pentru anumite clasificări economice, cu excepția cheltuielilor totale recurente și capitale. Limitele legate de alte cheltuieli sunt fie determinate la nivel agregat, fie furnizate sub formă narativă. Este important de menționat că sunt pregătite bugetul capital și bugetul recurent.

Circulara bugetară prescrie fluxul activităților legate de elaborarea bugetului în SIMF.

Plafoanele bugetare pentru proiectul bugetului de stat 2021 nu au fost aprobate oficial înainte de emiterea Circularii bugetare, dar au fost coordonate cu Guvern. Majoritatea angajaților ministerelor/instituțiilor publice, inclusiv ai Ministerului Finanțelor, au lucrat de la distanță în 2020 din cauza restricțiilor impuse de pandemie (COVID-19). Procesul obișnuit de coordonare și aprobare a plafoanelor a fost denaturat. Cu toate acestea, înainte de emiterea circularii, plafoanele au fost discutate cu fiecare minister separat și, în final, convenite cu prim-ministrul. Mai mult ca atât, CBTM pentru anii 2021-2023 utilizat pentru elaborarea bugetului anului 2021 și aprobat pe 20 octombrie, 2020, include plafoanele sectoriale agregate (sănătate, educația, ordinea publică, etc.) care pot fi atribuite într-o oarecare măsură ministerelor individuale.

Plafoanele pot fi revizuite atunci când proiectul de buget este înaintat de către ministerele de resort/sector și autoritățile publice centrale Ministerului Finanțelor. Proiectul legii bugetului de stat poate fi ajustat în continuare chiar și în Guvern înainte de aprobarea acestuia. Aceasta reflectă natura politică a procesului bugetar

Întregul proces de pregătire a bugetului se realizează în cadrul SIMF printr-un modul dedicat care permite generarea electronică a bugetului. Acest modul permite, de asemenea, colectarea de informații financiare și nefinanciare referitoare la elaborarea proiectului de buget.

Scorul pentru această dimensiune este B.

17.3. Prezentarea bugetului legislativului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale și fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală sunt prezentate de Guvern Parlamentului într-un singur pachet de legi concomitent. Acest lucru este asigurat printr-un singur proces bugetar și acoperă veniturile guvernamentale, cheltuielile recurente, cheltuielile capitale, transferurile generale și transferurile cu destinație specifică.

Tabel 17.3: Dățile efective de prezentare a bugetului către legislativ pentru ultimii trei ani fiscali finalizați

An fiscal	Data efectivă de prezentare a propunerii de buget
Legea bugetului de stat 2018	22 noiembrie 2017
Legea bugetului de stat 2019	12 noiembrie 2018
Legea bugetului de stat 2020	27 noiembrie 2019

Sursa datelor: Scrisoarea Cancelariei de Stat a Republicii Moldova nr.31-78-388-4401 din 16 iunie 2021

Proiectele de legi bugetare pentru ultimii trei ani fiscali finalizați au fost transmise Parlamentului cu mai mult de o lună înainte de începerea următorului an fiscal. Dățile de prezentare a legilor bugetare pentru trei ani evaluați sunt prezentate în tabelul 17.3.

Scorul pentru această dimensiune este C.

IP-18. Examinarea de către legislativ a bugetelor

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează natura și amploarea examinării de legislativ a bugetului anual. El apreciază măsura în care legislativul examinează, dezbate și aprobă bugetul anual, inclusiv măsura în care procedurile legislative de examinare sunt bine stabilite și respectate. Indicatorul evaluează, de asemenea, existența unor reguli pentru modificările bugetare în cursul anului fără aprobarea ex-ante de către legislativ. Conține patru dimensiuni și folosește metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și cuprinde GBC. Perioada acoperită ultimul an fiscal finalizat pentru dimensiunile IP-18.1, IP-18.2, și IP-18.4, și ultimii trei ani fiscali încheiați (2018-2020) pentru dimensiunea IP-18.3.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-18. Examinarea de către legislativ a bugetelor	A	
18.1 Aria de acoperire a examinării bugetului	A	Analiza legislativului cuprinde politicile fiscale, previziunile fiscale pe termen mediu și prioritățile pe termen mediu, precum și detalii privind cheltuielile și veniturile. Toate aceste detalii fac parte din Nota explicativă la proiectul legii bugetului de stat și anexele la aceasta.
18.2 Proceduri legislative pentru examinarea bugetului	B	Procedurile legislativului de revizuire a propunerilor de buget sunt aprobate de către legislativ înainte de audierile bugetare și sunt respectate. Procedurile includ aranjamente pentru consultare publică, dar nu au fost implementate la pregătirea bugetului 2021. Ele includ și aranjamente organizaționale interne, cum ar fi comisii parlamentare, suport tehnic și proceduri de negociere.
18.3 Momentul aprobării bugetului	A	Legislativul a aprobat bugetul anual înainte de începerea anului în fiecare dintre ultimii trei ani fiscali: Legea bugetului de stat 2018 la 15 decembrie 2017, legea bugetului de stat 2019 la 30 noiembrie 2018 și legea bugetului de stat 2020 la 19 decembrie 2019.
18.4 Reguli pentru ajustările bugetare de către executiv	A	Există reguli clare pentru ajustările bugetare din cursul anului de către executiv. Regulile stabilesc limite stricte privind amploarea și natura modificărilor și sunt respectate în toate cazurile.

Temeiul legal pentru examinarea de către legislativ a Legii bugetului anual și a modificărilor în cursul anului de către Parlament este prevăzut în Legea 181/2014 privind finanțele publice și răspunderea bugetar-fiscală și în Legea 797/1996 pentru aprobarea Regulamentului Parlamentului. Parlamentul Republicii Moldova poartă răspundere constituțională de adoptarea legii bugetului de stat, la primirea propunerilor respective de la Guvern.

18.1. Aria de acoperire a examinării bugetului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 18.1: Aria de acoperire a examinării bugetului

Legislativul revizuieste bugetul (D/N)	Aria de acoperire (specificați)				
	Politici fiscale	Proгноze fiscale pe termen mediu	Priorități pe termen mediu	Cheltuieli și venituri agregate	Detalii privind cheltuielile și veniturile
Da	Da	Da	Da	Da	Da

Sursa datelor: Prevederile Legii nr. 181/2014⁸⁷ și propunerea de lege a bugetului de stat 2021⁸⁸

Legislativul (Parlamentul Republicii Moldova) examinează politica fiscală și cifrele agregate pentru anul următor, calcule detaliate ale cheltuielilor și veniturilor, precum și indicatorii macroeconomici, toate prezentate de Guvern într-o notă explicativă anexată la proiectul legii bugetului de stat. Datele includ previziuni bugetare pe termen mediu și priorități pe termen mediu.

Proiectul bugetului elaborat de Guvern este analizat în detaliu de către Parlament în cadrul Comisiei pentru Economie, Buget și Finanțe și alte comisii parlamentare specializate (a se vedea IP-18.2).

Documentele bugetare sunt discutate și audiate activ atât în comisii, cât și în plenul Parlamentului. Comisia pentru Economie, Buget și Finanțe întocmește un raport privind examinarea proiectului de lege bugetară pentru a doua lectură⁸⁹ ținând cont de propunerile de amendamente ale membrilor Parlamentului și de avizele altor comisii, precum și de răspunsurile Guvernului în raport cu modificările propuse.

Legea nr. 181/2014 reglementează procedurile și calendarul examinării bugetului:

- articolul 48 prevede procedura și conținutul cadrului bugetar pe termen mediu;
- articolul 53 prevede conținutul proiectului pachetului bugetar
- articolul 54 prevede examinarea și adoptarea legilor bugetului de stat

Examinarea bugetului pentru aprobarea legii bugetului de stat 2021 a respectat prevederile legale prescrise. Examinarea cuprinde politicile fiscale, previziunile fiscale pe termen mediu și prioritățile pe termen mediu, precum și detalii specifice privind estimările de cheltuieli și venituri.

Proiectul bugetului de stat conturează în Nota explicativă (numită și Notă informativă):

- ipotezele macroeconomice și fiscale pe care se bazează bugetul,
- explicații privind posibilele abateri de la plafoanele de cheltuieli aprobate în CBTM;
- informații detaliate cu privire la rezultatele ultimilor doi ani bugetari,
- rezultatele așteptate pentru anul bugetar curent,
- indicatorii planificați pentru anul bugetar următor și estimările pentru cel puțin doi ani următori.

Proiectele de buget se depun în formatul conform clasificărilor organizaționale, de program și economice.

O lege separată privind modificările propuse la cadrul legal însoțește proiectul de lege. Această lege este aprobată până Guvernul prezintă legea bugetului de stat în Parlament și include prevederile spre

⁸⁷ Link pentru Legea nr. 181/2014 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106188&lang=ro

⁸⁸ Link pentru propunerea de lege a bugetului de stat 2021 <https://mf.gov.md/ro/content/proiectul-legii-bugetului-de-stat-pentru-anul-2021-0>

⁸⁹ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5333/language/ro-RO/Default.aspx>

modificare în cadrul legal actual pentru a fundamenta propuneri legislative relevante în politica fiscală. De asemenea, Guvernul înaintează Parlamentului CBTM în scop informativ, acesta fiind aprobat de către Guvern, conform prevederilor Legii nr. 181/2014.

Scorul pentru această dimensiune este A.

18.2. Proceduri legislative pentru examinarea bugetului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 18.2: Proceduri legislative pentru examinarea bugetului

Există proceduri legislative	Aprobate înaintea audierilor bugetare	Procedurile sunt respectate	Procedurile includ aranjamente organizatorice
Da	Nu	Da	Da

Sursa datelor: Site-ul Parlamentului

Legea nr. 181/2014 prevede că proiectul bugetului de stat trebuie depus la Parlament până la data de 15 octombrie. Parlamentul trebuie să adopte proiectul Legii bugetului până la 1 decembrie.

Capitolul 3, Secțiunea 1 din Legea nr. 797/1996 descrie funcționarea comisiilor permanente. Comisia pentru Economie, Buget și Finanțe are responsabilitatea principală pentru aspectele bugetare. Este responsabilă de examinarea proiectelor de legi bugetare anuale în Parlament.

În baza art. 54 din Legea nr. 181/2014, legile bugetare anuale se examinează și se adoptă în două lecturi.

La prima lectură se prezintă raportul asupra proiectului de buget, se examinează și se aprobă indicatorii generali ai bugetului (venituri, cheltuieli și sold bugetar); raportul este prezentat de Guvern și de Comisia parlamentară pentru Economie, Buget și Finanțe. După prima lectură, proiectul de lege este înaintat Comisiei pentru Economie, Buget și Finanțe pentru a examina și analiza amendamentele, obiecțiile și propunerile deputaților. Asemenea contribuții provin de la diverse fracțiuni parlamentare, comisii permanente, Guvernul însuși, departamentul juridic al Secretariatului Parlamentului, reprezentanți ai societății civile. Pe baza tuturor acestor propuneri, proiectul de lege este pregătit pentru a doua lectură.

La pregătirea proiectului de lege spre dezbateră în a doua lectură, fiecare parlamentar, celelalte comisii permanente și fracțiunile parlamentare prezintă amendamente comisiei responsabile în termen de 10 zile de la data aprobării proiectului de lege în primă lectură. Conform art.59 alin.(1) din Regulamentul

Parlamentului, aprobat prin Legea nr.797/1996, amendamentele deputaților asupra proiectelor de acte

legislative se consideră înaintate din data înregistrării la comisia sesizată în fond, care ține o evidență specială a amendamentelor primite.

În a doua lectură proiectul de lege este examinat și votat articol cu articol sau, după caz, în ansamblu. Guvernul este obligat să avizeze amendamentele propuse de deputați la proiectul legii bugetului între cele două lecturi. Conform prevederilor alin. 4, art. 131 din Constituția RM, orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sunt acceptate de Guvern.

Proiectul legii bugetului este discutat nu numai în comisia parlamentară de specialitate, ci în toate celelalte comisii permanente. Audierile sunt publice și pot fi accesate online.

Legea bugetului de stat 2021 a fost aprobată de Parlament la 19 decembrie 2020. Toate procedurile legale din Regulament au fost respectate.

În general, modalitățile de consultare publică în cadrul comisiilor permanente ale Parlamentului sunt descrise în art. 49 din Legea nr. 797-XIII /1996. Acesta prevede ca comisiile permanente să stabilească reguli de organizare a consultărilor publice în conformitate cu legislația privind transparența luării deciziilor. Comisia respectivă a publicat pe site-ul Parlamentului un rezumat al recomandărilor primite în cadrul consultărilor publice. Consultările publice pentru legile bugetare nu sunt obligatorii la nivel legislativ, dar ar putea fi efectuate la inițiativa deputaților. Consultările sunt obligatorii în schimb la nivel executiv și acest lucru este prevăzut de lege. În consecință, nu au fost efectuate consultări pentru niciuna dintre legile bugetare până în prezent.

Procedurile generale de revizuire de către Parlament a proiectului de buget de stat sunt bine stabilite și sunt în general respectate.

Scorul pentru această dimensiune este B.

18.3. Momentul aprobării bugetului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 18.3: Dățile efective de adoptare a bugetului pentru ultimii trei ani fiscali finalizați

An fiscal	Data efectivă de adoptare
2018	Legea nr. 289 din 15 decembrie 2017
2019	Legea nr. 303 din 30 noiembrie 2018
2020	Legea nr. 172 din 19 decembrie 2019

Sursa datelor: Site-ul Ministerului Finanțelor

După cum s-a menționat la dimensiunea 18.2, conform art. 47 din Legea nr.181/2014, Guvernul trebuie să înainteze proiectul de buget la Parlament până la data de 15 octombrie a fiecărui an, iar Parlamentul trebuie să adopte legea bugetului anual de stat până la 1 decembrie. Oficial, sunt mai mult de două luni pentru a efectua lecturi și a revizui propunerea de buget. În practică, proiectul de buget de stat este de obicei pus la dispoziția Parlamentului cu câteva săptămâni înainte de termenul oficial.

Instabilitatea politică din 2018-2020 plus constrângerile pandemiei de COVID-19 au perturbat procesul robust. Cu toate acestea, aprobarea legilor bugetului de stat anual în ultimii 3 ani a fost în concordanță cu cerința de „a fi publicate înainte de începerea exercițiului bugetar”.

Scorul pentru această dimensiune este A.

18.4. Reguli pentru ajustările bugetare de către executiv

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Prevederile art. 60 din Legea nr. 181/2014 permit efectuarea următoarelor ajustări în cursul exercițiului bugetar:

- Ajustările care necesită aprobarea Guvernului sunt ajustările de până la 10% din totalul alocațiilor bugetare aprobate între autoritățile publice centrale (cu excepția entităților autonome) și între programele bugetare din bugetul aceleiași autorități publice centrale.
- Ajustările care necesită doar aprobarea Ministerului Finanțelor sunt cele între categorii economice din cadrul unui minister de resort (autoritate publică centrală), fără creșterea cheltuielilor de personal și fără modificarea cheltuielilor pentru investiții capitale și transferuri interbugetare.
- Ajustările plafoanelor bugetului propriu al unităților bugetare care nu necesită aprobare prealabilă din partea Ministerului Finanțelor sunt cele legate de redistribuire în limita bugetului aprobat la nivel de 2 semne din clasificarea economică.

Realocările fondurilor bugetare între elementele de cheltuieli necesare sunt agregate periodic într-o hotărâre a Guvernului. Cerințele legale menționate mai sus sunt încorporate în SIMF care exercită control automat asupra conformității și nu permite devieri. Acest fapt asigură respectarea totală a regulilor.

Scorul pentru această dimensiune este A.

PILONUL CINCI: Previzibilitatea și controlul executării bugetului

IP-19. Administrarea veniturilor

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator se referă la entitățile care administrează veniturile administrației publice centrale (APC), care pot include administrația fiscală, administrația vamală, administrarea contribuțiilor de asigurări sociale, precum și agențiile care administrează venituri din alte surse semnificative, cum ar fi extragerea resurselor naturale. Acestea pot include întreprinderi publice care funcționează ca autorități de reglementare și companii holding pentru interesele guvernamentale. În astfel de cazuri, evaluarea va necesita ca informațiile să fie colectate de la entități din afara sectorului guvernamental. Indicatorul evaluează procedurile utilizate pentru colectarea și monitorizarea veniturilor APC. Conține patru dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de evaluare pentru dimensiunea 19.1 și 19.2: La momentul evaluării; iar pentru dimensiunile 19.3 și 19.4: Ultimul an fiscal încheiat - 2020, iar aria de acoperire este GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-19. Administrarea veniturilor	B	
19.1 Drepturi și obligații pentru măsurile de venituri	A	SFS și SV, care administrează și colectează împreună 98,8 la sută din veniturile administrației centrale, folosesc mai multe canale pentru a oferi contribuabililor acces ușor la informații complete și actualizate cu privire la principalele domenii de obligații privind veniturile, inclusiv procesele și procedurile de contestație.
19.2 Managementul riscurilor pentru venituri	C	SV și SFS evaluează și prioritizează riscurile de conformare pentru toate categoriile de venituri, totuși abordările utilizate sunt parțial sistematice și structurate.
19.3 Auditul și investigarea veniturilor	C	SV și SFS efectuează investigații privind fraudele și auditul folosind un plan de îmbunătățire a conformării și realizează aproximativ 74,4% din ⁹⁰ controalele și investigațiile planificate.

⁹⁰ $98,8 + 50 / 2 = 74,4\%$ atât pentru SV, cât și pentru SFS.

19.4 Monitorizarea arieratelor la venituri	B	Stocul total de arierate la sfârșitul AF 2020 a fost de 1 089 087,7 MDL ce a reprezentat 1,877% din veniturile administrației centrale. Arieratele la venituri mai vechi de 12 luni au fost de 528.823,13 MDL sau 48,56 la sută din totalul arieratelor la venituri pentru anul respectiv.
--	---	--

În ultimul an fiscal încheiat 2020, Serviciul Fiscal de Stat și Serviciul Vamal au administrat împreună peste 100% din veniturile totale ale administrației centrale, principalele surse de venituri fiind impozitele, taxele și drepturile de import. SFS este responsabil de administrarea și colectarea a 62,7 procente din veniturile bugetului central consolidat, inclusiv a: (i) impozitelor și taxelor, care în ultimul an fiscal încheiat 2020, au reprezentat 29,4 la sută din veniturile totale ale administrației centrale; și (ii) contribuțiile de asigurări sociale și alte plăți, primele de asigurare obligatorie de asistența medicală și alte plăți, care însumează 33,3 procente din veniturile bugetului central consolidat. Cele din urmă, deși sunt gestionate de Casa Națională de Asigurări Sociale și, respectiv, de Compania Națională de Asigurări în Medicină, sunt administrate și colectate de către SFS.

SV colectează taxele vamale, taxa pentru proceduri vamale, accizele și taxa pe valoare adăugată la import. SV este responsabil pentru administrarea și colectarea a 38,8 procente din veniturile bugetului central consolidat. Structura veniturilor din Moldova este caracterizată de dependența puternică de TVA, reprezentând 39 la sută din veniturile APC.

Evaluarea acestui indicator se va baza pe evaluarea performanței SFS și SV, care colectează și administrează împreună peste 101,5 la sută din veniturile APC. Tabelul de mai jos oferă detalii suplimentare cu privire la principala sursă de venituri a APC și entitățile colectoare respective.

Tabel: Principalele venituri ale Administrației Centrale și entitățile respective de colectare

Principalele categorii de venituri ale Administrației Centrale	Suma totală colectată în exercițiul financiar 2020 (milioane MDL)	Entitatea colectoare
Taxa pe valoarea adăugată pentru mărfurile și serviciile livrate în Moldova	7.729,5	Serviciul Fiscal de Stat
Accize la mărfurile produse în Moldova	567,8	Serviciul Fiscal de Stat
Impozitul pe venit	6.534,3	Serviciul Fiscal de Stat
Impozitul pe proprietate	45,6	Serviciul Fiscal de Stat
Taxa rutieră	904,7	Serviciul Fiscal de Stat
Bugetul asigurărilor sociale de stat	14.462,1	Serviciul Fiscal de Stat
Fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală	4.860,4	Serviciul Fiscal de Stat
Altele	1.270,3	Serviciul Fiscal de Stat
Total Serviciul Fiscal de Stat (i)	36.374,7	62,7% din veniturile AC
Taxa pe valoarea adăugată la import	14.914,2	Serviciul Vamal
Accize la mărfurile importate	5.909,8	Serviciul Vamal
Taxe de comerț extern	1.702,8	Serviciul Vamal
Total Serviciul Vamal (ii)	22.526,8	38,8% din veniturile AC

Total SFS și SV (I+II)	58.901,5	101,5% din veniturile AC
Altele (restituirea TVA și accizelor, granturi, venituri colectate de APC)	-898,2	-1,5% din veniturile AC
Total venituri AC	58.003,6	

Sursa: <https://customs.gov.md/ro/articles/date-statistice>; <https://sfs.md/ro/catalogul-datelor-deschise>

19.1. Drepturi și obligații pentru măsurile de venituri

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

SFS și SV folosesc mai multe canale pentru a oferi contribuabililor acces ușor la informații complete și actualizate cu privire la principalele domenii de obligații privind veniturile, inclusiv procesele și procedurile de contestație. Site-urile SFS (<https://sfs.md/en>) și SV (<https://customs.gov.md/ro>) conțin informații complete despre următoarele:

- *Toate legile și reglementările referitoare la administrarea veniturilor, inclusiv taxele fiscale și vamale, contribuțiile de asigurări sociale și contribuțiile obligatorii de asigurări medicale.* Drepturile și obligațiile contribuabililor, inclusiv procesele și procedurile de contestație, sunt stipulate în mod clar în Codul Fiscal (<https://sfs.md/en/page/tax-code>) și Codul Vamal al Republicii Moldova (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120483&lang=ro). Informațiile sunt ajustate și adaptate nevoilor specifice ale segmentelor de contribuabili, și anume tipul de contribuabili - persoane juridice, persoane fizice, nerezidenți, autorități publice și alte categorii (<https://sfs.md/en/services>), taxe, proceduri vamale - import, export, tranzit, alte tratamente și proceduri vamale etc.
- *Dreptul contribuabililor și principalele domenii de obligație de venit (înregistrarea, depunerea la timp a declarațiilor, plata obligațiilor la timp și raportarea completă și exactă a informațiilor în declarații), inclusiv dreptul la contestație.* Toate sunt enumerate după tipul de contribuabil în <https://sfs.md/en/services>; [https://sfs.md/en/initiations/persoane juridice](https://sfs.md/en/initiations/persoane_juridice) <https://sfs.md/ro/documente> și <https://trade.gov.md/en>. Au fost elaborate instrucțiuni specifice și adaptate segmentelor de contribuabili (https://sfs.md/ro/documente?document_type%5B%5D=15&target_group%5B%5D=3/) și tipul de impozit (https://sfs.md/en/documents?tax_type%5B%5D=6 <https://customs.gov.md/ro/articles/introducerea-si-scoaterea-marfurilor>). În ceea ce privește SFS, drepturile și obligațiile contribuabililor au fost incluse în Carta contribuabililor, care este disponibilă public pe site.
- *Servicii oferite de autoritățile fiscale și vamale.* Ambele entități colectoare oferă îndrumări detaliate contribuabililor cu privire la servicii și au trecut la depunerea electronică (<https://servicii.fisc.md> [https://sfs.md/ro/initializari/persoane fizice](https://sfs.md/ro/initializari/persoane_fizice) și <https://trade.gov.md/ro>). În plus, platformele de social media sunt utilizate pe scară largă pentru a informa contribuabilii (<https://www.facebook.com/Serviciul.Fiscal.de.Stat>; https://www.instagram.com/sfs_md/?iqshid=j1pee6hysspl; https://www.instagram.com/sfs_md/?iqshid=j1pee6hysspl; <https://www.facebook.com/ServiciulVamalRM>; <https://www.youtube.com/user/customsqovmd>). Ambele entități colectoare au inclus întrebări frecvente pe site-urile lor web, care sunt actualizate în mod regulat.
- *Comunicare ușoară cu reprezentanții entităților colectoare SFS și SV:* Site-ul SFS (<https://sfs.md/ro/pagina/contacte>) furnizează datele de contact ale personalului fiecărui

[departament, programul audienței cu cetățenii⁹¹; contacte/formulare în caz de raportare a încălcării normelor etice și petiții. Același lucru este furnizat de site-ul SV <https://customs.gov.md/ro/articles/informatii-de-contact>](https://customs.gov.md/ro/articles/informatii-de-contact)

Site-ul web al SFS a fost modernizat din aprilie 2021 pentru a asigura o mai bună interacțiune și diseminare a informațiilor către contribuabili. În general, informațiile de pe site sunt actuale în ceea ce privește legile și procedurile administrative. Este adaptat contribuabililor pentru a le aduce la cunoștință schimbările din legile și procedurile administrative care îi afectează. Unele dintre caracteristicile cheie ale versiunii modernizate includ: (i) o mai bună servire a persoanelor cu nevoi speciale; (ii) depunerea electronică prin conturile lor personale create pe site; (iii) conectare directă la site-urile web ale altor agenții guvernamentale pentru a permite schimbul automatizat de informații; (iv) un nou motor de căutare care să permită identificarea versiunii finale a documentelor legale cu modificările/revizuirile respective; și (v) mecanisme de feedback disponibile prin chat de asistență online. De asemenea, funcționarea, administrarea și menținerea site-ului web sunt reglementate de Ordinul nr. 285 din 28.05.2021 privind „Aprobarea regulamentului privind funcționarea, menținerea și administrarea paginilor-web ale Serviciului Fiscal de Stat”⁹². Ordinul descrie procesul de colectare, actualizare și postare a informațiilor pe site-ul web, responsabilitățile funcționarilor implicați în proces și frecvența actualizării. La fiecare șase luni, SFS analizează conținutul și realizează modificări pe site.

Ambele entități colectoare folosesc centrele de apel pentru a îmbunătăți accesul contribuabililor la informații și pentru a oferi sfaturi la timp. În perioada 2014-2017, SFS a administrat activitatea Centrului unic de apel al SFS 0-8000-1525, funcțiile cărui în anul 2017 au fost transferate la Instituția Publică „Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe” din cadrul Ministerului Finanțelor. Cetățenii și întreprinderile pot suna pentru a primi informații: despre aplicarea legilor fiscale; asistență tehnică; semnalează cazuri de nerespectare a legislației fiscale și conflicte și corupție din partea funcționarilor publici; verifică timbrele de accize, etc. Fiecare oficiu teritorial de servire are un *help desk*, de unde contribuabilii pot obține formulare/documentele de care au nevoie, precum și consiliere exact la timp. Din 2013, SV de asemenea a înființat un centru de apel cu două linii în cazul în care clienții au nevoie de asistență cu privire la taxele vamale și dacă doresc să raporteze o reclamație sau practici defectuoase în administrația vamală. Pe lângă acesta, SV oferă informații referitoare la Tariful Vamal Integrat al Republicii Moldova (TARIM) prin portalul de informații comerciale și alte platforme. Este foarte util și important pentru operatori și persoane fizice la completarea declarațiilor vamale (ajută în predictabilitatea procedurilor vamale, tarifelor vamale, altor taxe, cerințe etc.)

În ciuda pandemiei COVID-19 în curs, ambele entități colectoare au completat aceste eforturi cu alte activități. Câteva ateliere informative (virtuale prin platforma zoom) adaptate nevoilor contribuabililor organizate de SFS sunt sintetizate în tabelul de mai jos. De asemenea, SV organizează întâlniri periodice cu contribuabilii la care se explică legislația vamală și specificul sectorului. În plus, SV a înființat un Comitet

⁹¹ Audiența cu cetățenii la SFS se desfășoară în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.463 din 2 noiembrie 2019 „Cu privire la organizarea audienței”.

⁹² De asemenea, funcționarea, administrarea și menținerea site-ului web al SFS sunt reglementate de Ordinul nr. 285 din 28.05.2021 privind „Aprobarea regulamentului privind funcționarea, menținerea și administrarea paginilor-web ale Serviciului Fiscal de Stat” <https://sfs.md/uploads/document/162/document/ordin-sfs-nr-285-din-28052021pd-60e68ae5239e6.pdf>. Este elaborat în conformitate cu prevederile Legii nr. 982-XIV din 11 mai 2000 privind accesul la informație, Legea nr. 1069-XIV din 22 iunie 2000 cu privire la informatică, Hotărârea Guvernului nr. 344 din 30 aprilie 2009 privind aprobarea modificărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului și Hotărârea Guvernului nr. 188 din 3 aprilie 2012 privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet.

Consultativ⁹³, ca mecanism de consolidare a transparenței operațiunilor vamale, dar în același timp de sensibilizare a reprezentanților comunității de afaceri și societății civile cu privire la schimbările din cadrul legal și de reglementare vamal. Prin Ordinul nr.24 din 07 aprilie 2017 a fost instituit Consiliul Consultativ al Serviciului Fiscal de Stat, care are rolul de a consulta mediul de afaceri și societatea civilă situațiile de interes major și de importanță strategică pentru administrarea fiscală, inclusiv de a facilita implicarea contribuabililor și cetățenilor în implementarea proiectelor de dezvoltare a SFS. În plus, televiziunea, radioul, ziarele sunt folosite de ambele entități colectoare.

Tabelul 19.2. Lista instruirilor organizate de SFS în 2020 și 2021

Scopul/Obiectivul evenimentului	Grup țintă	Total evenimente online organizate
Instruire /Seminare privind noile modificări în legislația fiscală și noile proceduri administrative	Toți contribuabilii interesați	68 seminare online susținute (10 în trimestrul al patrulea din 2020 și 58 în primul semestru din 2021)
Întâlniri privind noile funcționalități ale SIA „e-factura” și noul site oficial al SFS	Reprezentanți ai asociațiilor de afaceri, inclusiv Asociația Investitorilor Străini, Asociația de Business European, Camera de Comerț Americană, Comunitatea de Contabili „Știri Contabile”	8 sesiuni online organizate (7 în anul 2020 și 1 în primul semestru al anului 2021)
Reuniuni ale Consiliului de Conformare al SFS pentru a oferi recomandări și soluții practice pentru sporirea conformității din partea contribuabililor	Reprezentanți ai comunității de afaceri din sectoarele identificate cu risc înalt de conformare fiscală	3 sesiuni online organizate în 2020 3 sesiuni organizate online în anul 2021

Sursa: Datele oferite de SFS.

Codul Fiscal⁹⁴ și Codul Vamal prevăd clar procedurile de depunere a obiecțiilor și contestațiilor, despre care contribuabilii sunt bine informați prin diferite mijloace. Din anul 2018, la SFS⁹⁵, a fost înființat un Consiliu de Soluționare a Disputelor, care se ocupă de contestațiile depuse în conformitate cu prevederile art. 2741 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal - să conteste actele administrative prin care s-a instituit o obligație fiscală în cuantum de peste 500.000 lei - pentru persoane juridice și peste 250.000 lei - pentru persoanele fizice. În cazul în care contestația nu îndeplinește condițiile respective, ea se va soluționa conform art.267–274 din

⁹³ Organizarea și funcționarea Comitetului Consultativ sunt reglementate de Ordinul SV Nr.348-O din 11.09.2017.

⁹⁴ Procedura de contestare a actelor (deciziilor) administrative emise de SFS sau a acțiunilor funcționarilor fiscali, este prevăzută de capitolul 17 din Codul fiscal, intitulat „Contestații”, art.267–274 din Cod.

⁹⁵ Conform Legii nr. 295 din 21.12.2017, pentru modificarea și completarea unor acte legislative, Codul fiscal nr. 1163/1997, cu modificările și completările ulterioare, prin art. 2741 „Examinarea contestațiilor în Consiliul de soluționare a litigiilor” și Ordinul SFS nr.327 din 14.06.2018 privind organizarea și funcționarea Consiliului de Soluționare a Litigiilor din cadrul SFS (publicat în Monitorul Oficial nr. 246 - 254 din 06.07.2018)

Codul fiscal. SV în conformitate cu art.294¹ din Codul vamal, pct. 5 din Hotărârea nr.380 din 25 aprilie 2018 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.133-141, art.15), a înființat un Consiliu pentru soluționarea disputelor din 2018⁹⁶.

SFS și SV, care administrează și colectează împreună 98,8 la sută din veniturile administrației centrale, folosesc mai multe canale pentru a oferi contribuabililor acces ușor la informații complete și actualizate cu privire la principalele domenii de obligații privind veniturile, inclusiv procesele și procedurile de contestație.

Scorul pentru această dimensiune este A.

19.2. Managementul riscurilor pentru venituri

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Fiecare contribuabil are un număr personal de identificare (NPI). SV identifică întreprinderile prin NPI în scopul vămuirii și pentru plata taxelor și impozitelor. Sistemul „ASYCUDA World” este conectat la celelalte sisteme de înregistrare, adică primește date de la Trezoreria de Stat în birourile vamale, iar Birourile de Informare „UNIPASS” primesc date de la Inspectoratul General al Poliției Frontiere. SFS identifică contribuabilii în Registrul fiscal de stat printr-un NPI alocat unic. Orice persoană care, conform legislației fiscale, trebuie să depună o declarație fiscală, trebuie să includă în aceasta NPI. Atunci când efectuează tranzacții și își desfășoară operațiunile comerciale, părțile trebuie să-și indice NPI în documente. Administrația fiscală trebuie, de asemenea, să indice NPI contribuabilului în toate notificările care îi sunt trimise. Baza de date pentru înregistrarea contribuabililor este conectată la Trezoreria de Stat, astfel încât veniturile încasate sunt specificate prin NPI utilizat pentru contribuabil. Mai mult, toate plățile efectuate de Trezoreria de Stat sunt verificate pentru a se asigura că datele (inclusiv conturile bancare) se potrivesc cu baza de date a Serviciului Fiscal de Stat.

Un certificat privind lipsa restanțelor față de buget este emis unei persoane (sau persoanelor din companie) ca dovadă că persoana dată respectă depunerea declarațiilor fiscale și plata impozitelor în conformitate cu legislația fiscală relevantă. Certificatul este emis în baza art.133 alin.(1) lit.c) și art.190 alin.(4) din Codul fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997 și Ordinului SFS nr. 400 din 14 martie 2014 (cu completări ulterioare⁹⁷). El este apoi emis pentru Explicarea interesului sau ofertă pentru furnizarea de bunuri și servicii în cadrul oricărui contract de achiziții guvernamental sau din sectorul public; sau la solicitarea oricărei înregistrări, permis sau licență de la orice minister sau entitate guvernamentală; sau Licență de exportator/importator; Împrumut bancar, finanțare sau transfer de active; etc.

Din anul 2015, SV a introdus programul Agent Economic Autorizat (AEO - Authorized Economic Operator) pentru a îmbunătăți securitatea lanțului de aprovizionare internațional și a facilita comerțul legitim. Mai mult ca atât, AEO înseamnă un sistem mai bun de planificare, un risk redus al furturilor și pierderilor precum și a întârzierilor în transportare datorită consolidării securității și comunicării dintre partenerii implicați în lanțul logistic. Programul este accesibil pentru toți participanții în comerțul internațional și se bazează pe parteneriat dintre SV și operatorii economici care se conformează binevol reglementărilor vamale, asigură securitatea mărfurilor în traficul internațional, cooperează cu autoritatea vamală și, prin

96 Potrivit Ordinului SV Nr.417-O din 28.09.2018 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 384-395, art. 1495) cu modificările necesare în Ordinul nr. 58-O din 07.02.2020 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 55-361, art. 196).

97 Publicat pe 28 martie 2014 în Monitorul Oficial nr. 72-77 art. 39

urmare, beneficiază de înlesniri și simplificări vamale. Există multe beneficii asociate cu AEO care includ: (i) reducerea numărului de controale documentare și fizice, în comparație cu alți agenți economici; (ii) tratament prioritar în cazul selectării pentru control vamal; (iii) posibilitatea de a alege locul pentru efectuarea controalelor vamale; (iv) Facilitarea accesului la simplificările vamale – acest avantaj este asigurat de AEOC; (v) notificarea prealabilă dacă transportul a fost selectat pentru un control vamal - notificarea se efectuează înainte de prezentarea mărfurilor la vamă, dar nu se face atunci când poate compromite rezultatele controalelor; (vi) prelungirea termenului de plată a drepturilor de import (excepție: taxa pentru proceduri vamale) cu până la 30 de zile calendaristice; (vii) Traversarea frontierei în regim prioritar – fără rînd și pe o bandă special dedicată AEO (unde infrastructura posturilor vamale permite acest lucru). Mai mult ca atât, statutul AEO oferă companiei recunoașterea partenerului de încredere atît în relațiile cu vama, cît și cu partenerii de afaceri, dar și sporește fidelitatea clienților. Lista AEO la situația din martie 2021 este publicată:

https://trade.gov.md/api/media/13/04/2021/Lista_AEO_13.04.2021_8u0m03Q.pdf.

SV utilizează un sistem de profiluri bazat pe risc, care este bine reglementat în cadrul legal și normativ.

Acestea sunt (i) Codul Vamal; (ii) Legea nr. 1149-XIV din 20.07.2000; și (iii) mai multe hotărâri guvernamentale - Nr. 1144 din 03.11.2005 cu privire la aprobarea Concepției sistemului de administrare a riscurilor în Serviciul Vamal; Nr. 1000 din 17.10.2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de realizare a controlului ulterior de către organele vamale⁹⁸; nr.379 din 25.04.2018, cu privire la controlul de stat asupra activității de întreprinzător în baza analizei riscurilor⁹⁹. Importatorii folosesc brokeri vamali autorizați, ceea ce este, de asemenea, o măsură de atenuare a riscurilor.

Sistemul de profiluri bazat pe risc este dezvoltat în continuare în Strategia de gestionare a riscurilor SV pentru a asigura alinierea la bunele practici internaționale. SV a emis ordinul de serviciu nr. 578-O din data de 26.12.2018 cu privire la „Aprobarea strategiei de determinare și clasificare a riscurilor de neconformitate vamală”. Strategia internă a fost elaborat în conformitate cu bunele practici internaționale și cu Modelul vamal al Comisiei Europene (CE) privind managementul riscului de conformitate (MRC). Acesta este destinat a fi utilizat de către funcționarii vamali din cadrul Direcției Control Ulterior și subdiviziunilor sale respective pentru identificarea, analiza, evaluarea, prioritizarea și gestionarea riscului de neconformitate al agenților economici.

Ghidul intern este documentul central utilizat pentru abordarea managementului riscului de către SV. Acesta acoperă toate categoriile de venituri, întregul ciclu de management al riscurilor de conformitate (identificare, evaluare, prioritizare și management). De asemenea, detaliază tipurile de riscuri potențiale de neconformitate, care ar putea fi:

- *riscuri generale*: momentul ultimei verificări; modificări ale adresei juridice a entității; modificarea fondatorului; durata de activitate a agentului economic; încălcarea anterioară; volumul și valoarea importurilor/exporturilor, tipul mărfii, taxele vamale plătite până acum etc.; și
- *riscuri specifice*. *Are ca scop identificarea agenților economici cu risc crescut de neconformitate din cauza subestimării valorii în vamă prin declararea greșită a tipului/cantității de bunuri și mărfuri; clasificare tarifară; tratament tarifar preferențial; regim vamal/țara de origine; regimuri suspensive; schimbul de informații de la terți, adică autoritatea fiscală și alte organizații*

⁹⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109894&lang=ro

⁹⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103027&lang=ro

internaționale; și alte aspecte care ar putea influența evaluarea, declararea și plata drepturilor de import.

- *riscuri de securitate și siguranță*: contrabanda, fraudele vamale, comerțul cu mărfuri periculoase sau înterzise, etc.

Importatorii sunt supuși unei stratificări conform criteriilor de evaluare a riscurilor și SV utilizează cea mai recentă versiune a sistemului ASYCUDA World. Sistemul ASYCUDA World a fost migrat la cea mai recentă versiune a sa, incluzând implementarea de module naționale noi și actualizate, configurarea mediului TIC și migrarea datelor. Cea mai recentă versiune respectă cerințele UE privind Documentul Administrativ Unic (DAU) și a contribuit în mod semnificativ la îmbunătățirea capacității operaționale a SV. Pe baza acestor criterii de risc se stabilesc profilele de risc, iar rapoartele analitice se întocmesc sistematic în funcție de sectoare. Importatorii sunt apoi, pe baza criteriilor de evaluare a riscurilor/profilurilor de risc, atribuiți la: (i) Coridorul Verde (fără inspecție); (ii) Coridorul albastru (audit post-vămuire); (iii) Coridorul galben (inspecția documentelor) și (iv) Coridorul roșu (inspecția documentelor și fizică). Această abordare a managementului riscurilor implică și o actualizare sistematică a profilurilor de risc ale importatorilor, care pot fi mutați de la un coridor la altul în funcție de conformitatea acestora. Funcționarii vamali din cadrul Direcției Control Ulterior, în funcție de criteriile de risc stabilite în ghidul intern, vor selecta și include entitățile economice în programul anual de control pentru inspecțiile post-vămuire și conformitate vamală. Totuși, este nevoie de automatizarea procesului de evaluare a riscurilor pentru a asigura un grad mai înalt de obiectivitate, imparțialitate și integritate profesională.

Din 2018, în urma recomandării Fondului Monetar Internațional, SFS a dezvoltat și implementat Conceptul Cadrului de diferențiere a riscurilor (CDR) pentru contribuabilii mari¹⁰⁰. CDR pune accent pe principiul managementului bazat pe riscuri, luând în considerare următorii factori de risc: (i) probabilitatea de neconformare, adică probabilitatea ca riscul identificat să se materializeze; și (ii) consecințele/impactul așteptat în cazul în care riscurile de neconformare identificate se vor materializa. Se cere ca contribuabilii mari să fie profilați semestrial, utilizând o serie de filtre de risc și să fie repartizați într-unul dintre cele patru cadrane; inclusiv: (i) *contribuabili cu risc înalt*, cei cu cifră de afaceri mai mare de 500 mln.lei, scor maxim de risc și impact potențial maxim; (ii) *contribuabili-cheie*, cei cu o cifră de afaceri mai mare de 500 mln.lei; scor de risc sub mediu și impact potențial între înalt și extrem; (iii) *contribuabili cu risc mediu*, cei cu o cifră de afaceri mai mică de 500 mln.lei; impact potențial între mediu și înalt; și (iv) *contribuabilii cu risc scăzut* cei cu o cifră de afaceri mai mică de 500 mln.lei; scor de risc scăzut; și impact potențial între scăzut și mediu.

Luând în considerare criteriile în funcție de care contribuabilii sunt repartizați pe cadrane de risc, sunt aplicate măsurile de tratament direct proporționale cu poziția acestora în cadran.

Cadrul general de evaluare a riscurilor a fost elaborat pentru alte segmente de contribuabili folosind „Normele metodologice”¹⁰¹. Cadrul a fost elaborat în conformitate cu liniile directoare ale UE privind managementul riscurilor pentru administrarea fiscală. El a stabilit normele de identificare, evaluare și prioritizare a riscurilor de neconformare pentru a promova conformarea voluntară și a spori eficiența mecanismelor de control. Prin prezentele Norme metodologice se stabilesc riscurile de conformare fiscală,

¹⁰⁰ Acesta a fost elaborat și implementat în urma aprobării Ordinului SFS nr. 351 din 28.06.2018.

¹⁰¹ Acesta a fost elaborat și implementat în urma aprobării Ordinului SFS nr.107, din data de 11.02.2015 (cu modificările ulterioare).

descrierea, identificarea și evaluarea acestora în scopul optimizării activității de planificare a controalelor fiscale și promovării conformării fiscale voluntare.

Registrul riscurilor de conformare fiscală a fost revizuit și actualizat în conformitate cu Normele metodologice privind determinarea și clasificarea riscurilor de conformare fiscală aprobat prin Ordinul IFPS nr. 107 din 11 februarie 2015 modificat și completat cu Ordinul SFS nr. 246 din 06.05.2021 „Cu privire la modificarea/completarea/ajustarea Normelor metodologice privind determinarea și clasificarea riscurilor de conformare fiscală”.

Totodată, registrul riscurilor de conformare fiscală aferent agenților economici-contribuabili mari a fost revizuit și au fost actualizate riscurile aferente agenților economici- contribuabili mari prin Ordinul SFS nr. 583 din 22 noiembrie 2021.

Deși SFS utilizează elemente de management al riscului, acestea nu sunt utilizate sistematic pentru toate procesele de administrare fiscală. FMI subliniază în Raportul de țară al Republicii Moldova nr. 20/76 (pag. 9), că, în ciuda progreselor înregistrate, SFS trebuie să consolideze conformarea fiscală prin (i) completarea registrului contribuabililor; (ii) îmbunătățirea funcției de control prin dezvoltarea în continuare a unei abordări bazate pe risc; și (iii) o mai bună monitorizare și abordare a riscurilor de evaziune și fraudă fiscală din partea companiilor mari și a persoanelor cu avere mare (HWI). Contribuabilii mari contribuie cel mai mult la pachetul de venituri fiscale (adică, în 2020, CM au contribuit aproximativ 37 la sută din bugetul public național). FMI subliniază, de asemenea, importanța efectuării unei revizui cuprinzătoare a funcției de control fiscal cu scopul de a se concentra pe abordarea bazată pe risc și de a consolida conținutul programului de audit (pag.69).

În general, SV și SFS evaluează și prioritizează riscurile de conformitate pentru toate categoriile de venituri, totuși abordările utilizate sunt parțial sistematice și structurate.

Scorul pentru această dimensiune este C.

19.3. Auditul și investigarea veniturilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

SFS a întocmit un Program de conformare a contribuabililor, care este actualizat și aprobat anual. Serviciul Fiscal de Stat anual aprobă Programul de conformare a contribuabililor care include o descriere a celor mai semnificative riscuri de neconformare fiscală identificate în sistemul fiscal, sectoarele ale economiei naționale prioritare pentru monitorizare, tratamentele de conformare menite să contribuie la creșterea eficienței acțiunilor de prevenire și combatere a evaziunii fiscale, inclusiv tratamentele de conformare aplicate față de agenții economici-contribuabili mari, cât și gama de servicii acordată contribuabililor în vederea optimizării activității de administrare fiscală și reducerii riscului de interpretare incorectă a legislației fiscale.

SFS analizează în mod regulat informațiile, evaluează criteriile de risc îndeplinite de fiecare dintre contribuabili și, ulterior, dezvoltă acțiuni de îmbunătățire a conformării corespunzătoare nivelului de risc. Serviciul Fiscal de Stat selectează și aprobă lista contribuabililor care activează în segmentele economiei naționale prioritare pentru monitorizare prin prisma Programului care se vor supune monitorizării continue pe parcursul a cel puțin 12 luni, prin aplicarea măsurilor de conformare voluntară. Urmare a

aplicării măsurilor de prevenire, SFS efectuează monitorizarea obligațiilor fiscale calculate și achitate. Astfel, Față de contribuabilii care nu sunt dispuși să se conformeze voluntar și o fac conștient, asumându-și riscul în mod deliberat, Serviciul Fiscal de Stat aplică tratamente de conformare forțată manifestate prin includerea contribuabililor în planurile de control aprobate lunar/trimestrial/anual, instituirea posturilor fiscale.

În ciuda unei rate de realizare de 98,9 la sută a auditelor planificate, numărul de audituri neplanificate este excesiv, ceea ce reflectă abordarea slabă bazată pe risc utilizată de SFS. Contribuabilii sunt selectați pentru audit prin criterii bazate pe risc, adică doar 39 de contribuabili mari au fost auditați în 2020. Auditurile complete acoperă și contribuțiile de asigurări sociale și asigurări de sănătate. Pentru alte audituri acoperirea depinde de metoda planificată. Aproximativ 76% dintre audituri sunt neplanificate, ceea ce are ca rezultat o povară mare pentru contribuabili, scade eficiența administrației fiscale și creează oportunități de corupție. Tabelul de mai jos rezumă auditurile planificate și neplanificate pentru exercițiul financiar 2020.

Tabel 19.3: Controale planificate și neplanificate ale SFS pentru exercițiul financiar 2020

	Controale planificate	Controale planificate efectuate
Controale complete	1.066	949
Controale tematice	153	158
Controale parțiale	4	124
Controale operaționale	9.984	9.984
Altele	3	2
Total controale planificate	11.210	11.095
	Controale neplanificate	
Controale complete		554
Controale tematice		26.114
Controale repetate		60
Verificări prin contrapunere		698
Controale factice		648
Controale parțiale		570
Controale camerale		5.855
Total controale neplanificate		34.499
Total controale planificate și neplanificate		45.594

În perioada anului 2020 au fost efectuate 45.594 controale fiscale din care 11.095 controale planificate și 34.499 controale neplanificate.

Este de menționat că, controale fiscale neplanificate efectuate de către SFS, reprezintă controale obligatorii efectuate la cererea agentului economic, după cum urmează:

- 3 controale fiscale la cererea agentului economic privind restituirea TVA/accize – 2 206 controale,
 - ✓ controale fiscale la cererea agentului economic privind înregistrarea plătitorilor de TVA și anularea înregistrării – 640 controale,
 - ✓ controale fiscale la lichidarea agenților economici – 835 controale,
 - ✓ controale prin metoda de verificare camerală (reprezintă o metodă de administrare fiscală și nu este control la fața locului) – 5.855 controale,
 - ✓ controale fiscale privind examinarea cererilor de restituire a impozitului pe venit al persoanelor fizice și verificarea obligațiilor persoanelor fizice – 19.511 controale,

- ✓ controale fiscale efectuate prin alte metode de verificare: totală, tematică, parțială, contrapunere, faptică și repetată – 5.452 controale, ca rezultat al examinării contestațiilor, cererilor agenților economici de reorganizare, intentarea procedurii de insolabilitate, instituirea posturilor fiscale.

De la 1 octombrie 2018 Codul de procedură penală a fost modificat pentru a avea SFS ca organ de constatare a infracțiunilor fiscale. Aceasta înseamnă că SFS poate să constate dovezi ale unei infracțiuni fiscale, dar nu poate investiga oficial astfel de infracțiuni în conformitate cu Codul de procedură penală. În plus, începând cu 1 ianuarie 2021, SFS a trecut de la a fi organ de „constatare” a infracțiunilor fiscale la a avea competență deplină de urmărire penală – sub supravegherea procurorului. Ca urmare, a fost înființată o Direcție Antifraudă care să efectueze investigații speciale și urmărire penală pentru infracțiunile prevăzute la articolele 241-242-244, 244¹, 250-253 și 355 din Codul penal.

SV aplică sistemul de control în baza următoarelor acte legislative: (i) secțiunea nr. 29 a Codului Vamal (Legea nr. 1149/2000) și Hotărârea Guvernului nr. 1000/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de realizarea a controlului ulterior; (ii) Ordinul SV nr. 455-O din 10.19.2012 cu privire la aprobarea ghidului de realizare a controlului ulterior și Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător; și (iii) Ordinul SV nr. 229-O din 16.06.2015 cu privire la aprobarea ghidului pentru realizarea controlului ulterior prin reverificarea declarațiilor vamale.

Controlul ulterior efectuat de SV constă în verificarea informațiilor care figurează în declarația vamală și în documentele însoțitoare, a existenței și autenticității documentelor prevăzute pentru derularea unui regim vamal, examinarea contabilității și a tuturor documentelor sub orice formă, inclusiv computerizată, a mijloacelor de transport, a spațiilor de depozitare, respectiv a mărfurilor în cazul în care acestea mai pot fi identificate. Activitatea de control ulterior se organizează și se desfășoară în baza politicii de control anuale și a planurilor anuale de control, realizate în urma aplicării studiilor de analiză a riscurilor și aprobate de conducerea SV, în baza controalelor inopinate și precum și în baza declarațiilor vamale validate pe culoarul albastru de control vamal. Activitatea de control ulterior prin audit postvămuire sau reverificarea declarațiilor vamale se exercită de SV prin subdiviziunile de control ulterior, precum și în funcție de riscurile vizate în comun cu alte subdiviziuni și/sau organe de control.

SV aplică sistemul de audit post-vămuire (coridor albastru ASYCUDA), care se realizează de către Direcția Control Ulterior și subdiviziunile teritoriale respective. Pentru a asigura conformitatea cu legislația și pentru a spori transparența în timpul desfășurării controlului asupra agenților economici, SV pune la dispoziția publicului planul de audit post-vămuire¹⁰². În plus, SV publică trimestrial rezultatele auditelor post-vămuire în comparație cu cele trei perioade de raportare anterioare și anual - rezultatele anuale ale controalelor ulterioare.

În anul fiscal 2020, 393 de agenți economici, inclusiv 132 de agenți economici pentru audituri post-vămuire, au fost selectați prin criterii bazate pe risc, dintre care au fost finalizate 199 de audituri post-vămuire. Astfel, 50 la sută din plan a fost realizat.

Tabel 19.4: Audituri planificate și neplanificate ale SV pentru exercițiul financiar 2020

¹⁰² Potrivit art.15 din Legea nr.131/2012 privind „Controlul de stat asupra activității de întreprinzător”, precum și în contextul pct. 19-26 din Regulamentul privind ținerea Registrului de stat al controalelor, aprobat prin HG nr. 464/2018. www.controale.gov.md
www.customs.gov.md

	Controale planificate	Controale efectuate
Numărul de controale prin audit postvămuire	N/A	61
Număr de controale prin verificare	N/A	138
Numărul total de controale	393	199

Sursa: <https://customs.gov.md/ro/articles/rezultatele-controlului-ulterior>

În general, SV și SFS efectuează investigații privind fraudele și auditul folosind un plan de îmbunătățire a confirmării și realizează aproximativ 74,4% din¹⁰³ controalele și investigațiile planificate.

Scorul pentru această dimensiune este C.

19.4. Monitorizarea arieratelor la venituri

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Potrivit raportului întocmit de SV privind datoria agenților economici la 31 decembrie 2020 (Anexa 1), stocul arieratelor la venituri pe tipuri de venituri și arieratelor la venituri mai vechi de 12 luni, este prezentat în tabelul de mai jos. Același raport subliniază că datoria se gestionează prin împărțirea în (i) creanță mai veche de 6 ani, care conform articolului 128 din Codul vamal se casează pe măsură ce termenul de prescripție a expirat; și (ii) datorii mai vechi de 12 luni, conform calculelor din anexa 2. Raportarea datoriilor către MF se realizează în conformitate cu Ordinul nr.94 din 22.03.2010(Anexa 5).

Tabel 19.5: Stocul de arierate la venituri pentru SV pe tip de venit și arierate la venituri mai vechi de 12 luni

Serviciul Vamal: Stocul de arierate la venituri pe tip de venit/ultimul AF finalizat 2020 (în mii lei)	
TVA	183.986,0
Accize	4.894,8
Taxa vamală	27.182,2
Taxa pentru proceduri vamale	1.257,5
Altele	14.458,0
Stocul total de arierate la venituri pentru SV	231.778,3
Arierate la venituri mai vechi de 12 luni	206.510,6

Pentru a asigura o gestionare adecvată și recuperarea arieratelor la venituri, SFS a întocmit un manual operațional privind gestionarea arieratelor, conform Ordinului SFS nr.42, din 31 ianuarie 2018 (cu modificările și îmbunătățirile ulterioare). Manualul operațional servește ca îndrumare metodologică și oferă suport operațional specific unităților din cadrul SFS responsabile cu gestionarea restanțelor, cu scopul final de a asigura o aplicare uniformă a măsurilor de executare silită prevăzute în cadrul legal și de

¹⁰³ $98,8+50/2=74,4\%$ atât pentru SV, cât și pentru SFS.

reglementare actual. Tabelul de mai jos prezintă stocul restanțelor la venituri pentru ultimul an fiscal încheiat pentru toate fluxurile de venituri colectate de către SFS, inclusiv contribuțiile la asigurările sociale și asigurările de sănătate. De asemenea, oferă totalul arieratelor la venituri mai vechi de 12 luni. Comparativ cu exercițiul financiar 2019, stocul arieratelor la venituri a crescut din cauza stării de urgență declarată în țară la 17 martie 2020 din cauza crizei de sănătate provocate de COVID-19. În plus, în cursul anului 2020 au avut loc mai multe calamități naturale, care au afectat considerabil sectorul agricol, deci și capacitatea acestora de plată.

Tabelul 19.6: Stocul arieratelor la venituri pentru SFS după tipul de venit /ultimul an încheiat 2020

Serviciul Fiscal de Stat: Stocul de arierate la venituri pe tip de venit/ultimul AF finalizat 2020 (în mii lei)				
Clasificație bugetară/tip de venit	Administrația centrală (1+2+3)	Bugetul de stat (1)	Bugetul asigurărilor sociale de stat (2)	Fondurile Obligatorii de Asistență Medicală (3)
Impozitul pe venit	205.294,05	205.294,05	0,00	0,00
Impozitul pe proprietate	15.369,62	15.369,62	0,00	0,00
TVA	303.657,96	303.657,96	0,00	0,00
Accize	5.432,77	5.432,77	0,00	0,00
Taxa pentru poluarea mediului	1.265,86	1.265,86	0,00	0,00
Taxa pentru resurse naturale	0,00	0,00	0,00	0,00
Taxa de utilizare a drumurilor	4.210,85	4.210,85	0,00	0,00
Alte impozite și taxe pe bunuri și servicii	8,56	8,56	0,00	0,00
Venituri din proprietate	189,91	189,91	0,00	0,00
Altele	1.998,46	975,04	798,59	224,83
Contribuții de asigurări sociale	252.637,88	0,00	252.637,88	0,00
Contribuții de asigurări medicale	67.243,52	0,00	0,00	67.243,52
Stocul total de arierate la venituri pentru SFS	857.309,44	536.404,62	253.436,47	67.468,35
Arierate la venituri mai vechi de 12 luni pentru SFS	322.312,53			

Tabelul 19.7: Stocul cumulativ al arieratelor la venituri pentru SV și SFS

Stocul total de arierate la venituri la sfârșitul AF 2020(SFS+SV) (1)	1.089.087,7 mii MDL
Total arierate la venituri mai vechi de 12 luni (2)	528.823,13 mii MDL
Total venituri Administrația Centrală (3)	58.003.600,0 mii MDL
1/3	1,877 procente
2/1	48,56 procente

Stocul total de arierate la venituri la sfârșitul AF 2020 era de 1.089.087,7, ceea ce a reprezentat 1,877% din veniturile administrației centrale. Arieratele la venituri mai vechi de 12 luni au fost de 528.823,13 sau 48,56% din totalul arieratelor la venituri pentru anul respectiv.

Scorul pentru această dimensiune este B.

Una din cele mai principale reforme în cadrul programului FFE / FCE în Moldova este consolidarea administrării fiscale. În acest respect, autoritățile fiscale lucrează asupra operaționalizării registrului fiscal integrat până la sfârșitul lunii iunie 2022.

IP-20. Evidența veniturilor

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează procedurile de înregistrare și raportare a încasărilor de venituri, consolidarea veniturilor colectate și reconcilierea conturilor de venituri fiscale. Acesta acoperă atât veniturile fiscale, cât și cele nefiscale colectate de APC. Conține trei dimensiuni și folosește metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de evaluare a indicatorului este la momentul evaluării, iar aria de acoperire este GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-20 Evidența veniturilor	A	
20.1 Informații privind colectarea veniturilor	A	Trezoreria de Stat obține informații în timp real cu privire la veniturile colectate de SFS și SV. Informațiile sunt divizate în funcție de tipul de venit, perioada de colectare și consolidate într-un raport care este disponibil publicului.
20.2 Transferul colectărilor de venituri	A	Toate impozitele, contribuțiile la asigurările sociale și asigurările obligatorii de sănătate, precum și plățile vamale se plătesc în conturile Trezoreriei de Stat conform clasificăției economice și Registrului codurilor IBAN, iar transferul este imediat.
20.3 Reconcilierea conturilor de venituri	A	Atât SFS, cât și SV, în general, efectuează reconcilierea completă a evaluării, colectării, restanțelor și transferurilor către Trezoreria de Stat cel puțin trimestrial, în termen de patru săptămâni de la sfârșitul trimestrului.

Evaluarea acestui indicator se va baza pe evaluarea performanței SFS și SV, care administrează împreună peste 98,9 la sută din veniturile APC (a se vedea tabelul privind principalele venituri ale administrației centrale și entitățile de colectare respective).

20.1. Informații privind colectarea veniturilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Trezoreria de Stat din Moldova din cadrul MF obține informații zilnic (în timp real) cu privire la veniturile colectate de SFS și SV. Conform reglementărilor privind schimbul de informații între MF și SV, confirmarea încasărilor de colectare a veniturilor trebuie să fie transmisă de SV către MF zilnic. În urma primirii informațiilor, MF depune Registrul veniturilor bugetului de stat pentru data respectivă, care la rândul său este controlat și verificat încrucișat cu datele din sistemul informațional al SV zilnic (Anexa 6 (MF) și Anexa 7 (SV), lunar (Anexa 8 (MF) și Anexa 9 (SV) și cumulativ (Anexa nr. 10 (MF) și Anexa nr. 11 (SV)). Suplimentar, conform cererii MF Nr. 24/4-4-219 din 24.10.2014, SV prezintă lunar, până la data de 12 a lunii următoare perioadei de raportare, veniturile încasate pe sursă de venituri (execuția bugetului pentru 2020 - anexa nr. 12), și progresul înregistrat în realizarea țintei de venituri. Trezoreria de Stat urmează aceeași procedură cu SFS.

Trezoreria de Stat întocmește un raport consolidat care acoperă *toate* veniturile administrației centrale lunar, semestrial și anual, care este disponibil public la adresa <https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-lunare>. Veniturile sunt disponibile de la Trezoreria de Stat în timp real, în funcție de tipul de venituri și perioada de colectare.

Scorul pentru această dimensiune este A.

20.2. Transferul colectărilor de venituri

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Toate impozitele¹⁰⁴, contribuțiile la asigurările sociale și asigurările obligatorii de sănătate, precum și plățile vamale¹⁰⁵ se plătesc în conturile Trezoreriei de Stat conform clasificății economice și Registrului codurilor IBAN¹⁰⁶, iar transferul este imediat¹⁰⁷. Plățile sunt transferate în Contul Unic Trezorerial (CUT). În cazul plăților administrate de SFS acestea sînt reflectate simultan pe teritorii și pe coduri de clasificare a veniturilor. În cazul plăților vamale acestea sunt raportate pe codurile de clasificare a veniturilor după validarea documentelor vamale. Trezoreria de Stat și filialele sale regionale transmit zilnic și în format electronic, informații cu privire la plăți (dosarul cu informații despre documentele de plată) către entitățile colectoare respective, inclusiv Casa Națională de Asigurări Sociale și Compania Națională de Asigurări în Medicină.

Scorul pentru această dimensiune este A.

20.3. Reconcilierea conturilor de venituri

¹⁰⁴ Procedura de plată a obligațiilor fiscale este reglementată de prevederile art. 171 din Codul Fiscal.

¹⁰⁵ Conform art.125 din Codul Vamal, taxele de import-export pot fi achitate prin transfer bancar, numerar și carduri bancare.

¹⁰⁶ Registrul este publicat pe site-ul MF: <https://mf.gov.md/ro/iban>

¹⁰⁷ Conform Ordinului nr. 166, din 22-12-2020 al MF „Cu privire la modul de plată și evidență a plăților către bugetul public național prin sistemul trezorerial al MF” Publicat: 31-12-2020 în Monitorul Oficial nr. 372-382 art.1448. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124802&lang=ro

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Trezoreria de Stat comunică zilnic încasările de venituri entităților colectoare-SFS și SV. În plus, pentru SFS și SV sunt întocmite și partajate documente de verificare lunară și anuală privind colectarea și transferurile conform pct. 3.3.5 din Normele metodologice aprobate prin Ordinul MF nr. 215, din data de 28.12.2015¹⁰⁸.

Prin sistemul informatic „contul curent al contribuabilului” SFS ține evidența care reflectă sumele percepute și plătite de fiecare contribuabil. Informațiile cu privire la plăți sunt primite zilnic de la Trezoreria de Stat și se înregistrează imediat în contul curent al contribuabilului, în timp ce alte modificări, atunci când apar - când obligația este scadentă, modificată și achitată integral, sau rezultă în restanțe. La cerere, sistemul informatic poate genera mai multe rapoarte statistice care acoperă, de exemplu, restanțele și sumele calculate, plătite sau datorate de contribuabili. Lunar, în termen de 3 zile de la sfârșitul lunii, se întocmește raportul privind restanțele din sistemul informatic „Contul curent al contribuabilului”.

SV efectuează zilnic reconcilierea la nivel de agent economic prin contul unic. Există o procedură care descrie modul în care obligațiile vamale sunt decontate prin compensare, așa cum este descris în Ordinul MF 56 din 07.03.2018. În mod normal, importatorii plătesc sume în avans în conturile lor înainte de începerea vămuirii.

Atât SFS, cât și SV, în general, efectuează reconcilierea completă a evaluării, colectării, restanțelor și transferurilor către Trezoreria de Stat cel puțin trimestrial, în termen de patru săptămâni de la sfârșitul trimestrului.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-21. Previzibilitatea alocării resurselor în cursul anului

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează măsura în care Ministerul Finanțelor este capabil să prognozeze angajamentele și cerințele de numerar și să ofere informații fiabile cu privire la disponibilitatea fondurilor către unitățile bugetare pentru prestarea serviciilor. Conține patru dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și cuprinde GBC. Scopul este la momentul evaluării pentru dimensiunea IP-21.1, ultimul an încheiat (2020) pentru dimensiunile IP-21.2, IP-21.3 și IP-21.4.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
-----------------------	------	-------------------------------

108 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=127792&lang=ro#

IP-21	Previzibilitatea alocării resurselor în cursul anului	B+	
21.1	Consolidarea soldurilor de numerar	A	Guvernul Moldovei operează un Cont Unic Trezorerial în cadrul căruia fiecare unitate bugetară are propriul sub-cont. Toate conturile sunt consolidate zilnic.
21.2	Prognoza și monitorizarea numerarului	A	După ce bugetul anual a fost aprobat, fiecare unitate bugetară trebuie să-și prezinte prognozele pentru necesitățile de cheltuieli și venituri. Odată aprobate, acestea sunt apoi divizate lunar. Ele sunt actualizate zilnic în funcție de execuția performanței și sunt consolidate lunar.
21.3	Informații privind plafoanele angajamentelor	A	Pe baza prognozelor individuale de cheltuieli în limitele bugetului lor anual, unitățile bugetare își pot planifica bugetul pentru întregul an în funcție de perioada de timp când sunt necesare cheltuielile pentru prestarea serviciilor cerute.
21.4	Semnificația rectificărilor bugetare în cursul anului	C	Deși rectificările sunt transparente și previzibile, sumele din 2020 sunt semnificative în ceea ce privește veniturile și cheltuielile din cauza impactului pandemiei de COVID.

21.1. Consolidarea soldurilor de numerar

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 21.1: Consolidarea soldurilor bancare și de numerar (rezumat)

Amploarea consolidării (Toate, majoritatea, < majoritatea)	Frecvența consolidării (Z, S, L)
Toate	Z

Sursa datelor: Trezoreria

Acordul privind participarea la sistemul automatizat de plăți interbancare și gama de servicii furnizate de Banca Națională a Moldovei (BNM) către Ministerul Finanțelor a fost încheiat la 31 iulie 2018 (înlocuiește acordul din 5 decembrie 2007). Contul unic trezorerial este deschis la BNM și are subconturi bancare separate pentru Bugetul Public Național (Bugetul de Stat, Bugetele Locale, Bugetul Asigurărilor Sociale de

Stat¹⁰⁹, Fondurile de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală¹¹⁰) și instituțiile publice la autogestiune. Ministerul Finanțelor are acces în timp real la situația consolidată a fondurilor în Contul Unic Trezorerial (CUT) . În BNM se deschid și conturi bancare în valută, extrasele bancare sunt procesate zilnic. CUT acoperă integral BPN și autoritățile/instituțiile publice care sunt la autogestiune.

Guvernul Moldovei operează un Cont Unic Trezorerial în cadrul căruia fiecare unitate bugetară are propriul sub-cont. Toate conturile, inclusiv în băncile comerciale, sunt consolidate zilnic.

Scorul pentru această dimensiune este A.

21.2. Prognoza și monitorizarea numerarului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Art.64, Legea nr. 181/2014 prevede normele metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național și a mijloacelor extrabugetare prin Contul unic trezorerial al MF (pct. 2.2 previziunea lichidității, Ordinul MF nr. 215/2015). Prognoza veniturilor interne se întocmește pe baza previziunilor de venituri transmise și actualizate periodic de către administratorii de venituri. Cheltuielile sunt prognozate pe baza necesităților de finanțare estimate de unitățile executoare. Sursele de finanțare sunt prognozate pe baza informațiilor prezentate de către Direcția Datorie Publică a MF, care furnizează graficul operațiunilor cu hârtii de valoare (HV), graficul plăților externe alături de intrările de împrumuturi și granturi externe, care sunt actualizate dacă și când apar schimbări. Prognoza se face astfel încât, în cazul în care există un decalaj temporar de numerar, să fie identificate surse suplimentare de finanțare: creșterea emisiunii de HVS, împrumuturi între bugete, utilizarea mijloacelor disponibile în CUT (art. 62 alin. (10), Legea nr. 181/2014) sau plățile sunt prioritizate în conformitate cu legislația (art. 62 alin. (10), Legea nr. 181/2014). Surplusul de fonduri poate fi plasat în depozite la BNM (art. 62 alin. (4), Legea nr. 181/2014).

După aprobarea bugetului anual, fiecare unitate bugetară trebuie să-și prezinte previziunile privind necesitățile de cheltuieli și veniturile încasate pentru întregul an în termen de 45 de zile de la buget. Odată aprobate, acestea sunt apoi împărțite în luni și mai departe în săptămâni și zile și reflectă prioritățile de cheltuieli ale ministerelor individuale și ale unităților lor executoare. Ele sunt actualizate zilnic în funcție de execuția performanței și sunt consolidate lunar. O analiză zilnică a executării bugetare este efectuată de Trezoreria de Stat și în funcție de această analiză se actualizează prognoza.

La sfârșitul fiecărei luni, prognoza anuală (repartizată pe luni) se actualizează în funcție de executarea bugetului și modificările aduse Legii bugetului anual. Se examinează abaterile de la prognoza lunară aprobată și principalele cauze ale acestora, rezultatul fiind prezentat conducerii Ministerului Finanțelor.

Scorul pentru această dimensiune este A.

21.3. Informații privind plafoanele angajamentelor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

¹⁰⁹ Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat

¹¹⁰ Fondurile de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală

Odată aprobat bugetul, plafoanele de alocații sunt introduse în sistemul trezorerial pentru fiecare unitate bugetară, de aceea unitățile bugetare pot planifica cheltuielile sale pentru întreg an înainte. Fiecare unitate bugetară poate planifica și monitoriza fondurile disponibile și soldurile rămase după asumarea angajamentelor pe măsură ce acestea sunt introduse în sistemul trezorerial pe parcursul anului. Angajamentele sunt înstituite prin contracte de achiziție, încheiate de către executorii de buget, inclusiv contractele încheiate cu persoane fizice, care în mod obligatoriu, se înregistrează în trezoreriile teritoriale ale Ministerului Finanțelor în modulul Trez2 al SGPF cu atribuirea numărului unic de înregistrare. MF nu impune limite lunare de repartizare, prin urmare unitățile bugetare au un grad semnificativ de flexibilitate în planificarea și angajarea cheltuielilor în limita valorii alocației lor anuale. Trezoreria de Stat controlează nivelul cheltuielilor în funcție de fondurile disponibile, inclusiv angajamentele. Trezoreriile regionale nu pot înregistra nici un angajament nou din partea executorilor de buget dacă acesta depășește soldul alocațiilor anuale aprobate. Prevederile care reglementează informarea cu privire la plafoanele angajamentelor sunt cuprinse în Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014, art. 66. Normele metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național și a unităților extrabugetare finanțate prin Contul unic trezorerial al Ministerului Finanțelor au fost aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 215/2015, capitolul IV, pct. 4.2.3 Gestionarea angajamentelor.

Pe baza prognozelor lor individuale de cheltuieli în limitele bugetului lor anual, unitățile bugetare își pot planifica cum să cheltuiască bugetul pentru întregul an în funcție de perioada de timp când sunt necesare cheltuielile pentru prestarea serviciilor de către acestea.

Scorul pentru această dimensiune este A.

21.4. Semnificația rectificărilor bugetare în cursul anului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Ordinul MF nr. 209/2015 privind aprobarea Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului (Capitolul X) stabilește Instrucțiunile pentru bugete suplimentare. Raportul privind executarea bugetului de stat în anul 2020 (prezentat Guvernului¹¹¹) stabilește incidența acestora în ceea ce privește veniturile și cheltuielile.

Există diverse legi și reglementări privind rectificările bugetare în cursul anului care necesită aprobare legislativă, de exemplu Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014 (art. 60, 61).¹¹² Prevederi specifice sunt cuprinse în Legea bugetului de stat pe anul 2020 (art. 3 lit. a) și e), art. 17, art. 18).¹¹³

Toate propunerile de modificare a legii bugetului anual trebuie să fie însoțite de o notă informativă, care va cuprinde executarea bugetară din anul precedent și estimările pentru anul bugetar în curs, Procedurile de elaborare, prezentare și adoptare a legii pentru modificarea legii bugetului de stat sunt similare cu cele pentru aprobarea inițială a legii bugetului anual.

¹¹¹ <https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>

¹¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126152&lang=ro

¹¹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123193&lang=ro

În cadrul unui an bugetar se pot face maximum două modificări ale bugetelor componente ale bugetului public național, care, de regulă, se adoptă cel târziu la 1 iulie și nu mai târziu de 15 noiembrie. Totuși, legea bugetului de stat 2020 a fost modificată de 6 ori. Trei legi de modificare au fost aprobate de Parlament pentru revizuirea alocațiilor. Alte trei modificări au fost aprobate doar printr-o Hotărâre de Guvern.

În perioada analizată de această evaluare CPRF au avut loc următoarele modificări:

- 1) Legea nr.61 din 23 aprilie 2020 pentru modificarea Legii bugetului de stat pe anul 2020;
- 2) Legea nr.131 din 12 iulie 2020 pentru modificarea Legii bugetului de stat pe anul 2020;
- 3) Legea nr.173 din 11 septembrie 2020 pentru modificarea Legii bugetului de stat pe anul 2020;
- 4) Hotărârea Guvernului nr.619 din 12 august 2020 pentru redistribuirea alocațiilor bugetare aprobate în Legea bugetului de stat 2020 nr. 172/2019
- 5) Hotărârea Guvernului nr.854 din 30 noiembrie 2020 pentru redistribuirea alocațiilor bugetare aprobate în Legea bugetului de stat 2020 nr. 172/2019
- 6) Hotărârea Guvernului nr.896 din 14 decembrie 2020 pentru redistribuirea alocațiilor bugetare aprobate în Legea bugetului de stat 2020 nr. 172/2019

Motivele acestor modificări pot fi rezumate după cum urmează:

- Ajustarea bugetului în conformitate cu indicatorii macroeconomici revizuiți;
- Creșterea sprijinului financiar pentru Fondul Rutier pentru renovarea drumurilor naționale și locale;
- Creșterea sprijinului financiar pentru anumite categorii de pensii și salarii;
- Ajustări ale Fondului Ecologic pentru programele de suport bugetar;
- Subvenții pentru întreprinderile și organizațiile necomerciale care au intrat în șomaj tehnic temporar și/sau suspendarea temporară a activității pe perioada stării de urgență legată de COVID-19;
- Subvenții pentru contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii în sumă fixă, conform Dispoziției nr. 16/2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale;
- Majorarea transferurilor cu destinație specială pentru majorarea salarială în învățământul general după implementarea prevederilor Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar;
- Redistribuirea cheltuielilor autorităților publice centrale pentru majorarea salariilor după implementarea prevederilor Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

Tabelul 21.4 prezintă informațiile privind numărul de amendamente adoptate de Parlament în 2018, 2019 și 2020 și acesta demonstrează impactul COVID-19 în ceea ce privește bugetul în 2020 comparativ cu ultimii 2 ani.

Tabel 21.4: Modificări la bugetul de stat 2018-2020

Bugetul de stat pentru AF 2020	Bugetul inițial (27 decembrie, 2019)	Prima modificare (25 aprilie 2020)	A doua modificare (14 iulie 2020)	A treia modificare (18 septembrie 2020)
Venituri	44.136.645.000	37.798.600.000	37.851.004.000	37.201.500.000
Cheltuieli	51.551.945.000	53,773,800,000	55.057.604.000	53.200.900.000
Bugetul	Bugetul inițial	Prima modificare	A doua modificare	A treia

AF 2019	(22 decembrie, 2018)	(15 februarie 2019)	(15 martie 2019)	modificare (6 septembrie 2019)
Venituri	42.125.500.000	Nu se modifică suma totală	Nu se modifică suma totală	40.633.531.500
Cheltuieli	47.664.200.000	Nu se modifică suma totală	Nu se modifică suma totală	46.336.817.600
Bugetul AF 2018	Bugetul inițial (29 decembrie, 2017)	Prima modificare (22 iunie 2018)		
Venituri	36.618.500.000	36.922.005.000		
Cheltuieli	41.332.400.000	41.984.505.000		

Sursa: Rapoartele privind executarea bugetului

Deși rectificările din fiecare an sunt transparente și previzibile, sumele din 2020 sunt mai semnificative în ceea ce privește veniturile și cheltuielile și au fost făcute mai mult de 2 rectificări. Semnificația este mai mare față de 2018 și 2019, ceea ce reduce scorul pentru această dimensiune, deși au existat trei modificări și în 2019.

Scorul pentru această dimensiune este C.

IP-22. Arieratele la cheltuieli

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator apreciază măsura în care există un stoc de arierate și măsura în care o problemă sistemică în acest sens este abordată și pusă sub control. Conține două dimensiuni și folosește metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și cuprinde GBC. Perioada evaluată cuprinde ultimii trei ani fiscali încheiați pentru dimensiunea IP-22.1 și momentul evaluării pentru dimensiunea IP-22.2.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-22 Arieratele la cheltuieli	A	
22.1. Stocul arieratelor la cheltuieli	A	Arieratele sunt mici și ne semnificative: în 2018 - 2,7 milioane lei, 2019 - 0,9 milioane lei și 2020 - 0,9 milioane lei. Acestea reprezintă mai puțin de 0,1% din cheltuieli
22.2 Monitorizarea arieratelor la cheltuieli	A	Informațiile privind structura arieratelor sunt generate lunar și pentru întregul an în Rapoartele privind executarea bugetului ale MF.

22.1. Stocul arieratelor la cheltuieli

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Definiția arieratelor (denumită în legislația națională drept datorie cu termen de achitare expirat) este prevăzută în Legea finanțelor publice și a răspunderii bugetar-fiscale nr. 181/2014. Este definită ca o obligație de plată ce nu mai poate fi contestată, asumată de către autoritatea/instituția bugetară în baza actelor normative și juridice în vigoare, termenul de achitare al căreia a expirat și care a devenit restantă. Ordinul MF nr. 121 din 14 septembrie 2016 detaliază în continuare modul de determinare și raportare a creanțelor restante și a datoriilor restante (arierate). Dacă o factură verificată care îndeplinește termenii și condițiile unui contract este neachitată după 30 de zile, aceasta este clasificată ca restantă. Ordinul stabilește și condițiile în care datoriile nu sunt considerate restante.

Informațiile privind nivelul arieratelor la cheltuieli pentru anul 2018 se regăsesc în Formularul nr.7 la Raportul anual privind executarea bugetului de stat în anul 2018, iar pentru anii 2019 și 2020- în Formularul nr.9 din Raportul anual privind executarea bugetului de stat.¹¹⁴

Valoarea arieratelor este mică și nesemnificativă: în 2018 - 2,7 milioane lei, 2019 - 0,9 milioane lei și 2020 - 0,9 milioane lei. Acestea reprezintă mai puțin de 0,1% din cheltuieli.¹¹⁵

Scorul pentru această dimensiune este A.

22.2. Monitorizarea arieratelor la cheltuieli

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Informațiile privind datoriile cu termenul de achitare expirat ale bugetului de stat și bugetelor locale se primesc și se generalizează lunar, și sunt publicate pe site-ul Ministerului¹¹⁶. Se efectuează analiza și identificarea măsurilor de reducere a arieratelor, iar informațiile respective sunt transmise și Inspecției Financiare pentru verificarea corectitudinii determinării arieratelor și, dacă este cazul, aplicarea sancțiunilor conform Codului Contravențional.

Arieratele sunt incluse ca articol separat în sistemul de clasificare bugetară. Unitățile bugetare trebuie să raporteze lunar datele privind arieratele către Ministerul Finanțelor (Formular FD-049). Informațiile privind structura arieratelor sunt apoi generate lunar în rapoartele de executare bugetară ale MF. Raportul anual de executare bugetară (Formular FD-044) întocmit de unitățile executoare cuprinde date despre arierate. Formularul 9 din raportul anual de executare a bugetului de stat reflectă toate arieratele.

Deoarece datele privind suma, vechimea și componența arieratelor sunt generate lunar într-un formular de raportare prestabilit pentru toate unitățile bugetare și rapoartele financiare identifică în mod specific arieratele, se poate considera că arieratele sunt bine identificate și monitorizate lunar.

¹¹⁴ <https://www.mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>

¹¹⁵ De asemenea, BASS și FOAM nu au restante în condițiile în care termenul acordat beneficiarilor pentru a-și accesa prestațiile este de un an, iar dacă nu sunt luate, acestea sunt anulate.

¹¹⁶ accesat la linkul: <http://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-lunare>

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-23. Controale la salarizare

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator se referă numai la salarizarea pentru funcționarii publici: cum este gestionată, cum sunt realizate schimbările și cum se asigură coerența cu administrarea evidenței personalului. Salariile pentru munca ocazională și indemnizațiile discreționare care nu fac parte din sistemul de salarizare sunt incluse în evaluarea controalelor interne non-salariale, IP-25. Acest indicator conține patru dimensiuni și utilizează metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. În contextul acestui indicator sunt examinate statele de plată a tuturor autorităților publice centrale. Aria de acoperire este GC. Perioada evaluării pentru dimensiunile 23.1, 23.2 și 23.3 este momentul evaluării. Dimensiunea 23.4 acoperă ultimii trei ani fiscali finalizați (2018, 2019 și 2020).

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-23 Controale la salarizare	A	
23.1 Integrarea salarizării și a evidenței personalului.	A	Ministerul Finanțelor asigură controlul bugetului, consistența datelor și reconcilierea lunară a numărului de poziții (posturi) și a numărului de angajați (unități) pentru tot sectorul bugetar.
23.2 Gestionarea modificărilor de salarizare	A	Modificările în salarizare sunt pe deplin reglementate și administrate corect.
23.3 Controlul intern al salarizării	A	Autorității îi este interzis să acceseze și să modifice înregistrările și salariile și rezultă într-o pistă de audit. Plățile salariale sunt supuse și fac parte din auditul intern. Raportarea lunară asigură integritatea deplină a datelor.
23.4 Auditul salariilor	A	Auditul salarizării este obligatoriu să fie inclus în toate auditurile externe efectuate de Curtea de Conturi și Inspekția Financiară.

23.1. Integrarea salarizării și a evidenței personalului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În conformitate cu prevederile Regulamentului de organizare și funcționare a Ministerului Finanțelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 696 din 30 august 2017, Ministerul Finanțelor este responsabil de elaborarea și promovarea politicilor în domeniul salarizării pentru sectorul bugetar. Direcția politici salariale a Ministerului Finanțelor este responsabilă de remunerarea autorităților publice centrale.

Cadrul de reglementare principal pentru gestionarea și calcularea salariilor pentru sectorul bugetar este:

- (i) Legea nr.270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar¹¹⁷
- (ii) Legea nr.158 din 04 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public¹¹⁸
- (iii) Legea nr. 155 din 21.07.2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice¹¹⁹
- (iv) Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018¹²⁰
- (v) Hotărârea Guvernului nr. 201 din 11 martie 2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public¹²¹
- (vi) Ordinul Ministerului Finanțelor nr.49 din 01 aprilie 2010 cu privire la aprobarea formularului Raportului operativ lunar privind statele și efectivul de personal din autoritățile / instituțiile bugetare¹²²
- (vii) Ordinul Ministerului Finanțelor nr.218 din 28 decembrie 2018 cu privire la aprobarea formularelor-tip ale schemelor de încadrare pentru personalul angajat în sectorul bugetar¹²³

Cadrul reglementează principiile, regulile și procedurile de stabilire a drepturilor salariale în raport cu ierarhia funcțiilor din sectorul bugetar.

Datele privind salarizarea pentru sectorul bugetar sunt atât centralizate, cât și informatizate. După intrarea în vigoare a noii legi a salarizării nr. 270/2018, datele salariale sunt colectate de la autorități, și sunt generalizate și centralizate în programul software specializat Q-lick. În fiecare lună, datele reale privind numărul de angajați sunt raportate prin intermediul SIMF (sistemul informațional de management financiar) folosind Raportul FD-050 prezentat de fiecare autoritate / instituție bugetară. Direcția politici salariale a Ministerului Finanțelor este responsabilă de gestionarea evidenței și a bazei de date a personalului din sectorul bugetar.

În prezent, datele de salarizare sunt generalizate și stocate în format Excel creat în baza programului Q-lick.

Datele privind salariile transmise de autorități includ informații detaliate despre numărul de angajați, salariul lunar și orice plăți suplimentare legate de salariu. Aceste date asigură evidența efectivă la timp, precum și datele de actualizare care vor ajuta planificarea viitoare a sistemului de salarizare în sectorul bugetar. Calitatea și relevanța acestor date depind de sistemul informațional și de actualizările acestuia în funcție de cele mai recente modificări existente.

Informațiile despre nivelul salariului angajaților sunt reconciliate în mod regulat pe baza raportului lunar, la momentul primirii. Baza de date transmisă de autorități este verificată astfel încât să fie conformă cu cadrul legal existent.

¹¹⁷ Link pentru Legea nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128269&lang=ro#

¹¹⁸ Link pentru Legea nr.158/ 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128500&lang=ro#

¹¹⁹ Link pentru Legea nr. 155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125244&lang=ro#

¹²⁰ Link pentru HG 1231/2018 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126510&lang=ro#

¹²¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130131&lang=ro

¹²² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91168&lang=ro

¹²³ Link pentru Ordinul Ministerului Finanțelor nr.218/2018 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111381&lang=ro

Pe baza rapoartelor primite în SIMF se actualizează lunar baza de date a numărului de posturi și salariați din sectorul bugetar.

Reconcilierea datelor privind salariile angajaților, numărul de unități de personal, creșterea salariului și suplimentele se realizează anual la începutul anului fiscal folosind programul Q-lick. Reconcilierea lunară se face pentru datele privind numărul de angajați și posturi din sectorul bugetar.

Scorul pentru această dimensiune este A.

23.2. Gestionarea modificărilor de salarizare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Schemele de încadrare a personalului autotrităților publice, care cad sub incidența Legii nr.158 –XVI din 04/07/2008¹²⁴, cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, instanțelor judecătorești și procuraturii se aprobă de către Ministerul Finanțelor, pentru un an bugetar, la începutul anului fiscal.

Pe parcursul anului, schemele de încadrare ar putea fi ajustate atunci când:

(i) în cadrul legal are loc modificarea statului de personal al autorității publice;

(ii) se modifică clasele de salarizare din Legea nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar sau a valorii de referință din Legea Bugetului de Stat. Direcția politici salariale a Ministerului Finanțelor păstrează toate informațiile despre numărul de posturi stabilite și numărul efectiv de salariați existenți în sectorul bugetar. Pe baza rapoartelor lunare FD-050 transmise de unitățile bugetare, Ministerul întocmește raportul lunar privind numărul de personal aprobat și real încadrat¹²⁵.

Ajustările retroactive ale plăților salariale se efectuează numai în cazul depistării unor erori tehnice în calculul salariului. Asemenea situații sunt foarte rare. În perioada evaluată auditele au identificat doar erori mici.

Scorul pentru această dimensiune este A.

23.3. Controlul intern al salarizării

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Cadrul legal prevede că modificările în condițiile salariale și a numărului de personal se efectuează prin coordonarea cu Ministerul Finanțelor care a preluat politica în domeniul salarizării în sectorul bugetar începând cu 6 septembrie 2017. Așa cum se menționează în Dimensiunea 23.1, Raportul operativ lunar privind statele și efectivul de personal (FD 050) asigură monitorizare a unităților de personal, pentru a asigura aplicarea corectă a cadrului legal în vigoare. Programul Q-lick este populat cu datele prezentate de către autoritățile publice centrale și locale din fișierul „Calculul salariului lunar”. Accesul la program este monitorizat doar de direcția MF pentru politici de salarizare și este accesibil numai pentru personal autorizat. Orice intrări sau modificări și personalul care le-a efectuat pot fi urmărite de program.

¹²⁴ Link pentru Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128500&lang=ro#

¹²⁵ Link pentru rapoartele lunare privind personalul din sectorul bugetar <https://mf.gov.md/ro/buget/rapoarte>

În plus, în baza prevederilor Ordinului Ministerului Finanțelor nr.4¹²⁶ din 09 ianuarie 2019 privind Regulamentul privind autoevaluarea și raportarea sistemului de control intern managerial, fiecare entitate publică este obligată să autoevalueze anual funcționalitatea propriului sistem de control intern managerial. Acest Ordin conține și un chestionar de autoevaluare (raport). Are un compartiment VI separat, care conține și criteriile minime de evaluare a componentei „Salarii”.

De asemenea, potrivit prevederilor art. 17 din Legea nr. 229¹²⁷ din 23 septembrie 2010 privind controlul financiar public intern, auditul intern asigură evaluarea cel puțin o dată la trei ani a proceselor cu risc ridicat, inclusiv a procedurilor și a plăților de salarizare.

Scorul pentru această dimensiune este A.

23.4. Auditul salariilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Auditul extern al salarizării din sectorul public este efectuat de către Curtea de Conturi și Inspekția Financiară din subordinea Ministerului Finanțelor.

Curtea de Conturi auditează salarizarea tuturor autorităților publice centrale în cadrul auditurilor sale anuale. Auditorii publici verifică evidența personalului, calculul salariilor și existența controalelor interne asupra modificărilor legate de personal. Auditorii verifică dacă modificările în evidențele personalului și calculul salariilor sunt efectuate în timp util, dacă listele de salarii sunt documentate corespunzător și dacă angajații respectivi sunt autorizați să primească o anumită sumă și dacă aceștia există efectiv fizic. Curtea de Conturi a confirmat că, în urma auditurilor anuale efectuate la autoritățile publice centrale în perioada 2018 – 2020, cazurile de erori sau neconformitate în salarizarea din sectorul bugetar au fost nesemnificative. Auditele anuale ale ministerelor de ramură sunt obligatorii. Entitățile auditate raportează în mod regulat CC, de obicei timp de 6 luni după finalizarea auditului, modul în care recomandările de audit au fost îndeplinite.

Totodată, pentru a verifica corectitudinea calculării și aplicării prevederilor Legii nr. 270/2018, Inspekția Financiară a efectuat 22 de inspekții în autoritățile publice centrale, dintre care 17 în 2019 și 5 în 2020. Este necesar de menționat că nu toate autoritățile publice centrale au fost acoperite cu astfel de inspekții în anul fiscal 2020 din cauza restricțiilor COVID-19.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-24. Achizițiile

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator examinează aspectele cheie ale managementului achizițiilor. Se concentrează pe transparența aranjamentelor, cu accent pe proceduri deschise și competitive, monitorizarea rezultatelor achizițiilor și accesul și modalitățile de contestare. Conține patru dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV)

¹²⁶ Link pentru Ordinul Ministerului Finanțelor nr.4/2019 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119967&lang=ro

¹²⁷ Link pentru Legea nr. 229/2010 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125252&lang=ro#

pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de timp: ultimul an fiscal încheiat (2020) și aria de acoperire: GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-24 Achizițiile	C+	
24.1 Monitorizarea achizițiilor	D	Datele privind achizițiile publice pot fi extrase de pe pagina web al AAP și de pe MTender care este sistemul național de achiziții electronice, de exemplu contractele în limita plafoanelor LAP. Cu toate acestea, aceste informații nu sunt complete și sunt colectate numai pentru contractele care sunt atribuite folosind MTender. În același timp, MTender nu poate genera toate datele potrivite pentru monitorizarea achizițiilor publice. Sistemul nu acoperă întregul ciclu de achiziții, de la planificare până la managementul contractelor, iar informațiile despre implementarea contractelor, prelungirea sau finalizarea acestora nu sunt disponibile în sistem. Datele privind contractele de valoare mică lipsesc în mare măsură și multe documente disponibile nu pot fi citite electronic.
24.2 Metode de achiziții	A	În anul 2020, din toate procedurile de achiziție în limitele pragurilor definite de LAP, 95,59% din valoarea totală a contractelor au fost atribuite prin metode competitive (licitații deschise, Cerere de oferte).
24.3 Accesul publicului la informațiile despre achiziții	D	Informațiile privind întregul volum de achiziții publice sunt numai parțial puse la dispoziția publicului. Deși procedurile efectuate prin Mtender sunt transparente, informațiile privind achiziții de valoare mică sunt limitate, sau lipsesc deloc, care constituie o mare parte a achizițiilor publice. Mai mult ca atât, nu toate documentele care ar trebui să fie deschise sunt publicate integral de autoritățile contractante și nu toate sunt ușor accesibile dintr-un singur punct de acces național.

24.4 Gestionarea contestațiilor privind achizițiile	A	ANSC își exercită competențele respectând principiile independenței, transparenței și imparțialității. Acest lucru se realizează prin următoarele: (1) nu este implicată în nicio calitate în tranzacții de achiziție sau în procesul care duce la decizii de atribuire a contractului, (2) nu percepe taxe care împiedică accesul părților interesate, (3) urmează procese de depunere și soluționare a contestațiilor, care sunt clare, definite și accesibile publicului, (4) își exercită autoritatea de a suspenda procesul de achiziție, (5) emite decizii în termenul specificat în reguli/regulamente și (6) emite decizii care sunt obligatorii pentru fiecare parte (fără a exclude atacarea hotărârilor sale în instanțele competente).
---	---	--

Cadrul legal al achizițiilor publice al Republicii Moldova este apropiat de standardele Uniunii Europene (UE), în conformitate cu obligațiile asumate de Moldova la încheierea unui Acord de Asociere cu UE. În cadrul aplicării Acordului de Asociere, Moldova a adoptat prima sa Strategie de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru 2016 – 2020. O nouă strategie pentru următorii cinci ani este în curs de pregătire. Legea achizițiilor publice¹²⁸ (LAP) oferă acum un cadru de reglementare de bază care încorporează principiile fundamentale ale UE care guvernează atribuirea contractelor publice. Ea va necesita modificări suplimentare pentru a o face pe deplin conformă. LAP acoperă achizițiile de bunuri, lucrări și servicii (inclusiv servicii de non-consultanță și consultanță) de către autoritățile contractante la nivel central și local, cu anumite excepții care sunt specificate. Pe lângă LAP, există o serie de reglementări adoptate prin Hotărâri ale Guvernului sau Ordine ale Ministerului Finanțelor care sunt menite să ghideze autoritățile contractante pe parcursul procesului de achiziție.

LAP asigură că achizițiile se desfășoară prin metode competitive deschise, cu excepția achizițiilor sub pragurile stabilite (adică achiziții de mică valoare pentru care se aplică proceduri simplificate). Achizițiile de valoare mică sunt ghidate de Regulamentul cu privire la achizițiile publice de valoare mică¹²⁹. Legislația primară și secundară privind achizițiile publice, inclusiv Documentele standard de licitație, sunt publicate pe site-ul Agenției Achiziții Publice și sunt ușor accesibile publicului.

O lege separată privind achizițiile în companiile de utilități publice a fost adoptată de Parlament la 21 mai 2020 și publicată¹³⁰ pe 26 iunie 2020, intrând în vigoare în iunie 2021 (12 luni după data publicării).

Principalele instituții la nivel de administrație centrală responsabile cu achizițiile publice sunt Ministerul Finanțelor prin Direcția Achiziții Publice, responsabilă de elaborarea politicilor; Trezoreria de Stat (în cadrul MF) responsabilă cu înregistrarea contractelor publice și plata facturilor aferente; Agenția Achiziții Publice

¹²⁸ Legea nr. 131/2015 din 3 iulie 2015 privind achizițiile publice, cu modificările ulterioare

¹²⁹ Hotărârea Guvernului nr. 665 din 27 mai 2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achizițiile publice de valoare mică

¹³⁰ Legea nr. 74/2020 privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121896&lang=ro

(din cadrul MF) cu o serie de sarcini de management și monitorizare pentru asigurarea bunei funcționări a sistemului de achiziții publice; și Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor, responsabilă cu examinarea și soluționarea contestațiilor din partea ofertanților și a altor părți interesate.

Sistemul de achiziții electronice din Moldova, Sistemul Informațional Automatizat „Registrul de Stat al Achizițiilor Publice” (SIA „RSAP” MTender), este un sistem electronic online, accesibil prin Internet la o adresă dedicată, utilizat pentru aplicarea electronică a proceselor de achiziții publice, pentru plasarea invitațiilor/avizelor la nivel național, depunerea și evaluarea ofertelor, și atribuirea electronică a contractelor de achiziție publică. MTender este obligatoriu pentru efectuarea achizițiilor conform LAP. Deși achizițiile de valoare mică sunt reglementate, autoritățile contractante nu au obligația de a utiliza orice caracteristică a MTender atunci când efectuează achiziții de valoare mică. Acest lucru duce la o lipsă aproape completă de transparență a unor astfel de achiziții¹³¹.

În anul 2020, suma totală a contractelor încheiate ca urmare a tuturor procedurilor de achiziții publice a atins valoarea de 9,04 miliarde lei (excluzând achizițiile de valoare mică, pentru care datele sunt incomplete). Volumul achizițiilor publice în anul 2020 a crescut cu 1,13% (sau cu 100.758.265,48 lei) față de anul 2019, când volumul achizițiilor publice a atins 8,9 miliarde lei. În 2020, ponderea achizițiilor publice în PIB-ul țării a înregistrat o ușoară creștere față de nivelul din 2019 (fiind de 4,38% în 2020 și de 4,25% în 2019). Din volumul total al achizițiilor publice, achizițiile de bunuri au însumat 3,5 miliarde lei (39,27%), achizițiile de lucrări 4,5 miliarde lei (50,33%), iar achizițiile de servicii 940,5 milioane lei (10,4%).

24.1. Monitorizarea achizițiilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Există un sistem la nivel național pentru monitorizarea, auditul și controlul achizițiilor publice. Mai precis, acestea funcții sunt realizate de (i) Agenția Achiziții Publice (AAP) care monitorizează conformitatea procedurilor de achiziții publice cu LAP. De asemenea, analizează performanța sistemului de achiziții publice; realizează analize statistice trimestriale și anuale ale achizițiilor publice; (ii) Curtea de Conturi care este Instituția Supremă de Audit responsabilă de auditerile financiare, de conformitate și de performanță; și (iii) Inspekția Financiară care efectuează controlul financiar centralizat asupra conformității cu legislația de către executorii bugetului.

Datele privind achizițiile publice pot fi extrase de pe site-ul AAP la adresa www.tender.gov.md și de pe site-ul MTender <https://mtender.gov.md/>. Cu toate acestea, aceste informații nu sunt complete și sunt colectate numai pentru contractele care sunt atribuite folosind MTender. În același timp, MTender nu poate genera toate datele potrivite pentru monitorizarea achizițiilor publice, iar formatul documentelor descărcate nu poate fi citit electronic. Mai mult, sistemul nu acoperă întregul ciclu de achiziții, de la planificare până la managementul contractelor. Informațiile privind executarea la timp a contractelor, inspectarea, controlul calității, supravegherea lucrărilor și recepția finală, precum și despre examinarea,

¹³¹ Regulamentul descrie vag principiile desfășurării achizițiilor de valoare mică și acestea sunt în mare parte de caracter general, cum ar fi asigurarea utilizării eficiente a resurselor, transparența, obiectivitatea și imparțialitatea procedurii de achiziții publice și încrederea publicului în acestea. Nu există reguli specifice cu privire la modul de efectuare a achizițiilor de valoare mică, inclusiv publicitatea.

gestionarea și plata facturilor nu sunt colectate sistematic și nici nu pot fi extrase în alte moduri decât prin examinarea cazurilor individuale.

Achizițiile de valoare mică, deși sunt reglementate, nu sunt monitorizate în mod adecvat. Pentru achizițiile de valoare mică sub pragurile definite de LAP, pot fi utilizate proceduri simplificate. Regulamentul privind achizițiile de valoare mică nu indică nici o abordare specială a unor astfel de contracte și menționează doar câteva principii foarte generale de urmat: minimalizarea riscurilor, eficiență, imparțialitate și nediscriminare. Deoarece utilizarea MTender nu este obligatorie pentru achizițiile de valoare mică, sunt disponibile puține sau deloc date despre astfel de contracte. Se pare însă că aceste contracte constituie o parte semnificativă din valoarea totală a achizițiilor publice și o cotă și mai mare din numărul total de contracte încheiate. În timp ce legislația obligă autoritățile contractante să transmită AAP rapoartele privind achizițiile de valoare mică, aceste rapoarte sunt întocmite în formate prescrise în Hotărârea de Guvern nr. 665/2016, din care lipsesc date uneori și nu sunt prezentate într-un format lizibil și convertibil. Toate autoritățile contractante sunt obligate să întocmească anual o dare de seamă privind toate contractele semnate și înregistrate în anul de referință și s-o prezinte AAP. În anul 2020 AAP a recepționat în total 1 155 de astfel de dări de seamă.

În afară de lipsa unor proceduri clare, chiar dacă simplificate, aplicarea acestor principii nu este monitorizată sistematic și nu există dovezi dacă și în ce măsură prevederile regulamentului sunt respectate de autoritățile contractante. De asemenea, LAP¹³² interzice divizarea achizițiilor prin încheierea de contracte de achiziții publice separate în scopul aplicării unei alte proceduri de achiziție publică decât procedurile care ar fi fost utilizate în conformitate cu această lege dacă achiziția nu ar fi fost divizată. Totodată, una dintre cele mai frecvente nereguli identificate de Inspekția Financiară este divizarea achizițiilor. Nu există statistici oficiale privind achizițiile de valoare mică. Cu toate acestea, valoarea lor în 2020 pare să fie aproape egală cu valoarea achizițiilor publice pentru anul 2020 (conform raportului Curții de Conturi). Cadrul juridic incomplet și ambiguu care reglementează achizițiile de valoare mică, lipsa datelor și a transparenței generale în acest domeniu, monitorizarea ineficientă a conformității cu raportarea și cu principiile care trebuie urmărite pentru un astfel de tip de achiziții, pot pune sub semnul întrebării competitivitatea, transparența și eficacitatea monitorizării întregului sistem de achiziții publice.

Curtea de Conturi: În 2020, CC a efectuat 24 de audite financiare, 28 de audite ale conformității, 8 audite de performanță și 3 misiuni de verificare postaudit (follow up). Neregulile identificate în cadrul acestor audite se referă la următoarele domenii: achiziții în cadrul anumitor programe naționale din sectorul sănătății; gestionarea fondurilor publice, administrarea proprietății publice și execuția bugetară la diferite instituții. Pentru a preveni fraudă și corupția, CC a transmis organelor de drept pentru examinare și acțiuni materiale privind 18 audite. De către CC s-a efectuat analiza constatărilor auditului aferent achizițiilor publice pentru anii 2019-2020. Această analiză s-a bazat pe auditul frontal efectuat la 9 ministere și instituțiile subordonate acestora. O astfel de abordare a fost considerată mai eficientă și mai adecvată pentru a arăta gravitatea lipsei de date privind achizițiile de valoare mică. Analiza a arătat că valoarea estimată a achizițiilor de valoare mică (9,01 miliarde MDL) a fost egală cu valoarea totală a achizițiilor publice în anul 2020 (9,04 miliarde MDL). Mai mult, nu toate autoritățile contractante folosesc MTender pentru achiziții de valoare mică (ceea ce nu este obligatoriu conform legislației în vigoare) și unele autorități contractante nu raportează AAP cu privire la aceste contracte, așa cum prevede legislația. Fără statistici sau date oficiale privind achizițiile de valoare mică, cu raportări slabe sau ineficiente (rapoartele sunt transmise în format care nu poate fi citit de mașină, uneori cu lipsa informațiilor), cu flexibilități

¹³² AAP, art.76

oferite de legislația actuală în ceea ce privește achizițiile de valoare mică, se pare că o mare parte a achizițiilor publice este slab monitorizată.

Inspekția Financiară (FI): Din cauza situației de urgență declarată în țară, FI și-a suspendat activitatea în prima jumătate a anului 2020 și a efectuat un număr limitat de inspecții comparativ cu anii precedenți. Inspecțiile financiare efectuate pe parcursul anului 2020 au arătat că conducerea entităților supuse inspecției nu s-a conformat cu legislația în vigoare, fiind identificate încălcări care, dacă ar fi exprimate în valori bănești, s-ar ridica la 413,5 milioane lei. În aceeași perioadă de raportare, au fost transmise organelor de drept 170 de materiale aferente inspecțiilor efectuate. Divizarea achizițiilor (în special în cazul lucrărilor civile) este una din cele mai frecvente neregulile identificate. Printre altele sunt înregistrarea inadecvată a contractelor de achiziții publice, indisponibilitatea Planului de achiziții publicat.

Un instrument de business intelligence (BI) pentru sistemul de achiziții MTender a fost dezvoltat și lansat la începutul anului 2021 și este disponibil la <http://bi.open-contracting.org/moldova>. Cu toate acestea, instrumentul este legat de MTender și extrage automat numai datele disponibile în MTender. AAP utilizează datele disponibile pentru pregătirea rapoartelor sale anuale, care prezintă diverse aspecte cheie ale funcționării sistemului de achiziții publice. În general, sursa datelor utilizate de AAP pentru monitorizarea achizițiilor publice sunt rapoartele transmise Agenției de către autoritățile contractante. PPA nu utilizează datele din instrumentul de business intelligence sau MTender pentru indicatorii săi statistici. Date disponibile în MTender și BI sunt, de asemenea, accesibile și utilizate, de ex. de Curtea de Conturi, Centrul Național Anticorupție și diferite organizații ale societății civile (OSC) pentru a analiza tendințele, nivelurile de participare, eficiența și economia achizițiilor și respectarea cerințelor. Cu toate acestea, caracterul incomplet al datelor presupune că este dificil să se tragă concluzii valide și să existe o bază solidă pentru elaborarea politicilor bazate pe dovezi.

Monitorizarea achizițiilor publice de către OSC. Există mai multe organizații ale societății civile active și specializate în monitorizarea achizițiilor publice, fie prin participarea lor la grupuri de lucru (așa cum este permis de LAP), fie prin monitorizarea achizițiilor efectuate prin MTender. Rapoartele lor sunt făcute publice. Unele pot fi găsite la www.ager.md și www.revizia.md. Aceste organizații joacă un rol vital în detectarea acțiunilor ilegale, publicitatea acestora și raportarea către autoritățile responsabile. Cu toate acestea, acțiunile lor nu au întotdeauna ca rezultat oprirea achizițiilor sau tragerea la răspundere a celor responsabili, întrucât societatea civilă nu este nici un organ de control, nici un organ de drept.

În același timp, monitorizarea achizițiilor publice de către OSC este limitată de lipsa cunoștințelor tehnice și dependența de asistența externă, în timp ce cel mai important decalaj este disponibilitatea limitată a datelor detaliate și fiabile care ar permite societăților civile și autorităților competente să ia măsuri pentru a analiza modul în care se desfășoară achizițiile publice și a rezultatele acestora și, prin urmare, de a determina modalități de îmbunătățire a economiei, eficienței și eficacității procedurilor de achiziții publice. O altă deficiență o constituie sprijinul slab oferit organizațiilor societății civile în ceea ce privește accesul la informații și oportunitățile de participare.

În general, datele privind achizițiile publice sunt generate în moduri care nu sunt pe deplin favorabile pentru colectare, compilare și analiză ușoară, iar unele aspecte (de exemplu, contractele de valoare mică) nu sunt acoperite aproape deloc. Multe dintre sistemele și bazele de date existente conțin informații incomplete sau inexacte sau sunt structurate în așa fel încât analizele relevante sunt dificil de efectuat.

Scorul pentru această dimensiune este D.

24.2 Metode de achiziții

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

LAP se aplică tuturor autorităților contractante publice, cu mai multe excepții, anume contractelor de achiziții publice estimate la un cost egal cu sau peste următoarele praguri¹³³: Bunuri și servicii – 200 000 MDL, lucrări – 250 000 MDL și servicii sociale și alte servicii definite de lege – 400 000 MDL¹³⁴ (toate pragurile fără TVA). Toate contractele estimate să coste mai puțin decât pragurile de mai sus trebuie să fie încheiate în conformitate cu prevederile Regulamentului privind achizițiile publice de valoare mică. Cu toate acestea, pragurile definite în Regulament nu au fost actualizate, aliniate la cele definite în LAP (modificată) și sunt fixate în prezent la: 80 000 MDL pentru bunuri și servicii și 100 000 MDL pentru lucrări. Această inconsecvență creează confuzie în aplicarea regulamentului și complică monitorizarea achizițiilor de valoare mică. În scopul deciderii cu privire la aplicabilitatea regulamentului, pragurile definite de LAP urmează să fie utilizate de către autoritățile contractante.

LAP enumeră mai multe proceduri și metode aferente care pot fi utilizate în achizițiile publice, cum ar fi: (1) licitație deschisă, (2) licitație restrânsă, (3) dialog competitiv, (4) proceduri negociate, (5) cerere de oferte de prețuri, (6) concurs de soluții, (7) achiziții de servicii sociale și alte servicii specifice, (8) parteneriate de inovare. AC are dreptul de a folosi următoarele mijloace și instrumente pentru atribuirea contractelor: (i) acorduri-cadru (utilizate în cadrul procedurilor de licitație deschisă și de licitație restrânsă); (ii) sisteme dinamice de achiziție (utilizate în cadrul procedurilor de licitație restrânsă); (iii) licitații electronice (utilizate ca o etapă finală a licitației deschise, a licitației restrânse, a negocierii cu publicarea prealabilă a unui anunț de participare ori a cererii ofertelor de prețuri; la reluarea competiției dintre operatorii economici care au semnat un acord-cadru; cu ocazia depunerii ofertelor finale în vederea atribuirii unui contract de achiziții publice prin utilizarea unui sistem dinamic de achiziție); și (iv) cataloage electronice (MF aprobă categoriile de achiziții pentru care AC are obligația de a utiliza cataloage electronice). Toate metodele, cu excepția procedurii negociate fără publicarea anunțului de participare, au potențialul de a asigura competitivitatea, corectitudinea, transparența, proporționalitatea și integritatea. Autoritățile contractante sunt libere să utilizeze licitații deschise și restrânse fără nicio limită, în timp ce celelalte proceduri pot fi utilizate numai dacă sunt îndeplinite condiții specifice.

Totuși MTender poate fi utilizat doar pentru două dintre metodele de achiziție de mai sus: licitații deschise și cereri de oferte. Funcționalitatea limitată a MTender are ca efect imposibilitatea utilizării acestuia pentru toate celelalte proceduri prevăzute în LAP atât competitive cât și necompetitive.

Procedura necompetitivă (negociere fără publicare) se desfășoară pe hârtie și este raportată la AAP, iar contractul este înregistrat de Trezorerie numai după obținerea aprobării AAP. Limitările MTender nu ar împiedica AC să utilizeze această procedură necompetitivă. Prin urmare, datele privind toate negocierile fără proceduri de publicare sunt corecte și pot fi extrase din rapoartele de activitate AAP. În același timp, îmbunătățirile aduse MTender care ar permite utilizarea tuturor celorlalte metode competitive definite în

¹³³ LAP, art. 2(1)

¹³⁴ Cursul oficial de schimb al leului moldovenesc la 1 dolar american a fost 17,3201 în 2020

LAP nu ar face decât să crească sau să îmbunătățească ponderea contractelor atribuite prin metode competitive.

În anul 2020, din toate procedurile de achiziție în limitele pragurilor definite de LAP, 95,6% din valoarea totală a contractelor au fost atribuite prin metode competitive (licitații deschise, Cerere de oferte) și 4,4% din valoarea totală a contractelor au fost atribuite prin metoda necompetitivă (procedura negociată).

Scorul pentru această dimensiune este A.

24.3. Accesul publicului la informațiile despre achiziții

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Informațiile fiabile privind achizițiile publice sunt numai parțial disponibile și ușor accesibile pe site-ul web al AAP, Mtender și instrumentul Business Intelligence care extrage date din MTender. Ținând cont de limitările MTender în ceea ce privește funcționalitatea, metodele de achiziție și extragerea datelor, AAP în general nu utilizează datele din Mtender. Informațiile furnizate de AAP prin rapoartele sale de activitate se bazează pe rapoartele de evaluare / alte rapoarte prezentate de către autoritățile contractante și evaluări proprii ai AAP. Rapoartele de activitate acoperă întregul sistem de achiziții publice (cu mai puține informații despre achizițiile de valoare mică).

Statisticile periodice privind achizițiile sunt puse la dispoziția publicului de către AAP prin rapoartele sale de activitate. Acestea sunt pregătite trimestrial și anual. Raportul anual acoperă informațiile oferite în rapoartele trimestriale și orice informații suplimentare care nu au fost capturate altfel în aceste rapoarte. Toate rapoartele sunt publice și sunt postate pe site-ul AAP la rubrica Transparență.

Datele privind contractele de valoare mică lipsesc în mare măsură, mai ales având în vedere că MTender nu este obligatoriu pentru astfel de contracte și multe documente legate de achizițiile de valoare mică nu pot fi citite automat. Aceste contracte par să constituie o parte semnificativă din valoarea totală a achizițiilor publice. Autoritățile contractante sunt obligate să prezinte către AAP rapoarte anuale de achiziții privind astfel de contracte, dar aceste rapoarte sunt de obicei trimise pe hârtie (prin poștă), sau uneori transmise sub formă de fișiere .pdf, dar nu neapărat într-un format lizibil și convertibil, precum și informațiile pe care le conțin nu sunt consolidate. De asemenea, nu este clar în ce măsură este îndeplinită de fapt obligația de a prezenta astfel de rapoarte, deoarece AAP nu pare să țină nici o evidență a conformității.

În baza Regulamentului de mai sus, în derularea achizițiilor de valoare mică, AC trebuie să asigure utilizarea eficientă a resurselor financiare, transparența, obiectivitatea, imparțialitatea procesului și încrederea publicului. Informațiile despre oportunitățile de licitație sau alte informații legate de astfel de licitații nu sunt, în general, disponibile publicului și pot fi obținute numai individual de la AC sau rapoartele transmise AAP. Trebuie remarcat că există, totuși, AC care utilizează MTender chiar și pentru achiziții de valoare mică.

Cadru legal și de reglementare în domeniul achizițiilor publice este publicat pe site-ul web al AAP și pe diverse portaluri de acte juridice care sunt disponibile fără restricții.

Unul dintre principiile principale care ghidează achizițiile publice este transparența. LAP stabilește cerințe și modalități detaliate pentru publicarea oportunităților de achiziție. Conform cadrului legal privind achizițiile publice, sunt făcute publice următoarele informații:

1. Anunțul de intenție
2. Planurile de achiziții
3. Invitația de participare
4. Anunțul de atribuire a contractului
5. Dărilor de seamă privind atribuirea contractelor de achiziții publice
6. Dărilor de seamă de modificare a contractelor
7. Anunțurile de modificare a contractelor de achiziții publice

Informațiile cheie privind achizițiile care trebuie puse la dispoziția publicului includ:

Element/ Cerințe	Îndeplinit (da /nu)	Dovezi folosite/Comentarii
(1) cadrul legal și de reglementare pentru achiziții	Da	Site-ul AAP (www.tender.gov.md) și Registrul actelor juridice (www.lex.md)
(2) planurile de achiziții publice	Parțial îndeplinit	<p>Regulamentul privind planificarea contractelor de achiziții publice¹³⁵ (disponibil pe site-ul AAP)</p> <p>În conformitate cu Regulamentul de mai sus, planurile de achiziții trebuie publicate pe site-ul autorității contractante respective în termen de 15 zile de la aprobarea acestora sau în termen de 5 zile de la modificarea acestora. Regulamentul definește esența planificării achizițiilor publice, precum și cerințele generale pentru aceasta. Există un format prescris al Planului de achiziții (Anexa 1 la Regulament).</p> <p>În conformitate cu prevederile legale, responsabilitatea de a elabora planul anual de achiziții și de a-l publica pe site-ul instituției revine autorității contractante respective. În general, autoritățile contractante își publică planurile de achiziții pe site-urile lor web, dar nu toate publică actualizările la plan. Unele planuri de achiziții este dificil de localizat. În plus, autoritățile contractante utilizează formate de documente care nu pot fi citite de mașină. Accesul efectiv la planurile de achiziții este îngreunat de obligațiile incomplete de publicare. De asemenea, nu este ușor de obținut o imagine de ansamblu asupra oportunităților de afaceri viitoare prin examinarea planurilor de achiziții așa cum sunt publicate acum și nici de a avea o imagine clară a</p>

¹³⁵ Hotărârea Guvernului nr.1419 din 28 decembrie 2016

		progresului în execuția acestora.
(3) oportunități de participare la licitație	Parțial îndeplinit	<p>Legea achizițiilor publice (articolele 28-29).</p> <p>Oportunitățile de participare la licitație sunt publicate în Buletinul de achiziții publice (disponibil pe site-ul web al AAP), Mtender și Jurnalul Oficial al UE (EU TED) pentru contracte care depășesc anumite praguri definite în art. 2, alin. (3) a LAP).</p> <p>https://tender.gov.md/ro/bap https://mtender.gov.md/en/tenders http://etender.gov.md/intentii https://ted.europa.eu/TED/browse/browseByMap.do</p> <p>Regulamentul achizițiilor publice pentru contractele de achiziții publice de valoare mică</p> <p>În lipsa procedurilor clare pentru achiziții de valoare mică, oportunitățile de tender pentru astfel de contracte nu sunt publicate și făcute cunoscute publicului.</p>
(4) atribuirea contractelor (scop, contractant și valoare)	Parțial îndeplinit	<p>Legea achizițiilor publice (articol 30).</p> <p>Anunțurile de atribuire a contractelor sunt publicate în Buletinul de achiziții publice (disponibil pe site-ul web al AAP) și MTender.</p>

		<p>http://etender.gov.md/contracte https://mtender.gov.md/en/tenders?procedures=commercial https://tender.gov.md/ro/bap</p> <p>Regulamentul achizițiilor publice pentru contractele de achiziții publice de valoare mică</p> <p>În lipsa unor proceduri clare pentru achizițiile de valoare mică, informațiile despre astfel de contracte nu sunt întotdeauna publicate. Există autorități contractante care publică pe site-urile lor web raportul anual privind achizițiile publice prezentat AAP, dar aceasta nu este o practică general acceptată. În același timp, AAP nu analizează și nu consolidează informațiile furnizate anual în aceste rapoarte transmise de AC. Prin urmare, în rapoartele de activitate ale AAP există informații limitate, dacă există, despre achizițiile de valoare mică.</p>
(5) date privind soluționarea contestațiilor privind achizițiile	Da	<p>Site-ul Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor (www.ansc.md)</p> <p>https://www.ansc.md/ro/content/decizii-2021</p>
(6) statistici anuale privind achizițiile	Parțial îndeplinit	<p>Site-ul web al AAP (Rapoarte de activitate)</p> <p>https://tender.gov.md/ro/documente/rapoarte-de-activitate</p> <p>În ceea ce privește achizițiile de valoare mică, rapoartele de activitate ale AAP furnizează doar numărul de rapoarte anuale transmise de autoritățile contractante în anul de referință. În caz contrar, datele privind achizițiile de valoare mică nu sunt consolidate sau prezentate ca parte a vreunei statistici privind sistemul de achiziții publice.</p>

Potrivit LAP, autoritățile contractante trebuie mai întâi să publice Anunțul de intenție separat pentru fiecare procedură de achiziție în cel mult 30 de zile de la data aprobării bugetului pentru această procedură. Aceste anunțuri sunt publicate în Buletinul Achizițiilor Publice. Odată ce Anunțul de intenție este publicat, autoritatea contractantă va aproba Planul de achiziții și apoi îl va publica. Conform Regulamentului privind planificarea contractelor de achiziții publice, Planurile de achiziții trebuie publicate pe site-ul autorității contractante în termen de 15 zile de la aprobarea acestora. Cu toate acestea, în practică, nu toate autoritățile contractante își publică planurile de achiziții sau modificările aduse acestora pe măsură ce apar pe parcursul anului. Planurile de achiziții nu pot fi publicate în MTender și, prin urmare, aceste informații sunt dispersate la toate autoritățile contractante. Ca atare, în practică, accesul la planurile de achiziții și la multe alte documente este îngreunat de obligațiile incomplete de publicare și de utilizarea unor formate de documente care nu pot fi citite electronic. AAP nu are mandat sau capacitatea de a monitoriza publicarea și actualizările AP. AAP poate să facă referință sau să verifice AP ale autorităților contractante în cazul în care monitorizează o anumită procedură și să verifice dacă aceasta a fost în

conformitate cu LAP.

Toate anunțurile de licitație trebuie publicate în Buletinul Achiziții Publice și pe site-ul Agenției Achiziții Publice în toate cazurile prevăzute de LAP, conform procedurii de achiziție aplicate. Buletinul Achizițiilor Publice este emis sub forma paginilor web liber accesibile (deși furnizate ca fișiere .pdf) pe site-ul web al AAP. Există, de asemenea, un „Buletin de achiziții publice” publicat în MTender.

Pentru contracte în valoare egală sau mai mare decât pragurile prevăzute în art. 2, alin. (3) a LAP – 2.300.000 MDL pentru achiziții de bunuri și servicii, 90.000.000 MDL pentru achiziții de lucrări și 13.000.000 MDL pentru servicii sociale și alte servicii – anunțurile de participare trebuie publicate în Jurnalul Oficial al UE.

În timp ce cadrul legal prevede publicarea informațiilor cheie privind achizițiile și regulamentul achizițiilor de valoare mică cere ca AC să asigure transparența procesului, în practică nu toate informațiile legate de procedurile de achiziții publice sunt disponibile public într-un singur loc sau deloc. De asemenea, chiar și atunci când în mod oficial sunt în conformitate cu legea, unele dintre informațiile care sunt acum publicate nu mai sunt suficient de oportune pentru a servi tuturor scopurilor subiacente. Acest lucru este relevant în special pentru anunțurile de atribuire a contractelor care urmează să fie publicate în cel mult 30 de zile de la informarea participanților la licitație despre rezultatul evaluării. Controalele efectuate de Inspekția Financiară de asemenea au depistat cazuri când planurile de achiziții erau învechite sau dificil de găsit.

Scorul pentru această dimensiune este D.

24.4. Gestionarea contestațiilor privind achizițiile

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Potrivit LAP, orice persoană care are sau a avut un interes în obținerea unui contract de achiziție publică și care consideră că în cadrul procedurilor de achiziție publică o acțiune a autorității contractante a încălcat un drept recunoscut de lege, în urma căreia a suferit sau poate suferi daune, poate depune o contestație. Organul de soluționare este Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor (ANSC) care este o autoritate publică, autonomă și independentă de alte autorități publice, persoane juridice și persoane fizice, și care examinează contestațiile care decurg din licitațiile de achiziții publice.

Procedura de depunere, examinare și soluționare a contestațiilor este clar definită în LAP (Art. 83-85). Se pot depune contestații cu privire la documentele de licitație, procedura și rezultatele procedurii, precum și orice altă problemă în care drepturile reclamantului au fost încălcate de către autoritatea contractantă. Acestea pot fi depuse fie online¹³⁶, fie fizic la ANSC. Formularul de cerere online este ușor accesibil și localizat. În cazul în care reclamantul decide să depună contestația pe hârtie, formularul de cerere poate fi descărcat de pe site-ul ANSC¹³⁷.

Deciziile privind contestațiile depuse sunt publicate pe site-ul ANSC¹³⁸ (sub formă de fișiere .pdf). Prin urmare, posibilitățile de a căuta și analiza aceste decizii din mai multe puncte de vedere sunt foarte

¹³⁶ https://ansc.md/en/depunere_contestatie

¹³⁷ <https://ansc.md/en/content/depunere-contestatii>

¹³⁸ <https://ansc.md/node/661>

limitate. În același timp, vizualizarea acestor decizii în MTender este posibilă prin accesarea unui link extern¹³⁹ ce permite accesarea deciziilor în același format pentru procedurile ce au fost contestate.

În 2020¹⁴⁰, ANSC a înregistrat 1 282 de contestații privind 896 de proceduri de achiziții publice. Valoarea totală estimată a procedurilor de achiziție contestate a fost de 6.716.077.233 lei. Comparativ cu anul 2019, numărul de contestații a crescut cu 25% în 2020. De menționat că din cele 1 282 înregistrate, în 147 de cazuri operatorii economici au retras contestațiile. Din 147 de contestații, 48 de contestații au fost retrase fără justificare sau explicație. Acest număr este îngrijorător și lasă loc pentru interpretarea motivelor reale din spatele retragerilor inexplicabile, inclusiv a potențialelor acțiuni de corupție întreprinse de părțile implicate.

Din punct de vedere numeric, valoarea totală estimată a procedurilor de achiziții publice pentru care ANSC a emis decizii de admitere a contestațiilor depuse de operatorii economici este de 4.379.151.377,79 lei.

În anul 2020, pentru un număr total de 467 contestații admise, au fost emise următoarele decizii: măsuri de remediere - 390 decizii (în valoare de 4.180.361.146,74 MDL), proceduri anulate - 73 decizii (177.328.272,05 MDL) și proceduri anulate parțial – 4 decizii (21.461.959 MDL).

De menționat că contestațiile depuse pentru aceeași procedură publică au fost, de regulă, fuzionate în baza deciziei comisiei de a da o singură soluție pentru toate contestațiile în cadrul unei singure proceduri.

Suma totală estimată pentru procedurile contestate (6.716.077.233 MDL) nu reflectă valoarea reală a loturilor contestate, din cauza faptului că o mare parte a procedurilor este licitată în loturi, iar contestațiile sunt deseori depuse pentru anumite loturi și nu pentru întreaga procedură.

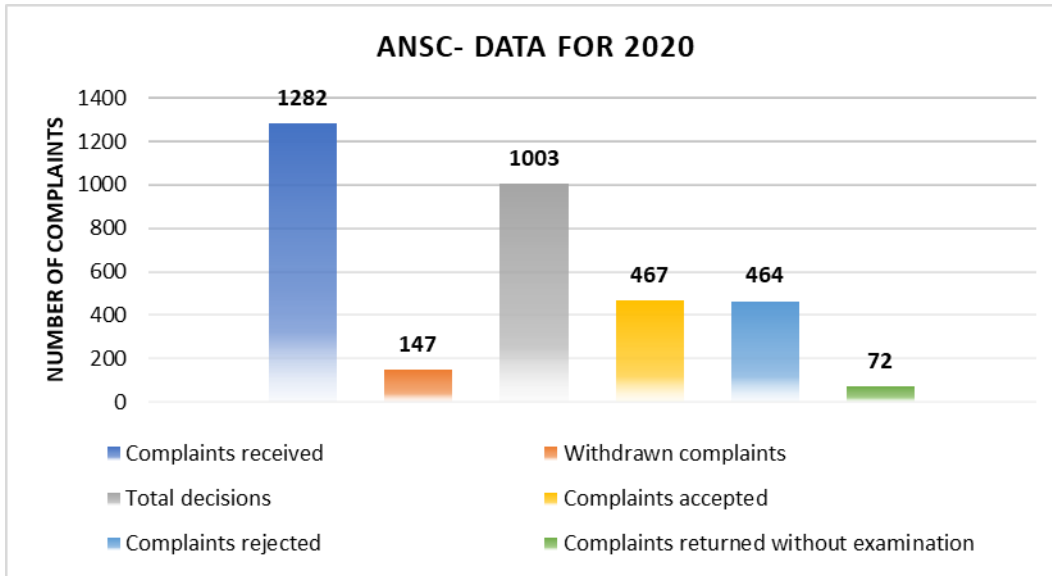
Datele statistice și valorile pentru aceste loturi contestate nu sunt disponibile sau raportate de către ANSC și nu pot fi extrase cu ușurință decât dacă fiecare procedură / lot este analizată manual.

Mai multe detalii sunt oferite în graficele de mai jos.

Diagrama 1. Informații despre contestațiile primite în a. 2020.

¹³⁹ <https://mtender.gov.md/tenders/ocds-b3wdp1-MD-1631014574522?tab=review>

¹⁴⁰ https://www.ansc.md/sites/default/files/document/attachments/raport_2020_final.pdf

Sursa: ANSC

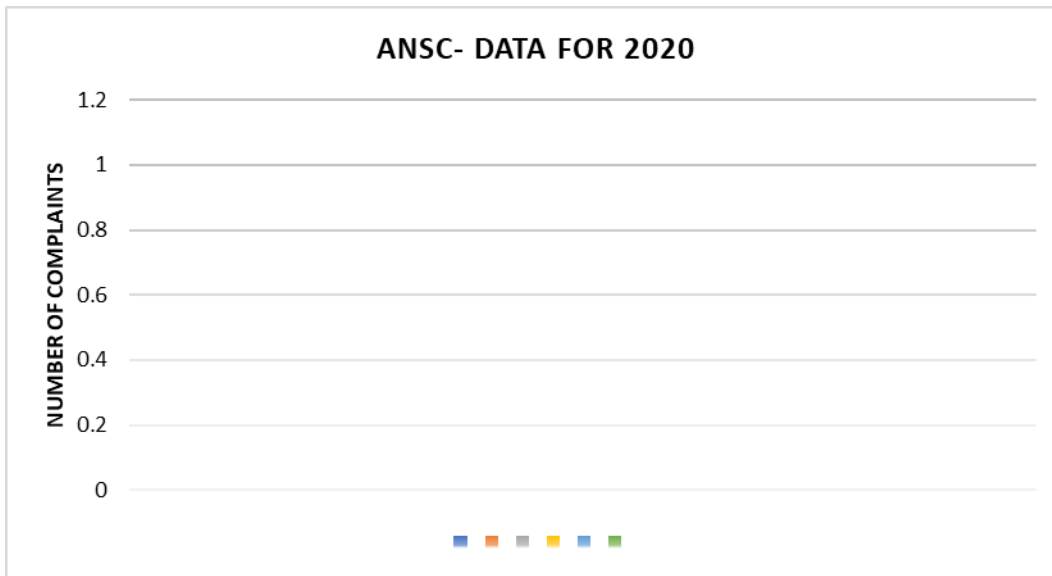
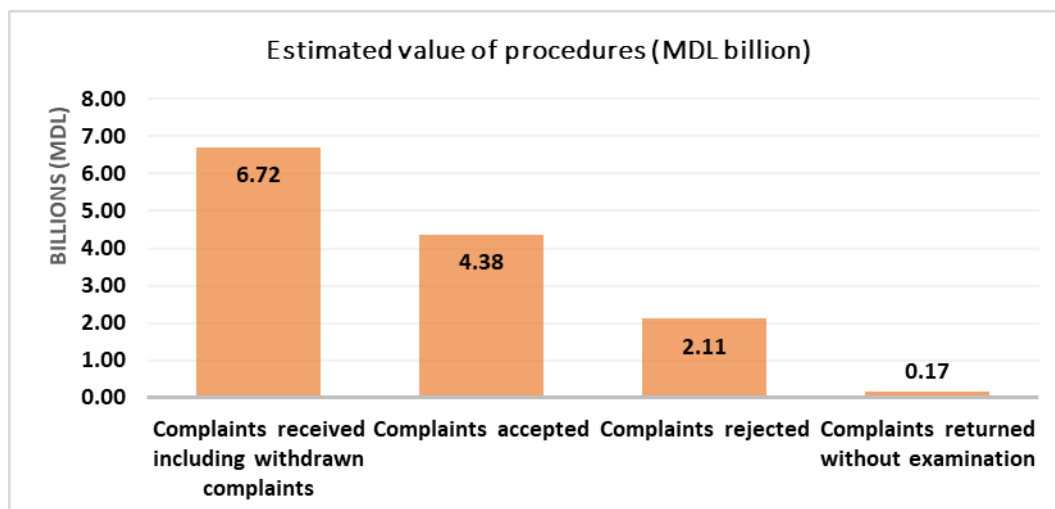

Diagrama 2. Valoarea contestațiilor primite în a. 2020.

Sursa: ANSC

Contestațiile sunt examinate de un organ care:

Element/ Cerințe	Îndeplinit (da /nu)	Dovezi folosite/Comentarii
(1) nu este implicat în nicio capacitate în tranzacțiile de achiziții sau în procesul care conduce la deciziile de atribuire a contractelor	Da	Conform articolului 80 din LAP, agenția este independentă și autonomă. Responsabilitățile ANSC sunt clar definite în LAP și se limitează la soluționarea contestațiilor. Articolul 86 din LAP prevede că ANSC nu poate decide asupra atribuirii contractului unui anumit operator economic https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128126&lang=ro#
(2) nu percepe taxe care îngreșesc accesul părților interesate	Da	În prezent, nu se percepe nicio taxă pentru depunerea contestațiilor (Art. 83, LAP) https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128126&lang=ro#
(3) respectă procesele de depunere și soluționare a contestațiilor care sunt clar definite și disponibile publicului	Da	Articolul 85 din LAP și Hotărârea Parlamentară nr. 271 ¹⁴¹ (ambele publicate pe site-ul ANSC). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96870&lang=ro Toate procesele sunt clar definite și sunt disponibile publicului. https://www.ansc.md/ro/contestatii/2021 https://www.ansc.md/ro/content/decizii-2021
(4) exercită autoritatea de a suspenda procesul de achiziție	Da	Potrivit articolului 85 din LAP, ANSC are dreptul de a emite o decizie de suspendare a procedurii de achiziție publică. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128126&lang=ro#
(5) emite decizii în termenul specificat de reguli /regulamente	Da	Articolul 85 din LAP stabilește în mod clar termenul în care ANSC trebuie să emită o decizie (20 de zile lucrătoare de la primirea contestației). Acest termen a fost redus la 10 zile lucrătoare pentru

¹⁴¹ Hotărârea Parlamentului nr. 271, din 15 decembrie 2016 (cu modificările ulterioare) cu privire la instituirea, organizarea și funcționarea ANSC

		<p>contractele de achiziții publice necesare pentru prevenirea și controlul pandemiei de COVID-19¹⁴². Procedurile prevăd că ANSC este obligată să emită o decizie în termenele stabilite și din comunicarea verbală rezultă că o fac. Raportul lor nu face referire la niciun caz în care acest termen nu a fost respectat. În baza informațiilor furnizate de ANSC, au existat cazuri în care termenul inițial a fost prelungit până la maximum permis (pentru 10 zile lucrătoare suplimentare) dar, per total, nu au existat cazuri în care termenul a fost depășit de cel prevăzut de lege.</p> <p>https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128126&lang=ro# https://www.ansc.md/ro/content/decizii-2021</p>
(6) emite decizii care sunt obligatorii pentru toate părțile (fără a împiedica accesul ulterior la o autoritate externă superioară)	Da	<p>Articolul 86 din LAP prevede că deciziile ANSC sunt obligatorii pentru părți. Deciziile ANSC sunt obligatorii pentru părți. În mod similar, autoritatea contractantă nu are dreptul de a încheia contractul de achiziție publică până la decizia definitivă a ANSC. Orice contract de achiziție publică încheiat cu nerespectarea deciziei ANSC este lovit de nulitate absolută. Cu toate acestea, deciziile ANSC pot fi atacate în instanță. În anul 2020, 44 de cereri de chemare în judecată au fost depuse la instanțele naționale la care ANSC era pârât, intervenient sau reclamant. 15 cereri au fost respinse ca nefondate, iar deciziile ANSC au fost menținute, inclusiv de către instanțele ierarhic superioare. În 4 cauze, reclamanții s-au retras, iar în 2 cazuri pretențiile reclamanților au fost admise de instanță și, respectiv, 2 decizii ale ANSC au fost anulate. Totuși, întrucât hotărârile primei instanțe nu sunt definitive și irevocabile, acestea au fost atacate în instanțe ierarhic superioare. Cazurile rămase au fost mutate pentru a fi examinate în anul 2021.</p> <p>https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128126&lang=ro# https://www.ansc.md/ro/content/decizii-2021</p>

Cerințele sunt îndeplinite pentru toate cele șase elemente.

Scorul pentru această dimensiune este A.

Activități de reformă recente sau în curs

Odată cu adoptarea primei Strategii de Dezvoltare a Sistemului de Achiziții Publice pentru anii 2016-2020 și a primului Plan de acțiuni pentru anul 2016-2018 prin Hotărârea Guvernului nr. 1332 din 14 decembrie 2016, autoritățile moldovenești au demarat diverse reforme în sector.

¹⁴² Hotărârea Guvernului nr. 494 din 8 iulie 2020 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achizițiile publice necesare pentru prevenirea și controlul infecției COVID-19.

Sistemul de achiziții electronice din țară: Reforme majore legate de sistemul actual de achiziții electronice (MTender) dezvoltat cu sprijinul BERD. Ministerul Finanțelor și Delegația UE au început să lucreze împreună pentru dezvoltarea în continuare a sistemului de achiziții electronice din țară, astfel încât să se asigure că acesta devine pe deplin aliniat la LAP și, prin extensie, cu Directivele UE aplicabile.

Lansarea instrumentului de Business Intelligence: Un instrument existent de business intelligence a fost conectat și adaptat necesităților sistemului de achiziții MTender. A fost lansat la începutul anului 2021 și este disponibil la <http://bi.open-contracting.org/moldova>, permite extragerea și analiza datelor.

Achiziții de către utilități: Legea privind achizițiile de către utilități a fost adoptată de Parlament la 21 mai 2020 și publicată¹⁴³ la 26 iunie 2020, care a intrat în vigoare în iunie 2021 (12 luni de la data publicării). Legea se aplică contractelor de achiziții de bunuri, lucrări sau servicii în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale, care sunt estimate la valoare egală sau mai mare de 800.000 MDL (achiziții de bunuri și servicii și concursuri de soluții), 2.000.000 MDL (lucrări) și 1.000.000 MDL (servicii sociale și alte servicii definite în anexa 2 la lege).

Programul național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice: În baza Hotărârii Guvernului nr. 235 din 13 octombrie 2021 privind aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru perioada 2021 – 2022¹⁴⁴, una dintre acțiuni (13.12.3) este pregătirea și aprobarea până în decembrie 2022 a Programului național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice. Pe baza discuțiilor cu Ministerul Finanțelor, acest program este în curs de dezvoltare și deja au fost purtate unele discuții cu diverse părți (inclusiv SC) cu privire la proiectul inițial.

Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Achiziții Publice (cuprinde provizoriu 2023-2026): Dezvoltarea unei noi strategii este în prezent în curs de desfășurare.

Programul Guvernului 2021 „Moldova vremurilor bune”: Pentru achizițiile publice au fost stabilite următoarele acțiuni prioritare:

- Dezvoltarea în continuare a achizițiilor electronice pentru toate autoritățile publice
- Eliminarea documentelor fizice la toate etapele achiziției
- Dezvoltarea instrucțiunilor și documentelor tip în suportul autorităților contractante pentru cele mai răspândite tipuri de achiziții
- Evaluarea implementării Strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020 și elaborarea unei noi Strategii
- Încurajarea participării producătorilor locali la achizițiile publice
- Instituirea acreditării specialiștilor în achiziții.

În noiembrie 2020, autoritățile au modificat legislația secundară privind achizițiile pentru a solicita furnizarea și publicarea informațiilor cu privire la beneficiari efectivi ca parte a pachetului obișnuit de documente depuse la licitație. Ei au publicat un raport privind cheltuielile legate de pandemie pentru 2020, inclusiv entitățile beneficiare efective care contractează cu guvernul. În iunie 2021, aceștia au publicat și un raport de audit al Curții de Conturi privind utilizarea resurselor sanitare pentru combaterea

¹⁴³ Legea privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121896&lang=ro

¹⁴⁴ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pag_2021-2022_ro.pdf

pandemiei în 2020. Autoritățile fac acum publice informațiile despre proprietatea efectivă a tuturor entităților care contractează cu autoritățile publice pe site-ul Publicului. Agenția de achiziții.

IP-25. Controale interne asupra cheltuielilor ne-salariale

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator măsoară eficiența controalelor interne generale pentru cheltuielile non-salariale. Controalele specifice ale cheltuielilor pentru salariile serviciului public sunt examinate în IP-23. Conține trei dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Acesta acoperă GC la momentul evaluării.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-25 Controale interne asupra cheltuielilor ne-salariale	A	
25.1 Separarea atribuțiilor	A	Separarea corespunzătoare a atribuțiilor este indicată pe parcursul întregului proces de cheltuieli. Sunt stabilite în mod clar responsabilitățile.
25.2 Eficacitatea controalelor angajamentelor de cheltuieli	A	Controalele puternice limitează efectiv angajamentele privind alocațiile bugetare și
25.3 Respectarea regulilor și procedurilor de plată	A	Nivel ridicat de conformitate cu regulile și procedurile.

În cadrul Acordului de Asociere Moldova-UE, Republica Moldova s-a angajat să implementeze la nivel național sistemul de control financiar public intern (CFPI). Acesta se bazează pe cele mai bune practici ale UE care sunt în conformitate cu metodologiile și standardele recunoscute la nivel internațional. Drept urmare, Moldova a realizat o reformă cuprinzătoare în domeniul controlului și auditului intern în sectorul public. Conceptul CFPI a fost dezvoltat de Comisia Europeană pentru a oferi un model structurat și operațional pentru a ajuta autoritățile naționale în remodelarea mediului lor de control intern și a actualiza sistemele de control din sectorul public.

Responsabilitatea pentru proiectarea și modelarea CFPI în Republica Moldova revine Ministerului Finanțelor, prin intermediul Direcției politici în domeniul controlului financiar public intern, căreia îi revine rolul de Unitate Centrală de Armonizare.

Controalele interne asupra cheltuielilor nesalariale sunt exercitate atât de Trezoreria de Stat, cât și de beneficiarii individuali ai bugetului.

Trezoreria de Stat dispune de un sistem robust de controale aplicate asupra tranzacțiilor atât în faza de înregistrare a angajamentului de cheltuieli, cât și în faza de plată.

Ordinul 216/2015¹⁴⁵ privind Normele metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar indică responsabilitățile și funcțiile unităților bugetare în domeniul controalelor interne. Responsabilitatea principală revine conducătorilor autorităților bugetare care au obligația de a organiza sistemul de control intern managerial în organizațiile lor respective. Subdiviziunile de contabilitate/economie din cadrul instituțiilor bugetare exercită controale asupra utilizării eficiente a resurselor în scopul propus, în limitele alocațiilor bugetare aprobate, precum și asupra integrității finanțelor și patrimoniului. Contabilul-șef al unităților bugetare definește atribuțiile și responsabilitățile personalului contabil în funcție de caracteristici funcționale precum finanțe, active, salarii etc.

25.1. Separarea atribuțiilor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Tabel 25.1: Segregarea atribuțiilor și controalele asupra angajamentelor

Separarea atribuțiilor		Controale asupra angajamentelor		
Indicate pe tot parcursul procesului (da /nu)	Responsabilități C = clar stabilite M = clar stabilite pentru majoritatea pașilor cheie N= Este nevoie de o definire mai precisă	Există (da /nu)	Limitat la disponibilitatea numerarului T= Toate cheltuielile M= Majoritatea cheltuielilor P= Acoperire parțială	Limitat la alocările bugetare aprobate T= Toate cheltuielile M= Majoritatea cheltuielilor P= Acoperire parțială
	Da		M	Da

Potrivit prevederilor art. 14 din Legea nr. 229/2010, sistemul de control intern managerial este organizat, printre altele prin:

- delegarea împuternicirilor și responsabilităților fără a scuti persoana care delegă de răspunderea realizării acestora.
- divizarea obligațiilor și responsabilităților.

Ordinul MF nr.189/2015¹⁴⁶ a aprobat un set de Standarde naționale de control intern (SNCI) în sectorul public, inclusiv „SNCI 12. Divizarea obligațiilor și responsabilităților” și SNCI 6. Împuterniciri delegate”. Aceste standarde stabilesc cerințe minime pentru managementul acestor domenii de control și mediul intern în cadrul entităților publice. În anul 2020, Ministerul Finanțelor a revizuit și republicat Manualul de control intern managerial. Acest manual conține un set de instrucțiuni practice și îndrumări aferente. Divizarea obligațiilor și responsabilităților presupune existența unor persoane sau unități separate responsabile de autorizarea plăților pentru bunuri și servicii și efectuarea plăților în conformitate cu documentația relevantă, de exemplu, un contract semnat.

¹⁴⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125434&lang=ro

¹⁴⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119965&lang=ro#

La nivelul fiecărui administrator de buget se înființează un comitet de licitație sau un grup de lucru pentru achiziții. Cadrul legal prevede atribuțiile și obligațiile acestora asociate achizițiilor de bunuri, servicii și lucrări. Ei emit decizia de atribuire a contractului. Contractele sunt semnate de șeful instituției sau persoana delegată. Contractul este înregistrat în trezoreria MF.

Normele de contabilitate și raportare financiară în sectorul bugetar stabilesc modul de organizare a contabilității în instituțiile bugetare, atribuțiile conducătorului instituțiilor și atribuțiile subdiviziunii de contabilitate. În mod normal, responsabilitățile personalului contabil la nivelul fiecărei autorități publice centrale sunt stabilite în jurul unor funcții precum calculul salariilor, evidența activelor, întocmirea documentelor de plată etc. Responsabilitățile individuale ale personalului sunt precizate în fișa postului. Normele prevăd ca actele de plată să poată fi semnate unilateral de către conducătorul instituției sau de doi funcționari cu drept de semnatar: prima semnătură aparține șefului instituției sau altei persoane împuternicite, iar a doua semnătură –contabilului-șef sau unei alte persoane autorizate. Semnăturile se confirmă, după caz, prin aplicarea ștampilei autorității/instituției bugetare respective. Trezoreria verifică documentele de plată pe care le primesc pentru procesare în ceea ce privește respectarea cerințelor și angajamentelor înregistrate.

Toate instituțiile bugetare trebuie să efectueze inventarierea anuală a activelor sale în modul descris de cadrul legal. Respectarea regulilor este verificată de CC în timpul auditurilor și nu au fost observate careva lăcune.

Curtea de Conturi în cadrul auditurilor sale financiare și de conformitate la nivelul unităților executoare individuale testează și evaluează în mod obligatoriu existența controalelor interne asupra cheltuielilor nesalariale, inclusiv a segregării sarcinilor, în conformitate cu prevederile standardelor de audit. În cazul oricărei deficiențe, ea emite recomandări conducerii menite să îmbunătățească sistemul de control intern managerial și urmărește implementarea acestora.

În general, entitățile AC respectă componenta Mediului de control din SNCI. Mediul de control din AC pune un accent mare pe separarea responsabilităților pentru diferite etape ale unei tranzacții de la inițiere, aprobare și autorizare de executare. Aceste controale sunt indicate de legislație și regulamente și sunt integrate într-un sistem financiar automatizat, care conține o pistă clară de audit. Integritatea sistemului Trezoreriei este protejată prin restricționarea accesului persoanelor doar pentru cele autorizate în scopuri specifice și înregistrarea în jurnalele sistemului cine a intrat și în ce scop. Sistemele de control al managementului riscului acordă o atenție deosebită separării sarcinilor.

Scorul pentru această dimensiune este A.

25.2 Eficacitatea controalelor angajamentelor de cheltuieli

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Procesul de management al angajamentelor este reglementat de Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181, art. 66, și Normele metodologice privind executarea de casă a bugetului public național, art. 4.2.3 Managementul angajamentelor (OMF 215/2015).

Autoritățile/instituțiile bugetare sunt responsabile de inițierea, plata, înregistrarea și raportarea angajamentelor, în conformitate cu legislația care reglementează achizițiile publice și alte acte normative. Angajamentele autorităților/instituțiilor bugetare sunt permise numai în scopurile și în limitele alocațiilor bugetare, având în vedere datoriile înregistrate la finele anului precedent.

Managementul angajamentelor este implementat în cadrul SIMF. Mecanismul asigură evidența contractelor înregistrate la trezorerie:

- cuantumul alocațiilor rezervate de contract;
- suma executată prin contract,
- soldul alocațiilor rezervate și disponibile pentru contract.

Controlul implementat în SIMF nu permite executarea contractelor a căror valoare depășește soldul angajamentelor disponibile.

Scorul pentru această dimensiune este A.

25.3. Respectarea regulilor și procedurilor de plată

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Încasările bugetelor componente ale bugetului public național și plățile bugetului de stat și ale bugetelor locale se efectuează prin sistemul trezorerial conform metodei de casă (art. 63, Legea nr. 181/2014).

Autoritățile/instituțiile bugetare efectuează plăți în limitele alocațiilor bugetare aprobate și în conformitate cu prognozele de lichidități ale bugetelor (art. 67, Legea nr. 181/2014).

Ministerul Finanțelor a elaborat Regulamentul privind managementul lichidităților bugetului de stat (ordinul ministrului finanțelor nr. 03 din 09.01.2017 cu modificările și instrucțiunile ulterioare), care prevede regulile și procedurile care vizează asigurarea unei gestionări eficiente a lichidităților.

Instituțiile sunt obligate să depună în SIMF documente de plată semnate electronic de către persoanele autorizate. SIMF cuprinde toate operațiunile trezoreriale și este principalul instrument de asigurare că procesele de autorizare și control al cheltuielilor sunt pe deplin adecvate. Acestea asigură că autoritățile/instituțiile bugetare nu pot depăși limitele bugetare aprobate, iar plățile acestora sunt executate în limita soldului fondurilor disponibile. Controlul automatizat există atât pentru verificarea soldului alocațiilor, cât și pentru soldul fondurilor dintr-un cont bancar. Procedurile sunt descrise la punctul 2.3 Managementul lichidităților bugetare din Normele metodologice privind executarea de casă a bugetului public național, OMF 215/2015. Previziunile anuale, precum și prognozele lunare aprobate de conducerea MF servesc drept bază pentru luarea deciziei de inițiere a plăților bugetare. Atunci când se decide repartizarea soldurilor bugetare, se analizează următorii factori:

1. previziunile de lichidități bugetare.
2. documentele de plată depuse spre execuție de către instituțiile bugetare (grupate pe categorii de finanțare).
3. soldul mijloacelor din contul bancar.
4. sursele de finanțare (inclusiv programul de deservire a datoriei de stat, rezultatul operațiunilor cu titluri de stat).

Finanțarea efectivă a plăților, urmând principiul delimitării sarcinilor, este supusă controalelor încorporate în SIMF.

Trezoreria execută plățile depuse de instituțiile bugetare numai pe baza angajamentelor înregistrate și ordinelor de plată care sunt întocmite și autorizate corespunzător. Nu există excepții. CC nu a raportat nici un caz de nerespectare a regulilor de plată.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-26. Auditul intern

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează standardele și procedurile aplicate în auditul intern. Conține patru dimensiuni și folosește metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și acoperă GC. Scopul este la momentul evaluării pentru dimensiunile IP-26.1 și IP-26.2, ultimul an încheiat pentru dimensiunea IP-26.3 și auditul emis pe parcursul ultimilor trei ani pentru dimensiunea IP-26.4.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-26 Auditul intern	C+	
26.1 Acoperirea auditului intern	C	Deși acoperirea totală cu audit intern (AI) depășește 98% din veniturile administrației centrale și 95,1 % din cheltuielile administrației centrale, nivelul de ocupare în cadrul subdiviziunilor de audit intern (SAI) este de 63%, faptul care induce că auditul intern nu este operational pe deplin.
26.2 Natura auditurilor și standardele aplicate	C	Activitățile de audit intern se concentrează mai puțin pe evaluarea caracterului adecvat și eficacității sistemului de controale intern managerial și mai mult pe domenii cu risc înalt. Activitatea de audit intern se ghidează de Metodologia de Audit Intern care respectă Cadrul internațional de practici profesionale ale auditului intern emis de Institutul Auditorilor Interni. Un proces de asigurare a calității nu este utilizat pe larg în cadrul SIA și prin natura lor predomină auditurile de conformitate în numărul total de audituri efectuate în cursul anului.
26.3 Implementarea auditurilor interne și raportarea	B	Planuri anuale de audit există în 78% din unitățile bugetare centrale și sunt monitorizate de Direcția politici în domeniul controlului financiar public intern (Unitatea Centrală de Armonizare a CFPI) din cadrul Ministerului Finanțelor. În anul fiscal 2020, auditurile planificate au fost 188 pentru administrația centrală, dintre care 172 (91,5%) au fost finalizate și rapoartele acestora au fost distribuite părților corespunzătoare.

26.4 Răspunsul la auditurile interne	A	Conducerea a răspuns complet și a implementat 95% din recomandările de audit intern emise în anii fiscali 2018-2020.
--------------------------------------	---	--

26.1. Aria de acoperire a auditului intern

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Funcția de audit intern în sectorul public este guvernată de următoarele elemente ale cadrului de reglementare:

- Legea nr. 229/2010 privind controlul financiar public intern.
- Hotărârea Guvernului nr. 556/2019 pentru aprobarea Regulamentului privind dobândirea, confirmarea și dezvoltarea calificării profesionale în domeniul auditului intern în sectorul public.
- Hotărârea Guvernului nr. 557/2019 privind aprobarea Codului etic al auditorului intern și a Cartei de audit intern.
- Hotărârea Guvernului nr. 617/2019 pentru aprobarea Regulamentului privind evaluarea calității activității de audit intern în sectorul public.
- OMF nr. 153/2018 privind Standardele Naționale de Audit Intern.
- OMF nr. 159/2020 cu privire la aprobarea Regulamentului privind activitatea de audit intern prin asociere în sectorul public.
- OMF nr. 160/2020 cu privire la aprobarea Regulamentului privind activitatea de audit intern pe bază de contract în sectorul public.
- OMF nr.161/2020 privind aprobarea Normelor de audit intern în sectorul public.
- OMF nr. 105/2013 privind aprobarea Normelor metodologice de audit intern în sectorul public (în vigoare este doar partea Instrucțiuni suplimentare).
- OMF nr. 176/2019 pentru aprobarea Regulamentului privind raportarea activității de audit intern în sectorul public.

Cerințele pentru înființarea SAI sunt prevăzute la art. 19 din Legea controlului financiar public intern (nr. 229 din 23 septembrie 2010). Funcționarea și atribuțiile SAI sunt reglementate de Carta de Audit Intern (aprobată prin HG nr.557/2019). Ca alternativă, EP pot, de asemenea, externaliza funcția SAI sau aranja ca un serviciu partajat în parteneriat cu alte entități¹⁴⁷ pentru a obține economie de scară sau pentru a compensa lipsa de personal calificat în sectorul public și pentru a reduce fluctuația de personal care a fost raportată a fi la nivel de 21% în 2020.

La 31 decembrie 2020, funcția de audit intern a fost instituită în cadrul a 75 de entități publice (EP) ale administrației centrale subordonate Guvernului, dintre care doar 55 de SAI sunt funcționale sau 73%. Dintre SAI funcționale la nivel central, doar 43 SAI au prezentat rapoarte. Celelalte SAI nu au raportat pentru că în perioada supusă raportării nu au desfășurat activitate și/sau au angajat recent auditori interni,.

¹⁴⁷ 8% din entitățile publice la nivel central au decis să își externalizeze funcția de audit intern.

Toate ministerele, Casa Națională de Asigurări Sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină și Autoritățile Publice Locale de nivelul II sunt obligate prin legea CFPI să instituie SAI. Orice altă entitate publică aflată în subordinea directă a Guvernului și a ministerelor de resort are dreptul să-și creeze propriile SAI, cu acordul organului ierarhic superior în baza Hotărârii Guvernului. Entitățile publice autonome au dreptul de a înființa SAI în conformitate cu legea și reglementările proprii. Tabelul nr. 26.1 prezintă informațiile privind organizarea auditului intern, precum și nivelul de suplینire cu personal al SAI la nivel central.

Tabel nr.26.1.1: Organizarea auditului intern în sectorul public la 31.12.2020

Grup de entități publice ¹⁴⁸	Nr. entități care au înființat SAI		Numărul de posturi de personal aprobate	Numărul de posturi ocupate	Nivelul de suplınire cu personal al SAI, (%)
	Total	din care:			
		operaționale		Situția la 31.12.2020	
Autorități și instituții publice					
Ministere	9	8	20	13	65%
Alte autorități și instituții publice din subordinea Guvernului	15	11	50	32	64%
Entități publice din subordinea Administrației Publice Centrale (APC), inclusiv la autogestiune	51	36	106	67	63,2%
Total	75	55	176	112	63,6%

Sursa: MF

În cadrul ministerelor, CNAS și CNAM sunt create și sunt funcționale SAI, cu excepția SAI din Ministerul Apărării, unde funcția de auditor intern este vacantă. În plus, tabelul arată că nivelul de suplınire cu personal în cadrul APC este de aproximativ 64%. Mai mult, SAI din Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și Ministerului Justiției au o singură unitate de personal. Totuși, în conformitate cu prevederile art.19, alin.(1¹) din Legea 229/2020 privind CFPI - „Subdiviziunea de audit intern se instituie în număr de cel puțin trei unități de personal în structura ministerelor, CNAS, CNAM”. Prin urmare, această cerință nu este respectată în majoritatea entităților.

Tabel 26.1.2: Calculul acoperirii auditului intern din punct de vedere al cheltuielilor

Instituție	Cheltuieli planificate (milioane lei moldovenești)	Subdiviziune de AI există (da /nu)	Numărul aprobat de personal în subdiviziunea de AI	Număr efectiv de personal în subdiviziunea de AI
A. Ministere	35 526.3	8	19	13

¹⁴⁸ Aceasta include entitățile care raportează MF cu privire la situația auditului lor intern. Privind entitățile din subordinea Parlamentului, deși unele dintre ele au UAI funcționale, informațiile despre acestea nu sunt complete sau inexacte, de aceea, din motive de coerență, au fost excluse din analiză.

1. Ministerul Finanțelor	17.008,5	Da	3	3
- <i>în calitate de autoritate publică centrală</i>	1.400,6			
- <i>în calitate de administrator de buget (pentru cheltuielile atribuite la acțiuni generale¹⁴⁹ care nu pot fi atribuite unor autorități / instituții bugetare concrete conform pct. 11 din Anexa 4 la Ordinul MF</i>	15.607,9			
2. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	3.033,1	Da	2	1
3. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	2.316,8	Da	2	1
4. Ministerul Economiei și Infrastructurii	5.923,9	Da	2	1
5. Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului	2.628,1	Da	2	1
6. Ministerul Justiției	1.196,2	Da	1	1
7. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	505,7	Da	2	2
8. Ministerul Afacerilor Interne	2.914,0	Da	5	3
B. Alte autorități ale administrației centrale și entități publice din subordinea Guvernului*	32.866,9	7	32	22
1. Cancelaria de Stat	636,5	Da	1	1
2. Casa Națională de Asigurări Sociale	23.491,0	Da	18	9
3. Compania Națională de Asigurări în Medicină	8.383,4	Da	3	3

¹⁴⁹ Acțiunile generale (15.607,9 mil. lei) includ fonduri gestionate centralizat de Ministerul Finanțelor în calitate de administrator de buget, și includ cheltuieli precum: deservirea datoriei de stat (1.947,5 mil. MDL), transferuri către bugetele locale (13.122,9 mil. MDL), fondurile de urgență a Guvernului (88,0 mil. MDL), programe de subvenționare a locurilor de muncă (200,0 mil. MDL), programe de asigurare cu locuințe (21,7 mil. MDL), etc.

4. Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală	64,7	Da	2	2
5. Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor (ANSA)	229,4	Da	5	4
6. Agenția Relații Interetnice (ARI)	4,2	Da	1	1
7. Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD)	31,7	Da	1	1
8. Agenția Proprietății Publice (APP)	26,0	Da	1	1
Cheltuieli totale acoperite de AI	68.393,2	75	176	112
Cheltuieli planificate la bugetul central consolidat	71.860,1			
Ponderea relativă	95,1%			

Sursa datelor: Raportul privind executarea bugetară 2020 și Raportul consolidat orivind CFPI 2020

AI este funcțional în CNAS și CNAM, precum și în SFS și SV care colectează cea mai mare parte a veniturilor guvernamentale, așa cum se arată în tabelul 26.1.3.

Tabel 26.1.3: Calculul acoperirii auditului intern din punct de vedere al veniturilor

	Entitatea de colectare a veniturilor	Venituri planificate (milioane MDL)	Aprobat Numărul de personal în subdiviziunea de AI	Număr efectiv de personal în subdiviziunea AI
1	Serviciul Fiscal de Stat	16.946,0	7	7
2	Serviciul Vamal	25.936,5	6	6
3	Casa Națională de Asigurări Sociale (veniturile sunt administrate de Serviciul Fiscal de Stat)	14.930,5	18	9
4	Compania Națională de Asigurări în Medicină (veniturile sunt administrate de Serviciul Fiscal de Stat)	5.377,7	3	3
	Total venituri planificate	62.403,7	34	25
	Venituri planificate la bugetul central consolidat	64.444,8		
	Ponderea relativă	98%		

Sursa datelor: Rapoartele de executare bugetară 2020 și Raportul consolidat privind CFPI 2020

Deși în general, acoperirea SAI este de 98% din autoritățile administrației publice centrale în raport cu veniturile și 95,1% din autoritățile administrației publice centrale în raport cu cheltuielile, nivelul de

suplinire cu personal al SAI este de 63% din care jumătatea din autoritățile publice au doar un singur auditor. De aceea, nu există dovezi suficiente că auditul intern este pe deplin operațional în autoritățile publice de nivel central ținându-se cont de trăsăturile tipice ale unui audit intern operațional conform standardelor internaționale.

Scorul pentru această dimensiune este C.

26.2. Natura auditurilor și standardele aplicate

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Sistemul de control financiar public intern (CFPI) a fost dezvoltat în Moldova pentru a oferi un model structurat și operațional care să ajute autoritățile naționale în re-proiectarea propriului mediu de control intern și pentru a actualiza sistemele de control din sectorul public în conformitate cu standardele internaționale. Ministerul Finanțelor este responsabil pentru proiectarea și modelarea CFPI. Acesta desfășoară următoarele activități prin intermediul Direcției politici în domeniul controlului financiar public intern (Direcția CFPI):

- elaborarea, promovarea și monitorizarea politicilor CFPI.
- elaborarea, actualizarea și armonizarea cadrului normativ în domeniul CFPI.
- monitorizarea și evaluarea calității activităților de audit intern, precum și a sistemelor de control intern managerial.
- elaborează și prezintă Guvernului, prin Cancelaria de Stat, până la data de 1 iunie spre aprobare raportul anual consolidat privind CFPI pentru anul precedent.
- coordonează desfășurarea instruirilor privind controlul intern managerial și, auditul intern, dezvoltă mecanisme de certificare pentru auditorii interni din sectorul public.

Pct21 din Normele de audit intern () în sectorul public, aprobate prin OMF nr.161/2020 definește tipurile misiunilor de audit intern:

- 1) auditul de sistem, care examinează controlul intern managerial din cadrul unui sistem, proces sau activitate, pentru a evalua eficiența și eficacitatea funcționării acestuia.
- 2) auditul de conformitate, care verifică respectarea cadrului normativ, a politicilor și a procedurilor aplicate și, după caz, necesitatea îmbunătățirii activităților de control.
- 3) auditul financiar, care evaluează funcționarea adecvată și eficientă a activităților de control aferente sistemelor financiare.
- 4) auditul performanței, care examinează utilizarea resurselor în cadrul unui program, funcții, operațiuni sau sistem pentru a determina dacă resursele sunt utilizate în cel mai economic, eficient și eficace mod pentru îndeplinirea obiectivelor.
- 5) auditul tehnologiilor informaționale, care examinează eficacitatea controlului intern managerial aferent sistemelor informaționale.

Normele definesc în mod clar procesul de elaborare a raportului de audit intern și transmiterea acestuia către părțile relevante. Principalele constatări și recomandări sunt discutate cu unitatea auditată, a cărei părere este exprimată în raportul final de audit intern.

Normele de audit intern respectă Cadrul Internațional de Practici Profesionale (IPPF) emis de Institutul Auditorilor Interni care asigură conformitatea cu Standardele Internaționale de Audit Intern. Normele prevăd o planificare de audit bazată pe riscuri, care ghidează evaluarea riscurilor și procesul de revizuire internă pentru a asigura controlul calității procesului.

Există și un cod etică adoptat în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 557/2019 privind aprobarea Codului Etic al auditorului intern și a Cartei de Audit Intern pe care toți auditorii interni trebuie să le respecte.

Fiecare SAI trebuie să aibă Programul de asigurare și îmbunătățire a calității (denumit în continuare PAÎC), aprobat la nivelul entității publice, pentru a evalua performanța activității de audit intern, precum și conformitatea acesteia cu Standardele Naționale de audit intern, precum și aplicarea Codului Etic de către auditorii interni. Programul include, de asemenea, evaluări interne și externe. Aceasta din urmă se efectuează o dată la cinci ani de către un evaluator independent calificat sau de către o echipă de evaluare din afara entității publice. Rezultatele implementării programului sunt comunicate de către șeful SAI conducerii entității publice. Tabelul de mai jos rezumă evaluarea externă a calității efectuată de Ministerul Finanțelor în diferite entități publice:

Tabel 26.2.1: Evaluarea externă a calității SAI efectuată de Ministerul Finanțelor în perioada 2018-2021*

Anul	Autorități administrative și entități publice, ale căror SAI au fost supuse Evaluării Externe a Calității
2018	- <i>Serviciul Vamal</i> - <i>Casa Națională de Asigurări Sociale</i> - <i>Ministerul Economiei și Infrastructurii</i> - <i>Ministerul Educației, Culturii și Cercetării</i>
2019	---
2020	- <i>Serviciul Fiscal de Stat</i>
2021 (T1-T3)	- <i>Compania Națională de Asigurări în Medicină</i> - <i>Inspectoratul General de Poliție</i>

* Cadrul normativ privind evaluarea externă a calității activității AI în sectorul public din Republica Moldova a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 617 /2019. Mecanismul aprobat a fost implementat din ianuarie 2020. Totodată, evaluările efectuate de Ministerul Finanțelor în anul 2018 au fost realizate cu sprijinul experților internaționali din cadrul Proiectului Twinning UE, pentru pilotarea cadrului normativ, aprobat ulterior.

În 2020, 31 de SAI (41% din SAI) din cadrul entităților publice subordonate Guvernului au elaborat și aprobat programe de asigurare și îmbunătățire a calității.

În același timp, PAÎC își pierde relevanța pentru SAI cu o singură unitate de personal, deoarece nu asigură o supraveghere adecvată a activității de audit intern. În cadrul SAI, primul nivel al PAÎC este realizat de șeful SAI asupra lucrărilor efectuate de ceilalți auditori. De aceea, consolidarea funcției de audit intern la

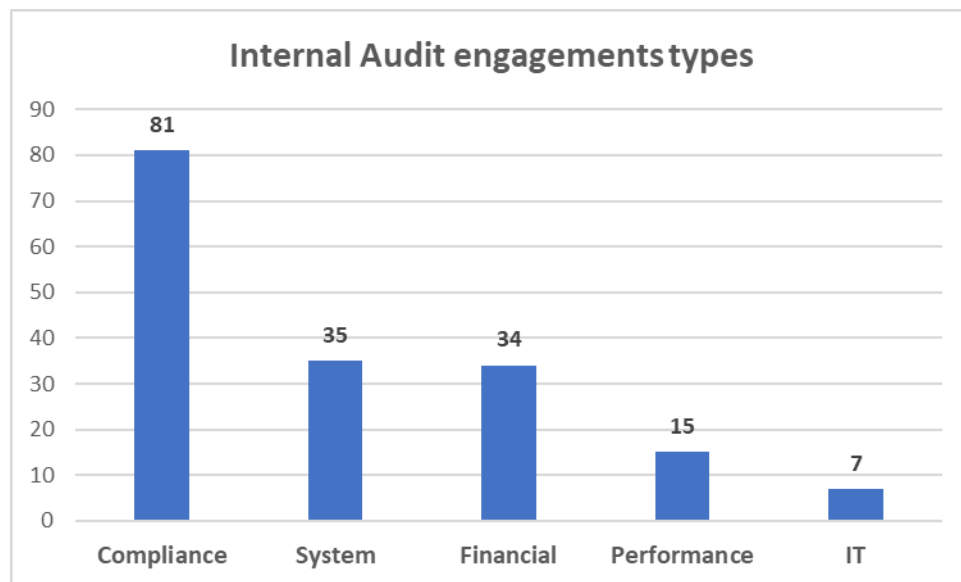
nivelul ierarhic superior ar fi o soluție pentru o dimensionare rațională a SAI și implementarea eficace a mecanismelor de asigurare a calității activității AI.

Anual, SAI raportează MF cu privire la activitatea de audit intern conform OMF nr. 176/2019. Totodată, auditul intern oferă opinii privind funcționalitatea controlului intern managerial din cadrul exercițiului de autoevaluare realizat anual de către entitățile publice în conformitate cu prevederile OMF nr. 4/2019.

Conducătorii SAI efectuează autoevaluarea calității de audit intern cu privire la nivelul de conformitate cu Standardele naționale de audit intern, Codul etic al auditorului intern și Cartei de audit intern, care este apoi consolidată de Ministerul Finanțelor. În ansamblu, la nivelul administrației publice centrale în 2020 este atestată de MF respectarea parțială a prevederilor Standardelor naționale de audit intern (aproximativ 58,4%).

Conform Legii CFPI, auditul intern trebuie să facă o evaluare a proceselor cu risc înalt cel puțin o dată la trei ani în următoarele domenii: (i) finanțe și contabilitate; (ii) achiziții publice; (iii) administrarea activelor; și (iv) tehnologii informaționale (TI). În 2020, acoperirea unor astfel de procese a fost de 90%. În ceea ce privește tipurile de audit, predomină auditurile de conformitate (Tabelul 26.2.2), iar un accent limitat este pus pe auditarea proceselor operaționale, auditurile financiare și auditurile de performanță. În același timp, din cauza lipsei de cunoștințe, abilități și competențe de specialitate, nivelul de realizare a auditurilor TI este scăzut.

Tabel 26.2.2: Tipurile de audit efectuate

Scorul pentru această dimensiune este C.

26.3. Implementarea auditurilor interne și raportarea Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În conformitate cu cerințele standardelor internaționale, toți auditorii interni din entitățile bugetare, pe baza evaluării riscurilor și ținând cont de obiectivele și misiunea instituției, întocmesc planuri strategice și anuale și le transmit șefului instituției spre aprobare. Aceste planuri anuale de audit sunt transmise și Direcției Politici în domeniul controlului financiar public intern (CFPI) din cadrul Ministerului Finanțelor și sunt monitorizate.

Pe baza planurilor strategice și anuale disponibile în cadrul MF (CFPI), se pot observa următoarele:

- 24 de SAIsau 44% din SAI funcționale au un plan strategic, elaborat și aprobat.
- 43 SAI sau 78% din SAI funcționale au planuri anuale privind activitatea de audit intern.

În ultimul an fiscal al evaluării, adică 2020, în perioada de raportare au fost planificate un total de 188 de audituri.

Totodată, în 2020 au fost efectuate 172 de audituri planificate (91,5%), și alte 65 de audituri interne ad-hoc. În mare parte, misiunile ad-hoc s-au datorat situațiilor urgente apărute în timpul crizei pandemice.

Auditorii interni raportează direct conducătorilor entităților publice. Aceștia la rândul lor apreciază organizarea sistemului de control intern managerial și emit anual, pentru anul precedent, o declarație de răspundere managerială. SAI transmit Curții de Conturi copia Planului lor anual de AI și raportul de activitate. Anual, până la 15 februarie, șefii SAI efectuează o autoevaluare a calității activității de audit intern pentru anul precedent, conform modelului prescris. Autoevaluarea face parte din raportarea anuală a UAI către MF și trebuie prezentată până la 1 martie.

MF își îndeplinește responsabilitatea de a monitoriza activitatea auditorilor interni din sectorul public prin intermediul rapoartelor anuale ale SAI prezentate Direcția CFPI (Unității Centrale de Armonizare) și prin evaluări al calității. Aceste informații sunt analizate amănunțit și servesc drept bază pentru elaborarea Raportului anual consolidat CFPI care acoperă atât nivelul central, cât și local, pe care ministrul Finanțelor îl prezintă Guvernului. Raportul anual consolidat CFPI pentru anul 2020 a fost aprobat de Guvern prin Dispoziția nr. 47-d din 16 iunie 2021.

Scorul pentru această dimensiune este B.

26.4. Răspunsul la auditurile interne

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

SAI au sisteme de monitorizare a implementării recomandărilor, cu înregistrarea acestora, indicarea termenelor de implementare și persoanele responsabile.

Tabelul de mai jos rezumă numărul de recomandări emise și acceptate în anii fiscali 2018-2020. Toți conducătorii entităților au furnizat răspunsuri la recomandările de audit în termen de 12 luni de la emiterea rapoartelor și acestea sunt validate în raportul anual de audit intern elaborat de fiecare entitate.

Tabel 26.4: Răspuns la recomandările AI pentru rapoartele de audit emise în ultimii trei ani, 2018 - 2020

Instituție	Numărul de recomandări emise			Numărul de recomandări acceptate			Numărul de recomandări implementate		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
A. Ministere, inclusiv	262	180	210	249	180	167	109	89	114
<i>1. Ministerul Finanțelor</i>	41	38	36	41	38	36	24	52	44
<i>2. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării</i>	34	28	32	29	28	32	11	9	9
<i>3. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale*</i>	8	---	27	0	---	27	0	---	0
<i>4. Ministerul Economiei și Infrastructurii</i>	25	30	40	25	30	0	5	15	35
<i>5. Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului</i>	36	6	60	36	6	60	30	0	0
<i>6. Ministerul Justiției*</i>	---	---	---	---	---	---	---	---	---
<i>7. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene</i>	21	32	15	21	32	12	11	10	10
<i>8. Ministerul Afacerilor Interne</i>	58	46	0	58	46	0	19	3	16
<i>9. Ministerul Apărării*</i>	39	---	---	39	---	---	9	---	---
B. Alte autorități ale administrației centrale și entități publice din subordinea Guvernului, inclusiv	351	575	371	349	575	365	255	450	190
<i>Casa Națională de Asigurări Sociale</i>	112	112	89	112	112	89	91	121	81
<i>Compania Națională de Asigurări în Medicină</i>	25	58	35	23	58	35	28	19	22
C. Entități publice din subordinea ministerelor și alte autorități ale administrației centrale	908	1100	1054	895	1041	983	540	708	821

Total pentru toate instituțiile	1521	1855	1635	1493	1796	1515	904	1247	1125
--	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	------------	-------------	-------------

** Din lipsa auditorilor interni sau sunt nou angajați*

Acceptarea recomandărilor de către conducerea entităților pentru 2020, 2019 și 2018 este de 98%, 97% și, respectiv, 93%.

Scorul pentru această dimensiune este A.

PILONUL ȘASE: Ținerea evidenței și raportare

IP-27. Integritatea datelor financiare

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează măsura în care conturile bancare de trezorerie, conturile suspendate și conturile de avans sunt reconciliate în mod regulat și modul în care procesele existente susțin integritatea datelor financiare. Conține patru dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada acoperită este la momentul evaluării sau anul precedent.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-27 Integritatea datelor financiare	A	
27.1 Reconcilierea conturilor bancare	A	Direcția Trezorerie din subordinea Ministerului Finanțelor, reconciliază zilnic toate soldurile AC cu subconturile CUT și alte conturi bancare din Banca Națională a Moldovei.
27.2 Conturi suspendate	A	În Moldova, conturile suspendate sunt utilizate pentru înregistrarea veniturilor al căror destinație nu este identificată. Destinația sumelor neidentificate este determinată zilnic.
27.3 Conturile de avans	A	Reconcilierea și lichidarea avansurilor are loc cel puțin trimestrial, în termen de o lună de la sfârșitul perioadei și cu puține solduri trecute în perioada următoare.
27.4 Procese de integritate a datelor financiare	A	Accesul și modificările la evidență sunt restricționate și înregistrate și rezultă într-o pistă de audit. Integritatea datelor financiare este asigurată de Trezorerie, care analizează informațiile financiare de la unitățile bugetare, iar Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe din cadrul Ministerului de Finanțe monitorizează accesul neautorizat la sisteme. Auditorii interni și Curtea de Conturi efectuează, de asemenea, audituri pentru a verifica integritatea datelor financiare.

27.1. Reconcilierea conturilor bancare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Ministerul Finanțelor este participant în timp real la Sistemul Automatizat de Plăți Interbancare operat de Banca Națională a Moldovei (BNM) pentru executarea plăților interne. Toate bugetele sunt executate prin Contul Unic Trezorerial ținut la BNM. Direcția Trezorerie de Stat și trezoreriile regionale ale Ministerului Finanțelor efectuează procesarea zilnică a extrasului de cont inclusiv a extrasului privind tranzacțiile în valută furnizate de BNM.

Conturile bancare administrate de Trezoreria de Stat și trezoreriile regionale ale Ministerului Finanțelor sunt reconciliate zilnic.

După procesarea extraselor bancare de către Direcția Trezorerie de Stat și trezoreriile regionale ale Ministerului Finanțelor, sistemul informațional de management al finanțelor (SIMF) asigură că aceasta este o reflectare a operațiunilor din situațiile contabile ale autorităților/instituțiilor bugetare. Autoritățile/instituțiile publice pot vizualiza extrasele de cont zilnic în sistemul de plăți al Trezoreriei, e-docplat.

Scorul pentru această dimensiune este A.

27.2 Conturi de așteptare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În conformitate cu prevederile pct. 3.2.7 și 3.2.9 din Ordinul ministrului finanțelor nr. 215 din 28 decembrie 2015 cu privire la aprobarea Normelor metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național și a mijloacelor extrabugetare prin Contul Unic Trezorerial al Ministerului Finanțelor, în cazurile când documentele de plată întocmite incorect sunt executate de către instituția financiară, sumele respective se reflectă în conturile bancare ale Ministerului Finanțelor la codul clasificăției economice „Venituri neidentificate”.

De regulă, nu mai târziu de a doua zi operațională Direcția Trezoreria de Stat și trezoreriile regionale ale Ministerului Finanțelor întocmesc ordine de plată pentru restituirea mijloacelor de la contul trezorerial de încasări pentru venituri neidentificate la codurile IBAN ale plătitorilor. Sumele încasate de la persoanele fizice se analizează, se clarifică și se transferă de la contul trezorerial de încasări pentru venituri neidentificate (codul clasificăției economice “Venituri neidentificate”) la codul clasificăției economice corespunzătoare sau în cazul când nu pot fi identificate la codul clasificăției economice “Alte venituri”. În ultima zi operațională a anului bugetar, soldurile mijloacelor conturilor trezoreriale de încasări „Venituri neidentificate” se transferă la conturile trezoreriale de încasări „Alte venituri”.

Scorul pentru această dimensiune este A.

27.3 Conturi de avans

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În conformitate cu articolul 66(5) din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014, se interzice încheierea de către autoritățile/instituțiile bugetare a contractelor cu efectuarea plăților anticipate (avans) pentru achiziționarea mărfurilor, serviciilor și lucrărilor, cu excepția:

- a. lucrărilor de construcții și reparații capitale, a căror valoare nu depășește 10 la sută din limita

anuală stabilită pe obiectiv în scopul organizării proceselor tehnologice și procurării de materiale și utilaj, în cazul în care contractele de antrepriză încheiate între beneficiari și antreprenori prevăd astfel, cu confirmarea ulterioară a sumelor plătite prin volume de lucrări executate efectiv pe parcursul anului de gestiune.

- b. mărfurilor, serviciilor și lucrărilor care nu cad sub incidența Legii privind achizițiile publice.

Plățile în avans pentru construcții și lucrări de revizie sunt deduse din fiecare solicitare pentru plată. Plățile în avans pentru deplasările angajaților sunt permise printr-o reglementare separată referitoare la delegarea salariaților entităților în deplasări în interes de serviciu aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 10 din 5 ianuarie 2012. Astfel de avansuri sunt procesate de Trezorerie în baza ordinelor interne ale unității executoare respective. La întoarcere, angajatul raportează cheltuielile legate de deplasare și orice avans neutilizat este rambursat în termen de cinci zile. Acuratețea calculului și a documentării cheltuielilor aferente este verificată de Inspekția Financiară și Curtea de Conturi.

În situațiile financiare depuse de instituțiile bugetare plățile în avans sunt înregistrate ca active în bilanț (creanțe). Avansurile sunt închise la înregistrarea facturii finale.

În general, avansurile sunt închise în timp. Analiza rapoartelor anuale arată existența arieratelor la creanțe pentru plăți anticipate la bugetul de stat (0,2 milioane lei) la sfârșitul anului 2020, dar aceasta sumă este nesemnificativă.

Scorul pentru această dimensiune este A.

27.4. Procese de integritate a datelor financiare

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Doar utilizatorii autorizați ai instituțiilor bugetare au acces la SIMF și la alte sisteme operate de Trezorerie. Accesul este gestionat de Instituția Publică „Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe” (IP „CTIF”) din subordinea MF. Utilizatorii neînregistrați nu pot accesa sistemele. Înregistrările nu pot fi create sau modificate fără a lăsa o pistă de audit. Pistele de audit permit răspunderea individuală, detectarea intruziunilor și analiza problemelor. Pista de audit generată de sisteme oferă informații despre cine a accesat datele, cine a inițiat tranzacția, cine a aprobat tranzacția, ora și data intrării, tipul de înregistrare, ce câmpuri de informații conținea și ce fișiere a actualizat. De asemenea, permite analiza volumului individual de muncă al angajatului. Un astfel de raport este generat anual de CTIF și este utilizat pentru evaluarea performanței personalului.

Integritatea datelor financiare este asigurată de Trezorerie și ea analizează datele financiare de la organizațiile bugetare. Unitatea operațională a Direcției Trezorerie analizează zilnic integritatea datelor financiare aferente unităților bugetare. CTIF monitorizează accesul neautorizat la sistemul contabil. Auditorii interni și Curtea de Conturi efectuează audituri pentru a verifica acuratețea și plenitudinea datelor financiare. CC a informat echipa de evaluare că nu există probleme semnificative legate de integritatea datelor financiare.

Scorul pentru această dimensiune este A.

IP-28. Rapoartele bugetare în cursul anului

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează exhaustivitatea, exactitatea și oportunitatea informațiilor privind executarea bugetului. Acest indicator conține trei dimensiuni și utilizează metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de timp este ultimul an încheiat. Aria de acoperire este GBC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-28 Rapoartele bugetare în cursul anului	B+	
28.1 Acoperirea și comparabilitatea rapoartelor	A	Acoperirea și clasificarea datelor în rapoartele de executare bugetară permite compararea directă cu bugetul inițial. Informațiile includ toate estimările bugetare ale administrației publice centrale pentru unitățile bugetare și plățile din transferuri.
28.2 Momentul rapoartelor bugetare din cursul anului	B	Rapoartele sunt pregătite lunar și emise în termen de 4 săptămâni de la sfârșitul perioadei de raportare.
28.3 Exactitatea rapoartelor bugetare din cursul anului	B	Nu există probleme cu calitatea. Cu toate acestea, rapoartele oferă informații despre cheltuieli doar la etapa de plată.

28.1. Acoperirea și comparabilitatea rapoartelor

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Raportarea privind executarea bugetelor este reglementată de prevederile Legii privind finanțele publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014.

Normele metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național prevăd ca rapoartele de executare bugetară să fie prezentate într-o formă comparabilă cu bugetele aprobate. Astfel de rapoarte sunt întocmite lunar, trimestrial, semestrial și anual de către unitățile executoare respective și sunt transmise MF.

MF întocmește și publică un raport lunar privind executarea bugetului public național, care cuprinde bugetul de stat, bugetele locale, precum și bugetul asigurărilor sociale de stat (BASS) și Fondurile de asigurări obligatorii de asistență medicală (FAOAM). Reports BASS și FAOAM sunt transmise Ministerului Finanțelor până la data de 15 a lunii următoare. Din sistemul de trezorerie se generează rapoarte privind executarea bugetului de stat și a bugetelor locale. Rapoartele lunare a bugetelor se prezintă conform clasificății economice și funcționale la același nivel de detaliere ca și bugetul inițial.. Acestea conțin sumele planificate, sumele executate, devierile în sume și procente. De asemenea ele conțin și date comparative cu perioada corespunzătoare a anului precedent.

Rapoartele trimestriale de executare bugetară nu sunt publicate.

Rapoartele lunare, semianuale și anuale sunt publicate pe pagina oficială a MF, precum și pe platforma guvernamentală: www.date.gov.md. Pe pagina oficială rapoartele lunare privind executarea bugetelor sunt întocmite la nivel agregat. Pe www.date.gov.md rapoartele privind executarea bugetului de stat și bugetelor locale se plasează detaliat conform clasificății economice.

Raportul semestrial privind executarea Bugetului Public Național și a componentelor acestuia pentru anul 2020 a fost întocmit până la data de 7 septembrie (trimestrul III) 2020, iar ulterior plasat pe site-ul Ministerului Finanțelor. De asemenea, a fost transmis Guvernului spre informare. Raportul semestrial este cuprinzător și conține analiza executării bugetare, inclusiv evoluțiile macroeconomice recente ale economiei naționale, factorii care influențează rectificarea și modificările bugetare, precum și evoluțiile în domeniul datoriei de stat și a altor angajamente condiționate în prima jumătate a anului 2020. În plus, este inclus și raportul de executare bugetară conform clasificății administrative.

De asemenea, instituțiile bugetare întocmesc și prezintă autorităților publice centrale, rapoarte financiare pe primul semestru, 9 luni și anuale conform termenelor stabilite și în componența stabilită în capitolul IV Raportarea financiară din ordinul MF nr.216/2015 Cu privire la aprobarea Planului de conturi contabile în sistemul bugetar și a Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar. Autoritățile publice centrale le consolidează și le transmit Ministerului Finanțelor. Raportul privind executarea bugetului FD-044 conține date detaliate la nivel de 6 cifre privind veniturile, cheltuielile, activele nefinanciare, financiare, datoriile, precum și soldurile mijloacelor bănești. De asemenea, această formă conține date privind creanțe și datoriile, inclusiv cu termen de achitare expirat (arierate). Acestea rapoarte nu sunt publicate, dar se utilizează pentru uz intern pentru monitorizarea executării bugetului și analiza perspectivelor în domeniul finanțelor publice.

Raportul privind executarea bugetului de stat pe anul 2020 a fost întocmit și prezentat Guvernului până la data de 21 mai 2021 și poate fi accesat pe site-ul Ministerului Finanțelor.

Tabel 28.1: Rapoartele bugetare în cursul anului (lunare)

Acoperire și clasificare			Oportunitate		Exactitate		
Permite compararea directă cu bugetul inițial (da /nu)	Nivel de detaliu T=Toate articolele bugetare P= agregare parțială A= Principalele rubrici administrative E=Principalele rubrici economice	Include transferuri către unitățile deconcentrate (da /nu)	Frecvența S/L/T N= >T	În: 2/4/8 săptămâni N= >8 săptămâni	Preocupări semnificative (da /nu)	Analiză pregătită (da /nu)	Informații despre plăți C=Chelt A=Angaj
Da	T	Da	L	4	Nu	Da	C

Sursa datelor: MF

Scorul pentru această dimensiune este A.

28.2. Momentul rapoartelor bugetare din cursul anului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Rapoartele lunare privind executarea bugetului public național, inclusiv componentele acestuia, însoțite de o scurtă analiză sunt întocmite și plasate pe site-ul Ministerului Finanțelor până la data de 25 a lunii următoare perioadei de raportare conform Ordinului intern al MF privind Catalogul de date deschise. În 2020, rapoartele de executare bugetară au fost întocmite lunar și emise conform tabelului de mai jos. Numărul mediu de zile pentru prezentare după sfârșitul lunii de raportare în 2020 a fost în termen de 4 săptămâni de la sfârșitul lunii. BASS și FAOAM își întocmesc rapoartele lunare în termen de 15 zile, rapoartele pe semestru I, 9 luni și anuale - în 05 de zile de la încheierea perioadei de raportare.

Tabel 28.2: Momentul rapoartelor bugetare din cursul anului 2020

Perioada acoperită de raport	Data efectivă de prezentare	Numărul de zile de la sfârșitul lunii de raportare
ianuarie	25.02.2020	25
februarie	23.03.2020	23
martie	28.04.2020	28
aprilie	25.05.2020	25
mai	23.06.2020	23
iunie	21.07.2020	21
iulie	22.08.2020	22
august	21.09.2020	21
septembrie	23.10.2020	23
octombrie	23.11.2020	23
noiembrie	24.12.2020	24
decembrie	27.01.2021	27

Sursa datelor: MF

Conform tabelului 28.2 rapoarte de executare bugetară lunară în anul 2020 au fost emise în decurs de 4 săptămâni de la sfârșitul fiecărei luni.

Scorul pentru această dimensiune este B.

28.3. Exactitatea rapoartelor bugetare din cursul anului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Nu există preocupări majore cu privire la exactitatea informațiilor prezentate în rapoartele de executare a bugetului, conform discuțiilor cu Curtea de Conturi. Potrivit Trezoreriei, cauze în care sunt necesare careva revizuirii sau ajustări după finalizarea rapoartelor sunt extrem de rare. Toate tranzacțiile bugetare (venituri și cheltuieli) pentru toate unitățile executoare ale bugetului public sunt gestionate și contabilizate în CUT. În plus, trezoreriile regionale ale MF efectuează tranzacții cu bugetele locale. Pentru verificarea

corectitudinii soldurilor alocațiilor bugetare și evidența plăților conform clasificăției economice trezoreriile regionale transmite lunar fiecărei unități executoare un Extras din cont curent în scopul reconcilierii. Astfel de mecanisme permit o monitorizare și verificare amănunțită și regulată a informațiilor financiare și a fluxurilor de numerar (în special, efectuarea verificărilor încrucișate).

Rapoartele Trezoreriei includ atât cifre planificate, cât și cifre efective, conform metodei contabilității de casă. Rapoartele includ date despre activele financiare și nefinanciare și pasivele. Sunt întocmite și publicate rapoarte separate privind arieratele și creanțele restante. Datele sunt consecvente și utile pentru analiza execuției bugetare. În ceea ce privește cheltuielile și veniturile, rapoartele sunt întocmite pentru tipuri de clasificare economică și funcțională. Aceste rapoarte includ informații la etapa de plată și nu conțin informații despre angajamente. Totuși, la necesitate, SIFM permite de a genera rapoarte cu informații despre angajamente, însă ele nu se produc regulat ca parte a executării bugetare lunare.

Instituțiile bugetare țin evidența contabilă în baza metodei de angajamente în conformitate cu ordinul MF nr.216/2015 Cu privire la aprobarea Planului de conturi contabile în sistemul bugetar și a Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar. Cheltuielile și activele nefinanciare se reflectă în evidența contabilă de către instituțiile bugetare în baza documentelor primare. Plățile se efectuează în limitele alocațiilor bugetare aprobate și a contractelor înregistrate în trezoreriile regionale ale MF.

Instituțiile bugetare țin evidență contabilă conform metodei de angajamente în sistemul informațional de evidență contabilă al entităților bugetare 1C și întocmesc rapoarte financiare în cadrul acestui sistem.

Autoritățile/instituțiile bugetare prezintă rapoarte financiare pe primul semestru, 9 luni și anuale conform termenelor stabilite și în componența stabilită în capitolul IV Raportarea financiară din ordinul MF nr.216/2015 Cu privire la aprobarea Planului de conturi contabile în sistemul bugetar și a Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar. Aceste rapoarte conțin:

- bilanțul contabil;
- raportul privind veniturile și cheltuielile;
- raportul privind fluxul mijloacelor bănești;
- raportul privind executarea bugetului care include date despre cheltuielile efective, executate, precum și creanțele și datoriile acestora, inclusiv cu termen de achitare expirat (arierate) și se utilizează pentru analiza executării bugetului.

Rapoartele sunt însoțite de un amplu raport narativ pregătit în conformitate cu pct. 4.2 al ordinului MF nr.164/2016. Autoritățile publice centrale verifică planurile și executarea de casă din rapoartele financiare ale instituțiilor din subordine cu Fișa executării contului curent. MF verifică rapoartele consolidate ale autorităților publice centrale cu Raportul privind executarea bugetului acestora din modulul Trez a SIMF.

Scorul pentru această dimensiune este B.

IP-29. Rapoarte financiare anuale

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator evaluează măsura în care situațiile financiare anuale sunt complete, oportune și în concordanță cu principiile și standardele contabile general acceptate. Conține trei dimensiuni și folosește

metoda M1 (WL) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor și acoperă GBC. Perioada de evaluare pentru dimensiunea 29.1 este ultimul an fiscal încheiat, adică AF 2020; pentru dimensiunea 29.2 ultimul raport financiar anual prezentat pentru audit; pentru dimensiunea 29.3, raportul financiar din ultimii trei ani, și anume, exercițiile financiare 2018-2020.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-29 Rapoarte financiare anuale	D+	
29.1 Plenitudinea rapoartelor financiare anuale	A	Raportul privind executarea bugetului de stat se întocmește anual și este comparabil cu bugetul aprobat. Conține informații despre venituri, cheltuieli, active financiare, pasive financiare și obligații pe termen lung. Rapoartele financiare tuturor instituțiilor bugetare colectate de MF sunt însoțite de un raport privind fluxurile de numerar reconciliate.
29.2 Prezentarea rapoartelor pentru audit extern	B	Rapoartele financiare pentru administrația centrală bugetară se prezintă pentru audit extern în termen de 6 luni de la sfârșitul anului fiscal.
29.3 Standarde de contabilitate	D	Situațiile financiare sunt întocmite conform standardelor contabile conforme cu cadrul legal al țării. Totuși, standardele utilizate la întocmirea rapoartelor financiare anuale nu sunt dezvăluite.

29.1. Plenitudinea rapoartelor financiare anuale

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Anual se întocmește Raportul privind executarea bugetului de stat, care cuprinde indicatori de executare, comparabili cu indicatorii aprobați. Acest raport conține informații complete despre venituri, cheltuieli, active financiare și active nefinanciare. Cu toate acestea, raportul nu conține un raport privind fluxurile de numerar reconciliate. În schimb, în componența rapoartelor financiare anuale prezentate de către toate instituțiile/autoritățile bugetare Minsiterului Finanțelor este și Raportul privind fluxul mijloacelor bănești (Forma FD-043), aprobat prin ordinul MF nr.216/2015 cu privire la aprobarea Planului de conturi contabile în sistemul bugetar și a Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar. Raportul privind fluxul mijloacelor bănești se verifică cu fișa executării contului curent transmisă de către trezoreria regională deserventă. Acest raport se utilizează de către Ministerul Finanțelor pentru analiza bugetară și analiza perspectivelor în domeniul finanțelor publice.

În scopul întocmirii corecte, raportul privind executarea bugetului de stat se verifică cu Balanța de verificare Forma FC-004, cu conturile bancare administrate de Direcția Trezoreria de Stat și Trezoreriile Regionale ale MF. Descrierea conturilor este indicată în Raportul narativ privind executarea bugetului de stat.

Raportul anual privind executarea bugetului de stat este întocmit conform ordinului MF Cu privire la structura, componența și formatul formularelor la Raportul anual privind executarea bugetului de stat nr.44/2018 cu modificările ulterioare. Raportul anual conține date privind activele, creanțele și datoriile instituțiilor bugetare, date consolidate din rapoartele financiare prezentate de către autoritățile publice centrale, aceasta fiind indicat în Raport.

Tabel 29.1: Rapoarte financiare anuale

Raport financiar ¹⁵⁰	Conținutul raportului financiar anual (D/N):					Data prezentării pentru audit extern	În: (3/6/9 luni)
	Întocmit anual (da /nu)	Comparabil cu bugetul aprobat (da /nu)	Informații D=Depline P=Parțiale B=de Bază	Raportul fluxului de numerar reconciliat (D/N)	Bilanț contabil C=Numai casa NF=Numai financiare D=Depline		
Raportul privind executarea bugetului de stat AF 2020	Da	Da	D	Da (la nivelul tuturor instituțiilor bugetare)	C	12.05.2021	6 luni

Sursa datelor: MF

Scorul pentru această dimensiune este A.

29.2. Prezentarea rapoartelor pentru audit extern

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Potrivit Legii privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală, MF, precum și BASS și FAOAM au obligația de a transmite Curții de Conturi raportul anual de executare bugetară până la data de 15 aprilie a anului următor.

Raportul privind executarea bugetului de stat pe anul 2020 a fost prezentat Curții de Conturi spre audit prin scrisoarea nr. 12/4-7-36 din 12.05.2021 (în condițiile pandemiei, termenul de prezentare a Raportului a fost prelungit până la data de 17 mai 2021 conform Hotărârii Comisiei pentru Situații Excepționale nr. 1 din 1 aprilie 2021).

Scorul pentru această dimensiune este B.

29.3. Standarde de contabilitate

¹⁵⁰ Acesta poate fi un raport financiar consolidat sau o listă de rapoarte financiare de la toate unitățile individuale ale AC bugetare.

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Începând cu 1 ianuarie 2016, contabilitatea și raportarea financiară în toate instituțiile bugetare se efectuează în conformitate cu noul Plan de conturi contabile în sistemul bugetar și Normele metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar, aprobate prin ordinul ministrului Finanțelor nr. 216 din 28 decembrie 2015. Noul Plan de Conturi este aliniat cu noua clasificație economică a bugetului și GFS 2001.

Normele metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar reprezintă în esență standarde în baza cărora se ține evidența contabilă în sectorul bugetar și se întocmesc rapoartele financiare. Pe parcursul anilor 2017-2021, întru apropierea regulilor naționale la Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) au fost aprobate un șir de ordine de modificare/completare a Planului de conturi contabile.

Unul dintre obiectivele Strategiei MFP 2013 – 2020 este îmbunătățirea sistemului de contabilitate în sectorul public. Acest lucru este reflectat și în Matricea politicilor de reformă care decurge din Acordul de Asociere UE-Moldova semnat în iunie 2014 și în vigoare din iulie 2016.

Scopul Ministerului Finanțelor este de a îmbunătăți sistemul contabil și de raportare financiară în sectorul public și de a dezvolta standardele naționale de contabilitate în sectorul public (SNCS) în conformitate cu IPSAS și de a le introduce la nivel central și local. Întru realizarea reformei, Ministerul Finanțelor, prin ordinul nr.202 din 17 decembrie 2015, a creat un Consiliu pentru Standarde de evidență contabilă în sectorul public - organ consultativ pentru asigurarea elaborării SNCS, aliniate la IPSAS, și elaborarea/modificarea actelor normative în domeniul contabilității și raportării financiare.

Conceptul pentru dezvoltarea și introducerea SNCS a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Finanțelor nr.159 din 27 decembrie 2016. Totodată, Conceptul și Planul de acțiuni pentru elaborarea Standardelor Naționale de Contabilitate pentru Sectorul public, aliniate la Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) au fost ajustate în partea ce ține de implementarea treptată a acestora, ținând cont de consecutivitatea activităților necesare. La moment, Planul de conturi contabile în sistemul bugetar se ajustează în funcție de necesități.

SNCS vor fi elaborate astfel încât să respecte standardele internaționale de contabilitate pentru sectorul public, ținând cont însă de particularitățile operațiunilor Guvernului Republicii Moldova (Abordarea indirectă IPSAS). SNCS se vor baza pe metoda de angajamente modificată, cu excepția evidenței unor venituri și cheltuieli – care vor fi păstrate pe bază de casă, cum ar fi:

- veniturile fiscale și vamale ale bugetului,
- contribuțiile de asigurări sociale de stat și primele de asigurări medicale obligatorii,
- transferurile interbugetare.

Pe parcursul anilor 2017 și 2018, cu sprijinul asistenței tehnice oferite de Uniunea Europeană, au fost elaborate 22 proiecte de standarde din 30 planificate care sunt aliniate la Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) și sunt publicate pe site-ul oficial al Ministerului Finanțelor. Cu toate acestea, aceste standarde nu au fost aprobate oficial.

La moment situațiile financiare sunt întocmite conform normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar, aprobate prin ordinul MF nr. 216/2015. Totuși, referința la normele metodologice nu este dezvăluită în notele la situațiile financiare anuale.

Scorul pentru această dimensiune este D.

Activități de reformă recente sau în curs

Ministerul Finanțelor dorește să continue reformele contabile în sectorul public, care ar include:

- Elaborarea standardelor de contabilitate în sectorul public rămase;
- Elaborarea și aprobarea cadrului normativ relevant;
- Actualizarea Sistemului Informațional Integrat de Evidență Contabilă în Sectorul Public;
- Consolidarea capacităților de implementare a SNCSP.

PILONUL ȘAPTE: Examinare externă și audit

IP-30. Auditul extern

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator examinează caracteristicile auditului extern. Conține patru dimensiuni și utilizează metoda **M1 (WL)** pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Perioada de timp este ultimii trei ani finalizați și acoperirea este GC.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-30 Auditul extern	C+	
30.1 1 Acoperirea și standardele de audit	A	Situațiile financiare ale tuturor unităților bugetare ale administrației publice centrale includ venituri, cheltuieli, active și pasive. Acestea sunt cuprinse în întregime în raportul anual privind executarea bugetului de stat care sunt auditate folosind Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit (ISSAI) pentru ultimii trei ani fiscali.
30.2 Prezentarea rapoartelor de audit către legislativ	A	Rapoartele de audit se prezintă legislativului în termen de patruzeci de zile de la primirea de către Curtea de Conturi a rapoartelor financiare.
30.3 Urmărirea ulterioară a auditului extern	A	Recomandările de audit sunt incluse în Hotărârea CC privind aprobarea rapoartelor de audit care sunt publicate. CC dispune de un mecanism intern eficient de urmărire ulterioară a recomandărilor de audit.
30.4 Independența Instituției Supreme de Audit	C	Curtea de Conturi este independentă de executiv în ceea ce privește procedurile de numire și revocare a Președintelui CC, planificarea misiunilor de audit, aranjamentele pentru publicarea rapoartelor și execuția bugetului ISA. Cu toate acestea, bugetul este aprobat ca parte a procesului bugetului de stat. CC conform cadrului legal, trebuie să aibă acces nerestricționat și în timp util la înregistrări, documentație și informații de la entitățile auditate (unități bugetare) dar au avut loc câteva cazuri de nerespectare a acestui principiu. Independența CC este asigurată de Legea Curții de Conturi.

Curtea de Conturi este consacrată în Constituția Republicii Moldova, cu independența, mandatul și organizarea acesteia prevăzute de Legea nr. 260 privind organizarea și funcționarea CC a Republicii Moldova adoptată în decembrie 2017.

Mandatul CC îi conferă competențe de a efectua audituri financiare, de conformitate și de performanță, examinând veniturile, cheltuielile, activele și pasivele instituțiilor publice centrale și locale. Acestea includ întreprinderile de stat și municipale și societățile pe acțiuni în care statul sau municipalitatea dețin cota majoritară.

Strategia de audit a CC pentru 2019-2021, cât și cea, aprobată recent pentru anii 2022-2024¹⁵¹, urmează continuitatea strategică și îi ghidează prioritățile de audit:

- Continuarea desfășurării misiunilor de audit de conformitate și performanță în domenii de importanță socio-economică (sănătate și asigurări sociale, educație, reducerea sărăciei, dezvoltarea infrastructurii, reforma administrației publice centrale, reforma salariilor în sectorul public etc.);
- evaluarea obligatorie a nivelului de implementare a recomandărilor emise în misiunile anuale de audit financiar.
- Efectuarea misiunilor de urmărire ulterioară, în special pentru a evalua impactul punerii în aplicare a recomandărilor emise în misiunile de audit tematice sau de sistem în domenii de importanță socio-economică sau specifică;
- specializarea auditorilor pe tip de audit;
- standardizarea activităților de audit, inclusiv prin implementarea și utilizarea unui sistem software specializat;
- Îmbunătățirea calității misiunilor de audit, a metodologiilor de audit și a abilităților profesionale ale personalului de audit¹⁵².

30.1. Acoperirea și standardele de audit

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Conform art. 32. „Mandatul de audit“ din Legea nr. 260/2017, Curtea de Conturi este obligată să efectueze anual auditul financiar al:

- raportului Guvernului privind executarea bugetului de stat;
- raportului Guvernului privind executarea bugetului asigurărilor sociale de stat;
- raportului Guvernului privind executarea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală;
- rapoartelor ministerelor privind executarea bugetelor.

CC aplică ISSAI în auditarea tuturor entităților publice. Auditul public extern al Curții de Conturi acoperă întregul sector public și a acoperit 100% din cheltuielile totale ale administrației publice centrale în 2019 și 2020, dar un pic mai puțin de 100% în 2018.

¹⁵¹ Hotărârea nr. 70 din 14 decembrie 2021 privind aprobarea Strategiei de audit a Curții de Conturi pe anii 2022-2024: <https://www.ccrm.md/ro/strategie-de-audit-3572.html>.

¹⁵² Strategia de audit a Curții de Conturi 2019-2021 (Plan multianual)

Tabel 30.1: Acoperirea auditului extern (unități bugetare), AF 2018-2020

Unități	Auditul rapoartelor financiare (D/N):			Cheltuieli (MDL)	Cheltuieli acoperite de cel puțin un audit (%)
	2018	2019	2020		
Bugetul de stat - BS (Ministerul Finanțelor)	Da	Da	Da	38,7 miliarde – AF 2018 43,1 miliarde – AF 2019 49,6 miliarde – AF 2020	2018 – 92% 2019 – 100% 2020 – 100%
Bugetul asigurărilor sociale de stat - BASS (gestionat de Casa Națională de Asigurări Sociale)	Da	Da	Da	19,47 miliarde – AF 2018 21,6 miliarde – AF 2019 24,2 miliarde – AF 2020	2018 – 86% 2019 – 100% 2020 – 100%
Fonduri de asigurări obligatorii în medicină - - FAOM (administrare de Compania Națională de Asigurări Medicale)	Da	Da	Da	6,7 miliarde – AF 2018 21,6 miliarde – AF 2019 8,4 miliarde – AF 2020	2018 – 100% 2019 – 100% 2020 – 100%
9 ministere	Da	Da	Da	12,7 miliarde – AF 2018 12,9 miliarde – AF 2019 17,7 miliarde – AF 2020	2018 – 72% 2019 – 100% 2020 – 100%

Procesul de audit al CC urmează standardele Organizației Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit (INTOSAI) și Federației Internaționale a Contabililor (IFAC), precum și ale cadrului Obiective de Control pentru Informații și Tehnologii Conexe (COBIT) și Asociației de Audit și Control al Sistemelor Informaționale (ISACA) pentru auditul TI.

Pentru a se conforma cu standardele ISSAI, Curtea de Conturi a Moldovei stabilește politici și proceduri pentru activitatea sa. Acestea sunt prezentate într-un manual de audit, un sistem de control al calității și diverse alte instrumente de audit care ghidează auditorii către un set de pași necesari pentru a asigura că auditurile sunt efectuate în conformitate cu standardele profesionale și politicile ISA.

Scorul pentru această dimensiune este A.

30.2. Prezentarea rapoartelor de audit către legislativ

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Conform art. 47 „Calendarul bugetar” din Legea nr. 181/2014 finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, Ministerul Finanțelor, CNAS și CNAM întocmesc și prezintă spre auditare Curții de Conturi rapoartele anuale privind executarea bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor

asigurărilor obligatorii de asistență medicală – până la 15 aprilie a anului următor anului bugetar încheiat. Curtea de Conturi prezintă raportul de audit Guvernului și Parlamentului – până la 1 iunie a anului următor anului bugetar încheiat;

Din cauza pandemiei conform Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr.17 din 13.04.2020 (pct. 15 subpunctele 1-4) și respectiv nr.1 din 01.04.2021 (pct. 17), pentru 2019 și 2020 a fost extins termenul de prezentare a celor 3 Rapoarte bugetare principale de administratorii bugetelor și stabilit termenul de 45 de zile pentru auditarea lor.

Prin Decizia sa nr. 28 din 6.07.2020, Curtea de Conturi a decis să prezinte obligatoriu toate rapoartele de audit Guvernului, Președintelui și Parlamentului.

Tabel 30.2: Momentul prezentării rapoartelor de audit către legislativ

Ani fiscali	Dățile primirii rapoartelor financiare de către instituția de audit	Data prezentării rapoartelor financiare auditate către Legislativ	Zile de întocmire a rapoartelor de audit	Urmărire ulterioară eficientă și în timp util de către executiv sau entitatea auditată (D/N)
2018	BS – 26.04.2019 BASS – 15.04.2019 FAOM - 14.05.2019	BS, BASS, FAOM - 31.05.2019	45	Da
2019	BS – 15.06.2020 BASS – 19.06.2020 FAOM – 15.06.2020	BS – 30.07.2020 BASS, FAOM – 29.07.2020	45	Da
2020	BS - 12.05.2021 (09.06.2021) BASS – 13.05.2021 FAOM – 15.04.2021	BS – 30.06.2021 BASS, FAOM – 21.06.2021	45	Da

Sursa datelor: Curtea de Conturi

- Data primirii de către ISA a rapoartelor de executare bugetară: [Scrisorile nr.: 1\) 12/4-7-61 din 26.04.2019; 2\) II-03/10-3868 din 15.04.2019; 3\) 01-03/779 din 14.05.2019; 4\) 12/4-7-54 din 15.06.2020; 5\) II-03/10-6309 din 19.06.2020; 6\) 01-03/990 din 15.06.2020; 7\) 12/4-7-36 din 12.05.2021 \(nr. 12/4-7-43 din 07.06.2021\); 8\) 2078 din 13.05.2021; 9\) 01-08/937 din 14.04.2021;](#)
- Data prezentării rapoartelor financiare auditate: [Scrisorile nr.: 1\) 06 / 01-603-19 din 31.05.2019; 2\) 06-608-20 din 29.07.2020; 3\) 06-637-20 din 30.07.2020; 4\) 06/1-461-21 din 30.06.2021; 5\) 06/1-421-21 din 21.06.2021.](#)

Scorul pentru această dimensiune este A.

30.3. Urmărirea ulterioară a auditului extern

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Curtea de Conturi emite recomandări de audit către entitățile auditate și către organele lor ierarhic superioare prin Hotărârile sale privind aprobarea rapoartelor de audit, iar în cazul auditului financiar - prin Scrisori către conducere. Entitățile, la rândul lor, sunt obligate prin art. 37 din Legea nr. 260/2017 să întreprindă măsurile necesare și să informeze Curtea despre acestea în termenele prevăzute. Conform CC, entitățile auditate în general răspund la timp. Informațiile și răspunsurile transmise de entități sunt plasate

în sistemul informațional al Curții, care este direct legat de site-ul oficial al Curții, făcând astfel toate acestea accesibile publicului.

Pe parcursul misiunii de audit, echipele de audit asigură comunicarea cu entitatea, informând factorii de decizie cu privire la aspectele rezultate din activitatea de audit. Ca urmare, entitatea poate remedia unele nereguli/erori în timpul misiunii până la finalizarea raportului de audit. Dreptul entității auditate de a prezenta observații cu privire la proiectul raportului de audit este respectat, iar Curtea ia în considerare comentariile și explicațiile furnizate.

Curtea de Conturi dispune de un mecanism intern de monitorizare a implementării recomandărilor de audit. Curtea aplică trei metode de evaluare/monitorizare a implementării recomandărilor de audit:

- evaluarea nivelului de implementare prin sistemul informatic automatizat „Audit CCRM”;
- stabilirea unui obiectiv separat în misiunile de audit în curs;
- realizarea misiunilor de urmărire ulterioară (follow-up).

Informațiile din sistemul de monitorizare servesc ca un bun punct de plecare pentru planificarea următorului audit financiar. În acest sens, auditorii analizează acțiunile întreprinse pentru implementarea recomandărilor anterioare și întocmesc documentul standardizat respectiv.

Tabel 30.3: Analiza informațiilor din sistemul informatic automatizat „Audit CCRM” (la situația din 29 iulie 2021¹⁵³)

	2018	2019	2020	Total
Numărul de hotărâri	42	36	62	140
Total recomandări emise	1.193	751	1.556	3.500
Recomandări implementate	193	151	131	475
Recomandări implementate parțial	170	90	98	358
Recomandări neimplementate	830	476	438	2.195
Recomandări cu termen neexpirat			438	438
Misiuni follow-up	5	5	3	13

Sursa: Curtea de Conturi

Curtea de Conturi a dezvoltat relații profesionale cu o comisie nou formată a Parlamentului Republicii Moldova - Comisia de Control al Finanțelor Publice (CCFP). Comisia a devenit pe deplin operațională în 2020, cu mecanisme și proceduri stabilite pentru o cooperare eficientă între CCFP și CC, cum ar fi audierea rapoartelor de audit la ședințele Comisiei, cu participarea reprezentanților Curții de Conturi și ai altor entități auditate, cooperarea în contextul urmăririi recomandărilor de audit, consultare cu CC în procesul de elaborare a inițiativelor legislative de către reprezentanții CCFP. În 2020, CCFP a examinat 45 de rapoarte ale Curții de Conturi aprobate în diferiți ani.

Rapoartele de audit sunt examinate în ședințele comisiilor parlamentare. În 2018, 12 rapoarte de audit au fost examinate în 3 Comisii parlamentare. În 2019 au fost examinate 4 rapoarte de audit, dintre care 1 în cadrul Comisiei parlamentare de profil.

¹⁵³ SIA “Audit CCRM” este un sistem în timp real care este actualizat de câte ori sunt introduse informații noi fără vre-o posibilitate de a extrage date la o anumită perioadă de timp. Datele din table reflectă situația din perioada misiunii de colectare a datelor.

Scorul pentru această dimensiune este A.

30.4. Independența Instituției Supreme de Audit

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Articolul 133 din Constituția Republicii Moldova stipulează rolul CC, structura acesteia, procedura de numire a Președintelui și responsabilitatea CC de a prezenta un raport anual Parlamentului. Constituția nu precizează însă aspectul cel mai important - statutul CC - că este o instituție independentă și că este instituția supremă de audit din țară.

În acest caz, întrucât statutul Curții de Conturi nu este consacrat în constituție, normele cuprinse în legislația de nivelului doi sunt supuse mai des unor eventuale modificări și, astfel, prezintă un risc de dependență a Instituției de cererile și deciziile politice.

Totuși, Legea CC prevede că CC are independență organizațională, funcțională, operațională și financiară și, în exercitarea atribuțiilor și împuternicirilor sale, Curtea de Conturi nu poate fi direcționată sau controlată de nicio persoană fizică sau juridică¹⁵⁴. CC activează independent de Guvern, de alte organizații publice, de alte persoane juridice de drept public sau privat și de persoane fizice¹⁵⁵.

Tabelul 30.4: Evaluarea criteriilor de independență.

Element/ Cerințe	Îndeplinit (da /nu)	Dovezi folosite/Comentarii
1. ISA activează independent de executiv în ceea ce privește: - procedurile de numire și revocare a conducătorului ISA	Da	Constituția Republicii Moldova prevede în mod expres procedura de numire și durata mandatului Președintelui și membrilor CC. Organul de numire este Parlamentul. Legea organică a Curții de Conturi (nr.260/2017) prevede în mod expres statutul, independența și garanțiile necesare în procesul de exercitare a funcției de președinte și membru al Curții de Conturi, descrie procedura de numire, prevede împrejurările în care mandatul membrului Curții de Conturi poate înceta și invocă cazuri în care membrul poate fi revocat sau suspendat. După acordarea mandatului, Președintele și membrii CC dobândesc statutul de persoană de demnitate publică, apolitică, independentă și inamovibilă, criteriile prevăzute de legea organică a CC. Astfel, protecția împotriva demiterii arbitrare este asigurată legal de 2 legi:

¹⁵⁴ Legea CC, articolul 3 (2), (3)

¹⁵⁵ Legea CC, articolul 5 (3)

		<p>Legea organică a CC (nr. 260/2017) și Legea privind statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică nr.199 din 16.07.2010. Participarea Guvernului este exclusă la selectarea și numirea Președintelui și a membrilor CC.</p> <p>Numirea Președintelui și a membrilor CC a fost organizată și efectuată cu respectarea prevederilor Legii nr. 260/2017, condițiilor prevăzute de Regulamentul Parlamentului și Regulamentul Curții de Conturi privind procedura de organizare și desfășurare a concursului public de selectare a candidaților pentru funcția de membru al Curții de Conturi.</p>
- planificarea misiunilor de audit	Da	<p>Articolul 9, „Planificarea activității de audit” din Legea nr. 260/2017 prevede independența procesului decizional la planificarea activității de audit a CC. Curtea de Conturi decide în mod independent asupra programului activității de audit, precum și asupra modului de implementare a acestuia. Nicio autoritate nu este în drept să intervină în modificarea programelor activității de audit. Persoanele juridice și/sau persoanele fizice pot oferi sugestii cu privire la subiectele care urmează să fie auditate, dar decizia finală cu privire la activitatea de audit aparține exclusiv Curții de Conturi. Cu toate acestea, Parlamentul este în drept să solicite, prin hotărâre, Curții de Conturi efectuarea unor misiuni de audit public extern ceea ce a fost apreciat negativ în cadrul exercițiului recent de peer review efectuat pentru CC. Planificarea activității de către CC este mai ușor de gestionat datorită faptului că pînă la 15 septembrie, Parlamentul poate înainta Curții de Conturi propuneri pentru programul anual al activității de audit.</p> <p>CC își planifică activitatea în mod independent, prin elaborarea unui Program anual al activității de audit. Acest document integrează misiunile de audit ce urmează a fi efectuate pe parcursul unui an. Procesul de elaborare a Programului anual al activității de audit este unul complex și reflectă prioritățile activității de bază a Curții pentru următorul an calendaristic. Programul de audit este menit pentru a acoperi mandatul anual obligatoriu de audit financiar, domenii din sectorul public cu impact pronunțat asupra vieții cetățenilor, autoritățile și instituțiile publice care beneficiază de resurse bugetare semnificative, inclusiv autorități publice centrale și</p>

		<p>autorități guvernamentale de specialitate, autorități publice locale, proiecte și programe finanțate din surse externe etc. După repartizarea resurselor pentru îndeplinirea sarcinilor obligatorii se planifică restul misiunilor de audit, pe baza priorităților și solicitărilor coroborate cu resursele disponibile.</p> <p>Mandatul CC se extinde asupra tuturor activităților administrației publice centrale și oferă posibilitatea de a efectua toate tipurile de audituri: audituri financiare, audituri de conformitate și audituri de performanță. Cu toate acestea, în unele cazuri, CC este limitată în alegerea tipului adecvat de audit în unele entități autonome și independente, întrucât reglementările acestora prevăd în mod expres tipul de audit public extern care poate fi efectuat (de exemplu: Comisia Națională a Pieței Financiare; Banca Nationala a Moldovei; Agenția Națională de Reglementare în Energetică).</p>
- aranjamente pentru publicarea rapoartelor	Da	<p>CC respectă legislația națională (Art.15 din Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, art. 12 din Legea nr. 181/2014) și cerințele Standardelor INTOSAI privind transparența și procesul decizional.</p> <p>Art. 10 „Transparență și responsabilitate” din Legea nr. 260/2017 stabilește în mod expres obligația legală a Curții de Conturi de a informa publicul despre activitatea sa prin: 1) publicarea hotărârilor sale asupra rapoartelor de audit în Monitorul Oficial al Republicii Moldova; și 2) publicarea rapoartelor pe pagina sa web oficială.</p> <p>Rapoartele de audit ale Curții de Conturi sunt documente oficiale cu caracter public și sunt puse la dispoziția cetățenilor și factorilor de decizie prin postări pe site-ul instituției. Hotărârile sale asupra rapoartelor de audit sunt publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.</p> <p>Ședințele plenare ale Curții de Conturi privind examinarea rezultatelor auditului sunt publice și sunt transmise în direct pe site-ul oficial și youtube. De asemenea, Curtea publică comunicate de presă pe site-ul oficial și în alte surse electronice precum Facebook.</p>
- aprobarea și executarea bugetului ISA.	Parțial	<p>Potrivit articolului 4 „Bugetul Curții de Conturi” din Legea nr. 260/2017, Curtea de Conturi are buget propriu, care se administrează independent în conformitate cu prevederile legale.</p> <p>Activitatea Curții de Conturi este finanțată de la</p>

		<p>bugetul de stat. Bugetul Curții de Conturi se elaborează și se aprobă conform principiilor, regulilor și procedurilor prevăzute de Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014 pentru autoritățile bugetare independente/autonome. Curtea de Conturi este în drept a se adresa Parlamentului dacă resursele oferite sunt insuficiente pentru îndeplinirea mandatului.</p> <p>Cu toate acestea, Curtea de Conturi nu are independență financiară conform principiilor INTOSAI. Bugetul CC este încorporat în proiectul de lege bugetară anuală, întocmit de Ministerul Finanțelor, instituție auditată de Curtea de Conturi. De asemenea, toți angajații CC sunt funcționari publici și sunt supuși aceluiași reglementări de angajare ca și angajații guvernamentali.</p> <p>În ceea ce privește executarea bugetului aprobat, nu există restricții specifice privind modul în care CC își utilizează mijloacele. Cu toate acestea, 83% din bugetul aprobat este pentru costurile de personal, lăsând puțină flexibilitate.</p>
2. Această independență este asigurată prin lege.	Da	Independența CC este consacrată în Lege.
3. ISA are acces nerestricționat și în timp util la înregistrări, documentație și informații pentru:	Da	<p>Art. 33 alin. (8) precizează că Curtea de Conturi are acces neîngrădit, direct și liber, în timp util, la informațiile digitalizate, bazele de date necesare exercitării corespunzătoare a atribuțiilor legale.</p> <p>Art. 36 alin. (2) prevede că entitățile auditate trebuie (i) să asigure accesul în sediile lor și (ii) să prezinte, la cererea auditorului public, actele, documentele, informațiile și bazele de date necesare într-un termen rezonabil, care nu va depăși limita stabilită de auditor, să prezinte explicațiile necesare.</p> <p>În cazurile în care entitatea auditată nu respectă aceste cerințe, Legea CC prevede aplicarea sancțiunilor în temeiul Codului contravențional. La rândul său, în cazul neasigurării îndeplinirii obligațiilor de către conducerea entității auditate, președintele Curții de Conturi poate informa despre aceasta Parlamentul, Președintele Republicii Moldova,</p>

	<p>Guvernul sau organul deliberativ al administrației publice locale¹⁵⁶.</p> <p>Cu toate acestea, există cazuri în care în timpul auditului entitatea auditată refuză accesul la bazele de date și întârzie transmiterea informațiilor. Principalul argument oferit de entitățile auditate se referă la regulile de confidențialitate a datelor cu caracter personal, precum și interpretarea dreptului CC ca fiind un drept de a obține date, dar nu de a prelucra datele, ceea ce face ca auditorii CCRM să necesite mai mult timp pentru obținerea informațiilor. În 2018, CCRM și-a exercitat de două ori dreptul acordat de Legea CC de a impune sancțiuni administrative entității auditate pentru neprezentarea informațiilor.</p>
--	--

Scorul pentru această dimensiune este C.

Activități de reformă recente sau în curs

În ultimii ani, CC a trecut printr-o dezvoltare și transformare continuă. Primește asistență de la mai mulți donatori pentru a-și susține dezvoltarea în conformitate cu standardele INTOSAI și cu bunele practici ale UE. Comisia Europeană a oferit asistență tehnică care se concentrează pe:

- oferirea de consiliere președintelui și membrilor CC cu privire la dezvoltarea instituțională în conformitate cu bunele practici ale INTOSAI și ale UE și cu privire la îmbunătățirea relațiilor CC cu Parlamentul și cu alte părți interesate; și
- dezvoltarea capacității de audit financiar a CC, în conformitate cu standardele INTOSAI.

Această susținere include dezvoltarea în continuare a planificării strategice și anuale, inclusiv monitorizarea și raportarea, precum și dezvoltarea sistemelor și aranjamentelor de management. Oficiul Național de Audit al Suediei oferă, de asemenea, sprijin în managementul resurselor umane, comunicare, inclusiv comunicare internă, și controlul calității. SIGMA oferă și ea suport pentru dezvoltarea relațiilor dintre CC și Parlament.

IP-31. Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit

Descrierea generală a caracteristicilor indicatorului din domeniul acoperit

Acest indicator se concentrează pe examinarea de către legislativ a rapoartelor financiare auditate ale administrației publice centrale, inclusiv al unităților instituționale, în măsura în care fie (a) acestea sunt obligate prin lege să prezinte legislativului rapoarte de audit, fie (b) unitatea-mamă sau care o controlează

¹⁵⁶ Legea CC, articolul 36 (3), (4)

trebuie să răspundă la întrebări și să ia măsuri în numele lor. Conține patru dimensiuni și utilizează metoda M2 (AV) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Acoperă anul 2018, 2019 și 2020.

Rezumatul scorurilor și tabelul de performanță

Indicator /dimensiune	Scor	Scurtă argumentare a scorului
IP-31 Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit	C+	
31.1 Momentul examinării rapoartelor de audit	B	Examinarea rapoartelor din anii fiscali 2018 și 2019 ale Curții de Conturi a fost realizată de Parlament în termen de 6 luni de la primirea rapoartelor, iar în unii ani anteriori în termen de 3 luni. Pentru anul 2020 din cauza alegerilor parlamentare anticipate, Parlamentul nu activa la momentul evaluării, dar este de așteptat ca până la sfârșitul anului 2021 să examineze rapoartele pentru 2020, care se încadrează în termenul de 6 luni de la data prezentării de către Curtea de Conturi.
31.2 Audieri privind constatările auditului	C	Audierile aprofundate cu privire la principalele constatări ale rapoartelor de audit au loc cu prezența funcționarilor responsabili din entitățile auditate. Au avut loc audieri pentru raportul Curții de Conturi privind executarea anuală a bugetului de stat pe anii fiscali 2018-2020 (auditat 100%). Pentru situațiile financiare auditate ale unităților administrației publice centrale, pe parcursul anilor fiscali 2018-2020, au fost revizuite doar 58% dintre rapoartele de audit care au avut opinii cu rezerve sau contrare sau imposibilitatea de exprimare a opiniei.
31.3 Recomandări privind auditul din partea legislativului	C	În anii fiscali 2018-2019, Parlamentul nu a monitorizat recomandările de audit pe care le-a făcut sau le-a aprobat, pentru a se asigura că acestea au fost implementate; au început să facă asta în 2020. În cursul exercițiului financiar 2020, Parlamentul a urmărit recomandările emise și s-a asigurat că Curtea de Conturi raportează asupra urmăririi proprii a recomandărilor anterioare.
31.4 Transparența examinării de către legislativ a rapoartelor de audit	C	Audierile se desfășoară în public, cu excepția securității naționale sau a discuțiilor sensibile similare. Rapoartele comisiei sunt furnizate în plenul Parlamentului și publicate pe site-ul oficial al Parlamentului.

31.1. Momentul examinării rapoartelor de audit

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

În conformitate cu Legea nr. 260 din 12-07-2017 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a Republicii Moldova, Curtea de Conturi prezintă Parlamentului:

- a) pînă la 1 mai, raportul anual de activitate, care se audiază în ședință plenară a Parlamentului.
- b) pînă la 1 iunie, rapoartele auditorului asupra rapoartelor anuale ale Guvernului privind executarea bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală, care se audiază în ședință plenară a Parlamentului concomitent cu rapoartele respective ale Guvernului.
- c) pînă la 15 septembrie, raportul anual asupra administrării și întrebuițării resurselor financiare publice și patrimoniului public, care se audiază în ședință plenară a Parlamentului.
- d) alte rapoarte pe care consideră necesar să le prezinte.

Începând cu data de 29 iunie 2018, rapoartele menționate la punctele a) – c) de mai sus se audiază în Plenul Parlamentului conform art. 128 din Regulamentul Parlamentului adoptat prin Legea 797-XIII din 02.04.1996. Înainte de 2020, rapoartele au fost primite de Comisia pentru Economie, Buget și Finanțe, iar începând cu decembrie 2019 – de atunci nou creată Comisie pentru controlul finanțelor publice, care analizează rapoartele înainte de a le include în sesiunea plenară a Parlamentului.

Alte rapoarte prezentate de Curtea de Conturi sunt audiate la recomandarea Comisiei pentru controlul finanțelor publice. Nu există termeni stabiliți pentru audierea rapoartelor de audit ale CCRM.

Tabel 31.1.1: Momentul examinării rapoartelor de audit

Raport	Dățile prezentării de către Curtea de Conturi a rapoartelor de audit către Parlament			Dățile examinării rapoartelor de către Parlament		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Raportul de audit privind executarea bugetului de stat	31.05.2019	30.07.2020	30.06.2021	24.07.2019	24.11.2020	Nu este încă examinat
Raportul de audit privind executarea bugetului asigurărilor sociale de stat	31.05.2019	29.07.2020	21.06.2021	04.12.2019	24.11.2020	Nu este încă examinat
Raportul de audit privind executarea fondurilor asigurării	31.05.2019	29.07.2020	21.06.2021	24.12.2019	24.11.2020	Nu este încă examinat

obligatorii de asistență medicală						
Raportul de activitate al CCRM	26.04.2019	30.04.2020	28.04.2021	Nu este încă examinat	16.06.2020	Nu este încă examinat
Raportul anual asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și patrimoniului public	13.09.2019	15.09.2020	15.09.2021	10.03.2020 (în Comisie) 16.04.2021 (în plenul Parlamentului)	08.12.2020 (în Comisie) 16.04.2021 (în plenul Parlamentului)	Nu este încă examinat

Sursa Comisia parlamentară „Comisia pentru controlul finanțelor publice”

Examinarea rapoartelor de audit obligatorii ale CCRM de către Legislativ în 2020 a fost afectată de alegerile parlamentare anticipate care au avut loc la 11 iulie 2021. Drept urmare, Parlamentul nu a activat timp de aproape 3 luni, dar este planificat ca Parlamentul să examineze rapoartele de audit pentru 2020 până la sfârșitul anului 2021, care se încadrează în termen de 6 luni de la data primirii rapoartelor de audit.

Pe lângă rapoartele obligatorii, CCRM prezintă Parlamentului rapoarte de audit privind situațiile financiare de sine stătătoare ale unităților bugetare ale administrației publice centrale, precum și audituri de performanță și de conformitate. Tabelul de mai jos prezintă numărul total de rapoarte de audit prezentate de CCRM și cele care au fost examinate în anii fiscali 2018-2020.

Tabel 31.1.2: Rapoarte de audit prezentate și examinate

An fiscal	2018	2019	2020
Totalul rapoartelor de audit al situațiilor financiare pentru unitățile bugetare ale administrației publice centrale plus auditurile de conformitate și performanță de către CCRM	52 - total dintre care: financiar – 40, conformitate – 5, performanță – 6, follow-up – 1	41 - total dintre care: financiar – 21, conformitate – 10, performanță – 5, follow-up – 5	49 - total dintre care: financiar – 17, conformitate – 21, performanță – 8, follow-up – 3
Examine de Parlament	11	4	44
Procentul rapoartelor de audit examinate	21%	10%	91%
Timpul mediu de examinare a rapoartelor de audit din momentul primirii de către Parlament.	1,5 luni	1,5 luni	3 luni

Rezultatele arată că dintr-un total de 142 de rapoarte de audit înaintate de CCRM către Parlament în anii fiscali 2018-2020, 59 au fost examinate, reprezentând 42%. Comisia pentru Controlul Finanțelor Publice a fost creată prin Hotărârea Parlamentului nr. 49 din 18.06.2019, deși cu un an înainte de acest moment, Legea nr.93 din 31.05.2018 pentru modificarea și completarea Regulamentului Parlamentului, adoptat prin Legea nr.797/1996, a stabilit deja unele competențe pentru Comisia respectivă. Totodată, este

necesar de menționat că Comisia pentru Controlul Finanțelor Publice a devenit pe deplin funcțională începând cu anul 2020, după intrarea în vigoare a Hotărârii Parlamentului nr.72 din 29.11.2019 privind domeniile de activitate ale comisiilor permanente ale Parlamentului. Articolul 1 pct. 11 îi stabilește competențele depline, precum și Hotărârea Parlamentului nr.151 din 29.11.2019 privind aprobarea componenței nominale a comisiilor permanente ale Parlamentului.

Momentul examinării Raportului Curții de Conturi asupra rapoartelor de audit al rapoartelor anuale ale Guvernului privind execuția bugetului de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurilor de asigurări obligatorii în medicină a fost în termen de șase luni, iar situațiile financiare de sine stătătoare ale unităților bugetare ale administrației publice centrale, auditurile de conformitate și performanță (42% examinate), au fost în termen de 3 luni.

În baza analizei și a dovezilor justificative, scorul pentru această dimensiune este B.

31.2 Audieri privind constatările auditului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Înainte de 2020, rapoartele de audit transmise de Curtea de Conturi au fost examinate în primul rând în cadrul Comisiei Economie, Buget și Finanțe sau în cadrul comisiilor permanente sectoriale în funcție de tematica raportului de audit. La acel moment, audierile se desfășurau fără prezența entităților auditate, iar procesele-verbale sau raportul de audieri se refereau în principal la avizarea constatărilor auditului cu recomandarea ca rapoartele să fie audiate în Plenul Parlamentului¹⁵⁷.

După înființarea Comisiei pentru Controlul Finanțelor Publice la sfârșitul anului 2019, audierile privind rapoartele de audit transmise de Curtea de Conturi sunt organizate în mod regulat cu participarea auditorilor CCRM și a funcționarilor responsabili ai entităților auditate indiferent de opinia de audit, care sunt invitați să ofere explicații sau să răspundă la întrebările membrilor Comisiei parlamentare.

Au avut loc și audieri pentru situațiile financiare de sine stătătoare auditate ale unităților bugetare ale administrației publice centrale. Tabelul de mai jos arată numărul rapoartelor de audit cu opinii de audit cu rezerve, contrare sau imposibilitate de exprimare a opiniei și examinarea acestora de către Parlament. În anii fiscali 2018-2020, doar 21 de rapoarte de audit cu opinie de audit modificată (cu rezerve) au fost examinate din 36 de rapoarte de audit (58%).

Tabelul 31.2 Examinarea rapoartelor de audit cu opinie cu rezerve

An fiscal	2018	2019	2020
Nr. rapoartelor de audit cu opinie de audit cu rezerve, contrară sau imposibilitate de exprimare a opiniei	12	13	11
Examine de Parlament	3	12	6

Sursa datelor: Curtea de Conturi și Comisia parlamentară „Comisia pentru controlul finanțelor publice”

¹⁵⁷ Doar pentru rapoartele obligatorii emise de CC.

Începând cu data de 30 octombrie 2021, rapoartele de audit cu opinie de audit contrară sau imposibilitate de exprimare a opiniei, prin modificarea Legii Curții de Conturi prin Legea nr. 10 din 12 februarie 2021, urmează a fi înaintate Parlamentului și Guvernului.

Scorul pentru această dimensiune este C.

31.3. Recomandări privind auditul din partea legislativului

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Natura recomandărilor emise de Legislativ la examinarea rapoartelor CCRM înainte de 2020 au avut un caracter general, iar procesele-verbale sau raportul de audieri se refereau în principal la avizul constatărilor de audit evidențiate de CCRM în rapoartele lor de audit. Nu a existat un sistem separat de urmărire a implementării recomandărilor, iar Legislativul constata implementarea recomandărilor de audit din rapoartele de audit ulterioare.

După crearea Comisiei de control al finanțelor publice și odată ce entitățile auditate și alte părți interesate aferente sunt invitate sistematic de către Comisie pentru deliberări, examinarea de către legislativ a rapoartelor CCRM s-a îmbunătățit semnificativ. Pentru fiecare audiere publică, Comisia emite un raport privind principalele concluzii ale deliberărilor, recomandările și rezoluțiile făcute cu privire la urmărirea recomandărilor de audit. Dacă în raportul de audit sunt observate deficiențe semnificative, Rapoartele indică entităților auditate să informeze direct Comisia despre acțiunile întreprinse pentru implementarea recomandărilor de audit într-un termen specificat. De asemenea, CCRM este rugată să informeze Comisia despre rezultatele monitorizării executării Hotărârilor sale.

Pentru remedierea deficiențelor de audit, precum și pentru conformarea și conștientizarea de către entitățile de audit a importanței implementării recomandărilor de audit, Comisia a organizat în anul 2020, 6 audieri publice cu participarea atât a reprezentanților entităților publice responsabile, cât și ai Curții de Conturi. Aceste întâlniri s-au concentrat strict pe punerea în aplicare a recomandărilor Comisiei și ale Curții de Conturi, ca urmare a expirării termenelor de implementare a acestora.

Tabel 31.3: Datele recomandărilor și revizuirea recomandărilor emise de legislativ

Situații financiare auditate pentru AF	Data prezentării recomandărilor	Data examinării recomandărilor
2018	N/A	N/A
2019	N/A	N/A ¹⁵⁸
2020	04.03.2020 (ÎS Aeroportul Internațional Chișinău)	30.03.2021
	26.02.2020 (ÎS Air Moldova)	
	02.06.2020 (S.A. Tutun CTC și S.A. Stațiile Auto)	
	04.02.2020 (Fondul Național de	12.05.2020

¹⁵⁸ Pentru 2018 și 2019, Parlamentul nu a emis recomandări separate. Acesta a avizat doar rapoartele de audit întocmite de CC

	Dezvoltare Regională)	
	06.02.2020 (Fondul Viei și Vinului)	

Sursa datelor: Deciziile CCFP privind măsurile luate de instituțiile responsabile pentru executarea recomandărilor emise în Rapoartele CCFP privind audierea rapoartelor de audit

Pentru rapoartele CCRM care fac obiectul deliberărilor în Plenul Parlamentului, Legislativul emite o Hotărâre prin care ia cunoștință de constatările auditului și solicită Guvernului să ia măsuri pentru implementarea recomandărilor ISA. Au existat cazuri când Legislativul a cerut și agențiilor de urmărire penală să examineze constatările auditului și să prezinte rezultatele acestei evaluări Parlamentului.

Scorul pentru această dimensiune este C.

31.4. Transparența examinării de către legislativ a rapoartelor de audit

Nivelul de performanță și dovezi pentru stabilirea scorului dimensiunii

Art. 128 din Lege prevede că rapoartele CCRM ce trebuie prezentate obligatoriu Parlamentului sînt supuse audierii publice. Toate ședințele Comisiei pentru Controlul Finanțelor Publice sunt transmise online, inclusiv pe pagina de YouTube a Parlamentului. Audierile se desfășoară conform unei agende coordonate și aprobate între Comisia de Control al Finanțelor Publice și Curtea de Conturi a Republicii Moldova, fiind publicată pe site-ul oficial al Parlamentului. Audierile publice ale rapoartelor CCRM au avut loc numai pe parcursul anului 2020 și 2021 pentru auditurile din 2019 și, respectiv, 2020. Nu există dovezi că s-au desfășurat ședințe deschise pentru auditurile din 2018. Cu toate acestea, rapoartele de audit au fost audiate în ședințe închise în cadrul Comisiilor parlamentare și nu în Plenul Parlamentului. Doar câteva rapoarte ale comisiilor au fost audiate în plenul Parlamentului în perioada de evaluare.

Tabel 31.4: Transparența examinării de către legislativ a rapoartelor de audit

Situatii financiare auditate pentru anul fiscal	Rapoarte către Comisii			
	Publicat ¹⁵⁹ (da /nu)	Oferite întregului plen al Parlamentului (da /nu)	Audiate în plenul Parlamentului (da /nu)	Audieri publice desfășurate T= Toate, cu excepția unor circumstanțe limitate U= Da, cu unele excepții
2018	Da	Doar câteva	Doar câteva	N/A
2019	Da	Doar câteva	Doar câteva ¹⁶⁰	U
2020	Da	Doar câteva	Nu	T

¹⁵⁹ <http://www.parlament.md/StructuraParlamentului/Comisiipermanente/tabid/84/CommissionId/35/language/ro-RO/Default.aspx>

¹⁶⁰ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5419/language/ro-RO/Default.aspx>;

<https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5420/language/ro-RO/Default.aspx>

Sursa datelor:

<https://www.parlament.md/SesiuniParlamentare/%c5%9eedin%c5%a3eplenare/tabid/128/language/ro-RO/Default.aspx>

Scorul pentru această dimensiune este C.

4.0 Concluziile analizei sistemelor MFP

4.1 Evaluarea integrată a performanței MFP

Credibilitatea bugetului

Provocările privind producerea previziunilor exacte ale veniturilor totale au fost aproape îndeplinite în ultimii ani (Scor B): veniturile reale au fost aproape de estimările totale în 2018, dar s-au îndepărtat în 2019 și mai mult în 2020 din cauza impactului COVID-19. Structura veniturilor a obținut și ea scorul B. S-a îmbunătățit an de an față de 2018, care a fost afectat de o reducere a granturilor așteptate de la organizațiile internaționale. Ca urmare, partea de cheltuieli agregate a bugetului a obținut un scor B și structura cheltuielilor conform clasificății administrative scorul B. Totuși, structura cheltuielilor conform clasificății economice a avut scorul D, care s-a deteriorat în timp pe măsură ce transferurile pentru sprijinirea gospodăriilor și a întreprinderilor au crescut pentru a combate impactul economic al COVID-19, iar cheltuielile capitale efective au fost continuu sub nivelul celor prevăzute în buget. Acest rezultat general a fost atins datorită punctelor forte din redistribuirea alocațiilor între articole de cheltuieli (Scor B). Cu toate acestea, în 2020 a existat o creștere semnificativă a rectificărilor bugetare care a scăzut scorul la C. Procesul de control al alocațiilor bugetare pentru a se potrivi cu disponibilitățile de numerar a fost ajutat de previziuni bune privind numerarul și de certitudinea unităților bugetare că vor avea fonduri disponibile pentru executarea bugetelor lor conform planificării (Scor A). Stocul de arierate nu este semnificativ (Scor A), ceea ce reflectă un control puternic al angajamentelor (Scor A).

Transparența finanțelor publice

Moldova deține o gamă impresionantă de informații referitoare la finanțele administrației centrale bugetare. Planul de conturi, care stă la baza pregătirii, execuției și raportării bugetului, este cuprinzător și în concordanță cu standardele GFS (Scor A). Informațiile sunt incluse în buget la timp. Ca urmare, documentele bugetare includ toate informațiile de bază și suplimentare necesare pentru a susține un proces bugetar transparent (Scor A).

Informațiile pentru BASS și FAOAM sunt incluse în documentația bugetară, deoarece aceste fonduri sunt incluse în Bugetul Consolidat Central. Incluziunea acestora asigură că acoperirea unităților extrabugetare are un scor general C+, dar existența, dimensiunea și raportarea altor unități extrabugetare contribuie la un scor mai mic decât s-ar fi așteptat, având în vedere dimensiunea lor și cele două fonduri. Transferurile către administrația locală sunt determinate în mod transparent (Scor A), dar momentul în care sunt furnizate informațiile despre transferuri le oferă beneficiarilor mai puțin de 4 săptămâni pentru a-și finaliza bugetele (Scor C). Informațiile despre planurile de performanță și realizările în ceea ce privește rezultatele și efectele prestării de servicii în sectoarele guvernamentale sunt foarte bune (Scor B+), planurile de performanță (Scor A), performanța

realizată (Scor A) și evaluarea performanței (Scor C) reflectând sistemul bugetar bazat pe programe existent. Urmărirea resurselor către unitățile de prestare a serviciilor are scor A și reflectă sistemul puternic de ținere a evidenței și raportare.

Accesul publicului la informațiile fiscale este bun (Scor A), cu toate elementele de bază și unele dintre elementele suplimentare puse la dispoziție. Acest lucru este susținut de mecanismul simplu de elaborare a rapoartelor bugetare exacte, comparabile și la timp pe parcursul anului, și de momentul oportun pentru auditarea raportului anual de către Instituția Supremă de Audit. A fost elaborat un buget (rezumat) al cetățeanului pentru bugetul 2020.

Administrarea activelor și pasivelor

Lipsește un proces cuprinzător și incluziv în gestionarea programului de investiții publice (Scor D+). Analiza economică este efectuată pentru cele mai mari proiecte, dar nu este revizuită independent sau publicată (Scor C). Estimarea costurilor și monitorizarea proiectelor îndeplinesc doar cerințele de bază (Scor C). Selectarea investițiilor este evaluată cu scorul D, deoarece nu au fost respectate criteriile stabilite de selecție a proiectelor pentru bugetul 2020, dar au existat discuții cu ministerele de resort. Nu există o monitorizare sistematică a proiectelor în timpul implementării, chiar dacă cadrul legal cere monitorizarea atât a cheltuielilor, cât și monitorizare fizică (Scor D).

În general, raportarea riscurilor fiscale ar putea fi îmbunătățită. Raportarea riscurilor asociate cu întreprinderile publice are scorul C, deoarece situațiile financiare auditate ale întreprinderilor de stat sunt prezentate între 6 și 9 luni de la sfârșitul anului. Situațiile financiare ale întreprinderilor de stat sunt întocmite anual în decurs de 3 luni, dar acestea nu sunt auditate în mod obișnuit anual (Scor C). Totuși, datoriile contingente și raportarea altor riscuri fiscale sunt incluse în documentația bugetară cu analize și comentarii detaliate (Scor A). Administrarea activelor publice – financiare și non-financiare – are scor B, deoarece există îngrijorări cu privire la acuratețea valorii acestora (Scor B) ce reflectă rolul CC, dar există reguli transparente privind înstrăinarea acestora (scor A). Înregistrarea, gestionarea și aprobarea datoriilor sunt puternice, la fel este și strategia de management al datoriilor (fiecare având Scorul A).

Strategie fiscală și bugetare bazate pe politici

S-au înregistrat realizări semnificative în pregătirea unui cadru cuprinzător de cheltuieli pe termen mediu. Se adoptă o abordare pe termen mediu a bugetării cheltuielilor, cu plafoane de referință multianuale, bazate pe estimările anticipate ale celui mai recent buget anterior aprobat. Bugetul este prezentat pentru anul viitor și următorii doi ani fiscali (Scor A), la fel ca strategia fiscală generală (Scor A). Analiza de sensibilitate este una de bază, dar limitată la o rată mai mică de creștere, fără prea multe detalii (Scor C). Există raportare privind rezultatele fiscale (Scor A), dar aceasta nu conține obiective individuale de atins (Scor D), decât în mod agregat. Există plafoane dure pentru pregătirea bugetului dar plafoanele pe termen mediu nu sunt aprobate pînă la emiterea circularei bugetare (Scor D). Strategiile sectoriale cu costuri estimate sunt baza pentru bugetele pe programe, care sunt utilizate pentru formularea bugetului și sunt o regulă (Scor A). Documentația bugetară oferă o explicație a modificărilor (Scor A). Există un calendar bugetar, dar acesta a oferit unităților bugetare mai puțin de patru săptămâni pentru a-și pregăti bugetele în 2020 (scor C). Legislativul a

avut la dispoziție un pic mai mult de o lună pentru a-și îndeplini funcția de control după primirea propunerilor de buget (Scor C), dar aprobă bugetul la timp (Scor A). Legislativul examinează politicile fiscale și cifrele agregate pentru anul bugetar următor și pe termen mediu (Scor A). Procedurile și calendarul pentru examinarea bugetului sunt cuprinzătoare, dar nu au inclus modalități de consultare publică în 2021, ceea ce a redus scorul la B.

Previzibilitatea și controlul executării bugetului

Serviciul Fiscal de Stat și Serviciul Vamal sunt responsabile de colectarea veniturilor. Încasarea veniturilor celor două bugete (BASS și FAOAM) este administrată de Serviciul Fiscal de Stat. Scorul general este C+. Sistemul de impozitare se bazează pe o legislație cuprinzătoare care oferă informații cu privire la obligațiile fiscale ale contribuabililor în ceea ce privește obligația și reclamarea în cadrul unui sistem de contestații care garantează independența față de administrație. Acest lucru este ajutat de pliante informative care pot fi accesate on-line și la birourile departamentelor, precum și de emisiuni media, evenimente de instruire și conștientizare (Scor A). Lipsește o abordare cuprinzătoare și sistematică bazată pe risc pentru administrarea veniturilor (Scor C) și aceasta este utilizată pentru a determina planificarea controalelor, iar planurile de control nu sunt pe deplin executate (Scor C). Stocul arieratelor fiscale este scăzut (1,88 la sută din încasările veniturilor), însă rata vechilor restanțe este sub 50 la sută din venituri mai vechi de 12 luni) (Scor B).

Veniturile încasate sunt bine gestionate în ceea ce privește fluxul de fonduri către Trezorerie și înregistrarea tranzacțiilor. Toate veniturile sunt plătite în contul Trezoreriei (Scor A). Toate conturile sunt reconciliate în timp util (Scor A). Agențiile de colectare a veniturilor pot monitoriza veniturile în timp real. Plățile către CUT sunt reconciliate trimestrial în timp util (Scor A). Un raport de venituri este pregătit lunar în scopuri de management (Scor A).

Consolidarea soldurilor de numerar în CUT la Banca Națională a Moldovei se face zilnic (Scor A). Prognozele lunare de numerar sunt pregătite cu actualizări zilnice ale fluxului de numerar și sunt consolidate lunar. Unitățile executoare pot angaja în cursul anului fonduri până la valoarea alocațiilor lor bugetare anuale, în conformitate cu planurile lor de cheltuieli (Scor A). Gestionarea plăților bugetare a avut succes în controlul arieratelor (Scor A), dar numărul rectificărilor suplimentare a crescut în 2020 la trei, pentru a face față scăderii veniturilor colectate și a cererii crescute de cheltuieli, în special pentru transferuri cauzate de COVID-19 (Scor C).

În general, sistemul de salarizare are scorul A. MF asigură controlul și consistența datelor și reconcilierea acestora. Modificările aduse informațiilor despre angajați și salariilor sunt complet reglementate și la timp. Există o pistă clară de audit. Salarizarea trebuie inclusă în toate auditurile Curții de Conturi precum și în controalele Inspecției Financiare.

Sistemul de achiziții publice are un scor C+ la nivel general. Sistemul de monitorizare a achizițiilor este incomplet, ceea ce a dus la un scor D. Licitațiile competitive se aplică la peste 95% din cheltuielile relevante ce depășesc pragul. Accesul public la informațiile privind achizițiile are scorul D deoarece există doar informații parțiale referitoare la planurile de achiziții. Managementul contestațiilor privind achizițiile obține scorul A și există o agenție independentă care soluționează contestațiile.

Controalele interne ale cheltuielilor nesalariale au un scor A cu controale eficiente ale angajamentelor și respectarea regulilor și procedurilor de plată. Există o bună divizare a sarcinilor cu responsabilități clare ceea ce este verificat regulat de CC. Această realizare este asigurată de sistemul informațional de management care susține CUT. Funcția de audit intern este încă în curs de implementare și dezvoltare (scor C+). Acoperirea efectivă a auditului intern obține scorul C, deoarece doar 63% din subdiviziunile de audit intern sunt operaționale la nivel central. Activitățile de audit intern se concentrează în primul rând pe conformitate. Activitățile de audit intern în Moldova sunt ghidate de metodologia internațională a Institutului Auditorilor Interni. Programe anuale de audit există în 78% din unitățile bugetare centrale, iar în 2020 au fost realizate 91% din auditurile planificate (scor B). Implementarea recomandărilor de audit intern este bună, cu 95% dintre recomandări implementate în perioada de evaluare 2018 -2020 (Scor A).

Ținerea evidenței și raportare

Reconcilierea conturilor și integritatea datelor financiare sunt punctele forte. Reconcilierea bancară pentru CUT are loc zilnic (Scor A). Conturile de așteptare sunt puține și sunt utilizate numai acolo unde este nevoie de clarificări. Ele se reconciliază în termen de 2 zile (Scor A). În general, conturile de avans sunt limitate în utilizare și reconciliate lunar (Scor A). Integritatea datelor este bună (Scor A), deoarece accesul și modificările la înregistrări sunt restricționate și înregistrate și rezultă într-o pistă de audit suficientă. Trezoreria asigură integritatea datelor financiare și revizuieste operațiunile tuturor unităților bugetare.

În ceea ce privește rapoartele bugetare în cursul anului, acoperirea și clasificarea datelor permit compararea directă cu bugetul inițial. Informațiile includ toate estimările bugetare pentru unitățile bugetare (Scor A). Există atât rapoarte lunare, cât și trimestriale de execuție a bugetului care sunt emise în mod normal în termen de 4 săptămâni de la sfârșitul lunii (Scor B). Nu există preocupări semnificative cu privire la acuratețea datelor. Informațiile privind cheltuielile sunt furnizate numai la etapa de plată (Scor B).

Situația cu privire la rapoartele financiare anuale este mixtă (scor general de D+). Situațiile financiare includ informații complete despre active, pasive, inclusiv pe termen lung, venituri, cheltuieli și sunt însoțite de un raport privind numerarul reconciliat (Scor A). Situațiile financiare sunt prezentate pentru audit extern în termen de șase luni de la expirarea anului de raportare (Scor B). Reglementările (standardele) contabile naționale din sectorul public care se aplică tuturor situațiilor financiare sunt în concordanță cu cadrul legal al Republicii Moldova, care este legat de standardele internaționale, dar nu este pe deplin aliniat la ele. Cu toate acestea, standardele utilizate în întocmirea rapoartelor financiare anuale nu sunt dezvăluite și acest lucru conduce la un scor D.

Examinare externă și audit

Auditul extern este un domeniu cu putere semnificativă, deși există constrângeri. Situațiile financiare sunt auditate folosind standarde bazate pe Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit. Auditurile financiare care se efectuează prevăd evaluarea oportunității și plenitudinii veniturilor și cheltuielilor bugetare (Scor A). Pe parcursul ultimilor trei ani fiscali

finalizați, rapoartele de audit au fost transmise Parlamentului în termen de 45 de zile de la primirea situațiilor financiare (Scor A). Recomandările de audit sunt incluse în rapoartele de audit și există un mecanism eficient de urmărire a acestora (Scor B). Independența Curții de Conturi este reglementată de legea Curții de Conturi în ceea ce privește numirea și revocarea Președintelui CCRM, precum și accesul la informații. Cu toate acestea, deși Curtea de Conturi își poate executa bugetul în mod liber, bugetul este formulat ca parte a bugetului de stat, ceea ce îi limitează independența (Scor C).

Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit este rezonabilă (Scor C+), în special în ceea ce privește momentul examinării rapoartelor de audit (Scor B). Cu toate acestea, audierea constatărilor auditului, urmărirea recomandărilor de audit emise de Parlament și transparența procesului de examinare toate au obținut scorul C.

Rezumatul indicatorilor de performanță este oferit în Anexa 1.

4.2 Eficacitatea cadrului de control intern

Eficacitatea cadrului de control intern în autoritățile și unitățile bugetare este verificată de către MF și Curtea de Conturi. Unitatea PIFC a MF colectează, consolidează și analizează anual informațiile pe baza rapoartelor anuale întocmite de autorități care reflectă rezultatele autoevaluării sistemului de control intern managerial cu privire la gradul de conformitate cu prevederile Standardelor Naționale de Audit Intern. În cadrul auditurilor financiare și de conformitate, CC identifică/testează și evaluează existența/funcționalitatea controalelor interne aplicate pentru cheltuielile publice, inclusiv cheltuielile nesalariale. Pentru a înțelege procesul și pentru a avea asigurarea că entitatea are controale interne puternice menite să elimine riscurile de fraudă, eroare sau corupție, CC evaluează sistemul de control intern managerial, efectuează teste asupra tipurilor de cheltuieli și testează dacă controalele cheie sunt aplicate. De asemenea, CC evaluează în mod obligatoriu delimitarea și segregarea clară a sarcinilor existente în instituțiile bugetare. Această evaluare ghidează aplicarea testelor de fond.

Mediul de control intern, după cum este descris în anexa 2, este în general puternic. Scorurile la indicatorii și dimensiunile aferente întăresc aprecierea că controalele asociate tranzacțiilor de zi cu zi ale administrației centrale bugetare sunt funcționale și au ca rezultat o bună integritate a datelor despre activitățile acestor entități. Legile și reglementările oferă cadrul legal și prevăd roluri și responsabilități specifice, separarea sarcinilor și procesele de lucru. Sistemul încorporează controale de acces și piste de audit care sprijină cadrul de control intern.

Abordarea actuală bazată pe conformitate susține îmbunătățirea continuă a mediului de control, având în vedere punctele forte ale controalelor angajamentelor și respectarea asociată a regulilor și procedurilor.

Responsabilitatea managerială este promovată prin cerința obligatorie a publicării anuale a Declarației de responsabilitate de către conducerea autorităților publice centrale.

Indiferent de aceste realizări, insuficiența auditorilor interni este observată în majoritatea autorităților publice centrale, ceea ce face dificilă efectuarea de audituri interne în mod consecvent și regulat.

Există o abordare bazată pe risc fortifiantă, susținută de o funcție în curs de dezvoltare de audit intern și extern și supraveghere. Evaluarea riscurilor devine o parte importantă a cadrului de control care se aplică auditului intern și analizei. Accentul auditului intern în autoritățile publice centrale este pe sistemele cu risc ridicat precum achizițiile publice, managementul financiar și contabilitate, administrarea activelor și IT. Conform datelor auto-raportate, nivelul ridicat de conformitate este atestat în domeniile achizițiilor publice, contabilității și administrării activelor, în timp ce sistemele informatice rămân deficitare. Lucrul la distanță în timpul pandemiei a arătat că digitalizarea proceselor de afaceri devine o normă, iar riscurile IT cresc semnificativ. Principalele puncte slabe identificate în acest sens sunt că controalele legate de software nu sunt evaluate și nu se realizează rezervarea datelor. În ceea ce privește managementul riscului, situația este neuniformă la nivelul entităților publice centrale, fie managementul riscului se realizează în cadrul ședințelor de planificare, fie există proceduri specifice de risc aplicate în cadrul entității. Doar puține entități au registre de risc în vigoare. Procesul de inspecție financiară acoperă achizițiile și toate plățile. Auditurile la salarizare, care reprezintă cheltuieli semnificative, sunt parte integrantă a procesului anual de audit și acesta este susținut de inspecții financiare pentru a monitoriza eligibilitatea, oportunitatea și plenitudinea plăților salariale. În ceea ce privește procesele transversale ale finanțelor publice, managementul riscului a funcționat destul de bine, dar sunt necesare îmbunătățiri ale controalelor interne în managementul investițiilor și activelor, precum și în achizițiile de valoare mică și managementul riscului de venituri.

Activitățile de control sunt în general puternice, în special în ceea ce privește reconcilierea conturilor. Separarea sarcinilor include definirea responsabilităților și un organ operațional concentrat pe procesele de integritate a datelor financiare. Regulile bugetare pentru rectificări suplimentare și redistribuirea alocațiilor între articole de cheltuieli sunt respectate, chiar dacă a existat o creștere a numărului de rectificări suplimentare din cauza COVID-19. Eșecurile controlului intern sunt raportate de CC în raportul său anual și includ erori în evaluarea activelor, lipsa înregistrării activelor și greșelile de clasificare a cheltuielilor.

Informarea și comunicarea în vederea conștientizării controlului intern este promovată în mod continuu prin funcționarea unor organisme centrale separate dedicate controlului intern și auditului intern (Direcția Politici în domeniul Controlului Financiar Public Intern) și auditului extern (Curtea de Conturi). Inspecțiile periodice efectuate de Inspecția Financiară contribuie la furnizarea de informații conducerii care sprijină funcționarea controalelor interne.

Monitorizarea se realizează prin procesele de audit intern și extern, cu îmbunătățirea urmăririi ulterioare. Auditorii interni și externi au adus contribuții considerabile la evaluarea sistemelor de control intern la nivel central prin angajamentul lor individual și raportarea anuală. Răspunsul conducerii la recomandările auditului intern în perioada evaluată arată performanțe bune. Rapoartele de audit extern trag la răspundere executivul și entitățile publice în fața Parlamentului.

Sistemul de raportare a execuției bugetare care oferă informații despre performanță în ceea ce privește prestarea serviciilor este foarte bun. În timp ce auditurile interne și externe sunt axate pe cele financiare și pe conformitate, sunt necesare mai multe audituri de performanță, care pot oferi o evaluare independentă și pot face recomandări cu privire la performanța în prestarea serviciilor.

4.3 Punctele forte și punctele slabe ale MFP

Disciplina fiscală agregată

Disciplina fiscală agregată se asigură datorită controlului asupra cheltuielilor în timpul execuției bugetare, precum și a previziunilor relativ realiste ale veniturilor. Organele de administrare a veniturilor asigură că veniturile sunt colectate în mod eficient, dar deficiențele relative în aplicarea abordărilor bazate pe risc pentru executarea silită prin controalele planificate, în special în cadrul Serviciului Vamal, subminează disciplina generală. Arieratele fiscale sunt rezonabile, asigurând astfel atingerea nivelurilor planificate de venituri.

Bugetul planificat, pe bază agregată, nu este în mod normal încălcat prin redistribuirea alocațiilor între articole de cheltuieli și rectificări suplimentare, deși în 2020 au existat rectificări suplimentare din cauza politicilor de atenuare a impactului COVID-19. Operațiunile de trezorerie și gestionarea numerarului permit gestionarea cheltuielilor în limita resurselor disponibile. Controlul angajamentelor contractuale este eficient și a eliminat restanțele la cheltuieli. Funcția de audit extern prin auditurile obligatorii regulate și acoperirea bună a operațiunilor la nivel central sporește disciplina fiscală.

Deși există un mecanism formal și funcțional de monitorizare a riscurilor fiscale în cadrul MF, analiza se bazează doar pe date neauditare furnizate de întreprinderile publice care pot să nu fie suficient de exacte și să conducă la aprecierea denaturată a riscurilor. Auditurile autorităților publice locale nu sunt efectuate sistematic, în timp ce puține rapoarte CC au evidențiat deficiențe semnificative în procesul de gestionare a activelor și execuție bugetară la nivel local. Deficiențele documentate în managementul activelor împiedică maximizarea veniturilor.

Prognozele macroeconomice și fiscale și strategia fiscală sunt în general pregătite corespunzător. Cu toate acestea, plafoanele intermediare și plafoanele la nivel de minister nu sunt aprobate de Cabinet înainte de emiterea circularei bugetare.

Informațiile bugetare și fiscale sunt în general cuprinzătoare și transparente, ceea ce permite o mai mare responsabilitate pentru utilizarea resurselor și monitorizarea adecvată a bugetului de către terți. Cu toate acestea, nivelul operațiunilor neraportate ale guvernului central este relativ ridicat.

Managementul investițiilor publice a demonstrat deficiențe care pot duce la selectarea proiectelor cu întârzieri de implementare sau depășiri de costuri.

Alocarea strategică a resurselor

Planul de conturi oferă o analiză multidimensională a cheltuielilor. Există o perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor susținută de planuri strategice cu costuri estimate, aliniate la procesul bugetar pe programe. Deși indicatorii de performanță sunt bine specificați, evaluarea independentă a realizării performanței lipsește în general și s-a bazat pe revizuirile evaluării performanței susținute de partenerii de dezvoltare. Se pune accent pe prognoza fiscală generală care se bazează pe o strategie fiscală multianuală pentru a ajuta la alocarea resurselor. O mai bună gestionare a investițiilor capitale ar îmbunătăți alocarea strategică a resurselor. Acest lucru ar asigura că implicațiile costurilor recurente ale investițiilor vor fi mai bine luate în considerare în procesul bugetar, și că investițiile vor fi, de asemenea, supuse analizei economice și selectate pentru a genera cel mai bun profit.

Procesul de pregătire a bugetului este, în general, eficient între administratorii de buget și MF, iar cunoștințele sectoriale ale administratorilor de buget, care joacă un rol important în determinarea bugetului, susțin o perspectivă strategică a bugetului. Un buget transparent și cuprinzător facilitează monitorizarea alocărilor strategice și execuția acestora.

Deoarece nu există preocupări semnificative cu privire la acuratețea informațiilor bugetare raportate, execuția alocării strategice poate fi de încredere. Sunt asigurate controale de salarizare care permit ca salariul din sectorul bugetar să rămână în limitele sumelor alocate.

Utilizarea eficientă a resurselor pentru prestarea serviciilor

Puterea procesului de achiziții este bună, deși bazele de date ar putea fi îmbunătățite. Numărul mare de contracte bazate pe licitație competitivă are un impact pozitiv asupra eficienței prestării serviciilor. Cu toate acestea, marea parte de date despre achizițiile de valoare mică rămâne în afara sistemului și nu este disponibilă publicului. Previzibilitatea în alocarea resurselor și practicile de gestionare a mijloacelor financiare fac resursele disponibile la timp și se potrivesc cu planurile operaționale ale unităților de furnizare a serviciilor. Puterea sistemului de salarizare, în special cu integrarea sistemelor de salarizare și personal, presupune că personalul este utilizat în mod eficient. Punctele forte ale mecanismelor de responsabilizare fac ca inspecțiile de conformitate financiară și auditurile externe să aibă efect ca contra-verificări asupra utilizării ineficiente a resurselor, inclusiv a personalului. Cu toate acestea, slăbiciunea relativă a auditului intern datorită insuficienței personalului înseamnă că evaluările de sistem în cursul anului nu contribuie pe cât ar putea fi posibil. Elaborarea anuală a situațiilor financiare anuale consolidate asigură impactul oportun al auditurilor. Rapoartele lunare (și trimestriale) de execuție a bugetului asigură, de asemenea, că există o evaluare în timp util a utilizării resurselor în raport cu bugetul planificat. Publicarea obiectivelor și a rezultatelor de performanță sprijină utilizarea eficientă a resurselor în unitățile de prestare a serviciilor și acestea sunt măsurate în mod consecvent. Cu toate acestea, evaluarea independentă a performanței este aproape indisponibilă, prin urmare nu există dovezi cu privire la eficiența și eficacitatea furnizării serviciilor.

2.5 Schimbări în performanță de la evaluarea anterioară

28. Deși evaluarea CPRF a fost realizată folosind metodologia 2016, a fost posibil să fie determinate scorurile conform metodologiei CPRF 2011, care a fost utilizată în evaluarea CPRF anterioară a Republicii Moldova în 2015. Din cei 28 de indicatori individuali comparați, a existat o îmbunătățire la 10 indicatori, o deteriorare la 8 și nicio modificare identificabilă la 10 indicatori. Această îmbunătățire generală a scorurilor a avut loc în comparație cu o valoare de referință relativ ridicată atinsă în 2015.

Compararea evaluărilor indică faptul că în intervalul dintre cele două evaluări CPRF următorii indicatori (dimensiuni) s-au modificat în ceea ce privește rezultatele fiscale și bugetare.

Disciplina fiscală

Declin

- Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial (variații în structură).
- Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial.
- Total venituri real încasate în comparație cu bugetul aprobat inițial.
- Amploarea operațiunilor guvernamentale neraportate

Îmbunătățiri

- Creșterea eficienței contestațiilor fiscale
- Creșterea eficienței măsurilor de conformare în colectarea impozitelor

Motivul declinului la venituri și cheltuieli este dublu: în primul rând impactul COVID-19 și în al doilea rând reducerea granturilor planificate de la partenerii de dezvoltare. Reducerea operațiunilor guvernamentale neraportate este minoră și poate fi mai mult legată de metodologia aplicată în cele două evaluări. În intervalul dintre cele două perioade de evaluare s-au produs îmbunătățiri ale bazei legale în materie de impozitare.

Alocarea strategică a resurselor

Declin

- Reducerea timpului disponibil pentru unitățile de prestare a serviciilor pentru pregătirea bugetului lor de la 4 la 3 săptămâni.

Îmbunătățiri

- Creșterea accesului publicului la informații fiscale
- Îmbunătățirea timpului de aprobare a bugetului
- Creșterea fiabilității informațiilor privind plafoanele de cheltuieli
- Creșterea integrării salarizării și a informației despre personal

Utilizarea eficientă a resurselor pentru prestarea serviciilor

Îmbunătățiri

- Îmbunătățiri în controlul salarizării
- Audituri la salarizare sporite
- Crearea unui sistem independent de contestații privind achizițiile
- Reacții sporite ale managementului la recomandările auditului intern
- Acoperire sporită a auditurilor financiare

Multe dintre aceste modificări – atât declinul, cât și îmbunătățirile sunt periferice și sunt detaliate în Anexa 4. Îmbunătățirile pot fi atribuite abordării domeniilor identificate în CPRF 2015 și acțiunilor întreprinse asupra acestora, în timp ce deteriorarea observată a fost rezultatul unor factori externi.

5.0 Procesul de reformă a MFP a Guvernului

Acordul de asociere (AA) dintre UE și Moldova a fost semnat la 27 iunie 2014 și a intrat în vigoare la 1 septembrie 2014. Prin semnarea acestui document, Republica Moldova s-a angajat să dezvolte instituții democratice în conformitate cu standardele și regulile Uniunii Europene. Capitolul 7 al Acordului este dedicat în special cooperării în domeniul gestionării finanțelor publice: politica bugetară, controlul intern, inspecția financiară și auditul extern. Aceste elemente stabilesc cadrul general pentru modernizarea și perfecționarea funcțiilor executive în vederea prestării serviciilor de calitate cetățenilor moldoveni, în special pentru sporirea responsabilității organizațiilor administrației publice centrale, dar și pentru îmbunătățirea sistemelor de control intern a autorităților centrale și locale, dezvoltarea unui sistem de inspecție financiară și consolidarea cooperării între actorii implicați în managementul financiar și control, audit și inspecție cu actorii responsabili de buget, trezorerie și contabilitate. Astfel, reforma finanțelor publice este parte a unui proces complex de aproximare a standardelor UE în Moldova.

5.1 Abordarea reformelor MFP

Reformele legate de MFP sunt ancorate în Strategia de reformă a administrației publice pentru 2016 - 2020¹⁶¹ (Strategia RAP). Aceasta a derivat din angajamentele asumate prin Programul de activitate a Guvernului 2016-2018, Acordul de Asociere Moldova – UE, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD), Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” și Strategia Națională de Descentralizare. În ceea ce privește agenda MFP, Strategia RAP își stabilește un obiectiv general de creare a unui sistem modern de management financiar, bazat pe principii și reguli care să asigure disciplina bugetară și fiscală generală, precum și proceduri transparente privind bugetarea și administrarea bugetului public național și componentelor sale. În plus, formulează obiective specifice, acțiuni preconizate asociate și calendarul de implementare a acestora. Strategia stabilește, de asemenea, indicatori de monitorizare și un cadru de monitorizare și evaluare. Potrivit acestuia din urmă, Guvernul a înființat un Consiliu național pentru reforma administrației publice condus de Prim-ministru pentru a asigura coordonarea și evaluarea la nivel înalt a Strategiei. Cu toate acestea, schimbările dese din Guvern au perturbat modul în care a funcționat acest Consiliu în ultimii ani. În plus, monitorizarea implementării Strategiei trebuia să fie efectuată, pe de o parte, de către autoritățile/instituțiile individuale responsabile de diferite componente ale Strategiei și, pe de altă parte, de către Cancelaria de Stat, pentru a asigura coordonarea generală și raportarea periodică către Guvern prin intermediul Consiliului Sectorial pentru Reforma Administrației Publice. Totuși, procesul de implementare a demonstrat că reforma administrației publice nu a fost o prioritate pentru

¹⁶¹ Capitolul 6.4 „Managementul finanțelor publice” al Strategiei de reformă a administrației publice 2016 – 2020: <https://cancelaria.gov.md/ro/advanced-page-type/modernizarea-serviciilor-publice>

Guvern, având în vedere absența planului de implementare adoptat pentru anii 2019 și 2020, precum și lipsa de monitorizare și evaluare asupra implementării acțiunilor și a măsurii în care au fost îndeplinite obiectivele stabilite.

Cu toate acestea, sistemul MFP din Moldova a fost consolidat treptat ca urmare a reformelor implementate de Guvern în baza Strategiei sale MFP actuale. În urma evaluării CPRF 2011, Guvernul a elaborat și aprobat Strategia de Dezvoltare a Managementului Finanțelor Publice 2013-2020 (Strategia MFP 2013-2020) extinsă până în 2022, care a oficializat angajamentul Guvernului de a îmbunătăți într-un mod durabil responsabilitatea și performanța sistemelor finanțelor publice.

Obiectivul Strategiei MFP este de a asigura alocarea eficientă și eficace a fondurilor publice către activități care contribuie la creșterea și dezvoltarea economică a Republicii Moldova și menținerea unui management eficient al utilizării fondurilor publice în toate domeniile și sectoarele administrației publice. Strategia este împărțită în șapte componente principale, reprezentând cele mai importante domenii ale managementului financiar public și identifică următoarele obiective specifice pentru fiecare dintre componente:

- (i) a îmbunătăți calitatea previziunilor macroeconomice și fiscale pentru a asigura elaborarea bugetului în baza unui cadru macrobugetar realist și previzibil;
- (ii) formularea bugetului public național în conformitate cu cadrul legal național, pentru a asigura alocarea resurselor financiare publice în strânsă corelare cu prioritățile de politici, plafoanele de cheltuieli incluse în cadrul bugetar pe termen mediu, precum și de a spori eficacitatea și transparența procesului de pregătire a bugetului prin implementarea bugetării bazate pe performanță;
- (iii) a îmbunătăți și moderniza managementul Trezoreriei, de a asigura un control eficient și o monitorizare adecvată la fiecare etapă de cheltuieli și de a institui un sistem adecvat de contabilitate și de raportare;
- (iv) stabilirea unui sistem de management financiar și control intern și audit intern în sectorul public conform practicii internaționale, pentru a asigura utilizarea eficientă și transparentă a fondurilor publice;
- (v) a crește mobilizarea veniturilor prin sporirea capacității autorităților de administrare a lor, de a colecta venituri fiscale și vamale planificate;
- (vi) a stabili un sistem modern de achiziții publice în conformitate cu standardele Uniunii Europene și implementarea acestuia de către autoritățile publice și
- (vii) a stabili un instrument de management modern și eficient pentru a susține utilizatorii în procesul bugetar și pentru furnizarea unei gamelargi de informații financiare și nonfinanciare necesare pentru luarea deciziilor.

Adoptarea și punerea în aplicare a Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181 din 25 iulie 2014 a marcat o etapă importantă în promovarea, modernizarea și consolidarea sistemului național de management al finanțelor publice. Legea conține prevederi

importante care vizează întărirea disciplinei bugetar-fiscale generale și a procesului bugetar, eficientizarea gestiunii resurselor bugetare și creșterea transparenței în timpul procesului bugetar. Aplicarea regulilor de politică bugetar-fiscală, implementarea noii clasificării bugetare și a noului plan de conturi, consolidarea bugetării pe bază de programe și stabilirea noilor reguli de gestionare a veniturilor colectate de către instituțiile bugetare, delimitarea clară a responsabilităților în cadrul procesului bugetar și consolidarea autorităților publice centrale – sunt doar câteva dintre cele mai importante reforme prevăzute de legea organică a finanțelor publice.

Ministerul Finanțelor asigură conducerea reformei managementului finanțelor publice, în coordonare cu alte instituții ale Guvernului. MF pregătește și publică Planul anual de acțiuni MFP și raportează cu privire la implementarea acestuia¹⁶². Începând cu 2020, se elaborează planul trienal de acțiuni (2020 – 2023). Alte roluri cheie în implementarea reformelor MFP aparțin Curții de Conturi care a adoptat propria Strategie de Dezvoltare.

Nu au existat revizuri externe sau evaluări independente ale reformelor MFP din 2018 acoperind perioada evaluată. Au fost efectuate doar evaluări specifice în domeniul managementului investițiilor publice și al achizițiilor publice, așa cum este descris mai jos. În plus, a fost efectuată o evaluare inter pares pentru CC, condusă de o inițiativă comună a OCDE și a Uniunii Europene, Sprijin pentru îmbunătățirea guvernancei și managementului (SIGMA) și susținută de Oficiul de Audit de Stat al Letonia și Curtea de Conturi a Turciei, pentru a analiza situația actuală în cadrul CC într-un număr de domenii cheie și pentru a oferi o contribuție semnificativă pentru dezvoltarea noului plan strategic de dezvoltare al CC. În 2022, SIGMA și Cooperarea Germană pentru Dezvoltare (GIZ), au început să efectueze analiza strategiei MFP (evaluare ex post și ex ante).

În 2019, FMI a efectuat Evaluarea Managementului Investițiilor Publice (MIP) al instituțiilor de investiții publice din Moldova privind etapele MIP de planificare, alocare și implementare. Evaluarea a concluzionat că, deși cadrul de reglementare existent pentru MIP include dispoziții detaliate pentru a asigura implementarea cu succes a investițiilor publice și este mai cuprinzător decât în alte țări, cadrul este limitat de acoperirea sa îngustă și nu este aplicat în mod eficient. Raportul vine cu o serie de recomandări care prioritizează principalele acțiuni în etapele cheie ale ciclului proiectului și pentru dezvoltarea capacității MF.

În 2020, Banca Mondială a efectuat o evaluare a sistemelor de achiziții publice din Moldova pe baza Metodologiei de evaluare a sistemelor de achiziții (MAPS) din 2018. Scopul său a fost de a identifica punctele forte și punctele slabe ale sistemului de achiziții publice din Moldova și de a-l compara cu cele mai bune practici și standarde internaționale; identificarea oricăror lacune

¹⁶² Planuri anuale de acțiuni MFP și rapoarte de progres: <https://www.mf.gov.md/ro/managementul-finan%C8%9Belor-publice/strategia-de-reform%C4%83-a-mfp/planuri-%C8%99i-rapoarte>

substanțiale care influențează negativ calitatea și performanța sistemului de achiziții publice; și să ajute Guvernul să prioritizeze eforturile în reforma achizițiilor publice, sugerând recomandări pentru îmbunătățirea sistemului de achiziții publice. O atenție deosebită a fost acordată posibilității de completare și armonizare a cadrului legal și instituțional; consolidarea și promovarea profesiei în achiziții publice; îmbunătățirea etapelor de planificare și pregătire a achizițiilor; îmbunătățirea eficienței și transparenței procesului de evaluare a ofertelor și atribuire a contractelor; și consolidarea managementului contractelor.

5.2 Acțiuni de reformă recente și în desfășurare

Guvernul rămâne angajat în implementarea Strategiei de management al finanțelor publice (2013-2020), care a fost prelungită până la sfârșitul anului 2022. Ritmul reformelor a încetinit, printre altele, din cauza schimbărilor frecvente în Guvern și a presiunii din ce în ce mai mari asupra resurselor financiare cauzate de pandemia. Capacitățile limitate și supraîncărcarea personalului cheie de asemenea a afectat mersul reformelor. Cu toate acestea, autoritățile au făcut progrese în ceea ce privește reformele MFP. Printre realizările cheie pentru 2019 și 2020 se numără acuratețea din ce în ce mai mare a previziunilor de venituri ale Ministerului Finanțelor. Ministerul a continuat să îmbunătățească procesul de elaborare a cadrului bugetar pe termen mediu și a îmbunătățit cadrul de reglementare pentru managementul financiar și controlul intern. În plus, Moldova a continuat gestionarea fiscală prudentă și planificarea bugetară disciplinată, în ciuda circumstanțelor dificile din timpul pandemiei.

Principalele realizări sunt rezumate după cum urmează:

- Îmbunătățirea guvernancei fiscale, a prognozei macroeconomice și proiecției veniturilor pentru stabilirea țintelor fiscale și a nivelului cheltuielilor compatibile cu aceste ținte pe termen mediu;
- Planificarea bugetară anuală și pe termen mediu îmbunătățită (CBTM) pentru a spori disciplina și credibilitatea bugetului;
- Îmbunătățirea transparenței bugetare și a accesului public la informațiile fiscale cheie, pentru a crește accesul și înțelegerea bugetului de către cetățeni;
- Gestionarea trezoreriei îmbunătățită pentru a asigura un control eficient al cheltuielilor, inclusiv un sistem adecvat de contabilitate și raportare;
- Îmbunătățirea managementului datoriilor;
- Monitorizarea financiară sporită a corporațiilor publice (întreprinderi de stat) de către MF;
- Reforma salariilor în sectorul bugetar prin implementarea unui sistem unic, transparent și egal;
- Consolidarea cadrului și funcției de achiziții publice;
- Elaborarea Standardelor de Contabilitate pentru Sectorul Public aliniate la IPSAS;
- Consolidarea funcției de audit public extern.

Aceste inițiative de reformă au fost implementate cu sprijinul oferit de partenerii de dezvoltare, inclusiv UE, FMI, Banca Mondială.

În domeniul auditului public, cu sprijinul donatorilor (UE, BM și Oficiul Național de Audit al Suediei), Curtea de Conturi a întreprins măsuri pentru a face auditurile sale mai eficiente și pentru a asigura o supraveghere mai puternică a execuției bugetare. O nouă lege a Curții de Conturi care întărește independența financiară, operațională și funcțională a instituției supreme de audit a fost adoptată în decembrie 2017 și promulgată în ianuarie 2018. Pentru a consolida supravegherea parlamentară a rapoartelor de audit elaborate de Curtea de Conturi, în 2019 a fost înființată o nouă Comisie parlamentară pentru controlul finanțelor publice.

În perioada 2018-2019, FMI a lucrat cu Guvernul Republicii Moldova la îmbunătățirea statisticilor privind datoria publică. Au fost emise mai multe recomandări cu privire la domenii precum acoperirea statisticilor datoriei, acoperirea instrumentelor și evaluarea instrumentelor de datorie. În plus, FMI a oferit asistență tehnică pentru a îmbunătăți gestionarea riscurilor fiscale și bugetare și raționalizarea cheltuielilor publice. În cadrul proiectului de asistență tehnică de cinci ani finanțat de UE, care a început în 2020, a fost adăugată o componentă suplimentară de gestionare a datoriilor în 2022, cu scopul de a consolida gestionarea datoriilor și de dezvoltare a pieței valorilor mobiliare.

Au fost întreprinse eforturi pentru a consolida transparența fiscală și achizițiile. În noiembrie 2020, autoritățile au modificat legislația secundară privind achizițiile pentru a solicita furnizarea și publicarea informațiilor despre beneficiarul efectiv ca parte a pachetului obișnuit de documente depuse la licitație. Ele au publicat un raport privind cheltuielile legate de pandemie pentru 2020, inclusiv entitățile beneficiare efective care încheie contracte cu guvernul. În iunie 2021, au publicat și un raport de audit al Curții de Conturi privind utilizarea resurselor destinate domeniului sănătății pentru prevenirea și combaterea răspândirii infecției cu Covid-19. Autoritățile fac acum publice informațiile despre beneficiarii efectivi ai tuturor entităților care încheie contracte cu autoritățile publice pe site-ul Agenției Achiziții Publice.

În 2017, Republica Moldova s-a înscris pentru prima dată în Sondajul Bugetului Deschis internațional. Conform rezultatelor sondajului din 2019, Moldova a obținut locul 57 din 100 la transparența bugetară; substanțial mai mare decât scorul mediu global de 42, ceea ce este un rezultat destul de pozitiv.

În cadrul proiectului de cinci ani de asistență tehnică finanțat de UE, care a început în 2020, Ministerul Finanțelor lucrează la abordarea problemelor legate de investițiile capitale publice care au dus la scoruri CPRF mai mici (acoperire limitată a cadrului de reglementare pentru MIP pentru mai puțin de 20% din totalul cheltuielilor pentru investiții publice și reglementări excesiv de complexe care stabilesc trierea, selecția și monitorizarea proiectelor de investiții capitale publice). Obiectivul proiectului este de a consolida autoritățile moldovenești în planificarea, pregătirea și gestionarea proiectelor de investiții publice, finanțate atât intern, cât și extern: (ii) simplificarea Regulamentului privind proiectele de investiții capitale și (iii) extinderea acoperirii

cadreului de reglementare MIP revizuit pentru a cuprinde toate investițiile din Programul de investiții publice al Republicii Moldova. Rezultatul așteptat este îmbunătățirea abilităților și capacităților ministerelor de resort selectate în identificarea, planificarea și gestionarea proiectelor de investiții capitale pe baza analizei și recomandărilor PIMA (Evaluarea Managementului Investițiilor Publice) 2019.

La 24 august 2021 a fost aprobat Noul Cod Vamal care prevede unificarea, modernizarea și eficientizarea legislației vamale în corespundere cu angajamentele asumate de Republica Moldova prin acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. Codul va îmbunătăți calitatea serviciilor furnizate de Serviciul Vamal agenților economici, va spori nivelul de protecție a datelor, va reduce costurile și întârzierile legate de declararea mărfurilor și va diminua riscurile de fraudă și incidentele de corupție prin monitorizarea online a operațiunilor vamale și reducerea operațiunilor pe hârtie.

În materie de control intern, MF organizează continuu activități de consolidare a capacităților și instruire privind implementarea sistemului de control intern managerial pentru diferite autorități și instituții publice și a creat condiții pentru externalizarea auditului intern și aranjamente de servicii partajate prin adoptarea reglementărilor respective la sfârșitul anului 2020 care sunt menite să abordeze, printre altele, problema insuficienței specialiștilor calificați în audit intern.

5.3 Considerente instituționale

Conducerea și asumarea responsabilității guvernamentale

MF este principala agenție de implementare pentru o mare parte a acțiunilor legate de MFP, restul fiind alocat agențiilor sale subordonate și Curții de Conturi. Reformele planificate sunt consolidate printr-o serie de strategii specifice instituțiilor, inclusiv Strategia de Dezvoltare a Curții de Conturi pentru 2021 – 2025 și Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Achiziții Publice pentru 2016-2020. Eforturile de reformă depind în mare măsură de asistența donatorilor, ceea ce poate avea impact asupra asumării responsabilității guvernamentale și asupra durabilității.

La 3 august 2021, noul Cabinet a aprobat programul de activitate al guvernului și a anunțat câteva priorități în domeniul finanțelor publice grupate în jurul a patru domenii: politici bugetare, transparență și management al instituțiilor, servicii fiscale și vamale și achiziții. Cancelaria de Stat coordonează aceste reforme în numele Guvernului.

Departamentul intern al MF pentru analiza politicilor, monitorizarea și evaluarea este responsabil de Strategia MFP. A început deja evaluarea strategiei anterioare de MFP și, pe baza constatărilor CPRF din 2021, va iniția pregătirea unei noi strategii MFP.

Coordonare la nivelul guvernului

Formatul coordonării reformelor MFP ca parte a agendei mai ample de reformă a administrației publice nu a fost încă stabilit. S-a făcut puțină coordonare la nivelul Cancelariei de Stat și al Oficiului Primului Ministru, deși a fost prevăzut în Strategia RAP în perioada evaluată. Nu există un mecanism formal care să ghideze reformele MFP într-o manieră consecventă și coordonată și să implice diferite părți interesate (Curtea de Conturi, legislativ, societatea civilă, ministerele de ramură etc.).

Un proces de reformă durabil

Sprijin considerabil pentru reformele MFP este disponibil din proiectele de asistență tehnică finanțate din exterior, susținute de diverși parteneri de dezvoltare. Guvernul contribuie cu expertiză nefinanciară. Există programe de dezvoltare a capacităților și sunt consacrate în strategiile de dezvoltare specifice instituțiilor.

Transparența programului MFP

Informațiile despre reformele MFP și stadiul implementării acestora sunt disponibile publicului. MF își publică anual planul de acțiuni și raportează progresul obținut în implementarea acțiunilor planificate¹⁶³. Nu există totuși o platformă pentru dialog politic și coordonarea donatorilor care să includă diverse instituții guvernamentale, societatea civilă și părțile interesate ale partenerilor de dezvoltare.

¹⁶³ <https://www.mf.gov.md/ro/managementul-finan%C8%9Belor-publice/strategia-de-reform%C4%83-a-mfp/planuri-%C8%99i-rapoarte>

6.0 Anexe

Anexa 1: Rezumatul indicatorilor de performanță

		Evaluarea curentă		
Pilon	Indicator / dimensiune	Scor	Descrierea cerințelor îndeplinite	
Credibilitatea bugetului	IP-1	Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	B	Totalul cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial a fost între 90% și 110% din cheltuielile agregate aprobate în toți cei trei ani.
	IP-2	Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	D+	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
		(i) Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul inițial aprobat conform clasificății funcționale	B	Variația în structura cheltuielilor conform clasificății funcționale a fost mai mică de 10% în toți ultimii trei ani
		(ii) Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul inițial aprobat conform clasificății economice	D	Variația în structura cheltuielilor conform clasificății economice a fost mai mare de 15% în doi din ultimii trei ani
		(iii) Cheltuieli din rezervele pentru situații neprevăzute	A	Cheltuielile efective atribuite situațiilor neprevăzute au fost în medie mai mici de 3% din bugetul inițial
	IP-3	Veniturile real încasate	B	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Total venituri real încasate	B	Veniturile efective au fost între 94% și 112% din veniturile bugetate în cel puțin doi din ultimii trei ani
	(ii) Rezultatul structurii veniturilor real încasate	B	Variația în structura veniturilor a fost mai mică de 10% în doi din ultimii trei ani	
Transparența finanțelor publice	IP-4	Clasificația bugetară	A	Elaborarea, executarea și raportarea bugetului se bazează pe fiecare nivel de clasificare administrativă, economică și funcțională folosind standardele GFS/COFOG. Se aplică și clasificarea programelor.
	IP-5	Documentația bugetară	A	Documentația bugetului îndeplinește 10 elemente, inclusiv fiecare element de bază (1-4).
	IP-6	Operațiuni ale autorităților publice centrale neincluse în rapoartele financiare	C+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Cheltuieli neincluse în rapoartele financiare	C	Cheltuielile în afara rapoartelor financiare guvernamentale reprezintă mai puțin de 10% din totalul cheltuielilor ACB
		(ii) Venituri neincluse în rapoartele financiare	C	Veniturile în afara rapoartelor financiare guvernamentale reprezintă mai puțin de 10% din totalul veniturilor ACB
		(iii) Rapoarte financiare detaliate ale unităților extrabugetare	B	Rapoartele financiare detaliate ale majorității unităților extrabugetare se prezintă anual guvernului în termen de 6 luni de la sfârșitul anului fiscal
	IP-7	Transferuri către administrația locală	B	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
	(i) Sistemul de alocare a transferurilor	A	Alocarea pe orizontală a tuturor transferurilor către administrația locală de la autoritățile centrale este determinată de un sistem transparent, bazat pe reguli.	

		(ii) Oportunitatea informațiilor privind transferurile	C	Administrația locală a avut la dispoziție mai puțin de patru săptămâni pentru a-și finaliza planificarea bugetară după ce au primit informații cu privire la transferurile lor anuale.
	IP-8	Informații despre performanță în prestarea serviciilor	B+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Planuri de performanță pentru prestarea serviciilor	A	Informațiile sunt publicate anual cu privire la obiectivele de politică sau de program, indicatorii cheie de performanță, rezultatele care urmează să fie produse și efectele planificate pentru toate ministerele, dezagregate în funcție de program.
		(ii) Performanțe realizate în prestarea serviciilor	A	Informațiile sunt publicate anual cu privire la cantitatea de rezultate produse și efectele obținute pentru toate ministerele, dezagregate în funcție de program.
		(iii) Resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor	A	Informațiile despre resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor din prima linie sunt colectate și înregistrate pentru cel puțin două ministere mari, dezagregate în funcție de sursa de finanțare. Cel puțin anual se întocmește un raport de compilare a informațiilor.
		(iv) Evaluarea performanțelor în prestarea serviciilor	C	Evaluările eficienței sau eficacității prestării serviciilor au fost efectuate pentru unele ministere cel puțin o dată în ultimii trei ani.
	IP-9	Accesul publicului la informații fiscale	A	Guvernul a pus la dispoziția publicului șapte (din nouă) elemente, inclusiv toate cele cinci elemente de bază și două elemente adiționale.
	IP-10	Raportarea riscurilor fiscale	B	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Monitorizarea întreprinderilor publice	C	Guvernul primește rapoarte financiare de la majoritatea întreprinderilor publice în termen de nouă luni de la sfârșitul anului fiscal.
		(ii) Monitorizarea autorităților publice locale (APL)	C	Rapoartele de execuție bugetară și situațiile financiare neauditare pentru majoritatea autorităților publice locale sunt publicate și transmise MF, care întocmește un raport consolidat de riscuri fiscale privind autoritățile locale.
		(iii) Datorii contingente și alte riscuri fiscale	A	Nota privind riscurile bugetar-fiscale pregătită de MF ca parte a raportului privind executarea bugetară include o analiză detaliată și comentarii asupra tuturor riscurilor fiscale explicite și implicite.
	IP-11	Managementul investițiilor publice	D+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Analiza economică a propunerilor de investiții	C	Sunt efectuate analize economice pentru a evalua unele proiecte majore de investiții. Rezultatele analizei economice nu sunt publicate; iar analiza nu este revizuită de o altă entitate decât entitatea finanțatoare.
		(ii) Selectarea proiectelor de investiții	D	Procedura stabilită pentru selectarea proiectelor nu a fost urmată. Proiectele de investiții au fost incluse în bugetul de stat pe baza discuțiilor dintre MF și ministerele de resort.
		(iii) Calcularea costurilor proiectelor de investiții	C	Costurile totale de capital și cheltuielile capitale planificate pentru următorii trei ani bugetari sunt incluse în documentația bugetară, dar proiecțiile costurilor totale pe ciclul de viață al proiectelor de investiții publice nu sunt reflectate.
		(iv) Monitorizarea proiectelor de investiții	D	Nu a fost efectuată o monitorizare sistematică a costurilor totale și a progresului fizic al proiectelor de
Administrarea activelor și pasivelor				

Strategie fiscală și bugetare bazate pe politici				investiții publice în ultimul an fiscal încheiat.
	IP-12	Managementul activelor publice	B+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Monitorizarea activelor financiare	B	Guvernul ține evidența deținerilor sale în toate categoriile de active financiare. Informațiile despre performanță sunt publicate anual. Cu toate acestea, există îngrijorări că valoarea acestor active este subestimată.
		(ii) Monitorizarea activelor nefinanciare	B	Guvernul ține un registru al deținerilor sale de active fixe. Informațiile sunt publicate anual. Cu toate acestea, există îngrijorări că valoarea acestor active este subestimată.
		(iii) Transparența înstrăinării activelor	A	Sunt stabilite proceduri și reguli pentru transferul și înstrăinarea activelor financiare și nefinanciare. Informațiile sunt prezentate Parlamentului și incluse în rapoartele financiare anuale.
	IP-13	Managementul datoriilor	A	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Înregistrarea și raportarea datoriilor și garanțiilor	A	Datoria internă și externă și evidențele datoriilor garantate sunt complete, precise, actualizate și reconciliate lunar. Sunt întocmite lunar și publicate rapoarte cuprinzătoare de management și statistice care acoperă deservirea, stocurile și operațiunile datoriei.
		(ii) Aprobarea datoriilor și garanțiilor	A	Legislația primară permite unei singure entități responsabile de managementul datoriilor (MF) de a împrumuta, contracta noi împrumuturi și emite garanții pentru împrumuturi în numele administrației centrale. Cadrul legal în vigoare descrie politicile și procedurile; legislația secundară oferă îndrumări cu privire la procedurile de împrumut, de contractare a noilor împrumuturi și de efectuare a tranzacțiilor legate de datorii, de emiteră a garanțiilor pentru împrumuturi și de monitorizare a tranzacțiilor ce țin de managementul datoriilor. Parlamentul aprobă împrumutul anual în cadrul legii anuale a bugetului de stat.
		(iii) Strategia de management al datoriilor	A	Un program (strategie) actual de management al datoriilor pe termen mediu acoperă datoria guvernamentală existentă și proiectată cu un orizont de trei ani și este raportată public. Strategia include intervale țintă de referință pentru indicatori precum ratele dobânzii, refinanțarea și riscurile valutare. Raportarea obiectivelor de management al datoriilor Parlamentului este efectuată anual. Împrumutul anual al guvernului inclus în bugetul de stat anual este în concordanță cu programul aprobat.
		IP-14	Prognoza macroeconomică și fiscală	B+
		(i) Prognoze macroeconomice	A	Indicatorii și ipotezele care stau la baza prognozelor macroeconomice sunt cuprinse în documentația bugetară prezentată Legislativului. Prognozele sunt actualizate de cel puțin două ori pe an și acoperă anul bugetar și următorii doi ani. Versiunea finală este coordonată cu FMI.
		(ii) Prognoze fiscale	A	Documentele bugetare oferă estimări ale veniturilor totale cu o divizare pe tipuri individuale de venituri și cheltuieli pentru anul bugetar și următorii doi ani. Ipotezele subiacente sunt formulate cu explicarea modificărilor față de anul precedent. CBTM face parte

			din documentația bugetară prezentată Legislativului.
	(iii) Analiza sensibilității macro-fiscale	C	Este pregătit un scenariu de prognoză alternativ, dar implicațiile macro-politicii rezultate ale acestui scenariu sunt menționate pe scurt, împreună cu prioritățile rezultate în politica bugetar-fiscală.
IP-15	Strategia fiscală	B	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
	(i) Impactul fiscal al propunerilor de politici	D	Guvernul nu întocmește estimări ale impactului fiscal al tuturor modificărilor propuse în politica de venituri și cheltuieli. Informația este fragmentată și nu este completă.
	(ii) Adoptarea strategiei fiscale	A	Regulile fiscale oferă obiective cantitative și calitative privind datoria și echilibrul fiscal incluse în CBTM. Obiectivele politicii fiscale pentru anul în curs și următorii doi ani fiscali sunt, de asemenea, articulate în documentația bugetară anuală prezentată Legislativului.
	(iii) Raportarea rezultatelor fiscale	A	CBTM stabilește impactul economic asupra veniturilor și cheltuielilor și echilibrului bugetar în cursul anului, abaterea de la bugetul inițial, precum și politicile de abordare a deficiențelor.
IP-16	Perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor	B+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
	(i) Estimările cheltuielilor pe termen mediu	A	Estimările cheltuielilor bugetare anuale sunt întocmite pentru 3 ani (anul viitor și următorii doi ani fiscali) și sunt dezagregate după clasificările organizațională, funcțională, de programe și economică.
	(ii) Plafoanele cheltuielilor pe termen mediu	D	Plafoanele de cheltuieli agregate și la nivel de minister pentru anul bugetar și următorii doi ani fiscali nu au fost aprobate de guvern pînă la emiterea circularei bugetare.
	(iii) Alinierea planurilor strategice și a bugetelor pe termen mediu	A	Planurile strategice pe termen mediu sunt pregătite și costurile lor sunt calculate pentru toate ministerele. Toate propunerile de politici de cheltuieli din estimările bugetare pe termen mediu aprobate se aliniază cu planurile strategice.
	(iv) Coerența bugetelor cu estimările anului precedent	A	Documentele bugetare oferă o explicație a tuturor modificărilor aduse estimărilor de cheltuieli între ultimul buget pe termen mediu și bugetul pe termen mediu actual la nivel de minister.
IP-17	Procesul de pregătire a bugetului	C+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
	(i) Calendarul bugetar	C	Există un calendar bugetar anual clar, dar sunt observate unele întârzieri pentru ultimul ciclu bugetar. Calendarul pentru proiectul bugetului 2021 a acordat ministerelor și altor unități bugetare doar trei săptămâni de la primirea circularei bugetare pentru a-și pregăti propunerile.
	(ii) Îndrumări privind pregătirea bugetului	B	O circulară bugetară cuprinzătoare și clară este emisă către unitățile bugetare, care acoperă cheltuielile bugetare totale pentru întregul an fiscal. Plafoanele sectoriale au fost aprobate în cadrul CBTM 2021-2023 și reflectă plafoanele ministerelor convenite preliminar în cadrul grupului de coordonare CBTM și coordonate cu guvern. Însă plafoanele ministeriale pentru anul 2021 nu au fost aprobate formal pînă la emiterea circularei bugetare.
	(iii) Prezentarea bugetului legislativului	C	Executivul a înaintat legislativului propunerea de buget anual în mai puțin de două luni în toți ultimii trei ani.
IP-18	Examinarea de către	B+	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)

	legislativ a bugetelor			
		(i) Domeniul de acoperire a examinării bugetului	A	Analiza legislativului cuprinde politicile fiscale, previziunile fiscale pe termen mediu și prioritățile pe termen mediu, precum și detalii privind cheltuielile și veniturile. Toate aceste detalii fac parte din Nota explicativă la proiectul legii bugetului de stat și anexele la aceasta.
		(ii) Proceduri legislative pentru examinarea bugetului	B	Procedurile legislativului de revizuire a propunerilor de buget sunt aprobate de către legislativ înainte de audierile bugetare și sunt respectate. Procedurile includ aranjamente pentru consultare publică, dar ele nu au fost implementate la pregătirea bugetului 2021. Ele includ și aranjamente organizaționale interne, cum ar fi comisii parlamentare, suport tehnic și proceduri de negociere.
		(iii) Timpul aprobării bugetului	A	Legislativul a aprobat bugetul anual înainte de începerea anului în toți ultimii trei ani fiscali.
	(iv) Reguli pentru ajustările bugetare de către executiv	A	Există reguli clare pentru ajustările bugetare din cursul anului de către executiv. Reguliile stabilesc limite stricte privind amploarea și natura modificărilor și sunt respectate în toate cazurile.	
Previzibilitatea și controlul executării bugetului	IP-19	Administrarea veniturilor	B	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Drepturi și obligații pentru măsurile de venituri	A	SFS și SV, care administrează și colectează împreună 98,8 la sută din veniturile administrației centrale, folosesc mai multe canale pentru a oferi contribuabililor acces ușor la informații complete și actualizate cu privire la principalele domenii de obligații privind veniturile, inclusiv procesele și procedurile de contestație.
		(ii) Managementul riscurilor pentru venituri	C	SV și SFS evaluează și prioritizează riscurile de conformare pentru toate categoriile de venituri, totuși abordările utilizate sunt parțial sistematice și structurate.
		(iii) Auditul și investigarea veniturilor	C	SV și SFS efectuează investigații privind fraudele și control folosind un plan de îmbunătățire a conformării și realizează aproximativ 74,4% din controalele și investigațiile planificate.
		(iv) Monitorizarea arieratelor la venituri	B	Stocul de arierate la venituri la sfârșitul AF 2020 a reprezentat 1,877% din veniturile administrației centrale. Arieratele la venituri mai vechi de 12 luni au fost de 528.823,13 mii MDL sau 48,56 la sută din totalul arieratelor la venituri pentru anul respectiv.
	IP-20	Evidența veniturilor	A	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
		(i) Informații privind colectarea veniturilor	A	Trezoreria obține informații în timp real cu privire la veniturile colectate de SFS și SV. Informațiile sunt divizate în funcție de tipul de venit, perioada de colectare și consolidate într-un raport care este disponibil publicului.
		(ii) Transferul colectărilor de venituri	A	Toate impozitele, contribuțiile la asigurările sociale și asigurările obligatorii de sănătate, precum și plățile vamale se plătesc în conturile Trezoreriei conform clasificății economice și Registrului codurilor IBAN, iar transferul este imediat.
		(iii) Reconcilierea conturilor de venituri	A	Atât SFS, cât și SV, în general, efectuează reconcilierea completă a evaluării, colectării, restanțelor și transferurilor către Trezoreria cel puțin trimestrial, în termen de patru săptămâni de la sfârșitul trimestrului.
	IP-21	Previzibilitatea alocării resurselor în cursul anului	B+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)

	(i) Consolidarea soldurilor de numerar	A	Toate conturile sunt consolidate zilnic.
	(ii) Prognoza și monitorizarea numerarului	A	Prognozele de numerar sunt actualizate zilnic în funcție de execuția performanței și sunt consolidate lunar.
	(iii) Informații privind plafoanele angajamentelor	A	Unitățile bugetare își pot planifica bugetul pentru întregul an în funcție de perioada de timp când sunt necesare cheltuielile pentru prestarea serviciilor cerute.
	(iv) Semnificația rectificărilor bugetare în cursul anului	C	Deși ajustările sunt transparente și previzibile, rectificările în cursul anului au fost semnificative în ceea ce privește veniturile și cheltuielile în ultimul an fiscal încheiat.
IP-22	Arieratele la cheltuieli	A	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
	(i) Stocul arieratelor la cheltuieli	A	Stocul arieratelor la cheltuieli este mai mic de 0,1% din cheltuieli.
	(ii) Monitorizarea arieratelor la cheltuieli	A	Informațiile privind structura arieratelor sunt generate lunar și pentru întregul an în rapoartele de executare a bugetului ale MF.
IP-23	Controale la salarizare	A	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
	(i) Integrarea salarizării și a evidenței personalului	A	Statele de personal aprobate, baza de date a personalului și statul de plată sunt legate pentru a asigura controlul și coerența bugetului. Datele sunt reconciliate lunar.
	(ii) Gestionarea modificărilor de salarizare	A	Modificările aduse salariilor sunt pe deplin reglementate, iar ajustările retroactive sunt extrem de rare.
	(iii) Controlul intern al salarizării	A	Autorității îi este interzis să acceseze și să modifice înregistrările și salariile și rezultă într-o pistă de audit. Plățile salariale sunt supuse și fac parte din auditul intern. Raportarea lunară asigură integritatea deplină a datelor.
	(iv) Auditul salarizării	A	Auditul salarizării este obligatoriu să fie inclus în toate auditurile externe efectuate de Curtea de Conturi și Inspekția Financiară.
IP-24	Gestionarea achizițiilor	C+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
	(i) Monitorizarea achizițiilor	D	Datele privind achizițiile publice pot fi extrase de pe pagina web al AAP și din sistemul MTender. Cu toate acestea, aceste informații nu sunt complete și sunt colectate numai pentru contractele care sunt atribuite folosind acest sistem, adică în limitele pragurilor LAP. În același timp, MTender nu poate genera toate datele potrivite pentru monitorizarea achizițiilor publice. Sistemul nu acoperă întregul ciclu de achiziții, de la planificare până la managementul contractelor, iar informațiile despre implementarea contractelor, prelungirea sau finalizarea acestora nu sunt disponibile în sistem. Datele privind contractele de valoare mică lipsesc în mare măsură și multe documente disponibile nu pot fi citite electronic.
	(ii) Metode de achiziții	A	În anul 2020, din toate procedurile de achiziție în limitele pragurilor definite de LAP, 95,59% din valoarea totală a contractelor au fost atribuite prin metode competitive (licitații deschise, Cerere de oferte).
	(iii) Accesul publicului la informații despre achiziții	D	Datele privind întregul volum de achiziții publice sunt doar parțial disponibile publicului. Deși există transparentă în ceea ce privește procedurile desfășurate prin MTender, există informații limitate, sau chiar deloc, despre achizițiile de valoare mică, care constituie o mare

				parte a achizițiilor publice. Cu toate acestea, nu toate documentele care ar trebui să fie deschise sunt publicate integral de autoritățile contractante și nu toate sunt ușor accesibile dintr-un singur punct de acces național.
		(iv) Gestionarea contestațiilor privind achizițiile	A	Sistemul de contestații privind achizițiile îndeplinește toate criteriile.
	IP-25	Controale interne asupra cheltuielilor ne-salariale	A	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Separarea atribuțiilor	A	Separarea corespunzătoare a atribuțiilor este indicată pe parcursul întregului proces de cheltuieli. Sunt stabilite în mod clar responsabilitățile.
		(ii) Eficacitatea controalelor angajamentelor de cheltuieli	A	Controalele puternice limitează efectiv angajamentele privind alocațiile bugetare și disponibilitatea numerarului.
		(iii) Respectarea regulilor și procedurilor de plată	A	Se observă un nivel ridicat de conformitate cu regulile și procedurile.
	IP-26	Eficacitatea auditului intern	C+	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
		(i) Aria de acoperire a auditului intern	C	Deși acoperirea globală a auditului intern este de 98% din instituțiile administrației centrale în ceea ce privește veniturile și 95,1% din instituțiile administrației centrale în ceea ce privește cheltuielile, nivelul de suplینire cu personal al SAI la nivel central este de 63% și implică faptul că funcția de audit intern nu este pe deplin operațională.
		(ii) Natura auditurilor și standardele aplicate	C	Auditurile de conformitate predomină în numărul total de audituri efectuate.
		(iii) Implementarea auditurilor interne și raportarea	B	În majoritatea entităților bugetare centrale există planuri anuale de audit. 91% din auditurile programate sunt finalizate, după cum demonstrează distribuirea rapoartelor lor către conducere și Ministerul Finanțelor.
		(iv) Răspunsul la auditurile interne	A	Conducerea a implementat 95% din recomandările de audit intern emise în anii fiscali 2018-2020.
	IP-27	Integritatea datelor financiare	A	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)
		(i) Reconcilierea conturilor bancare	A	Direcția Trezorerie din subordinea Ministerului Finanțelor, reconciliază zilnic toate soldurile AC cu subconturile CUT și alte conturi bancare din Banca Națională a Moldovei.
		(ii) Conturi de așteptare	A	Conturile de așteptare sunt utilizate pentru înregistrarea veniturilor al căror destinație nu este identificată. Destinația sumelor neidentificate este determinată zilnic. Aceste conturi sunt închise în timp util în câteva zile.
		(iii) Conturi de avans	A	Reconcilierea avansurilor are loc cel puțin lunar, în termen de o lună de la sfârșitul perioadei și puține solduri sunt transferate pentru perioade următoare și sunt decontate în timp util.
		(iv) Procese de integritate a datelor financiare	A	Accesul și modificările la evidență sunt restricționate și înregistrate și rezultă într-o pistă de audit. Integritatea datelor financiare este asigurată de Trezorerie, care analizează informațiile financiare de la unitățile bugetare, iar Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe din cadrul MF monitorizează accesul neautorizat la sisteme. Auditorii interni și Curtea de Conturi verifică integritatea datelor financiare în cadrul auditurilor sale.
	IP-28	Rapoartele bugetare în cursul anului	B+	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
Ținerea evidenței și raportare				

		(i) Acoperirea și comparabilitatea rapoartelor	A	Acoperirea și clasificarea datelor în rapoartele de executare bugetară permite compararea directă cu bugetul inițial. Informațiile includ toate estimările bugetare ale administrației publice centrale pentru unitățile bugetare și cheltuielile din transferuri.
		(ii) Momentul rapoartelor bugetare din cursul anului	B	Rapoartele de executare bugetară sunt pregătite lunar și emise în termen de 4 săptămâni de la sfârșitul perioadei de raportare.
		(iii) Exactitatea rapoartelor bugetare din cursul anului	B	Nu există probleme cu exactitatea datelor. Cu toate acestea, rapoartele oferă informații despre cheltuieli doar la etapa de plată.
	IP-29	Rapoarte financiare anuale	D+	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
		(i) Plenitudinea rapoartelor financiare anuale	A	Raportul privind executarea bugetului de stat se întocmește anual și este comparabil cu bugetul aprobat. Conține informații despre venituri, cheltuieli, active financiare, pasive financiare și obligații pe termen lung. Rapoartele financiare ale tuturor unităților bugetare colectate de MF sunt însoțite de o situație reconciliată a fluxurilor de numerar.
		(ii) Prezentarea rapoartelor pentru audit extern	B	Rapoartele financiare pentru administrația centrală bugetară se prezintă pentru audit extern în termen de 6 luni de la sfârșitul anului fiscal.
		(iii) Standarde contabile	D	Situațiile financiare sunt întocmite conform standardelor contabile conforme cu cadrul legal al țării. Cu toate acestea, standardele utilizate la întocmirea rapoartelor financiare anuale (Normele metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar) nu sunt publicate.
Examinare externă și audit	IP-30	Auditul extern	C+	Metoda de stabilire a scorului M1 (WL)
		(i) Acoperirea și standardele de audit	A	Situațiile financiare ale tuturor unităților bugetare ale administrației publice centrale includ venituri, cheltuieli, active și pasive. Acestea sunt cuprinse în întregime în raportul anual privind executarea bugetului de stat care sunt auditate folosind Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit (ISSAI) pentru ultimii trei ani fiscali.
		(ii) Prezentarea rapoartelor de audit către legislativ	A	Rapoartele de audit se prezintă legislativului în termen de 3 luni (40 zile) de la primirea de către Curtea de Conturi a rapoartelor financiare.
		(iii) Urmărirea ulterioară a auditului extern	A	Recomandările de audit sunt incluse în Hotărârea CCRM privind aprobarea rapoartelor de audit care sunt publicate. CCRM dispune de un mecanism intern eficient de urmărire ulterioară a recomandărilor de audit.
		(iv) Independența Instituției Supreme de Audit (ISA).	C	Curtea de Conturi funcționează independent de executiv în ceea ce privește procedurile de numire și revocare a Președintelui CCRM, planificarea misiunilor de audit, aranjamentele pentru publicarea rapoartelor și executarea bugetului CCRM. Cu toate acestea, bugetul este aprobat ca parte a procesului bugetului de stat, astfel subminându-i independența financiară. CCRM are acces nerestricționat și oportun la înregistrări, documentație și informații de la entitățile auditate (unități bugetare). Independența CCRM este asigurată de Legea Curții de Conturi.
	IP-31	Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit	C+	Metoda de stabilire a scorului M2 (AV)

	(i) Momentul examinării rapoartelor de audit	B	Examinarea rapoartelor de audit privind situațiile financiare anuale a fost finalizată de către Parlament în termen de șase luni de la primirea rapoartelor.
	(ii) Audieri privind constatările auditului	C	Audierile aprofundate cu privire la principalele constatări ale rapoartelor de audit au loc cu funcționarii responsabili din entitățile auditate prezenți, însă doar 58% dintre rapoartele de audit care au avut opinii cu rezerve sau contrare sau imposibilitatea de exprimare a opiniei au fost revizuite.
	(iii) Recomandări privind auditul din partea legislativului	C	Parlamentul a urmărit recomandările emise și s-a asigurat că Curtea de Conturi raportează asupra urmării proprii a recomandărilor anterioare numai într-un an din ultimii trei ani încheiați.
	(iv) Transparența examinării de către legislativ a rapoartelor de audit	C	Audierile se desfășoară în public, cu excepția securității naționale sau a discuțiilor sensibile similare. Rapoartele comisiei sunt furnizate întregii Camere a Parlamentului și publicate pe site-ul oficial al Parlamentului. Totuși, acest lucru este valabil doar pentru unul dintre ultimii trei ani finalizați.

Anexa 2: Rezumatul observațiilor privind cadrul de control intern

Componentele și elementele controlului intern	Rezumatul observațiilor
<p>1. Mediul de control</p> <p>1.1 Integritatea personală și profesională și valorile etice ale managementului și ale personalului, inclusiv o atitudine de susținere față de controlul intern în mod constant în întreaga organizație</p>	<p>Funcția publică și statutul funcționarului public, precum și obligațiile, evaluarea performanțelor, dezvoltarea profesională, remunerarea funcționarilor publici sunt reglementate de Legea nr. 158 din 4 iulie 2008, și salarizare – de Legea nr. 270 din 23 noiembrie, 2018.</p> <p>Capitolul III al Legii nr. 133 din 17 iunie 2016 privind declararea averii și a intereselor personale reglementează situațiile de conflict de interese și modul de soluționare a acestora pentru funcționarii publici.</p> <p>Codul de conduită a funcționarului public a fost adoptat prin Legea nr. 25 din 22 februarie 2008.</p> <p>Principiile de bază pentru implementarea controalelor interne de către unitățile executoare bugetare au fost aprobate prin Legea CFPI nr. 229/2010, Ordinul MF 216/2005 privind aprobarea Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar și Ordinul MF nr.189/2015 cu privire la aprobarea Standardelor naționale de control intern în sectorul public.</p> <p>Aceste principii reglementează: (i) lista sarcinilor și funcțiilor, divizarea și atribuirea acestora către executori; (ii) stabilirea procedurilor de autorizare și confirmare (obținerea aprobării de la funcționarii responsabili pentru a efectua operațiuni prin semnarea, confirmarea sau aprobarea documentelor); (iii) divizarea sarcinilor între angajați pentru a reduce riscurile de greșeli sau fapte ilicite și depistarea în timp util a unor astfel de acțiuni. Îndrumările stabilite indică că aceste controale interne într-o instituție se bazează pe principiul responsabilității și al partajării împrumăturilor, ceea ce înseamnă împărțirea atribuțiilor între conducerea instituției și angajații săi, stabilirea limitelor responsabilităților acestora în procesul decizional sau în timpul desfășurării altor acțiuni. Măsurile de control sunt efectuate la toate nivelurile activităților instituției și pentru toate funcțiile și sarcinile și includ reguli și proceduri relevante.</p> <p>Controlul Financiar Public Intern este repartizat între Inspekția Financiară și Unitatea Centrală de Armonizare de la MF. Curtea de Conturi în cadrul auditurilor sale financiare și de conformitate la nivelul unităților executoare individuale testează și evaluează în mod obligatoriu existența controalelor interne.</p>
<p>1.2 Angajamentul față de competență</p>	<p>Existența Unității Centrale de Armonizare indică un angajament față de competență în implementarea controalelor interne și este demonstrat de îmbunătățirea scorurilor la IP-25.</p> <p>Responsabilitatea pentru dezvoltarea profesională a funcționarilor publici și a angajaților din sectorul bugetar este împărțită între MF și Academia de</p>

	Administrație Publică. Academia are un curriculum cuprinzător care este pregătit în conformitate cu necesitățile de instruire identificate în procesul de consultare complexă cu autoritățile publice.
1.3 „Tonul de sus” (adică, filozofia managementului și stilul de operare)	<p>Există o abordare pozitivă a implementării controalelor interne, demonstrată de structura organizațională, care va fi consolidată prin asigurarea unui răspuns mai mare la recomandări.</p> <p>MF promovează în mod activ răspunderea managerială. Reglementările privind autoevaluarea, raportarea asupra sistemului de control intern managerial și emiterea Declarației de răspundere managerială aprobată prin Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 4 din 9 ianuarie 2019, are ca obiectiv creșterea gradului de responsabilitate a managerilor din sectorul public în organizarea procesului de evaluare a controlului intern managerial. În conformitate cu prezentul regulament, managerii vor emite anual o Declarație de răspundere managerială și o vor plasa pe site-ul instituției respective. Acest lucru este observat în cadrul instituțiilor publice.</p>
1.4 Structura organizațională	<p>Rolurile diferitor părți implicate în sistemul de management financiar și control sunt stabilite în Ordinul MF 216/2005 privind aprobarea Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar.</p> <p>MF este organismul autorizat care, prin Unitatea de Armonizare, promovează înființarea și dezvoltarea sistemelor de control financiar public intern și realizează politici și proceduri de coordonare și armonizare. Curtea de Conturi completează aceste eforturi prin testarea eficienței controalelor interne în instituțiile auditate și prin oferirea de recomandări privind îmbunătățirea acestora.</p> <p>Guvernul ia măsuri practice în direcția dezvoltării răspunderii manageriale și a delegării sarcinilor în conformitate cu dezvoltarea funcției de audit intern. Implementarea deplină a cerințelor legilor, rezoluțiilor și hotărârilor privind auditul intern și alinierea la bunele practici internaționale va dura. Toate unitățile din sectorul public încă trebuie să stabilească o structură organizatorică care să permită realizarea obiectivelor și respectarea funcțiilor atribuite activității.</p>
1.5 Politici și practici de resurse umane	Există un cadru de specialiști în auditul intern și controlul financiar și urmează politicile și practicile standard din sectorul public. La 31 decembrie 2020, funcția de audit intern era instituită în cadrul a 75 de entități publice (EP) ale administrației centrale, dintre care doar 55 de SAI sunt funcționale sau 63%. Dintre SAI funcționale, doar 25 de SAI au prezentat rapoarte. Celelalte SAI nu au raportat pentru că fie au angajat recent auditori interni, fie nu sunt obligate să raporteze conform legislației.
2. Evaluarea riscurilor	
2.1 Identificarea riscurilor	<p>Mai mulți IP sunt legați de măsura în care sunt identificate riscurile, în special: Analiza economică a propunerilor de investiții are scorul C în 11.1 – Analize economice sunt efectuate pentru a evalua unele proiecte majore de investiții. Strategia de management al datoriilor are scorul A în 13.3</p> <p>Analiza de sensibilitate macro-fiscală are scorul C în 14.3 – Guvernul pregătește scenarii de previziuni fiscale pe baza unei creșteri economice mai scăzute față de ipoteza de bază care este reflectată în documentația bugetară publicată împreună cu previziunile.</p> <p>Managementul riscurilor pentru venituri are scorul C în 19.2 – Entitățile care</p>

	<p>încasează cele mai multe venituri încă urmează să folosească o abordare cuprinzătoare, structurată și sistematică pentru evaluarea și prioritizarea riscurilor de conformare pentru toate categoriile de venituri și, ca minim, pentru contribuabilii mari și medii de venituri.</p> <p>Prognoza și monitorizarea fluxului de numerar are scorul A în 21.2 - O prognoză cuprinzătoare a fluxului de numerar este elaborată și actualizată în mod obișnuit.</p>
2.2 Evaluarea riscurilor (semnificația și probabilitatea)	A se vedea identificarea riscurilor (2.1 de mai sus)
2.3 Evaluarea riscurilor	<p>Pe baza planurilor strategice și anuale disponibile în cadrul MF (CFPI), se pot observa următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24 de SAI sau 32% au un plan strategic, elaborat și aprobat. • 43 SAI sau 57% au planuri anuale privind activitatea de audit intern. <p>În 2020, în perioada de raportare au fost planificate în total 188 de audituri și au fost efectuate 172 din auditurile planificate (91,4%) și au fost efectuate alte 65 de audituri interne ad-hoc. Misiunile ad-hoc s-au datorat situațiilor urgente apărute în timpul crizei pandemice. (Implementarea auditurilor interne și raportarea – 26.3 scor B). Totuși, Sistemul de Evaluare a Calității pentru activitatea de Audit Intern este în curs de dezvoltare, dar se implementează (Natura auditurilor interne și standardele aplicate – 26.2 scor C).</p>
2.4 Evaluarea apetitului la riscuri (dorința de a-și asuma riscuri)	Dezvoltarea și implementarea identificării și evaluării riscurilor indică un apetit pozitiv la riscuri, care va crește pe măsură ce acestea devin mai mature.
2.5 Răspunsuri la riscuri (transfer, tolerare, tratare sau eliminare)	Politici standard de resurse umane în sectorul public sunt în vigoare în toate domeniile de control.
3. Activități de control	
3.1 Procedura de autorizare și aprobare	<p>Procesele de integritate a datelor financiare au scorul A în 27.4. Accesul și modificările la evidență sunt restricționate și înregistrate și rezultă într-o pistă de audit. Trezoreria menține supravegherea.</p> <p>Înregistrarea și raportarea datoriilor și garanțiilor au scorul A la 13.1. Datoria internă și externă și evidențele datoriilor garantate sunt complete, precise, actualizate și reconciliate lunar. Sunt întocmite lunar rapoarte cuprinzătoare de management și statistice care acoperă deservirea, stocurile și operațiunile datoriei.</p> <p>Aprobarea datoriilor și garanțiilor are scorul A la 13.2. Legislația primară permite unei singure entități responsabile de managementul datoriilor de a împrumuta, contracta noi împrumuturi și emite garanții pentru împrumuturi în numele administrației centrale. Politicile și procedurile documentate oferă îndrumări pentru a împrumuta, contracta noi împrumuturi și a efectua tranzacții legate de datorii, a emite garanții pentru împrumuturi și a monitoriza tranzacțiile de gestionare a datoriilor de către o singură entitate responsabilă de gestionarea datoriilor. Împrumuturile anuale trebuie aprobate de guvern sau legislativ.</p> <p>Eficacitatea controalelor angajamentelor de cheltuieli are scorul A la 25.2. Controlul angajamentelor se aplică tuturor plăților efectuate din CUT. Cheltuielile efective efectuate sunt în conformitate cu alocările bugetare aprobate și nu depășesc sumele angajate și resursele de numerar disponibile estimate.</p> <p>Integrarea salarizării și a evidenței personalului are scorul A în 23.1. Informațiile despre schemele de încadrare, statele de personal și retribuirea</p>

	<p>muncii sunt înregistrate și documentele de salarizare și personal sunt reconciliate.</p> <p>Gestionarea modificărilor de salarizare are scorul A în 23.2. Evidența personalului este actualizată lunar cu puține modificări retroactive.</p> <p>Conformitatea cu regulile și procedurile de plată a salariilor are scorul A în 23.3. Instituțiile bugetare au reguli și proceduri clare și detaliate pentru efectuarea modificărilor informațiilor despre personal și ale statului de plată, care includ semnăturile persoanelor autorizate și oferă piste de audit clare.</p>
3.2 Divizarea sarcinilor (autorizare, procesare, înregistrare, revizuire)	Divizarea sarcinilor are scorul A în 25.1. Separarea corespunzătoare a atribuțiilor este indicată pe parcursul întregului proces de cheltuieli. Sunt stabilite în mod clar responsabilitățile.
3.3 Controale asupra accesului la resurse și înregistrări	Conformitatea cu regulile și procedurile de plată are scorul A în 25.3. Respectarea regulilor și procedurilor de plată este foarte bună. Procesele de integritate a datelor financiare au scorul A în 27.4. Accesul și modificările la evidență sunt restricționate și înregistrate și rezultă într-o pistă de audit, iar supravegherea este exercitată de Trezorerie.
3.4 Verificări	Acuratețea rapoartelor bugetare în cursul anului are scorul B la 28.3. Nu există preocupări semnificative cu privire la acuratețea datelor. Există rapoarte lunare și trimestriale de execuție bugetară a plăților în sistemul Trezoreriei care sunt postate pe site-ul acesteia.
3.5 Reconcilieri	Reconcilierile conturilor bancare au scorul A la 27.1. Există un cont unic trezorerial și este reconciliat zilnic. Reconcilierile conturilor de așteptare au scorul A la 27.2. Conturile de așteptare sunt folosite dacă există o neclaritate. Acestea sunt reconciliate și închise în 2 zile.
3.6 Revizuirii ale performanței operaționale	Auditul și investigațiile privind veniturile au scorul C în 19.3. Se desfășoară activități de audit și investigație și există planuri care sunt urmate integral în Serviciul Fiscal de Stat dar mai puțin în Serviciul Vamal.
3.7 Revizuirii ale operațiunilor, proceselor și activităților	Monitorizarea achizițiilor are scorul D în 24.1. Datele privind achizițiile publice pot fi extrase de pe site-ul web al AAP și de pe MTender, care este sistemul național de achiziții electronice. Cu toate acestea, aceste informații nu sunt complete și sunt colectate numai pentru contractele care sunt atribuite folosind MTender. MTender nu poate genera toate datele potrivite pentru monitorizarea achizițiilor publice. Datele privind contractele de valoare mică lipsesc și multe documente disponibile nu pot fi citite electronic.
3.8 Supraveghere (atribuire, revizuire și aprobare, îndrumare și instruire)	Pista de audit existentă indică un accent pe supraveghere. Are loc dezvoltarea personalului prin mentorat și instruire.
4. Informare și comunicare	
5. Monitorizare	
5.1 Monitorizare continuă	<p>Evaluarea a evidențiat o serie de domenii legate de activitățile de monitorizare continuă:</p> <p>Resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor au scorul A în 8.3. Informațiile privind resursele primite de prestatorii de servicii sunt colectate și înregistrate prin intermediul CUT.</p> <p>Monitorizarea întreprinderilor publice are scorul C în 10.1. În timp ce majoritatea întreprinderilor publice publică situațiile financiare anuale auditate, dovezile arată că aceasta are loc între 6 și 9 luni de la sfârșitul exercițiului financiar. Performanța financiară a întreprinderilor de stat este monitorizată în diferite rapoarte consolidate.</p>

	<p>Monitorizarea administrației locale are scorul C în 10.2. Situațiile financiare anuale neauditare pentru autoritățile locale sunt publicate în termen de 3 luni de la încheierea exercițiului financiar.</p> <p>Datoriile contingente și alte riscuri fiscale au scorul A la 10.3. Nota privind riscurile bugetar-fiscale include o analiză detaliată și comentarii asupra tuturor riscurilor fiscale explicite și implicite.</p> <p>Monitorizarea proiectelor de investiții are scorul D în 11.4. Nu a fost efectuată o monitorizare sistematică a costurilor totale și a progresului fizic al proiectelor de investiții publice în 2020.</p> <p>Calitatea monitorizării activelor financiare ale administrației centrale are scorul B în 12.1. Există o evidență a tuturor categoriilor de dețineri financiare la valoarea justă folosind standardele internaționale de contabilitate.</p> <p>Raportul financiar anual include o declarație privind activele financiare. Cu toate acestea, există erori în valoarea activelor, așa cum a remarcat Curtea de Conturi în rapoartele sale de audit.</p> <p>Calitatea monitorizării activelor nefinanciare ale administrației centrale are scorul B în 12.2. Se ține și se publică un registru al bunurilor mobile și imobile care conține informații despre utilizare și informații care pot stabili vârsta acestora. Raportul de executare bugetară include anual valoarea acestora ca parte a bilanțului contabil. Cu toate acestea, există erori în valoarea activelor, așa cum a remarcat Curtea de Conturi în rapoartele sale de audit.</p> <p>Monitorizarea arieratelor la venituri are scorul B în 19.4. Stocul total de arierate la venituri la sfârșitul 2020 a reprezentat 1,877% din veniturile administrației centrale. Arieratele la venituri mai vechi de 12 luni au fost de 48,56 la sută din totalul arieratelor la venituri pentru anul respectiv.</p> <p>Monitorizarea arieratelor la cheltuieli are scorul A în 20.2. Informațiile privind structura arieratelor sunt generate lunar și pentru întregul an în rapoartele de executare a bugetului ale MF.</p> <p>Monitorizarea achizițiilor are scorul D în 24.1. Datele privind achizițiile publice pot fi extrase de pe site-ul web al AAP și de pe MTender, care este sistemul național de achiziții electronice. Cu toate acestea, aceste informații nu sunt complete și sunt colectate numai pentru contractele care sunt atribuite folosind MTender. MTender nu poate genera toate datele potrivite pentru monitorizarea achizițiilor publice. Datele privind contractele de valoare mică lipsesc și multe documente disponibile nu pot fi citite electronic.</p> <p>Implementarea auditurilor interne și raportarea are scorul B la 26.3. Programe anuale de audit există în 78% din unitățile bugetare centrale și sunt monitorizate de Unitatea CFPI din cadrul Ministerului Finanțelor. În anul fiscal 2020, auditurile programate au fost 188 pentru administrația centrală, dintre care 172 (91,5%) au fost finalizate și rapoartele acestora au fost distribuite părților corespunzătoare.</p>
5.2 Evaluări	<p>Evaluarea performanței în prestarea serviciilor are scorul C în 8.4. Au existat două evaluări externe ale performanțelor în sănătate și educație, dar lipsește auditul intern de performanță în ultimii 3 ani. Selectarea proiectelor de investiții are scorul D în 11.2. MF nu a urmat procedura stabilită de selecție a proiectelor pentru bugetul 2020. Proiectele de investiții publice au fost incluse în bugetul de stat 2020 pe baza discuțiilor cu ministerele de resort.</p>
5.3 Răspunsurile conducerii	<p>Răspunsul la auditurile interne are scorul A în 26.4. Conducerea a implementat 95% din recomandările de audit intern emise în anii fiscali 2018-2020.</p> <p>Urmărirea ulterioară a auditului extern are scorul A în 30.3. Recomandările de audit sunt incluse în Hotărârea CCRM privind aprobarea rapoartelor de</p>

audit care sunt publicate. CCRM dispune de un mecanism intern eficient de urmărire ulterioară a recomandărilor de audit.

Anexa 3: Surse de informații

Anexa 3A: Sondaje și lucrări analitice conexe

Nr .	Instituție	Titlul documentului	Data	Link
1	Banca Mondială	Cheltuieli Publice și Responsabilitate Financiară (CPRF)	Decembrie 16, 2015	https://www.pefa.org/node/916
2	Banca Mondială	Memorandum Economic de Țară - Republica Moldova	Aprilie 2019	https://documents1.worldbank.org/curated/en/679951561566645653/pdf/Moldova-Rekindling-Economic-Dynamism.pdf
3	FMI	Evaluarea managementului investițiilor publice	Decembrie 2019	https://mf.gov.md/en/content/public-investment-management-assessment%E2%80%9D-pima
4	FMI	Evaluarea guvernantei țării	Iulie 2021	file:///C:/Users/wb354640/Downloads/1MDAEA2021001%20(1).pdf
5	UE	Documentul de Lucru Comun al Personalului: Raportul de implementare a Asocierii Republicii Moldova	Octombrie 2021	https://eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_295_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1535649.pdf
6	UE	Document de acțiune pentru Contractul de Reziliență COVID-19 pentru Republica Moldova	2021	https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-12/c_2020_9249_f1_annex_en_v2_p1_1111422.pdf
7	FMI	Raportul personalului pentru consultările din 2021 la articolul IV și cererea de aranjament în cadrul Facilității de finanțare extinsă și a unui acord în cadrul	2021	https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/01/04/Republic-of-Moldova-2021-Article-IV-Consultation-and-Requests-for-an-Arrangement-under-the-511622

Nr.	Instituție	Titlul documentului	Data	Link
		Facilității de creditare extinsă		

Anexa 3B: Lista persoanelor intervievate

Nr.	Instituție	Departament	Persoană	Funcția
1	Ministerul Finanțelor		Tatiana Ivanicichina	Secretar de stat
2	Ministerul Finanțelor		Dorel Noroc	Secretar de stat
3	Ministerul Finanțelor		Iuri Pașinski	Secretar de stat
3	Ministerul Finanțelor	Direcția politici și sinteză bugetară	Natalia Sclearuc	Șefă de direcție
4	Ministerul Finanțelor	Secția coordonarea politicilor bugetare	Dina Roșca	Șefă de secție
5	Ministerul Finanțelor	Secția coordonarea politicilor bugetare	Nina Rotaru	Consultant Principal
6	Ministerul Finanțelor	Secția coordonarea politicilor bugetare	Vera Sîrbu	Consultant Principal
7	Ministerul Finanțelor	Secția Bugetul de Stat și Bugetul Public Național	Valentina Basoc	Șefă de secție
8	Ministerul Finanțelor	Direcția politici bugetare sectoriale	Vasile Botica	Șef de direcție
9	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în educație, cultură și cercetare	Olga Oprea	Consultant Principal
10	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în educație, cultură și cercetare	Olga Casianova	Consultant Principal
11	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în educație, cultură și cercetare	Irina Rusu	Consultant Principal
12	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în educație, cultură și cercetare	Ana Cotoros	Consultant Principal
13	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în educație, cultură și cercetare	Vera Romanciuc	Consultant principal
14	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în educație, cultură și cercetare	Lilia Bostan	Consultant principal
15	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în sănătate și protecție socială	Marina Semeniuc	Șefă de secție
16	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele autorităților publice	Ina Gorea	Șef de secție
17	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în justiție, ordine	Ludmila Dimitrișin	Șefă de secție

Nr.	Instituție	Departament	Persoană	Funcția
		publică, apărare și securitate a statului		
18	Ministerul Finanțelor	Secția finanțele în justiție, ordine publică, apărare și securitate a statului	Călin Bălan	Consultant principal
19	Ministerul Finanțelor	Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor	Ludmila Popa	Șefă de direcție
20	Ministerul Finanțelor	Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor	Tatiana Bodrug	Șef adjunct al direcției
21	Ministerul Finanțelor	Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor	Galina Damian	Consultant principal
22	Ministerul Finanțelor	Direcția investiții publice	Viorel Pană	Șef de direcție
23	Ministerul Finanțelor	Direcția investiții publice	Lilia Taban	Șef adjunct al direcției Șefă de secție
24	Ministerul Finanțelor	Direcția investiții publice	Angela Dvornic	Consultant principal
25	Ministerul Finanțelor	Direcția politici în domeniul controlului financiar public intern	Petru Babuci	Șef de direcție
26	Ministerul Finanțelor	Direcția datorii publice	Elena Matveeva	Șefă de direcție
27	Ministerul Finanțelor	Secția Datorie Externă și Recreditare	Alexandru Rodideal	Șef de secție
28	Ministerul Finanțelor	Secția angajamente interne	Oxana Pui	Consultant principal
29	Ministerul Finanțelor	Secția angajamente interne	Alexandru Chirtoca	Consultant superior
30	Ministerul Finanțelor	Secția angajamente interne	Olesea Frișcu	Consultant superior
31	Ministerul Finanțelor	Direcția achiziții publice	Sergiu Căinăreanu	Șef direcție
32	Ministerul Finanțelor	Direcția politici fiscale și vamale	Corina Alexa	Șef direcție
33	Ministerul Finanțelor	Direcția monitorizarea activelor statului	Stela Paduca	Șef direcție
34	Ministerul Finanțelor	Direcția monitorizarea activelor statului	Natalia Vrabii	Șef adjunct direcție
35	Ministerul Finanțelor	Direcția monitorizarea activelor statului	Diana Călugăreanu	Consultant principal
36	Ministerul Finanțelor	Serviciul audit intern	Jandîc Livia	Șef serviciu
37	Ministerul Finanțelor	Direcția politici	Ludmila Burduja	Șef direcție

Nr.	Instituție	Departament	Persoană	Funcția
		salariale		
38	Direcția Trezoreria de Stat		Maxim Ciobanu	Șef direcție
39	Direcția Trezoreria de Stat	Secția managementul lichidităților	Dan Berladean	Șef adjunct Direcție, șef Secție
40	Direcția Trezoreria de Stat	Secția operațională	Corina Damian	Șef adjunct Direcție, șef Secție
41	Direcția Trezoreria de Stat	Secția operațională	Mariana Scorțescu	Consultant principal
42	Direcția Trezoreria de Stat	Secția operațională	Alina Padnevi	Consultant
43	Direcția Trezoreria de Stat	Secția metodologie	Ina Darii	Șef secție
44	Direcția Trezoreria de Stat	Secția raportare	Nadejda Slova	Șef secție
45	Serviciul Fiscal de Stat		Igor Țurcanu	Director adjunct
46	Serviciul Fiscal de Stat	Direcția cooperare și schimb de informații	Valentina Timofeev	Șef direcție
47	Serviciul Fiscal de Stat	Direcția dezvoltare strategică	Irina Lupașco	Șef direcție
48	Serviciul Fiscal de Stat	Direcția evidență și informații fiscale	Liudmila Grițco	Șef direcție
49	Serviciul Fiscal de Stat	Direcția generală conformare	Sergiu Arhirii	Șef direcție generală
50	Serviciul Vamal	Direcția planificare strategică și managementul calității	Sergiu Moldovanu	Inspector principal
51	Serviciul Vamal	Direcția Control ulterior	Dorina Saftenco	Inspector principal
52	Serviciul Vamal	Direcția Control juridic și executare silită	Maria Candu	Inspector principal
53	Serviciul Vamal	Direcția venituri vamale	Lilia Taraburca	Șef direcție
54	Agenția Achiziții Publice		Ruslan Malai	Director
55	Agenția Achiziții Publice	Direcția Statistică, Raportări și Achiziții Electronice	Natalia Postolache	Șef direcție
56	Inspekția financiară		Valeriu Babără	Șef adjunct
57	Inspekția financiară	Direcția sinteză, asistență juridică și control	Gabriel Pasat	Șef direcție
58				
59	Casa Națională de		Elena Tbirna	Director General

Nr.	Instituție	Departament	Persoană	Funcția
	Asigurări Sociale			
60	Casa Națională de Asigurări Sociale	Direcția generală administrarea plăților și plătitorilor	Ala Coliban	Șef direcție generală
61	Casa Națională de Asigurări Sociale	Direcția generală finanțe	Elena Costin	Șef direcție
62	Agencia Proprietății Publice	Direcția evidență și monitorizare a patrimoniului public	Natalia Vrabie	Șef direcție
63	Agencia Proprietății Publice	Direcția evidență și monitorizare a patrimoniului public	Marcela Russu	Șef adjunct direcție
64	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Marian Lupu	Președinte
65	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Violeta Andrieș	Membru CCRM
66	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Marina Covali	Membru CCRM
67	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Petru Rotaru	Membru CCRM
68	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Viorel Chetaru	Membru CCRM
69	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Andrei Munteanu	Membru CCRM
70	Curtea de Conturi a Republicii Moldova		Ecaterina Paknehad	Șef aparat
71	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția Generală Metodologie, Planificare și Raportare	Tatiana Vozian	Șef direcție generală
72	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția generală de audit I	Natalia Trofim	Șef direcție generală
73	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția generală de audit II	Sofia Ciuvalschi	Șef direcție generală
74	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția generală de audit III	Svetlana Purici	Șef direcție generală
75	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția generală de audit III	Viorica Verdeș Raropu	Șef direcție de audit I
76	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția generală de audit IV	Vasile Moșoi	Șef direcție generală
77	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția generală de audit IV	Irina Ter-Cula	Șef direcție de audit II
78	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Serviciul audit intern	Ana Scorpan	Auditor intern principal
79	Curtea de Conturi a Republicii Moldova	Direcția relații externe și comunicare	Violeta Balan	Șef direcție

Nr.	Instituție	Departament	Persoană	Funcția
80	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Direcția planificare asigurări sociale și medicale	Lilia Gantea	Șef direcție
81	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor	Marcela Tirdea	Șef direcție
82	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Direcția financiar-administrativă	Anatol Gudumac	Șef direcție
83	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Direcția financiar-administrativă	Anna Grani	Consultant principal
84	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Direcția Politici de Asigurare a Egalității între Femei și Bărbați	Lilia Pascal	Șef direcție
85	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Serviciul audit intern	Ecaterina Zazuc	Șef serviciu
86	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	Direcția Politici în domeniul raporturilor de muncă și parteneriatului social	Alexandru Ghetu	Șef direcție
87	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Direcția financiar-administrativă	Olga Soga	Șef direcție
88	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Direcția financiar-administrativă	Rita Balan	Consultant principal
89	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Direcția management instituțional	Ion Sobari	Șef direcție
90	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Secția audit intern	Andrei Ginu	Șef secție
91	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor	Tudor Cojocar	Șef direcție
92	Camera de Comerț		Sergiu Harea	Președinte
93	Camera de Comerț		Natalia Calenic	Vice-Președinte
94	Camera de Comerț	Direcția TI	Valentina Ichim	Șef direcție
95	Consiliul raional Ungheni	Direcția finanțe	Tatiana Struc	Șef direcție
96	Centrul analitic independent Expert Grup		Tatiana Savva	Manager de program Anticorupție și Integritate
97	A.O. Inițiativa Pozitivă		Constantin Cearanovski	Membru al Consiliului de Directori
98	Asociația pentru Guvernare Eficientă și Responsabilă		Maria Covalciuc	Director de proiect

Nr.	Instituție	Departament	Persoană	Funcția
99	Asociația pentru Guvernare Eficientă și Responsabilă		Olga Diaconu	Coordonator de proiect
100	IDIS "Viitorul"		Diana Enachi	Economist
101			Serghei Merjan	Expert Achiziții Publice
102	Administrația de Stat a Drumurilor		Veaceslav Potop	Director General
103	Administrația de Stat a Drumurilor		Ion Drucec	Director adjunct
104	Administrația de Stat a Drumurilor		Iulian Mornealo	Director adjunct
105	Administrația de Stat a Drumurilor		Andrei Cuculescu	Director tehnic
106	Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor		Anatolie Zagorodnii	Director General
107	Parlament	Comisia parlamentară de control al finanțelor publice	Tatiana Cunețchi	Președinta comisiei
108	Parlament	Comisia parlamentară de control al finanțelor publice	Marianna Spoialo	Consultant principal

Anexa 3C: Surse de informații utilizate pentru extragerea dovezilor pentru determinarea scorului fiecărui indicator

Indicator /dimensiune	Sursele datelor
Credibilitatea bugetului	
IP-1. Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	Documentația bugetului de stat pentru anii 2018, 2019 și 2020
1.1. Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	Rapoarte privind executarea bugetului de stat pentru 2018, 2019 și 2020
IP-2. Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	Documentația bugetului de stat pentru anii 2018, 2019 și 2020
2.1. Rezultatul structurii cheltuielilor real efectuate conform clasificăției funcționale	Rapoarte privind executarea bugetului de stat pentru 2018, 2019 și 2020
2.2. Rezultatul structurii cheltuielilor real efectuate conform clasificăției economice	
2.3. Cheltuieli din rezervele pentru situații neprevăzute	
IP-3. Veniturile real încasate	Documentația bugetului de stat pentru anii 2018, 2019 și 2020
3.1. Total venituri real încasate	
3.2. Rezultatul structurii veniturilor real încasate	Rapoarte privind executarea bugetului de stat pentru 2018, 2019 și 2020
Transparența finanțelor publice	
IP-4. Clasificația bugetară	Ordinul MF nr. 208 din 24 decembrie 2015 privind clasificăția bugetară
4.1 Clasificația bugetară	
IP-5. Documentația bugetară	Proiectul de lege a bugetului de stat pe anul 2021 CBTM 2021-2023
5.1 Documentația bugetară	
IP-6. Operațiuni ale autorităților publice centrale neincluse în rapoartele financiare	Informații de la ministerele fondatoare care au instituții publice autonome cu venituri proprii în subordine și de la alte instituții independente cu venituri proprii
6.1. Cheltuieli neincluse în rapoartele financiare	
6.2. Venituri neincluse în rapoartele financiare	
6.3. Rapoarte financiare ale unităților extrabugetare	Rapoarte de execuție bugetară pe anul 2020
IP-7. Transferuri către administrația locală	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
7.1. Sistemul de alocare a transferurilor	Legea nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale
7.2. Oportunitatea informațiilor privind transferurile	Legile anuale ale bugetului de stat Codul fiscal nr. 1163 din 24 aprilie 1997 Legea fondului rutier, nr. 720 din 02.02.1996 Legea fondului de susținere a populației, nr. 827 din 18.02.2000 Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014 Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435

	<p>din 28.12.2006</p> <p>Legea privind administrația publică locală Nr. 436 din 28-12-2006</p> <p>Rapoartele MF privind executarea bugetelor cetățenilor 2018, 2019 și Raportul privind executarea bugetului de stat în anul 2020</p>
IP-8. Informații despre performanță pentru prestarea serviciilor	<p>Ordinul MF nr. 216 din 28 decembrie 2015 cu privire la aprobarea Planului de conturi contabile în sistemul bugetar și a Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar</p> <p>Documentația bugetară AF 2020 și AF 2021</p> <p>Rapoarte anuale de activitate ale Curții de Conturi: https://www.ccrm.md/ro/rapoarte-de-activitate-90.html</p> <p>Rapoarte de performanță ale Ministerului Finanțelor pentru 2020: https://mf.gov.md/ro/ministerul-finan%C8%9Belor/bugetul-ministerului</p> <p>Rapoartele Ministerului Justiției privind executarea bugetului pe programe în anul 2020: http://justice.gov.md/tabview.php?l=ro&idc=609&</p> <p>Rapoartele Ministerului Economiei, Infrastructurii și Dezvoltării Regionale privind executarea bugetului pe programe în anul 2020: https://mei.gov.md/ro/bugetul-mec</p> <p>Rapoartele Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene privind executarea bugetului pe programe în anul 2020: https://mfa.gov.md/sites/default/files/document/indicatori_de_performanta_mdoc_2020.pdf</p> <p>Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale: https://msmps.gov.md/transparenta-decizionala/bugetul/realizat/</p> <p>Propunerea de buget a Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului cu rapoarte de executare a bugetului pe programe: https://madr.gov.md/sites/default/files/Documente%20atasate%20Advance%20Pagines/Propunerile%20de%20buget_2019_2020_2021.pdf</p>
8.1. Planuri de performanță pentru prestarea serviciilor	
8.2. Performanțe realizate pentru prestarea serviciilor	
8.3. Resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor	
8.4. Evaluarea performanțelor pentru prestarea serviciilor	
IP-9. Accesul publicului la informații fiscale	<p>Pagina web a Guvernului: https://gov.md/ro/content/guvernul-aprobat-</p>
9.1. Accesul publicului la informații fiscale	

	<p>bugetul-de-stat-pentru-anul-2021)</p> <p>Pagina web a Parlamentului: https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5333/lanaguage/ro-RO/Default.aspx)</p> <p>Pagina web a Ministerului Finanțelor: http://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-lunare.</p> <p>Scrisoarea Ministerului Finanțelor nr.12 / 4-3-39 din 21.05.2021</p> <p>Pagina web a <i>Curții de Conturi</i>: https://www.ccrm.md</p>
Administrarea activelor și pasivelor	
IP-10. Raportarea riscurilor fiscale	Rapoartele de executare bugetară AF 2020
10.1. Monitorizarea întreprinderilor publice	
10.2. Monitorizarea autorităților locale	LEGEA Nr. 287 din 15-12-2017 contabilității și raportării financiare
10.3. Datorii contingente și alte riscuri fiscale	LEGEA Nr. 246 din 22-11-2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală
	HOTĂRÂREA Guvernului Nr. 56 din 17-01-2018 pentru aprobarea Regulamentului privind monitoringul financiar al autorităților publice la autogestiune, al întreprinderilor de stat/municipale și al societăților comerciale cu capital integral sau majoritar public
	Raport anual privind administrarea și deetatzarea proprietății publice de stat în anul 2020: https://app.gov.md/rapoarte-anuale-3-450
	Raportul MF privind rezultatele monitoringului financiar al activității economico-financiare a întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat: https://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/Sinteza%20monitoring%20anul%202020.pdf
	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
	Legea nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale
	Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 168 din 12

	<p>decembrie 2020 cu privire la aprobarea termenelor de prezentare a rapoartelor financiare pentru anul 2020</p> <p>Informații de la Curtea de Conturi privind numărul de audituri efectuate la administrația locală în perioada 2018 - 2020</p>
IP-11. Managementul investițiilor publice	Hotărârea Guvernului cu privire la investițiile capitale publice, nr.1029 din 19 decembrie 2013
11.1. Analiza economică a propunerilor de investiții	
11.2. Selectarea proiectelor de investiții	
11.3. Calcularea costurilor proiectelor de investiții	Legea Republicii Moldova „Cu privire la Fondul Rutier” Nr. 720 din 2 februarie 1996
11.4. Monitorizarea proiectelor de investiții	<p>Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la constituirea și utilizarea fondului rutier”</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 164 din 11 martie 2020.</p> <p>Hotărârea Guvernului „Cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” nr. 127 din 8 februarie 2008.</p> <p>Decizia Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale № 4/16 din 10 noiembrie 2016.</p> <p>Legea nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova № 127 din 8 februarie 2008</p> <p>Hotărârea Guvernului „Cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” nr. 127 din 8 februarie 2008.</p> <p>Hotărârea Guvernului „despre aprobarea Regulamentului privind fondurile ecologice” nr. 988 din 21 septembrie 1998.</p> <p>Ordinul Ministerului Mediului al Republicii Moldova № 73 din 10 septembrie 2013.</p>
IP-12. Managementul activelor publice	Rapoartele de executare bugetară AF 2020
12.1. Monitorizarea activelor financiare	
12.2. Monitorizarea activelor nefinanciare	Ordinul MF nr. 216 din 28 decembrie 2015 cu privire la aprobarea Planului de conturi contabile în sistemul bugetar și a Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar
12.3. Transparența înstrăinării activelor	Hotărârea Guvernului nr. 675 din 6 iunie 2008 privind Registrul patrimoniului public

	<p>Legea privind administrarea și deținatizarea proprietății publice nr. 121 din 4 mai 2007</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 500 din 12 mai 1998 despre aprobarea Regulamentului privind casarea bunurilor uzate</p>
IP-13. Managementul datoriilor	<p>Legea nr.419 din 22 decembrie 2006¹⁶⁴ privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat definește procedurile de înregistrare și raportare a datoriilor și garanțiilor</p> <p>Legea nr.397 din 16 octombrie 2003 privind finanțele publice locale</p> <p>Rapoartele MF privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat</p> <p>PROGRAMUL “Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2020-2022)” (Strategie)</p>
13.1. Înregistrarea și raportarea datoriilor și garanțiilor	
13.2. Aprobarea datoriilor și garanțiilor	
13.3. Strategia de management al datoriilor	
Strategie fiscală și bugetare bazate pe politici	
IP-14. Prognoza macroeconomică și fiscală	<p>Ordinul Ministrului Finanțelor nr.209 din 24.12.2015 cu privire la aprobarea Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului (modificat prin Ordinul MF 98 din 20.06.2017)</p> <p>CBTM pentru 2021-2023</p> <p>Documentația bugetară pentru anii 2019, 2020 și 2021</p> <p>Prognoza macroeconomică publicată de Ministerul Economiei și Infrastructurii: https://mei.gov.md/ro/documents-terms/indicatori-economici-prognostare-macroeconomica</p>
14.1. Prognoze macroeconomice	
14.2. Prognoze fiscale	
14.3. Analiza sensibilității macrofiscale	
IP-15. Strategia fiscală	<p>Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014</p> <p>CBTM pentru 2021-2023</p> <p>Raportul de executare bugetară 2020</p>
15.1. Impactul fiscal al propunerilor de politici	
15.2. Adoptarea strategiei fiscale	
15.3. Raportarea rezultatelor fiscale	
IP-16. Perspectivă pe termen mediu în bugetarea cheltuielilor	<p>Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014</p> <p>CBTM pentru 2021-2023</p>
16.1. Estimările cheltuielilor pe termen mediu	
16.2. Plafoanele cheltuielilor pe termen mediu	
16.3. Alinierea planurilor strategice și a bugetelor pe	

¹⁶⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116876&lang=ro

termen mediu	Propunerea de buget 2021
16.4 Coerența bugetelor cu estimările anului precedent	<p>Circulara Ministerului Finanțelor nr. 06/1-17/50</p> <p>Strategii sectoriale: https://me.gov.md/ro/bugetul-mec</p> <p>Planurile de cheltuieli pentru sectorul educației</p> <p>Planurile de cheltuieli ale sectoarelor de protecție a mediului, agricultură și alimentare cu apă</p> <p>Ordinul MF nr.209 din 24 decembrie 2015 cu privire la aprobarea Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului</p>
IP-17. Procesul de pregătire a bugetului	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
17.1. Calendarul bugetar	
17.2. Îndrumări privind pregătirea bugetului	
17.3. Prezentarea bugetului legislativului	<p>Circulara bugetară 2021</p> <p>CBTM pentru 2021-2023</p> <p>Scrisoarea MF nr.31-78-388-4401 din 16 iunie 2021</p>
IP-18. Examinarea de către legislativ a bugetelor	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
18.1. Aria de acoperire a examinării bugetului	
18.2. Proceduri legislative pentru examinarea bugetului	
18.3. Momentul aprobării bugetului	Legea nr. 797 din 2 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului
18.4. Reguli pentru ajustările bugetare de către executiv	<p>Legea nr. 289 din 15 decembrie 2017 privind bugetul de stat pentru anul 2018</p> <p>Legea nr. 303 din 30 noiembrie 2018 privind bugetul de stat pentru anul 2019</p> <p>Legea nr. 172 din 19 decembrie 2019 privind bugetul de stat pentru anul 2020</p>
Previzibilitatea și controlul executării bugetului	
IP-19. Administrarea veniturilor	Codul fiscal nr. 1163 din 24 aprilie 1997
19.1. Drepturi și obligații pentru măsurile de venituri	
19.2. Managementul riscurilor pentru venituri	Codul vamal nr. 1149 din 20 iulie 2000
19.3. Auditul și investigarea veniturilor	
19.4. Monitorizarea arieratelor la venituri	<p>Ordinul nr. 285 din 28.05.2021 privind aprobarea Regulamentului privind funcționarea, menținerea și administrarea paginilor-web ale Serviciului Fiscal de Stat</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 1144 din 03.11.2005 cu privire la aprobarea Concepției sistemului de administrare a riscurilor în Serviciul Vamal</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 1000 din 17.10.2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la</p>

	<p>procedura de realizare a controlului ulterior de către organele vamale</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 379 din 25.04.2018 cu privire la controlul de stat asupra activității de întreprinzător în baza analizei riscurilor</p> <p>Pagina web a SFS: https://sfs.md/ro</p> <p>Pagina web a SV: https://trade.gov.md/ro</p> <p>Rapoartele anuale ale SFS și SV Rapoartele de executare bugetară 2020</p>
IP-20. Evidența veniturilor	Codul fiscal nr. 1163 din 24 aprilie 1997
20.1. Informații privind colectarea veniturilor	
20.2. Transferul colectărilor de venituri	Codul vamal nr. 1149 din 20 iulie 2000
20.3. Reconcilierea conturilor de venituri	<p>Rapoartele Trezoreriei de Stat: https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-lunare</p> <p>Registrul MF al codurilor IBAN</p> <p>Conform Ordinului nr. 166, din 22-12-2020 al MF „Cu privire la modul de plată și evidență a plăților către bugetul public național prin sistemul trezorerial al MF”</p>
IP-21. Previzibilitatea alocării resurselor în cursul anului	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
21.1. Consolidarea soldurilor de numerar	
21.2. Prognoza și monitorizarea numerarului	
21.3. Informații privind plafoanele angajamentelor	Normele metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național și a mijloacelor extrabugetare prin Contul Unic Trezorerial al Ministerului Finanțelor, aprobate prin Ordinul MF nr.215 din 28 decembrie 2015
21.4. Semnificația rectificărilor bugetare în cursul anului	<p>Legea nr.131 din 12 iulie 2020 pentru modificarea Legii bugetului de stat pe anul 2020;</p> <p>Legea nr.173 din 11 septembrie 2020 pentru modificarea Legii bugetului de stat pe anul 2020;</p> <p>Hotărârea Guvernului nr.619 din 12 august 2020 pentru redistribuirea alocațiilor bugetare aprobate în Legea bugetului de stat 2020 172/2019</p> <p>Hotărârea Guvernului nr.854 din 30 noiembrie 2020 pentru redistribuirea alocațiilor bugetare aprobate în Legea bugetului de stat 2020 172/2019</p> <p>Hotărârea Guvernului nr.896 din 14 decembrie 2020 pentru redistribuirea alocațiilor bugetare aprobate în Legea bugetului de stat 2020 172/2019</p>

	Rapoarte de execuție bugetară pe anii 2018-2020
IP-22. Arieratele la cheltuieli	Ordinul MF nr. 121 din 14.09.2016 cu privire la modul de determinare și raportare a creanțelor cu termen expirat și a datoriilor cu termen de achitare expirat (arierate)
22.1. Stocul arieratelor la cheltuieli	
22.2. Monitorizarea arieratelor la cheltuieli	
	Rapoartele de executare a bugetului
IP-23. Controale la salarizare	Legea nr.270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar
23.1. Integrarea salarizării și a evidenței personalului	
23.2. Gestionarea modificărilor de salarizare	
23.3. Controlul intern al salarizării	Legea nr.158 din 04 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public
23.4. Auditul salariilor	Legea nr. 155 din 21.07.2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice Ordinul MF nr.218 din 28 decembrie 2018 cu privire la aprobarea formularelor-tip ale schemelor de încadrare pentru personalul angajat în sectorul bugetar Informații de la Cancelaria de Stat, MF, Inspekția Financiară și Curtea de Conturi
IP-24. Achizițiile	
24.1. Monitorizarea achizițiilor	Legea nr. 131/2015 din 3 iulie 2015 privind achizițiile publice
24.2. Metode de achiziții	
24.3. Accesul publicului la informațiile despre achiziții	
24.4. Gestionarea contestațiilor privind achizițiile	Hotărârea Guvernului nr. 665 din 27 mai 2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achizițiile publice de valoare mică Raportul anual al ANSC Sistemul de achiziții MTender Informații de la Agenția Achiziții Publice, MF, CCRM, OSC, ANSC
IP-25. Controale interne asupra cheltuielilor ne-salariale	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
25.1. Separarea atribuțiilor	
25.2. Eficacitatea controalelor angajamentelor de cheltuieli	Ordinul 216 din 28 decembrie 2015 privind aprobarea Normelor metodologice privind evidența contabilă și raportarea financiară în sistemul bugetar
25.3. Respectarea regulilor și procedurilor de plată	Normele metodologice privind executarea de casă a bugetelor componente ale bugetului public național și a mijloacelor extrabugetare prin Contul Unic Trezorerial al Ministerului Finanțelor, aprobate prin Ordinul MF nr.215 din 28 decembrie 2015 Informații oferite de Ministerul Finanțelor și CCRM
IP-26. Auditul intern	
26.1. Aria de acoperire a auditului intern	Legea nr. 229 din 23 septembrie 2010 privind

26.2. Natura auditurilor și standardele aplicate	controlul financiar public intern
26.3. Implementarea auditurilor interne și raportarea	
26.4. Răspunsul la auditurile interne	<p>Hotărârea Guvernului nr. 556 din 19 noiembrie 2019 pentru aprobarea Regulamentului privind dobândirea, confirmarea și dezvoltarea calificării profesionale în domeniul auditului intern în sectorul public.</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 557 din 19 noiembrie 2019 privind aprobarea Codului etic al auditorului intern și a Cartei de audit intern</p> <p>Hotărârea Guvernului nr. 617 din 11 decembrie 2019 pentru aprobarea Regulamentului privind evaluarea calității activității de audit intern în sectorul public</p> <p>OMF nr. 153 din 12 septembrie 2018 privind Standardele Naționale de Audit Intern</p> <p>OMF nr.161 din 17 decembrie 2020 privind aprobarea Normelor de audit intern în sectorul public</p> <p>OMF nr. 105 din 15 iulie 2013 privind aprobarea Normelor metodologice de audit intern în sectorul public (în vigoare este doar partea Instrucțiuni suplimentare)</p> <p>OMF nr. 176 din 26 decembrie 2019 pentru aprobarea Regulamentului privind raportarea activității de audit intern în sectorul public</p> <p>OMF nr. 159 din 17 decembrie 2020 cu privire la aprobarea Regulamentului privind activitatea de audit intern prin asociere în sectorul public</p> <p>OMF nr. 160 din 17 decembrie 2020 cu privire la aprobare Regulamentului privind activitatea de audit intern pe bază de contract în sectorul public</p> <p>Raport anual CFPI pentru anul 2020</p> <p>Raportul de execuție bugetară pe anul 2020</p>
Ținerea evidenței și raportare	
IP-27. Integritatea datelor financiare	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
27.1. Reconcilierea conturilor bancare	
27.2. Conturi de așteptare	
27.3. Conturile de avans	Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, aprobat prin Ordinul MF nr.215 din 28 decembrie 2015
27.4. Procese de integritate a datelor financiare	Informații oferite de Ministerul Finanțelor și Trezoreria de State
IP-28. Rapoartele bugetare în cursul anului	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-

28.1. Acoperirea și comparabilitatea rapoartelor	Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
28.2. Momentul rapoartelor bugetare din cursul anului	
28.3. Exactitatea rapoartelor bugetare din cursul anului	Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, aprobat prin Ordinul MF nr.209 din 24 decembrie 2015
	Rapoartele lunare și trimestriale ale Trezoreriei de execuție a bugetului pentru anul 2020
	Informații oferite de Ministerul Finanțelor
IP-29. Rapoarte financiare anuale	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
29.1. Plenitudinea rapoartelor financiare anuale	
29.2. Prezentarea rapoartelor pentru audit extern	
29.3. Standarde de contabilitate	Rapoarte anuale privind executarea bugetului pentru 2018-2020
	Deciziile Comisiei pentru Situații Excepționale
	Informații furnizate de Ministerul Finanțelor și Curtea de Conturi
Examinare externă și audit	
IP-30. Auditul extern	Constituția Republicii Moldova
30.1. Acoperirea și standardele de audit	
30.2. Prezentarea rapoartelor de audit către legislativ	Legea Finanțelor Publice și Responsabilității Bugetar-Fiscale № 181 din 25 iulie, 2014
30.3. Urmărirea ulterioară a auditului extern	
30.4. Independența Instituției Supreme de Audit	Legea privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi nr 260 din 7 decembrie 2017
	Strategia de audit a CCRM pentru 2019-2021
	Rapoartele anuale de audit ale Curții de Conturi: https://ccrm.md/ro/rapoarte-de-activitate-90.html
	Procesele-verbale ale ședințelor CCFP: https://www.parlament.md/StructuraParlamentului/Comisiipermanente/tabid/84/CommissionId/48/language/ro-RO/Default.aspx
IP-31. Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit	Legea nr. 797 din 02.04.1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului
31.1. Momentul examinării rapoartelor de audit	
31.2. Audieri privind constatările auditului	Legea nr.260 din 07.12.2017 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi
31.3. Recomandări privind auditul de către legislativ	
31.4. Transparența examinării de către legislativ a rapoartelor de audit	Hotărârea Parlamentului nr. 72 din 29.11.2019 privind domeniile de activitate ale comisiilor permanente ale Parlamentului

Deciziile Parlamentului cu privire la unele rapoarte ale CCRM:

- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124646&lang=ro;
- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126094&lang=ro;
- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126094&lang=ro

Calendarul Parlamentului pentru audierea rapoartelor CCRM:

<https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=R1qJCbh%2bZ4%3d&tabid=84&mid=486&language=ro-RO>

Audierile rapoartelor CCRM:

Rapoartele anuale ale CCRM pentru anii 2018 și 2019 asupra administrării și întrebunțării resurselor financiare publice și patrimoniului public:

<https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5419/language/ro-RO/Default.aspx>

Raportul de activitate al CCRM pentru 2019:

<https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5420/language/ro-RO/Default.aspx>

Note informative/rapoarte ale Comisiei de Control al Finanțelor Publice:

- <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=R1qJCbh%2bZ4%3d&tabid=84&mid=486&language=ro-RO>;
- <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=aPUPhrwc5VE%3d&tabid=84&mid=486&language=ro-RO>;
-

Anexa 4: Urmărirea modificărilor de performanță pe baza versiunilor anterioare ale CPRF¹⁶⁵

Indicator /dimensiune	2015 Scor în baza cadrlui 2011	Scor 2021	Descrierea cerințelor îndeplinite în evaluarea curentă	Explicația schimbării (include aspecte de comparabilitate)	Direcția schimbărilor (îmbunătățire ↑, nici o scimbare →, deteriorare ↓)
A. REZULTATE Efective - MFP: Credibilitatea bugetului					
IP-1 Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial.	A	B	Totalul cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial au fost între 90,4% și 96,3% în toți cei trei ani evaluați.	Abaterea în 2015 a variat de la 0,3% la 1,7%, în timp ce abaterea în 2021 a crescut variind de la 3,7% la 9,6%, înrăutățind astfel scorul.	↓
IP-2 Structura cheltuielilor real efectuate în comparație cu bugetul aprobat inițial	A	B+			↓
(i) Amploarea variației în componența cheltuielilor în ultimii trei ani, excluzând elementele pentru situații neprevăzute	A	B	Variația în structura cheltuielilor real efectuate a fost între 5% și 10% în toți cei trei ani.	Abaterea în 2015 a variat de la 1,3% la 3,8%, în timp ce abaterea în 2021 a variat de la 5,8% la 8,3%.	↓
(ii) Valoarea medie a cheltuielilor efectiv atribuite situațiilor neprevăzute în ultimii trei ani.	A	A	În medie cheltuielile din cadrul rezervelor pentru situații neprevăzute nu au depășit 0,3 procente în ultimii trei ani.	Performanța a rămas neschimbată	→
IP-3 Total venituri real încasate în comparație cu bugetul aprobat inițial	A	B	Abaterea veniturilor a fost între 87,2% și 99,5%	Abaterea în 2015 a variat de la 0,8% la 1.9%, în timp ce abaterea în 2021 a variat de la 0,5% la 12,8%. Impactul COVID-19 a afectat	↓

¹⁶⁵ Tabelul de comparare a indicatorilor CPRF din cadrul 2011 vs. 2016 și cadrul 2016 vs. 2011 poate fi găsit pe pagina web pefa.org.

				veniturile, la fel ca și reducerea anterioară a granturilor primite de la partenerii de dezvoltare. Ambele s-au materializat în scoruri mai mici în IP-1 și IP-2	
IP-4 Stocul și monitorizarea restanțelor la plata cheltuielilor	A	A			→
(i) Stocul de arierate la plata cheltuielilor și o modificare recentă a stocului	A	A	Arieratele sunt mici și nesemnificative: mai puțin de 0,1% din cheltuieli în toți cei trei ani	Performanța a rămas neschimbată	→
(ii) Disponibilitatea datelor pentru monitorizarea stocului de arierate la plata cheltuielilor	A	A	Datele privind stocul, vechimea și componența arieratelor la cheltuieli sunt generate lunar	Performanța neschimbată	→
B. ASPECTE INTERDISCIPLINARE DE BAZĂ: Complexitatea și Transparența					
IP-5 Clasificarea bugetului	A	A	Elaborarea, executarea și raportarea bugetului se bazează pe fiecare nivel de clasificare administrativă, economică și funcțională folosind standardele GFS/COFOG. Se aplică și clasificarea programelor.	Performanța neschimbată	→
IP-6 Exhaustivitatea informațiilor incluse în documentația bugetară	A	A	Documentația bugetară îndeplinește 11 elemente, inclusiv fiecare element de bază (1-4).	Performanța neschimbată	→
IP-7 Amploarea operațiunilor guvernamentale neraportate	A	B+			↓
(i) Nivelul operațiunilor guvernamentale neraportate	A	B	Majoritatea UEB produc rapoarte anual în termen de șase luni de la sfârșitul anului	Evaluarea din 2020 nu a putut găsi dovezi ale tuturor rapoartelor UEB, în timp ce evaluarea din 2015 a presupus că toate au fost raportate.	↓
(ii) Informații privind veniturile/cheltuielile	A	A	Proiectele finanțate de donatori sunt incluse în	Performanța neschimbată	→

	din proiectele finanțate de donatori			buget, trec prin CUT și sunt raportate în mod regulat prin procedura de raportare a execuției bugetare		
	IP-8 Transparența relațiilor fiscale interguvernamentale	A	B+			↓
(i)	Transparență și obiectivitate în alocarea pe orizontală între autoritățile locale	A	A	Aproape toate transferurile interbugetare au fost alocate pe baza unor reguli stabilite, inclusiv formule sau criterii clar definite (cu excepția transferurilor de capital cu destinație specială care au reprezentat 0,8% din valoarea totală a transferurilor în 2020).	Performanța neschimbată	→
(ii)	Informații oportune și fiabile către autoritățile locale cu privire la alocațiile lor	A	C	Autoritățile publice locale au avut la dispoziție mai puțin de patru săptămâni pentru a-și finaliza procedurile de planificare bugetară pentru 2020	Performanța s-a deteriorat din cauza modificărilor cerințelor pentru această dimensiune care stabilesc un calendar precis pentru finalizarea planificării bugetare de către APL	↓
(iii)	Amploarea consolidării datelor fiscale pentru administrația publică pe categorii sectoriale	A	A	Datele fiscale sunt colectate și consolidate pentru toate APL în timp util și consecvent	Performanța neschimbată	→
	IP-9 Supravegherea riscului fiscal agregat de la alte entități din sectorul public	A	C+			↓
(i)	Amploarea monitorizării de către administrația centrală a entităților autonome și a întreprinderilor publice	A	C	Majoritatea agențiilor guvernamentale autonome și a corporațiilor publice își prezintă rapoartele odată la șase luni. Pe baza acestor rapoarte, MF efectuează monitorizarea riscului fiscal. Majoritatea întreprinderilor publice publică situațiile financiare anuale auditate între 6 și 9 luni de la sfârșitul exercițiului financiar.	Performanța s-a deteriorat, cu toate acestea, cerințele scorului s-au modificat în intervalul dintre cele două evaluări (Cadrul 2016 se referă la toate întreprinderile publice pentru un scor A, în	↓

			Performanța financiară a întreprinderilor de stat este monitorizată în diferite rapoarte consolidate	timp ce Cadrul 2011 abordează doar întreprinderile publice majore). Agențiile guvernamentale autonome nu sunt considerate deoarece ele sunt subordonate și strict controlate de Guvern.		
(ii)	Amploarea monitorizării de către autoritățile centrale a situației fiscale a APL	A	A	Autoritățile publice locale nu sunt în drept de a aproba și executa bugetul cu un deficit, acest fapt se monitorizează de MF. Situațiile financiare ale autorităților locale sunt publicate și depuse la Ministerul Finanțelor care întocmește anual un raport consolidat de riscuri fiscale pe autoritățile locale.	Performanța a rămas neschimbată, totuși cerințele scorului s-au modificat în intervalul dintre cele două evaluări (Cadrul 2016 cere un audit anual al APL pentru un scor A)	→
IP-10	Accesul publicului la informații fiscale cheie	B	A	Sunt publicate toate informațiile fiscale cheie	Performanța s-a îmbunătățit. Situațiile financiare și rapoartele auditate sunt publicate, în timp ce în 2015 au fost raportate ca nefiind disponibile publicului	↑
C. CICLUL BUGETAR						
<i>C(i) Bugetarea bazată pe politici</i>						
IP-11	Ordinea și participarea la procesul bugetar anual	B	B+			↑
(i)	Existența și respectarea unui calendar bugetar fix	B	C	Există un calendar bugetar anual clar, dar sunt observate unele întârzieri pentru ultimul ciclu bugetar.	Performanța s-a înrăutățit. În evaluarea din 2021, calendarul efectiv a permis ministerelor și altor unități bugetare doar trei săptămâni	↓

				de la primirea circulării bugetare să își pregătească estimările, în timp ce în evaluarea din 2015 această perioadă a fost de 4 săptămâni.		
(ii)	Îndrumări pentru pregătirea propunerilor bugetare	B	B	O circulară bugetară cuprinzătoare și clară este emisă către unitățile bugetare, care acoperă cheltuielile bugetare totale pentru întregul an fiscal. Plafoanele au fost aprobate în cadrul CBTM 2021-2023 și reflectă plafoanele ministerelor convenite preliminar în cadrul grupului de coordonare CBTM și aprobate de Prim-ministru.	Performanța nu s-a schimbat din 2015. Aprobarea de către Cabinet încă are loc după distribuția circulării	→
(iii)	Aprobarea bugetului la timp de către Legislativ	C	A	Legislativul a aprobat bugetul anual înainte de începerea anului în fiecare dintre ultimii trei ani fiscali: Legea bugetului de stat 2018 la 15 decembrie 2017, legea bugetului de stat 2019 la 30 noiembrie 2018 și legea bugetului de stat 2020 la 19 decembrie 2019	Performanță îmbunătățită. Bugetul 2015 a fost aprobat în aprilie 2015, în timp ce toate bugetele din cei trei ani din evaluarea 2021 au fost aprobate înainte de anul următor	↑
	IP-12 Perspectivă multianuală în planificarea fiscală, politica de cheltuieli și bugetarea	A	A			→
(i)	Proгноze fiscale multianuale și alocări funcționale	A	A	Proгноzele agregatelor fiscale sunt întocmite pentru 3 ani (anul viitor și următorii doi ani fiscali) și sunt dezagregate după administrație de nivel înalt (clasificație organizațională), clasificări funcționale și de programe și clasificație economică	Performanța neschimbată	→
(ii)	Domeniul de aplicare și frecvența analizei sustenabilității	A	A	Indicatorii de sustenabilitate a datoriei sunt incluși în rapoartele	Performanța neschimbată	→

	datoriilor			trimestriale și anuale privind datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat care sunt publicate pe site-ul Ministerului Finanțelor. Un program (strategie) curentă de management al datoriilor pe termen mediu acoperă datoria guvernamentală existentă și proiectată cu un orizont de trei ani și este raportată public.		
(iii)	Existența unor strategii sectoriale de cheltuieli	A	A	Planurile strategice pe termen mediu sunt pregătite și costurile lor calculate pentru majoritatea (toate) ministerelor. Toate propunerile de politici de cheltuieli din estimările bugetare pe termen mediu aprobate se aliniază cu planurile strategice.	Performanța neschimbată	→
(iv)	Legăturile dintre bugetele de investiții și estimările anticipate ale cheltuielilor	B	A	Informațiile bugetare anuale au inclus costul total de capital al fiecărui proiect și cheltuielile capitale planificate pentru următorii trei ani bugetari.	Performanța s-a îmbunătățit.	↓
C(ii) Previzibilitatea și controlul executării bugetului						
	IP-13 Transparența obligațiilor și datoriilor contribuabililor	A	A			→
(i)	Claritatea și exhaustivitatea obligațiilor fiscale	A	A	Obligațiile fiscale sunt clar articulate în legislație	Performanța neschimbată	→
(ii)	Accesul contribuabililor la informații cu privire la obligațiile fiscale și la procedurile administrative	A	A	Organele de administrare a veniturilor folosesc mai multe canale pentru a oferi contribuabililor acces ușor la informații complete și actualizate cu privire la principalele domenii de obligații privind veniturile, inclusiv procesele și procedurile de contestație	Performanța neschimbată	→
(iii)	Existența și funcționarea unui mecanism de contestație fiscală	B	A	Există un mecanism transparent și eficient de contestație fiscală	Performanța a crescut. Procesul de contestație fiscală a fost	↑

				îmbunătățit odată cu crearea în 2018 a unui Consiliu de soluționare a disputelor atât pentru Serviciul Fiscal de Stat, cât și pentru Serviciul Vamal	
IP-14 Eficacitatea măsurilor pentru înregistrarea contribuabililor și evaluarea impozitelor	B	B			→
(i) Controale în sistemul de înregistrare a contribuabililor	A	A	Există o bază de date completă a contribuabililor	Performanța neschimbată	→
(ii) Eficacitatea penalităților pentru nerespectarea obligațiilor de înregistrare și declarare	C	C	Penalitățile pentru neconformare sunt stabilite suficient de mari pentru a impune conformarea	Dovezile rezumate din evaluarea din 2015 justifică un scor A care a fost redus la C datorită existenței unei economii tenebre	→
(iii) Planificarea și monitorizarea programelor de control fiscal și de investigare a fraudelor	B	C	SV și SFS efectuează investigații privind fraudele și control folosind un plan de îmbunătățire a conformării și realizează aproximativ 74,4% din controalele și investigațiile planificate dar nu toate sunt bazate pe criterii clare de risc	Performanța s-a deteriorat	↓
IP-15 Eficacitatea în colectarea plăților fiscale	D+	B+			↑
(i) Rata de colectare a arieratelor fiscale brute	D	B	Arieratele la venituri s-au micșorat de la 76% la 49%	Performanța s-a îmbunătățit	↑
(ii) Eficacitatea transferului încasărilor fiscale către Trezorerie de către organele de administrare a veniturilor	A	A	Trezoreria de Stat obține informații în timp real cu privire la veniturile colectate de organele de administrare a veniturilor	Performanța neschimbată	→
(iii) Frecvența reconcilierii complete a conturilor între evaluările fiscale, colectările, evidența	A	A	Organele de administrare a veniturilor efectuează reconcilierea completă a evaluării, colectării,	Performanța neschimbată	→

	restanțelor și încasările de către Trezorerie			restanțelor și transferurilor către Trezoreria de Stat cel puțin trimestrial, în termen de patru săptămâni de la sfârșitul trimestrului		
	IP-16 Previzibilitatea în disponibilitatea mijloacelor pentru angajarea cheltuielilor	C+	B+			↑
(i)	Măsura în care sunt prognozate și monitorizate fluxurile de numerar	A	A	Fluxurile de numerar sunt prognozate zilnic având în vedere executarea bugetului și în funcție de această analiză, prognoza este actualizată	Scorul nu s-a modificat. Cotele de cheltuieli lunare au fost eliminate de la ultima evaluare.	→
(ii)	Fiabilitatea și orizontul informațiilor periodice în cursul anului către ministere, direcții și agenții (MDA) cu privire la plafoanele de cheltuieli	C	A	Unitățile executoare au informații imediate despre plafoanele lor anuale odată ce sunt aprobate ca parte a bugetului anual	Performanța s-a îmbunătățit. Entitățile executoare sunt acum capabile să planifice pentru întregul an pe baza planurilor lor de cheltuieli, în timp ce în 2015 orizontul de timp era de una până la două luni.	↑
(iii)	Frecvența și transparența ajustărilor la alocările bugetare la nivel mai înalt decât conducerea MDA	C	C	În 2020, au avut loc trei rectificări în cursul anului ale alocațiilor bugetare	Performanța nu s-a modificat.	→
	IP-17 Înregistrarea și gestionarea soldurilor de numerar, datoriilor și garanțiilor	A	A			→
(i)	Calitatea înregistrării și raportării datelor privind datoriile	A	A	Datoria internă și externă și evidențele datoriilor garantate sunt complete, precise, actualizate și reconciliate lunar. Sunt întocmite lunar rapoarte cuprinzătoare de management și statistice care acoperă deservirea, stocurile și operațiunile datoriei.	Performanța neschimbată	→
(ii)	Amploarea consolidării soldurilor de numerar ale guvernului	A	A	Guvernul Moldovei operează un Cont Unic Trezorerial în cadrul căruia	Performanța neschimbată	→

			fiecare unitate bugetară are propriul sub-cont. Toate conturile sunt consolidate zilnic.			
(iii)	Sisteme de contractare a împrumuturilor și emiterea garanțiilor	A	A	Legislația primară permite unei singure entități responsabile de managementul datoriilor de a împrumuta, contracta noi împrumuturi și emite garanții pentru împrumuturi în numele administrației centrale. Cadrul legal în vigoare descrie politicile și procedurile; legislația secundară oferă îndrumări cu privire la procedurile de împrumut, de contractare a noilor împrumuturi și de efectuare a tranzacțiilor legate de datorii, de emitere a garanțiilor pentru împrumuturi și de monitorizare a tranzacțiilor ce țin de managementul datoriilor.	Performanța neschimbată	→
IP-18 Eficacitatea controalelor la salarizare		B+	A			↑
(i)	Gradul de integrare și reconciliere între evidențele de personal și datele de salarizare	B	A	Reconcilierea datelor privind salariile angajaților, numărul de unități de personal, creșterea salariului și suplimentele se realizează anual la începutul anului fiscal folosind programul Q-lick. Reconcilierea lunară se face pentru datele privind numărul de angajați și posturi din sectorul public.	Performanța s-a îmbunătățit. În evaluarea din 2015, evidențele personalului și datele privind salariile nu erau legate direct, dar sunt în evaluarea din 2021	↑
(ii)	Oportunitatea modificărilor la evidențele personalului și la statul de plată	A	A	Modificările necesare sunt actualizate pe măsură ce apar. Ajustările retroactive sunt foarte rare.	Performanța neschimbată	→
(iii)	Controale interne pentru modificările la evidențele personalului și la statul	B	A	Prevederile legale cer ca modificările condițiilor de salarizare și a numărului de personal să fie coordonate	Acum există un sistem TI mai cuprinzător, cu o pistă de audit, în	↑

	de plată			cu Ministerul Finanțelor. Raportul lunar privind efectivele de personal și salariile ajută la monitorizarea numărului de angajați, pentru a asigura aplicarea corectă a cadrului legal în vigoare.	timp ce în 2015 sistemul de raportare era bazat pe hârtie	
(iv)	Existența auditurilor la salarizare pentru a identifica punctele slabe de control și/sau lucrători fantomă	B	A	Curtea de Conturi auditează salarizarea tuturor autorităților publice centrale în cadrul auditurilor sale anuale. Verificările la salarizare sunt efectuate și de Inspekția Financiară.	Evaluarea din 2015 s-a concentrat pe revizuire periodice ale Inspekției Financiare și pe auditurile restrânse ale Curții de Conturi. În evaluarea din 2021, toate auditurile Curții de Conturi au inclus auditarea completă a salarizării.	↑
	IP-19 Concurență, raport calitate-preț și controale în achiziții	B	A			↑
(i)	Transparența, exhaustivitatea și concurența în cadrul juridic și de reglementare.	B	A	Cadrul legal și de reglementare privind achizițiile oferă transparență, exhaustivitate și concurență în achizițiile publice	Îmbunătățirile introduse de la evaluarea din 2015 asigură îndeplinirea tuturor celor 6 criterii, în timp ce la evaluarea din 2015 acest lucru nu s-a întâmplat.	↑
(ii)	Utilizarea metodelor competitive de achiziție	A	A	Aproape toate metodele de achiziție sunt competitive. Atunci când contractele sunt atribuite prin alte metode decât concurență deschisă, acestea sunt justificate conform cerințelor legale	Performanța nu s-a modificat.	→
(iii)	Accesul public la informații complete, fiabile și oportune privind achizițiile	A	D	Numai informațiile parțiale privind achizițiile sunt publice și accesibile prin diferite mijloace. Informațiile privind	Performanța s-a deteriorat. Deși evaluarea din 2015 nu discută problema	↓

			achizițiile de valoare mică care constituie o bună parte a achizițiilor publice sunt restricționate publicului.	achizițiilor publice de valoare mică și nu este clar dacă aceasta a fost abordată în analiză.		
(iv)	Existența unui sistem administrativ independent de contestații privind achizițiile	D	A	Există un organ independent care se ocupă de contestațiile privind achizițiile	Performanță îmbunătățită. Absența unui sistem independent de contestații în evaluarea din 2015 a fost remediată prin crearea Agenției Naționale de Soluționare a Contestațiilor	↑
IP-20 Eficacitatea controalelor interne pentru cheltuieli nesalariale		B+	A			↑
(i)	Eficacitatea controalelor angajamentelor de cheltuieli	B	A	Controalele puternice limitează efectiv angajamentele privind alocațiile bugetare și disponibilitatea numerarului	Performanța s-a îmbunătățit. Controalele angajamentelor în evaluarea din 2021 sunt cuprinzătoare, în timp ce în 2015 au existat domenii minore de excepție	↑
(ii)	Exhaustivitatea, relevanța și înțelegerea altor reguli/proceduri de control intern	B	A	Cadrul de control financiar public intern este funcțional. Conceptul de răspundere managerială este aplicat pe scară largă.	Punctele slabe identificate în evaluarea din 2015 referitoare la implementarea sistemului și răspunderea managerială au fost remediate până la evaluarea din 2021.	↑
(iii)	Gradul de respectare a regulilor de procesare și înregistrare a tranzacțiilor	A	A	Respectarea regulilor este foarte bună	Performanța neschimbată	→
IP-21 Eficacitatea auditului		B+	C+			↓

intern						
(i)	Acoperirea și calitatea funcției de audit intern	B	C	Deși acoperirea este mare în ceea ce privește veniturile și cheltuielile supuse auditurilor interne, 63% din subdiviziunile de audit intern nu sunt complet operaționale din cauza lipsei de personal.	Performanța s-a deteriorat. Procentul subdiviziunilor de audit intern operaționale rămâne aproape același. Diferența de scor se explică prin modificările cerințelor.	↓
(ii)	Frecvența și distribuția rapoartelor	A	B	Rapoartele de audit sunt emise în conformitate cu planul anual de audit și distribuite conducerii entităților auditate. Acestea rapoarte sunt distribuite MF și CC doar la solicitare.	Performanța s-a deteriorat	↓
(iii)	Amploarea răspunsului conducerii la funcția de audit intern.	B	A	Conducerea a implementat 95% din recomandările de audit intern emise în anii fiscali 2018-2020	Performanța s-a îmbunătățit. Nivelul răspunsului conducerii la recomandări a crescut de la evaluarea din 2015 până la evaluarea din 2021	↑
C(iii) Contabilitate, Înregistrare și Raportare						
	IP-22 Oportunitatea și regularitatea reconcilierii conturilor	A	A			→
(i)	Regularitatea reconcilierii conturilor bancare	A	A	Direcția Trezorerie din subordinea Ministerului Finanțelor, reconciliază zilnic toate soldurile AC cu subconturile CUT și alte conturi bancare din Banca Națională a Moldovei	Nicio schimbare în performanță, deși frecvența reconcilierii s-a îmbunătățit de la lunar la zilnic față de evaluarea anterioară	→
(ii)	Regularitatea și închiderea conturilor de așteptare și de avans	A	A	Conturile de așteptare sunt în mod normal închise în decurs de o zi, iar conturile de avans sunt tratate ca cheltuieli de casă	Performanța neschimbată	→
	IP-23 Disponibilitatea	A	A	Informațiile privind	Performanța	→

informațiilor despre resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor			resursele primite de unitățile de prestare a serviciilor sunt disponibile și sunt incluse în rapoartele de execuție bugetară ale autorității centrale fondatoare (din punct de vedere al alocărilor bugetare) și rapoartele individuale prezentate de unitățile de prestare a serviciilor autorității fondatoare (din punct de vedere al resurselor proprii). Resursele în natură sunt incluse.	neschimbată	
IP-24 Calitatea și oportunitatea rapoartelor bugetare în cursul anului	C+	B+			↑
(i) Domeniul de aplicare al rapoartelor în ceea ce privește acoperirea și compatibilitatea cu estimările bugetare	C	A	Acoperirea și comparabilitatea datelor în rapoartele de executare bugetară permite compararea directă cu estimările bugetare.	Performanța s-a îmbunătățit. După cum s-a evaluat în 2021, rapoartele anuale permit compararea directă cu bugetul, în timp ce în cadrul evaluării din 2015, comparația a fost posibilă numai pentru articolele administrative principale. Cadrul din 2016 a eliminat cerința de înregistrare a cheltuielilor la etapele de angajament și plată pentru această dimensiune și a mutat-o la IP-24.3.	↑
(ii) Oportunitatea emiterii rapoartelor	A	B	Rapoartele pe parcursul anului sunt emise lunar în termen de patru săptămâni	Performanța s-a deteriorat. Cadrul 2016	↓

			de la sfârșitul perioadei de raportare	prevede totuși ca prezentarea să se facă în termen de două săptămâni pentru un scor A.		
(iii)	Calitatea informației	A	B	Nu există probleme cu calitatea rapoartelor. Cu toate acestea, rapoartele oferă informații despre cheltuieli doar la etapa de plată.	Performanța s-a deteriorat. Cadrul 2016 impune totuși, pentru această dimensiune, ca informațiile privind cheltuielile să fie incluse atât la etapa de angajament, cât și cea de plată pentru un scor A.	↓
IP-25 Calitatea și oportunitatea situațiilor financiare anuale		C+	D+			↓
(i)	Plenitudinea situațiilor financiare	A	A	Situațiile financiare anuale conțin toate elementele necesare și sunt comparabile cu estimările bugetare	Nicio modificare a performanței în sine, dar Cadrul 2016 cere să fie evaluat un element suplimentar (situația fluxului de numerar) în această dimensiune.	→
(ii)	Oportunitatea prezentării situațiilor financiare	A	B	Situațiile financiare anuale sunt prezentate pentru audit extern în termen de șase luni	Performanța s-a deteriorat în sine, dar Cadrul 2016 a redus termenul de prezentare la 3 luni pentru un scor A.	↓
(iii)	Standardele de contabilitate utilizate	C	D	Standardele contabile utilizate pentru întocmirea situațiilor financiare nu sunt prezentate	Nu este clar dacă a existat vreo modificare față de evaluarea anterioară, care spunea că s-a făcut o anumită dezvăluire a standardelor contabile, dar acest lucru nu	↓

				este foarte evident din text.	
C(iv) Examinare externă și audit					
IP-26 Domeniul de aplicare, natura și urmărirea ulterioară a auditului extern	B+	A			↑
(i) Domeniul de aplicare/natura auditului efectuat (inclusiv respectarea standardelor de audit)	B	A	Situațiile financiare ale tuturor unităților bugetare ale administrației publice centrale includ venituri, cheltuieli, active și pasive. Acestea sunt cuprinse în întregime în raportul anual privind executarea bugetului de stat care sunt auditate folosind Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit (ISSAI) pentru ultimii trei ani fiscali.	Performanța s-a îmbunătățit odată cu creșterea acoperirii auditurilor financiare	↑
(ii) Oportunitatea prezentării rapoartelor de audit către legislativ	A	A	Rapoartele de audit se prezintă legislativului în termen de patruzeci de zile de la primirea de către Curtea de Conturi (CCRM) a rapoartelor financiare.	Performanța neschimbată	→
(iii) Dovezi privind urmărirea ulterioară a recomandărilor de audit	B	A	CCRM dispune de un mecanism intern eficient de urmărire ulterioară a recomandărilor de audit.	Performanța s-a îmbunătățit odată cu introducerea sistemului informatic automatizat „Audit CCRM” pentru monitorizarea situației recomandărilor de audit	↑
IP-27 Controlul legislativ al legii bugetului anual	B+	B+			→
(i) Domeniul de aplicare al controlului legislativ	A	A	Analiza legislativului cuprinde politicile fiscale, previziunile fiscale pe termen mediu și prioritățile pe termen mediu, precum și detalii privind cheltuielile și veniturile.	Performanța neschimbată	→
(ii) Măsura în care procedurile legislativului sunt bine	B	B	Procedurile legislativului de revizuire a propunerilor de buget sunt aprobate de	Performanța neschimbată	→

	stabilite și respectate			către legislativ înainte de audierile bugetare și sunt respectate. Procedurile includ aranjamente pentru consultare publică, dar nu au fost implementate la pregătirea bugetului 2021. Ele includ și aranjamente organizaționale interne, cum ar fi comisii parlamentare, suport tehnic și proceduri de negociere.		
(iii)	Timp suficient pentru ca legislativul să ofere un răspuns la propunerile bugetare atât estimările detaliate, cât și, după caz, propunerile privind agregatele macrofiscale la începutul ciclului de pregătire a bugetului (timp oferit în practică pentru toate etapele combinate)	A	C	Oficial, sunt mai mult de două luni pentru a efectua lecturi și a revizui propunerea de buget. În practică, proiectul bugetului de stat este de obicei pus la dispoziția Parlamentului cu câteva săptămâni înainte de termenul limită oficial pentru aprobarea legii bugetului anual.	Performanța s-a deteriorat	↓
(iv)	Reguli pentru modificările în cursul anului la buget fără aprobarea ex-ante de către legislativ	B	A	Există reguli clare pentru ajustările bugetare din cursul anului de către executiv. Regulile stabilesc limite stricte privind amploarea și natura modificărilor și sunt respectate în toate cazurile.	Evaluarea din 2015 a declarat că regulile au permis realocări administrative extinse, în timp ce evaluarea din 2021 se bazează pe examinarea dacă există reguli stricte. Evaluarea din 2015 abordează mai degrabă rectificările bugetare (IP-16 (iii)) decât redistribuirea alocațiilor între articole de cheltuieli.	↑
IP-28	Examinarea de către legislativ a rapoartelor de audit extern	C+	C+			→
(i)	Oportunitatea	A	B	Rapoartele de audit sunt	Evaluarea din	↓

	examinării rapoartelor de audit de către legislativ			examinare în termen de șase luni	2015 a precizat că rapoartele de audit au fost examinate în termen de 3 luni de la primirea lor, în timp ce, în cadrul evaluării actuale, acest termen a crescut la 6 luni.	
(ii)	Amploarea audierilor privind constatările cheie organizate de legiuitor	C	C	Audierile privind constatările cheie nu se desfășoară în mod sistematic	Performanța neschimbată	→
(iii)	Emiterea măsurilor recomandate de către legislativ și implementarea de către executiv	B	C	În anii fiscali 2018-2019, Parlamentul nu a monitorizat recomandările de audit pe care le-a făcut sau le-a aprobat, pentru a se asigura că acestea au fost implementate; au început să facă asta mai sistematic în 2020.	Performanța s-a înrăutățit din cauza situației politice instabile care a perturbat activitatea Parlamentului	↓

Notă: Comparația nu a inclus cei trei indicatori anteriori aferente practicilor donatorilor, deoarece nu este reținut niciun echivalent în cadrul CPRF 2016, iar timpul limitat alocat evaluării a fost alocat mai util pentru evaluarea indicatorilor relevanți.

Anexa 5: Calcule pentru IP-1, IP-2 și IP-3

Date privind clasificarea funcțională pentru anul 2018, milioane lei

Denumirea funcțională	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Serviciile de stat cu destinație generală	4.334	4.155,7	4.071,9	83,8	83,8	2,1%
Apărare națională	617	631,7	579,7	52,0	52,0	9,0%
Ordine publică și securitate națională	4.449,1	4.357,6	4.180,0	177,6	177,6	4,2%
Servicii în domeniul economiei	7.152	5.807,6	6.719,4	-911,8	911,8	13,6%
Protecția mediului	157,7	99,5	148,2	-48,7	48,7	32,8%
Gospodăria comunală și gospodăria de exploatare a fondului de locuințe	442,8	371,9	416,0	-44,1	44,1	10,6%
Sănătate	3.929,4	3.646	3.691,7	-45,7	45,7	1,2%
Cultură, sport, tineret, culte și odihnă	695,4	700,2	653,3	46,9	46,9	7,2%
Învățământ	9.909,6	9.730,8	9.310,3	420,5	420,5	4,5%
Protecție socială	7.627,9	7.436,1	7.166,6	269,5	269,5	3,8%
cheltuieli alocate	39.314,90	36.937,10	36.937,10	0	2.100,74	
dobânzi	1.947,5	1.684,2				
situații neprevăzute	70	87				
Cheltuieli totale	41.332,4	38.708,3				
Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul inițial aprobat (IP-1)						93,7%
variația în structura cheltuielilor (IP-2)						5,7%
ponderea pentru situații neprevăzute din buget						0,2%

Date privind clasificarea funcțională pentru anul 2019, milioane lei

Denumirea funcțională	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Serviciile de stat cu destinație generală	6.535,40	5.486,20	5.928,8	-442,6	442,6	7,46%
Apărare națională	636,20	598,50	577,1	21,4	21,4	3,70%
Ordine publică și securitate națională	4.743,30	4.304,60	4.303,0	1,6	1,6	0,04%
Servicii în domeniul economiei	7.811,20	6.192,60	7.086,2	-893,6	893,6	12,61%
Protecția mediului	226,40	133,70	205,4	-71,7	71,7	34,90%
Gospodăria comunală și gospodăria de exploatare a fondului de locuințe	406,60	292,20	368,9	-76,7	76,7	20,78%
Sănătate	4.316,20	3.786,69	3.915,6	-128,9	128,9	3,29%
Cultură, sport, tineret, culte și	789,10	809,50	715,9	93,6	93,6	13,08%

odihnă						
Învățământ	10.610,10	11.045,60	9.625,3	1.420,3	1.420,3	14,76%
Protecție socială	9.575,03	8.762,73	8.686,3	76,5	76,5	0,88%
cheltuieli alocate	45.649,53	41.412,32				
dobânzi	1.944,6	1.619,6				
situații neprevăzute	70	42				
Cheltuieli totale	47.664,13	43.073,92				
Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul inițial aprobat (IP-1)						90,4%
variația în structura cheltuielilor (IP-2)						7,8%
ponderea pentru situații neprevăzute din buget						0,1%

Date privind clasificarea funcțională pentru anul 2020, milioane lei

Denumirea funcțională	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Serviciile de stat cu destinație generală	5.930,10	5.559,70	5.697,3	-137,6	137,6	2,42%
Apărare națională	650,10	637,40	624,6	12,8	12,8	2,05%
Ordine publică și securitate națională	5.256,10	4.750,40	5.049,8	-299,4	299,4	5,93%
Servicii în domeniul economiei	9.635,10	7.831,70	9.256,9	-1.425,2	1.425,2	15,40%
Protecția mediului	268,40	232,30	257,9	-25,6	25,6	9,91%
Gospodăria comunală și gospodăria de exploatare a fondului de locuințe	409,90	346,50	393,8	-47,3	47,3	12,01%
Sănătate	4.537,30	4.943,26	4.359,2	584,1	584,1	13,40%
Cultură, sport, tineret, culte și odihnă	890,10	825,70	855,2	-29,5	29,5	3,44%
Învățământ	12.362,20	11.887,00	11.876,9	10,1	10,1	0,08%
Protecție socială	9.577,04	10.558,57	9.201,1	1.357,5	1.357,5	14,75%
cheltuieli alocate	49.516,34	47.572,53	47.572,5	0,0	3.928,9	
dobânzi	1.947,50	1.684,20				
situații neprevăzute	88,00	378,60				
Cheltuieli totale	51.551,84	49.635,33				
Total cheltuieli real efectuate în comparație cu bugetul inițial aprobat (IP-1)						96,3%
variația în structura cheltuielilor (IP-2)						8,3%
ponderea pentru situații neprevăzute din buget						0,7%

Date privind clasificarea economică pentru anul 2018, milioane lei

Denumirea economică	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Remunerarea muncii angajaților	6.717,2	6.601,7	6.287,3	314,4	314,4	5,0%
Mărfuri și servicii	2.213,5	1.756,1	2.071,8	-315,7	315,7	15,2%
Transferuri între componentele bugetului de stat	19.429,9	19.755,6	18.186,2	1.569,4	1.569,4	8,6%
Plata dobânzilor	1.819,5	1.504,8	1.703,0	-198,2	198,2	11,6%
Subvenții	2.885,5	4.041,9	2.700,8	1.341,1	1.341,1	49,7%
Granturi	91,8	21,5	85,9	-64,4	64,4	75,0%
Prestații sociale	370,3	342,3	346,6	-4,3	4,3	1,2%
Alte cheltuieli	2.018,0	1.730,7	1.888,8	-158,1	158,1	8,4%
Active nefinanciare	5.716,7	2.866,6	5.350,8	-2.484,2	2.484,2	46,4%
Cheltuieli totale	41.262,5	38.621,2	38.621,2		6.449,9	
Variația în structură						5,5%

Date privind clasificarea economică pentru anul 2019, milioane lei

Denumirea economică	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Remunerarea muncii angajaților	7.226,72	6.465,29	6.534,0	-68,7	68,7	1,1%
Mărfuri și servicii	2.542,41	1.725,15	2.298,7	-573,5	573,5	25,0%
Transferuri între componentele bugetului de stat	22.555,4 1	23.098,8 1	20.393,3	2.705,5	2.705,5	13,3%
Plata dobânzilor	1.944,60	1.619,60	1.758,2	-138,6	138,6	7,9%
Subvenții	4.082,40	3.894,95	3.691,1	203,9	203,9	5,5%
Granturi	25,37	32,90	22,9	10,0	10,0	43,4%
Prestații sociale	474,49	399,33	429,0	-29,7	29,7	6,9%
Alte cheltuieli	3.924,00	2.782,19	3.547,9	-765,7	765,7	21,6%
Active nefinanciare	4.818,82	3.013,71	4.356,9	-1.343,2	1.343,2	30,8%
Cheltuieli totale	47.594,2 2	43.031,9 3	43.031,9	0,0	5.838,7	
Variația în structură						13,6%

Date privind clasificarea economică pentru anul 2020, milioane lei

Denumirea economică	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Remunerarea muncii angajaților	7.009,98	7.040,59	6.709,3	331,3	331,3	4,9%
Mărfuri și servicii	2.509,75	1.666,26	2.402,1	-735,9	735,9	30,6%
Transferuri între componentele bugetului de stat	24.847,2 3	26.920,98	23.781,6	3.139,4	3.139,4	13,2%
Plata dobânzilor	1.947,50	1.684,20	1.864,0	-179,8	179,8	9,6%

Subvenții	3.964,88	5.102,10	3.794,8	1.307,3	1.307,3	34,4%
Granturi	54,18	248,50	51,9	196,6	196,6	379,2%
Prestații sociale	496,41	518,67	475,1	43,6	43,6	9,2%
Alte cheltuieli	4.013,60	2.517,97	3.841,5	-1.323,5	1.323,5	34,5%
Active nefinanciare	6.620,40	3.557,46	6.336,5	-2.779,0	2.779,0	43,9%
Cheltuieli totale	51.463,9	49.256,73	49.256,7	0,0	10.036,2	
	3					
Variația în structură						20,4%

Date privind veniturile pentru anul 2018, milioane lei

Tipuri de venituri*	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Venituri fiscale						
Impozit pe venitul persoanelor juridice	4.373,5	5.214,4	4.351,3	863,1	863,1	19,8%
Impozit pe venitul persoanelor fizice	1.623,8	1.651,5	1.615,6	35,9	35,9	2,2%
Impozite pe proprietate	60,1	49,6	59,8	-10,2	10,2	17,0%
Impozite și taxe pe mărfuri și servicii	24.419,3	25.476,6	24.295,4	1.181,2	1.181,2	4,9%
Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe	1.597,9	1.665,8	1.589,8	76,0	76,0	4,8%
Alte taxe			0,0	0,0	0,0	0,0
Contribuții sociale						
Contribuții de asigurări sociale						
Alte contribuții sociale						
Granturi						
Granturi primite de la guvernele altor state	56,4	80,1	56,1	24,0	24,0	42,7%
Granturi primite de la organizațiile internaționale	2.773,5	255,3	2.759,4	-2.504,1	2.504,1	90,7%
Granturi de la alte unități guvernamentale	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Alte venituri						
Venituri din proprietate	376,4	406,5	374,5	32,0	32,0	8,5%
Vânzarea mărfurilor și serviciilor	978,4	935	973,4	-38,4	38,4	3,9%
Amenzi și sancțiuni	286,7	374,1	285,2	88,9	88,9	31,2%
Transferuri neatribuite la alte articole	9,4	26	9,4	16,6	16,6	178,0%
Prime, comisioane și daune legate de asigurările generale și schemele de garanții standardizate			0,0	0,0	0,0	0,0
Alte venituri	63,1	297,8	62,8	235,0	235,0	374,4%
Venituri totale	36.618,5	36.432,7	36.432,7	0,0	5.105,5	
Variația totală						99,5%
Variația în structură						14,0%

Sursa: Anexa 2 la Raportul de execuție a bugetului 2018 aprobată de Guvern

*Contribuțiile sociale nu sunt incluse deoarece formează un buget separat și sunt în AC.

Date privind veniturile pentru anul 2019, milioane lei

Tipuri de venituri*	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Venituri fiscale						
Impozit pe venitul persoanelor juridice	5.716,7	5.249,4	5.423,9	-174,5	174,5	3,2%
Impozit pe venitul persoanelor fizice	1.472,7	1611	1.397,3	213,7	213,7	15,3%
Impozite pe proprietate	55	50,8	52,2	-1,4	1,4	2,7%
Impozite și taxe pe mărfuri și servicii	28.181,3	27.707,6	26.737,9	969,7	969,7	3,6%
Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe	1.911,7	1798,4	1.813,8	-15,4	15,4	0,8%
Alte taxe			0,0	0,0	0,0	0,0
Contribuții sociale						
Contribuții de asigurări sociale						
Alte contribuții sociale						
Granturi						
Granturi primite de la guvernele altor state	46,3	25,7	43,9	-18,2	18,2	41,5%
Granturi primite de la organizațiile internaționale	1.913,9	1.514,8	1.815,9	-301,1	301,1	16,6%
Granturi de la alte unități guvernamentale			0,0	0,0	0,0	0,0
Alte venituri						
Venituri din proprietate	388,07	312,29	368,2	-55,9	55,9	15,2%
Vânzarea mărfurilor și serviciilor	1.870,20	1.183,50	1.774,4	-590,9	590,9	33,3%
Amenzi și sancțiuni	463,76	365,34	440,0	-74,7	74,7	17,0%
Transferuri neatribuite la alte articole	23,00	23,50	21,8	1,7	1,7	7,7%
Prime, comisioane și daune legate de asigurările generale și schemele de garanții standardizate			0,0	0,0	0,0	0,0
Alte venituri	82,89	125,60	78,6	47,0	47,0	59,7%
Venituri totale	42.125,52	39.967,93	39.967,9	0,0	2.464,1	
Variația totală						94,9%
Variația în structură						6,2%

Sursa: Anexa 2 la Raportul de execuție a bugetului 2019 aprobat de Guvern

*Contribuțiile sociale nu sunt incluse deoarece formează un buget separat și sunt în AC.

Date privind veniturile pentru anul 2020, milioane lei

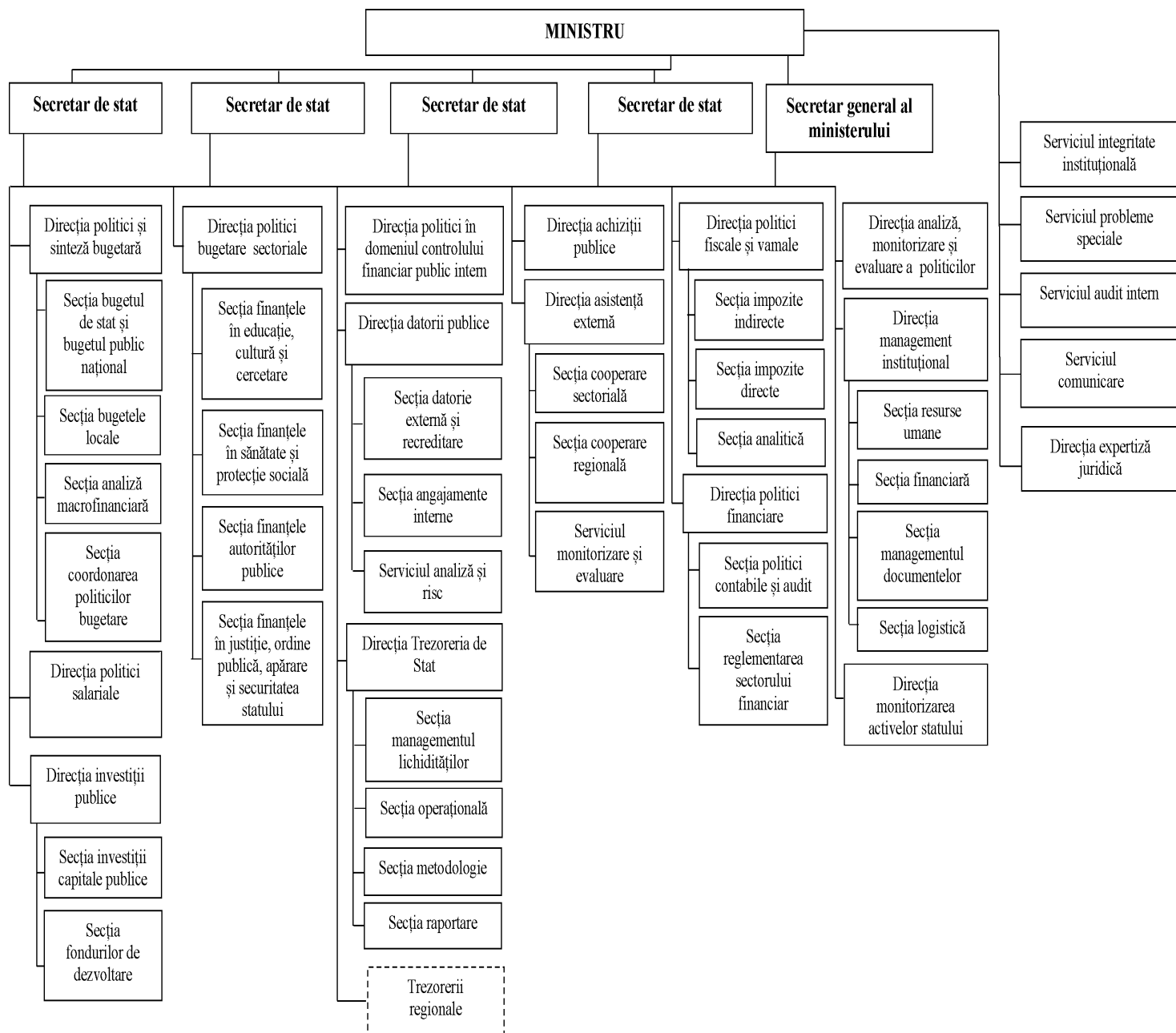
Tipuri de venituri*	Buget	Efectiv	Buget precizat	Deviere	Deviere absolută	în procente
Venituri fiscale						
Impozit pe venitul persoanelor juridice	5.802,60	5.012,70	5.061,6	-48,9	48,9	1,0%
Impozit pe venitul persoanelor fizice	1.603,70	1.456,40	1.398,9	57,5	57,5	4,1%
Impozite pe proprietate	44,00	45,60	38,4	7,2	7,2	18,8%
Impozite și taxe pe mărfuri și servicii	31.065,10	27.518,50	27.098,2	420,3	420,3	1,6%
Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe	2.020,80	1.738,90	1.762,8	-23,9	23,9	1,4%
Alte taxe			0	0	0	0

Contribuții sociale						
Contribuții de asigurări sociale						
Alte contribuții sociale						
Granturi						
Granturi primite de la guvernele altor state	109,7	4,3	95,7	-91,4	91,4	95,5%
Granturi primite de la organizațiile internaționale	1.663,70	619,9	1.451,3	-831,4	831,4	57,3%
Granturi de la alte unități guvernamentale			0,0	0,0	0,0	0,0
Alte venituri						
Venituri din proprietate	279,50	563,20	243,8	319,4	319,4	131,0%
Vânzarea mărfurilor și serviciilor	1.053,80	969,20	919,2	50,0	50,0	5,4%
Amenzi și sancțiuni	367,00	276,80	320,1	-43,3	43,3	13,5%
Transferuri neatribuite la alte articole	26,70	16,60	23,3	-6,7	6,7	28,7%
Prime, comisioane și daune legate de asigurările generale și schemele de garanții standardizate			0	0	0	0
Alte venituri	100,20	278,60	87,4	191,2	191,2	218,7%
Venituri totale	44.136,8	38.500,7	38.500,7	0,0	2.091,1	
Variația totală						87,2%
Variația în structură						5,4%

Sursa: Anexa 2 la Raportul de execuție a bugetului 2020 aprobat de Guvern

*Contribuțiile sociale nu sunt incluse deoarece formează un buget separat și sunt în AC.

Anexa 6: Structura organizațională a Ministerului Finanțelor

Anexa 7: Raport privind evaluarea managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen (GRPFM)

REPUBLICA MOLDOVA

**CHELTUIELI PUBLICE ȘI RESPONSABILITATE FINANCIARĂ (CPRF)
RAPORT PRIVIND EVALUAREA MANAGEMENTULUI FINANCIAR
PUBLIC SENSIBIL LA DIMENSIUNEA DE GEN 2021**

Raport
Iulie 2022

EVALUAREA CHELTUIELILOR PUBLICE ȘI RESPONSABILITĂȚII FINANCIARE (CPRF)

EVALUAREA MANAGEMENTULUI FINANCIAR PUBLIC SENSIBIL LA DIMENSIUNEA DE GEN

EVALUAREA DIN REPUBLICA MOLDOVA

IUNIE 2022

Secretariatul CPRF confirmă că acest raport întrunește cerințele de asigurare a calității și prin prezenta oferă calificativul '**PEFA CHECK**'.

Secretariatul CPRF

6 iunie, 2022

Mulțumiri

Această anexă la raportul CPRF a fost pregătită de echipa UN Women, cu sprijin financiar din partea Suediei, pe baza rezultatelor Evaluării cheltuielilor publice și a răspunderii financiare (CPRF) a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen (GRPFM). Scopul său principal a fost de a evalua măsura în care sistemul de management financiar public (MFP) al țării abordează obiectivele guvernului în ceea ce privește recunoașterea diferitor necesități ale bărbaților și femeilor și a diferitor subgrupuri ale acestor categorii și promovarea egalității de gen. Evaluarea a fost realizată împreună cu evaluarea CPRF condusă de Banca Mondială, finanțarea a fost oferită de UE și contribuția expertizei nefinanciare din partea Guvernului Moldovei.

Echipa UN Women a fost condusă de Dna Dominika Stojanoska (Reprezentant de țară UN Women), iar Dna Ermira Lubani (specialist de program Bugetare sensibilă la dimensiunea de gen (GRB), Biroul Regional pentru Europa și Asia Centrală), Dna Lucreția Ciurea (Analist de monitorizare și raportare) au participat la evaluare ca membri ai echipelor de management și supraveghere. Experții în materie de gen DI Johann Seiwald (Expert superior în buget, Consultant), Dna Petra Gschiel (Expert superior în buget, Consultant) și Dna Tatiana Savva (Consultant) au efectuat evaluarea profesională a GRPFM ca parte a echipei de evaluare CPRF.

Raportul a beneficiat foarte mult de comentariile și reacția de răspuns oferită de echipa de management și supraveghere, care include echipa Ministerului Finanțelor, Banca Mondială, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova, Curtea de Conturi și Comisia Parlamentară de Control al Finanțelor Publice.

Echipa dorește să mulțumească pentru cooperarea și asistența eficientă primită de la Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, în special de la doamna Natalia Sclearuc (Șefa Direcției Politici și Sinteză Bugetară, Ministerul Finanțelor, Republica Moldova) și domnul Viorel Pană (Șef direcție, Direcția investiții publice, Ministerul Finanțelor), doamna Lilia Pascal (Șef direcție, Direcția Politici de Asigurare a Egalității între Femei și Bărbați, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale), și d-na Ecaterina Paknehad (Șef aparat, Curtea de Conturi a Republicii Moldova).

1.0 Introducere

1.1 Scopul

Această evaluare a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen (GRPFM) al Guvernului Moldovei a fost efectuată utilizând Cadrul suplimentar de evaluare a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen. Scopul evaluării suplimentare CPRF a bugetării sensibile la dimensiunea de gen (GRB) este de a colecta informații cu privire la măsura în care dimensiunea de gen este integrată în sistemul de management finanțelor publice al Republicii Moldova și de a stabili o linie de bază pentru dezvoltarea și evaluările ulterioare. Moldova a făcut câțiva pași inițiali în integrarea perspectivei de gen, astfel încât se așteaptă ca rezultatele evaluării să faciliteze măsurarea progresului și să prioritizeze pașii următori ca parte a unei strategii mai ample de îmbunătățire a sistemului MFP.

Evaluarea CPRF a GRPFM a fost realizată ca parte a evaluării CPRF condusă de Banca Mondială din iulie până în noiembrie 2021. UN Women, cu sprijin financiar din partea Suediei, a colaborat cu Banca Mondială din Moldova pentru a sprijini Guvernul și Ministerul Finanțelor în realizarea evaluării cuprinzătoare CPRF. În timp ce Banca Mondială (BM) a condus evaluarea generală, UN Women a fost responsabilă pentru partea GRPFM. Acest raport a fost întocmit utilizând cadrul CPRF pentru Bugetare sensibilă la dimensiunea de gen (GRB).

Revizuirea raportului de evaluare:

- Proiectul Raportului de Validare a fost distribuit la 3 decembrie 2021 Guvernului Republicii Moldova și evaluatorilor inter pares de la UN Women Dnei Dominika Stojanoska (Reprezentant de țară UN Women), Ermira Lubani (Specialist program GRB, Biroul Regional pentru Europa și Asia Centrală) și Dnei Lucreția Ciurea (Analist Monitorizare și Raportare).

1.2 Context

Legislația națională a Republicii Moldova în domeniul egalității între femei și bărbați și nediscriminării a fost parțial armonizată cu directivele UE. Cu toate acestea, progresele înregistrate în implementarea celor mai bune practici și în integrarea perspectivei de gen au fost modeste, rămânând probleme nerezolvate, în special cu referire la mecanismele instituționale pentru egalitatea de gen și abilitarea femeilor în domeniile politic, economic și social precum și eliminarea violenței bazată pe gen. Nivelul decalajelor de remunerare între femei și bărbați în Republica Moldova (14.4 procente) este considerabil mai înalt ca cel din țările UE cu 14.1 procente în 2019. În condițiile menținerii tendinței actuale, egalitatea de gen în Republica Moldova va fi realizată în perspectivă destul de îndelungată, în aproximativ 200 de ani.¹⁶⁶

Principalii indicatori sensibili la dimensiunea de gen

Deși Republica Moldova a înregistrat progrese considerabile în domeniul egalității de gen, totuși, în țară mai persistă inegalități de gen semnificative în domeniile politic, economic și social. Un șir de indicatori selectați sunt prezentați în continuare:

Datorită adoptării măsurilor speciale temporare (prevederile cu privire la cota minimă de 40% de reprezentare și plasare a femeilor), Republica Moldova a avansat de pe locul 83 pe locul 27 în clasamentul mondial privind numărul de femei în organul legislativ, după ultimele alegeri parlamentare din iulie 2021. La nivelul administrației publice centrale, pe parcursul anilor s-a înregistrat o dinamică pozitivă în ceea ce privește numărul de femei în Cabinetul de miniștri, acesta sporind de la 5% (în anii 2009-2011) la 11,1% (la sfârșitul anului 2019), 25% (în iulie 2020) și 31,2% (în august 2021). În ceea ce privește reprezentarea femeilor la nivel local, se constată o ușoară creștere a numărului de primărite în 2015 față de 2011, iar în consiliile locale în 2019 față de 2015. Or, un singur raion (din cele 32 de raioane în total) este condus de o femeie (2019).

Ponderea femeilor implicate în afaceri a crescut la 33,9% în 2018 (cu 6,4 puncte procentuale mai mult decât în 2009). În ciuda acestui progres, numărul femeilor implicate în activități de antreprenariat este de două ori mai mic comparativ cu cel al bărbaților (66,1%)¹⁶⁷. În ciuda numărului mare de femei care locuiesc în zonele rurale (aproape 30% din populația totală a țării), conform datelor, doar circa 36% din exploatațiile agricole (ferme) sunt conduse de femei, în comparație cu 64% conduse de bărbați.¹⁶⁸

Nivelul de remunerare al femeilor în 2020 în majoritatea activităților economice este, în medie, cu 13,7% mai mic decât cel al bărbaților. Diferența variază de la -1,1% în domeniul educației, unde se atestă o suprareprezentare a femeilor, până la +42,9% în activitățile financiare și de asigurări.¹⁶⁹ “Barometrul

¹⁶⁶ <https://progen.md/indexul-egalitatii-de-gen-2021-care-este-nivelul-de-egalitate-dintre-femei-si-barbati-in-moldova/>

¹⁶⁷ Nicoara R. 2020. Raport analitic privind participarea femeilor și bărbaților în activitatea de antreprenariat. BNS (Ro)

¹⁶⁸ UN Women. 2019. Progress on the Sustainable Development Goals – The Gender Snapshot 2019. New York, New York: UN Women Headquarters.

¹⁶⁹ https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_beijing25_draft_1.pdf

de Gen¹⁷⁰ atribuie această diferență de câștiguri între femei și bărbați factorilor precum educația, vârsta, statutul timpului de lucru ("cu normă întreagă" vs "cu normă redusă") și diferențele sectoriale ("privat" vs "public").

Ultimele date pentru anul 2020 indică că rata de ocupare a femeilor este mai mică decât cea a bărbaților. Discrepanța în rata de ocupare după sex este de 8.1% (35% versus 43.1%). Rata de ocupare a femeilor depinde de mai mulți factori, inclusiv prezența copiilor sub vârsta de 16 ani. Astfel, pentru femeile cu vârsta cuprinsă între 25-49 ani cu cel puțin un copil (de 16 ani și mai mici), rata de ocupare era de 47.3% în 2020, în timp ce pentru femeile fără copii rata de ocupare a atins nivelul de 60.5%¹⁷¹.

În Moldova, șapte din zece femei din zonele rurale și șase din zece femei din zonele urbane au fost victime a cel puțin o formă de violență din partea soțului/partenerului pe parcursul vieții. Violența este în continuare tolerată în Moldova. Aproximativ 41% dintre bărbați și 19,1% dintre femei sunt de acord, total sau parțial, că există momente în care o femeie merită să fie bătută, în timp ce 27,7% dintre bărbați și 17,5% dintre femei consideră că o femeie ar trebui să tolereze violența pentru a păstra familia¹⁷².

Cadrul juridic și de politică

Legile cheie privind egalitatea de gen și integrarea dimensiunii de gen în MFP sunt, în majoritate, legate de Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și UE, dar și de acordurile internaționale precedente. Republica Moldova și-a asumat angajamente naționale și internaționale de a promova egalitatea de gen și abilitarea femeilor odată cu adoptarea Constituției (1994),¹⁷³ ratificarea Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW, 1994), a Protocolului opțional, a Declarației și Platformei de Acțiune de la Beijing și adoptarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (Agenda 2030). Alte două acorduri au fost implementate în rezultatul adoptării Planului național de Acțiuni pentru implementarea Rezoluției 1325 a CS al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea și concluzia celui de al 6-lea raport periodic a Moldovei prezentat Comitetului ONU privind Eliminarea Discriminării Împotriva Femeilor CEDAW/C/MDA/CO/6. 2 martie 2020.¹⁷⁴ În 2017, Republica Moldova a semnat, iar în luna octombrie 2021 a ratificat Convenția Consiliului Europei privind Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie (Convenția de la Istanbul).

Următoarele documente legale conțin prevederi privind egalitatea de gen în diferitele domenii:

- **Egalitatea și nediscriminarea**

- Constituția Republicii Moldova (1994)¹⁷⁵ consacră principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, apartenență politică, avere sau origine socială (Articolul 16); susține drepturile egale ale femeilor și bărbaților de a se căsători și egalitatea în drepturi a femeii și a bărbatului în familie, precum și îndatoririle părinților

¹⁷⁰ <https://progen.md/propunerile-cpd-pentru-planul-de-actiuni-al-guvernului-pentru-anii-2021-2022/>

¹⁷¹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7319>

¹⁷² <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violenta-C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>

¹⁷³ http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

¹⁷⁴ https://msmps.gov.md/sites/default/files/cedaw_raport_1_1.pdf

¹⁷⁵ CRM1/1994 (legis.md)

(Articolul 48); sprijină dreptul mamelor și copiilor de a beneficia de protecție și îngrijire specială (Articolul 50).

- Legea nr. 5/2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați¹⁷⁶ definește politica directoare a guvernului și a altor actori în ceea ce privește egalitatea de gen. Legea include mai multe definiții privind egalitatea de gen, hărțuirea sexuală, discriminarea după criteriul de sex, discriminarea directă și indirectă după criteriul de sex. Legea determină cadrul instituțional național și organismele abilitate cu sarcini și responsabilități în domeniul egalității de gen.

- Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității¹⁷⁷ a instituit Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității și include mai multe definiții referitoare la diferite tipuri de discriminare, hărțuire, victimizare, etc.

- ***Dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie***

Constituția Republicii Moldova consacră dreptul la căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie și definește căsătoria ca o uniune între o femeie și un bărbat. Constituția specifică drepturile egale ale femeii și ale bărbatului în familie, precum și dreptul și îndatorirea acestora ca părinți de a asigura creșterea, educația și formarea copiilor (Articolul 48). Codul Familiei conține reguli specifice privind căsătoria civilă și relațiile de familie, dar nu și căsătoria forțată. Nu există sancțiuni specifice pentru autorizarea sau încheierea cu bună știință a căsătoriei copiilor sau a căsătoriei timpurii.

- ***Drepturile funciare***

Constituția Republicii Moldova, Codul Civil și Codul Familiei asigură drepturi egale de proprietate și drepturi egale de moștenire atât femeilor, cât și bărbaților. Potrivit Constituției, Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății (Articolul 127). În practică, femeile se confruntă cu unele obstacole în exercitarea acestor drepturi. O astfel de situație poate fi determinată, parțial, de înregistrarea inegală a dreptului de proprietate asupra terenurilor, în special, în contextul procesului de privatizare a terenurilor realizat la sfârșitul anilor 1990. La acea vreme, terenurile erau împărțite între gospodării, proprietatea fiind acordată bărbaților, ei fiind considerați, în mod tradițional, „capii familiei”. Doar în absența bărbaților în postura de ”cap al familiei”, femeilor li se acordau titluri de proprietate asupra terenurilor, la acea vreme.

- ***Femeile în funcții de conducere***

Prevederile prin care se impune obligativitatea respectării de către partidele politice a cotei de gen de minimum 40% în organele de conducere și listele de candidați au fost introduse în Legea nr. 5/2016 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, în Codul Electoral și în Legea nr. 294/2007 privind partidele politice. Prevederile noi ale Codului Electoral (Articolul 86 Condițiile speciale pentru listele de subscripție) oferă femeilor condiții avantajoase în ceea ce privește numărul obligatoriu de semnături pe care trebuie să le adune pentru a fi înregistrate în calitate de candidate la funcția de deputat în circumscripții. Astfel, un candidat femeie poate fi înregistrat dacă prezintă semnăturile a cel puțin 1000 și cel mult 2500 de susținători cu drept de vot.

¹⁷⁶ LP5/2006 (legis.md)

¹⁷⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106454&lang=ro

- **Legislația privind sănătatea sexuală și reproductivă**

- Legea nr. 138/2012 privind sănătatea reproducerii¹⁷⁸ (ultimul amendament în 2018) trebuie să asigure realizarea drepturilor la serviciile de ocrotire a sănătății reproducerii în următoarele domenii: planificare familială și contracepție; maternitate fără risc; diagnosticarea, prevenirea și tratamentul infecțiilor cu transmitere sexuală și a infecției HIV/SIDA; avortul în siguranță; sănătatea sexual-reproductivă a adolescenților; sănătatea sexuală a persoanelor în vârstă; diagnosticul precoce și tratamentul cancerului genito-mamar; prevenirea și tratamentul infertilității; sănătatea sexual-reproductivă a bărbaților (Articolul 3).

- Întreruperea voluntară a sarcinii a fost stipulată în Legea cu privire la ocrotirea sănătății (nr. 411/1995) și specificată în Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii (2010).

- Deși legislația Republicii Moldova este considerată strictă, CEDAW CO to Moldova (2020)¹⁷⁹ a remarcat mai multe preocupări legate de accesul limitat al femeilor la programele de depistare precoce și tratamentul cancerului de sân și de col uterin, utilizarea limitată a contraceptivelor moderne de către femei și bărbați, stigmatizarea și discriminarea femeilor care trăiesc cu HIV/SIDA; accesul la serviciile SSR pentru femeile din mediul rural, femeile din minoritățile etnice și femeile cu dizabilități, etc.

- **Violența împotriva femeilor și a fetelor, traficul și exploatarea de ființe umane**

- Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane¹⁸⁰ a instituit cadrul instituțional pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, Sistemul național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane. Potrivit Articolului 165 și Articolului 206 din Codul Penal, traficul de persoane și traficul de copii se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 20 de ani. Cu toate acestea, CEDAW CO to Moldova (2020)¹⁸¹ a abordat mai multe lacune în implementarea cadrului legal: accesul limitat la asistență medicală gratuită, precum și la serviciile de reabilitare și compensația din partea statului; lipsa protecției victimelor traficului la etapa de anchetă și cerința conform căreia victimele trebuie să se confrunte cu traficanții lor la secția de poliție pentru a iniția procedurile penale, etc.

- Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie¹⁸² stabilește bazele juridice și organizatorice ale activității de prevenire și de combatere a violenței în familie, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie, mecanismul de sesizare și soluționare a cazurilor de violență în familie. Violența în familie a fost stabilită ca fiind pasibilă de sancțiuni penale prin introducerea unei dispoziții speciale în Codul Penal (Articolul 201¹), precum și sancțiuni contravenționale în conformitate cu articolul 78¹ din cadrul Codului contravențional.

¹⁷⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99603&lang=ro#

¹⁷⁹ Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor. Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova. CEDAW/C/MDA/CO/6. 2 martie 2020.

¹⁸⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313051>

¹⁸¹ Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor. Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova. CEDAW/C/MDA/CO/6. 2 martie 2020.

¹⁸² Este interesant de observat faptul că inițial, în procesul de elaborare a legii, politicienii și grupurile conservatoare s-au opus utilizării termenului „Violență în familie” în titlul Legii, menționând că acesta este un concept străin, dar și că implică asociații cu „animale / activități domestice”.

- Legea nr. 196/2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative a vizat primul exercițiu național de transpunere a prevederilor Convenției de la Istanbul și în coraborare cu Legea nr. 137/2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor stipulează acordarea de compensații financiare din partea statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile violente prin care a fost săvârșită infracțiunea, dar astfel de compensație deseori nu se aplică în cazuri de violență în bază de gen împotriva femeilor.

Adițional legilor, Guvernul a adoptat și o serie de documente în sprijinul implementării Legii:

- Hotărârea de Guvern nr. 1200/2010 pentru aprobarea Standardelor minime de calitate privind serviciile sociale prestate victimelor violenței în familie.¹⁸³
- Hotărârea de Guvern nr. 72/2012 cu privire la Consiliul coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.¹⁸⁴
- Regulamente de activitate a echipelor multidisciplinare teritoriale din cadrul Sistemului național de referire (2014, actualizat în 2018).¹⁸⁵
- Hotărârea de Guvern nr. 575/2017 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenței în familie și violenței împotriva femeilor și a Standardelor minime de calitate.¹⁸⁶
- Hotărârea Guvernului nr. 129/2010 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a centrelor de reabilitare a victimelor violenței în familie.
- Hotărârea Guvernului nr. 496/2014 privind aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și a standardelor minime de calitate.
- Instrucțiunea metodică privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie (2018).¹⁸⁷
- Instrucțiunea privind intervenția structurilor teritoriale de asistență socială , în cazurile de violență în familie (2019).¹⁸⁸
- Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie (2019).¹⁸⁹
- Legea nr. 113/2020¹⁹⁰ și Legea nr. 85/2020¹⁹¹ pentru modificarea unor acte normative conțin prevederi noi ce vizează lărgirea drepturilor victimelor la servicii gratuite din partea statului și îmbunătățirea mecanismelor de monitorizare a cazurilor de violență în familie, a respectării măsurilor de protecție stabilite

¹⁸³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20068&lang=ro

¹⁸⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20880&lang=ro

¹⁸⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103074&lang=ro

¹⁸⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101006&lang=ro

¹⁸⁷ Ordinul IGP nr. 360 din 8 august 2018

¹⁸⁸ [Ordinul MSMPS nr. 903/2019](#)

¹⁸⁹ Ordinul MSMPS nr. 1167/2019

¹⁹⁰ Conform Legii nr.113 din 09-07-2020 pentru modificarea unor acte normative, au fost actualizate mai multe prevederi: violența psihologică, ordin de restricție de urgență, o noua dispoziție privind violența asupra femeii și altele (în Legea nr.45/2007) ; au fost actualizate unele prevederi ale Legii nr. 198/2007 privind asistența juridică garantată de stat și ale Legii nr. 8/2008 privind probațiunea (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122517&lang=ro)

¹⁹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122005&lang=ro

În ciuda adoptării unui cadru legal solid, CEDAW CO to Moldova (2020) a vizat subraportarea VBG din cauza fricii de stigmatizare și revictimizare; aplicarea limitată a cadrului legislativ pentru combaterea violenței de gen din cauza resurselor insuficiente; și accesul limitat la serviciile sociale, de consiliere psihosocială, asistență juridică și programe de reabilitare adresate victimelor VBG.

Politici, programe și planuri naționale de acțiuni

Pornind de la inițiativele anterioare, Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană a determinat adoptarea mai multor strategii în perioada 2014-2019: (i) Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați 2017-2021; (ii) Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023; (iii) Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane 2018-2023; precum și (iv) alte strategii/programe sectoriale privind sănătatea, ocuparea forței de muncă, protecția socială, pacea și securitatea, protecția copilului, etc., care integrează aspecte legate de egalitatea de gen. Totodată, legislația privind combaterea violenței în familie și a traficului de ființe umane a fost modificată în vederea ajustării cadrului normativ la standardele internaționale (Legea nr. 71/2016¹⁹², Legea nr. 196/2016, Legea nr. 32/2018, Legea nr. 113/2020 și Legea 85/2020). De asemenea, a fost elaborat sistemul de date statistice sensibile la dimensiunea de gen și au fost întreprinse acțiuni de monitorizare a politicilor implementate.

Au fost definite strategii în următoarele sectoare:

- **Egalitatea de gen:**

Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia¹⁹³ a vizat 10 domenii de intervenție: Participarea femeilor la nivel de luare a deciziilor, Piața muncii și disparitate salarială de gen, Protecție socială și politici familiale, Sănătate, Educație, Schimbări climatice, Mecanismul instituțional, Stereotipurile în societate și comunicarea nonviolentă, Egalitatea de gen în sectorul de securitate și apărare, Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen. Scopul Strategiei vizează cultivarea respectului față de rolul legii în realizarea protecției drepturilor omului, asigurării valorilor unui stat de drept, creșterii economice și durabilității societății în general. Egalitatea între femei și bărbați înseamnă drepturi, oportunități și responsabilități egale pentru fiecare femeie și bărbat în toate sferile vieții publice și private.

- **Drepturile omului:**

Cel de-al treilea Plan național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022 (PNADO)¹⁹⁴ a fost elaborat de Ministerul Justiției cu implicarea mai multor părți interesate și aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.89 din 24 mai 2018. Documentul acoperă 16 domenii de intervenție, inclusiv egalitatea de gen și VBG. În baza Planului Național de acțiuni în domeniul Drepturilor omului pentru anii 2018-2020 a fost prevăzut crearea Consiliului Național pentru Drepturile Omului. Consiliul Național pentru Drepturile Omului a fost instituit prin Hotărârea Guvernului nr. 65/2019. Consiliul este un organ consultativ al Guvernului, instituit în scopul monitorizării modului de implementare a politicii statului în

¹⁹² <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/106138/130038/F1156538266/PDF.pdf>

¹⁹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99875&lang=ro

¹⁹⁴ http://www.justice.gov.md/public/files/massmedia/PNADO_III.pdf

domeniul drepturilor omului, precum și a tratatelor internaționale din domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte.

Violența împotriva femeilor și a fetelor, traficul de ființe umane și exploatarea:

Prima Strategie națională de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie pentru 2018–2023 și Planurile de acțiuni de implementare a acesteia (HG nr. 281/2018) are drept scop asigurarea unei abordări sistematice a fenomenului violenței față de femei și violenței în familie în vederea diminuării acestor fenomene și asigurării unui răspuns eficient al organelor de resort în cazurile de violență. Totodată, un pas important pe dimensiunea vizată a constituit ratificarea de către Parlament la 14 octombrie 2021 a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, semnată la Istanbul.

Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anii 2018-2023 și Planul de acțiuni au fost aprobate de Guvern (2018-2020 - Hotărârea Guvernului 461/2018 și pentru anii 2021-2022 - Hotărârea Guvernului nr.319/2021 (la 10.11.2021). Din cele 5 secțiuni ale Planului de acțiuni, o componentă este dedicată asistenței sociale și protecției victimelor și prezumatelor victime ale traficului de ființe umane, care răspunde necesității asigurării asistenței și protecției victimelor și prezumatelor victime ale TFU.

- ***Sănătatea sexuală și reproductivă***

Programul național în sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru anii 2018–2022 (Programul SDRS) își propune să asigure accesul egal la serviciile de sănătate sexuală și reproductivă, inclusiv în cazul situațiilor umanitare și îmbunătățește calitatea îngrijirii, abordările bazate pe drepturile omului și centrate pe pacient în contextul sănătății sexuale și reproductive. De asemenea, acordă prioritate informării și educării populației.

- ***Femeile, Pacea și Securitatea (WPS):***

În 2018, Republica Moldova a adoptat primul Programul Național de Implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018–2021 și Planul Național de Acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia¹⁹⁵

- ***Consolidarea capacităților și cadrul BSG***

În ciuda unor eforturi inițiale ale Ministerului Finanțelor și a sprijinului internațional pentru implementarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen, s-a reușit materializarea unui număr limitat de progrese. În contextul proiectului „Promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen în Europa de Sud-Est, faza a II-III”, sprijinit de UN Women, un număr considerabil de funcționari publici au fost instruiți și au fost depuse eforturi inițiale pentru a integra perspectiva de gen în sistemele naționale și locale de planificare și bugetare.¹⁹⁶ De asemenea, „Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2017-2021” (Strategia) a identificat lipsa competențelor adecvate pentru promovarea bugetării sensibile la gen în rândul actorilor cheie.

¹⁹⁵ <https://gov.md/ro/content/rezolutia-1325-consiliului-de-securitate-al-onu-privind-femeile-pacea-si-securitatea>

¹⁹⁶ <https://msmps.gov.md/ro/content/rapoarte>

În cadrul proiectului regional, a fost elaborat un *Curriculum și un manual de instruire pentru formarea privind „Egalitatea de gen pentru funcționarii publici”*, menit să sprijine actorii naționali (Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Academia de Administrare Publică (AAP)) în punerea în aplicare a prevederilor Strategiei naționale privind egalitatea de gen pentru anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni aferent. În contextul Cursului de formare în domeniul egalității de gen pentru funcționarii publici, au fost certificați 8 formatori în domeniul egalității de gen pentru a oferi cursul privind egalitatea de gen funcționarilor publici. 8 formatori calificați în egalitatea de gen au fost certificați să predea un curs privind egalitatea de gen pentru funcționarii publici. Începând cu 2019, au fost introduse unele module opționale, care vor fi livrate de către cei 8 formatori de la Academia de Administrare Publică. AAP a instituționalizat în mod formal acest curs de instruire și îl aplică pentru instruirea funcționarilor publici de nivel central și local.

O universitate (Academia de Studii Economice ASEM) a început să predea studenților de la cursurile economice aspecte privind bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen. O echipă de profesori ASEM a dezvoltat produse de cunoștințe despre BSG: 1) Manual privind bugetarea sensibilă la gen; 2) două Compendii despre BSG pentru studenții de licență și absolvenți și 3) Ghidul BSG pentru administrația publică locală), pe baza manualelor de formare și a curriculum-ului elaborate în cadrul aceluiași proiect.

Ministerul Finanțelor a primit asistență tehnică pentru integrarea perspectivei de gen în Circularele bugetare și Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 209 privind aprobarea Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului. Aceasta a fost implementat pentru bugetul 2022 (vedeți GRPFM-4).

În 2018, mai multe OSC naționale au fost sprijinite în realizarea unei analize independente a bugetelor locale (pe partea veniturilor și cheltuielilor) din perspectiva de gen și în pregătirea rapoartelor *watch dog*. Mai multe ateliere de lucru au contribuit la realizarea unui dialog și discuții deschise cu societatea civilă și guvernarea centrală și locală.

În 2019 și 2020, au fost realizate un șir de activități de consolidare a capacităților, precum și analize preliminare care familiarizează unele părți interesate ale BSG cu conceptul. Accentul a fost pus pe autoritățile publice locale și ministerele de resort. Activitățile includ:

- Diverse instruiri la nivel de raion cu privire la modul de integrare a egalității de gen în deciziile, planurile și bugetele locale
- Elaborarea unui ghid privind integrarea dimensiunii de gen în politicile publice, inclusiv pentru reprezentanți de la Ministerul de Interne, inclusiv Inspectoratul General de Poliție, Poliția de Frontieră și Departamentul de Carabinieri, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul de Interne, Ministerul Apărării
- Analiza inegalităților de gen în migrație și sport
- Evaluarea documentelor pentru Ministerul de Interne și Ministerul Apărării referitor la modul de integrare a perspectivei de gen
- Instruirea reprezentanților Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne și Inspectoratului General de Poliție cu privire la evaluarea unei politici publice din perspectiva BSG
- Adoptarea unor Strategii de dezvoltare locală sensibile la gen în 24 de municipalități din Cahul și Ungheni până la sfârșitul anului 2021

Structurile instituționale și de coordonare

Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (2006) cu modificările ulterioare asigură baza legală pentru structurile de gen în Republica Moldova:

- La nivel guvernamental, există o Comisie guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, care este un organ consultativ, instituită de Guvern (Hotărârea Guvernului nr.895/2006), și care funcționează în baza Regulamentului ce prevede următoarele atribuții: a) promovarea egalității între femei și bărbați; b) coordonarea activității autorităților administrației publice centrale și locale în ceea ce privește aspectele de egalitate între femei și bărbați; c) dezvoltarea colaborării structurilor de stat cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale, precum și impulsivitatea parteneriatului acestora cu sectorul privat și cu mediul de afaceri în promovarea egalității între femei și bărbați; d) analiza planurilor și a programelor naționale și locale, a valorificării investițiilor financiare în domeniul egalității de gen³⁰. Deținând mandatul de coordonare, Comisia poate juca un rol central în proiectarea și implementarea BSG, dar, la momentul actual, această structură nu are niciun rol central în ghidarea BSG.
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale – în cadrul acestuia activează o subdiviziune specializată de politică care deține mandat inclusiv în domeniul dimensiunii de gen, și este responsabilă de elaborarea și perfecționarea cadrului normativ în domeniu; coordonarea metodologică a activității grupului coordonator în domeniul gender și a unităților gender; organizarea în parteneriat cu societatea civilă a campaniilor de mediatizare, planificarea studiilor și cercetărilor în domeniu; coordonarea procesului de elaborare a rapoartelor naționale, precum și rapoartelor guvernamentale periodice asupra gradului de implementare a prevederilor tratatelor din domeniu; stabilirea parteneriatelor cu sectorul privat și cu mediul de afaceri, organizațiile necomerciale în vederea promovării și implementării principiului egalității de gen; exercitarea altor atribuții în domeniu conform legislației. Având în vedere mandatul extins al subdiviziunii, cu un personal de cinci persoane, se atestă resurse limitate pentru a urmări implementarea BSG, deși nu este inclus direct în mandatul acesteia.
- În cadrul tuturor ministerelor și autorităților administrative centrale au fost înființate grupuri coordonatoare pe dimensiune de gen (puncte focale de gen), membrii cărora sunt unitățile gender din subdiviziunile cu competențe de elaborare, promovare și monitorizare a politicilor în domeniul de activitate a autorității administrației publice centrale de specialitate și sunt responsabile de susținerea și asistența în formularea politicii de gen și coordonarea ministerială internă a activităților de gen (în baza prevederilor Legii nr. 5/2006). Deși aceste unități au experiență în egalitatea de gen, principalul lor focus se referă la problemele de gen legate de personal, mai degrabă decât la analiza de gen conexă politicilor. Pentru implementarea BSG, unitățile ar putea fi o sursă importantă, dar ar trebui să fie împuternicite în ceea ce privește mandatul și capacitatea acestora pe segmentul dat.

Alte organizații completează cadrul instituțional:

- Conform Legii (Articolul 15 din Legea nr. 5/ 2006, cu modificările ulterioare), Biroul Național de Statistică, Inspectoratul de Stat al Muncii și Avocatul Poporului fac parte din cadrul instituțional de asigurare a egalității de gen între femei și bărbați și sunt abilitate să acorde sprijin în monitorizarea politicii de gen, precum și prevenirea discriminării pe bază de gen. Oficiul Avocatului Poporului asigură respectarea legilor privind egalitatea dintre femei și bărbați. Biroul Național de Statistică colectează,

prelucrează și generalizează datele statistice dezagregate pe sexe. Inspectoratul de Stat al Muncii integrează verificări de conformitate a cerințelor legale în contextul muncii.

- Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității este o autoritate publică autonomă, imparțială și independentă, înființată în 2013. Membrii Consiliului sunt numiți de Parlamentul Republicii Moldova. Consiliul este un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, instituit în scopul asigurării protecției împotriva discriminării și asigurării egalității tuturor persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării. Consiliul acționează în condiții de imparțialitate și independență față de autoritățile publice. Misiunea Consiliului este de a preveni și de a proteja împotriva discriminării, precum și de a asigura egalitatea tuturor persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării. În realizarea sarcinilor atribuite, Consiliul examinează compatibilitatea legislației actuale și elaborează proiecte de legi aliniate la standardele de nediscriminare, monitorizează punerea în aplicare a legislației, examinează plângerile și reinstituie drepturile victimelor discriminării și sensibilizează și informează societatea cu scopul eliminării tuturor formelor de discriminare.

- Cancelaria de Stat coordonează procesul de elaborare, aprobare, punere în aplicare, monitorizare și evaluare a politicilor publice prin prisma prevederilor Hotărârii de Guvern nr. 386/2020. Nu există cerințe specifice privind egalitatea de gen, deși Cancelaria de Stat publică Raportul privind punerea în aplicare a prevederilor Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public cu date relevante dimensiunii de gen. Rolul lor în BSG ar putea fi acela de a elabora politici de dezvoltare sensibile la gen, bazate pe noul ghid metodologic privind integrarea prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național și să joace un rol de supraveghere cu monitorizarea și evaluarea politicilor naționale.

- Ministerul Finanțelor are grupuri coordonatoare în domeniul egalității de gen în mod similar altor ministere care dețin un mandat general de asigurare a egalității de gen în cadrul politicilor furnizate de MF. La moment, MF nu joacă un rol specific în coordonarea aspectelor de gen, fiind responsabil de coordonarea finanțelor publice. Proiectarea și implementarea BSG ar putea fi incluse în portofoliul general al mandatului MF, totuși, BSG nu a fost o prioritate a MF din cauza multor altor inițiative de reformă. Este o bună practică internațională ca Ministerul Finanțelor să joace un rol crucial în BSG, deoarece Ministerul coordonează politica fiscală și MFP. În unele țări MF ghidează BSG sau coordonează procesul respectiv împreună cu ministerul sau agenția responsabilă.

Nivel local:

- Autoritățile administrației publice locale trebuie să asigure integrarea principiului egalității între femei și bărbați în politici, programe, acte normative și alocări bugetare la nivel local. Unitățile gender funcționează în cadrul autorităților administrației publice locale. În cadrul autorităților administrației publice locale de nivelul I, funcțiile unității gender sunt exercitate de secretarul consiliului local. Președintele raionului și primarul exercită sarcina prevăzută în Legea nr. 5/2006 și sunt responsabili de coordonarea activității unităților gender subordonate.

Coordonare:

- Comisia Guvernamentală pentru Egalitatea între Femei și Bărbați, în calitate de organ consultativ, creat pe lângă Guvern, deține rolul de coordonare a activităților autorităților administrației

publice centrale și locale privind aspectele de egalitate între femei și bărbați. Din cauza schimbărilor politice, Comisia a fost inactivă în ultimii trei ani, iar în 2021 a fost desfășurată o singură ședință înainte de numirea noului Cabinet de miniștri. Grupurile de coordonare gender la nivel central și local exercită rolul de coordonare la nivel sectorial și local în vederea asigurării integrării dimensiunii de gen în cadrul politicilor respective de dezvoltare.

Imagine: Mecanismului instituțional de asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova

Legislative Level	Government Level	Local Level	Other Authorities
<ul style="list-style-type: none"> - Parliament 	<ul style="list-style-type: none"> - Government - Governmental Committee for Equality between Women and Men - Division for Ensuring Equality between Women and Men (Ministry of Health, Labour and Social Protection) - Ministries and other administrative authorities Gender coordinating groups consisting of gender units within policy-making subdivisions) - Governmental Commission for Equality between Women and Men 	<ul style="list-style-type: none"> - Local public administration authorities of level I and II (gender units) 	<ul style="list-style-type: none"> - National Bureau of Statistics - State Labour Inspectorate - Ombudsperson Office - Council for Preventing and Eliminating Discrimination and Ensuring Equality

Sursa: UN Women

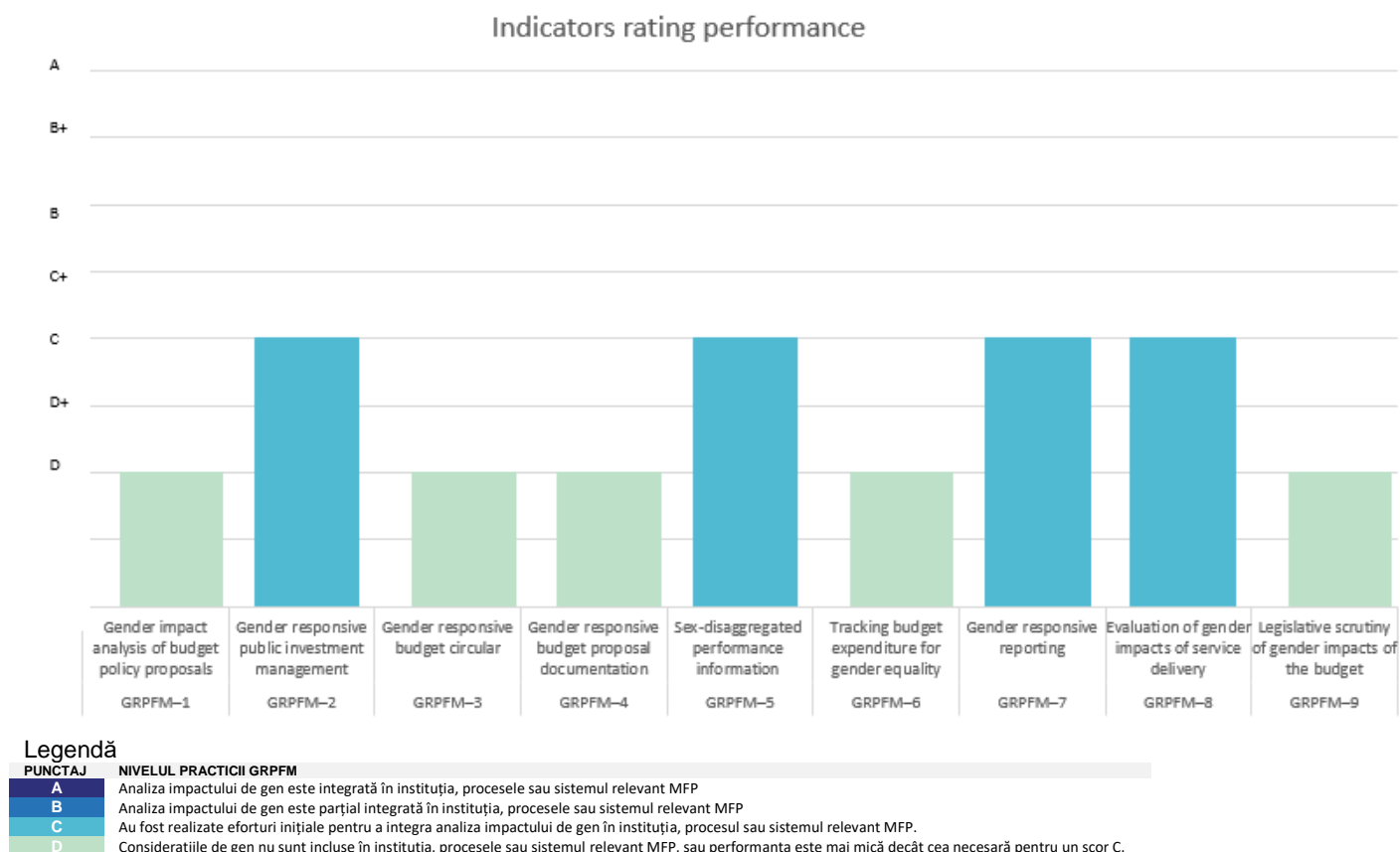
2.0 Prezentare generală a constatărilor evaluării

2.1 Constatări principale

Această secțiune oferă o prezentare generală a constatărilor evaluării CPRF privind integrarea dimensiunii de gen în practicile MFP în raport cu cadrul GRPFM CPRF. De asemenea, sunt evidențiate instrumentele și procesele cheie MFP existente în sprijinul promovării egalității de gen. Analiza detaliată a constatărilor și concluziilor privind scorul indicatorilor este prezentată în secțiunea 3.

Secțiunea include, de asemenea, o prezentare vizuală a constatărilor evaluării, similară celei prezentate mai jos.

Imaginea 1: Prezentarea constatărilor evaluării

O prezentare de sinteză adițională a indicatorilor de performanță la nivel de dimensiune este inclusă în Anexa 1.

Moldova nu dispune încă de un cadru BSG comprehensiv în vigoare. În ciuda unor planuri inițiale privind implementarea BSG, MF nu a solicitat informații de gen în circulara bugetară în anul de evaluare 2020, dar a adăugat o cerință generală privind includerea informațiilor sensibile la gen pentru perioada 2022-2024. Lipsa de îndrumare prin intermediul unei circulare bugetare rezultă în prezentarea nesistematică a informației integrate în documentația bugetară. Nu a fost implementat un mecanism de urmărire a cheltuielilor legate de dimensiunea de gen. MF și ministerele de resort nu păstrează informații sistematice cu privire la cheltuielile pentru dimensiunea de gen. În procesul de revizuire a sistemului informatic și a planului de conturi, integrarea perspectivei de gen ar putea constitui o sinergie de reformă (împreună cu urmărirea altor cheltuieli, în special a celor aferente relevanței pentru climă).

Deși unele informații sensibile la dimensiunea de gen sunt prezentate, o astfel de prezentare nu este sistematică și uniformă la nivel de sectoare. Realizări au fost înregistrate în următoarele domenii:

- Bugetele bazate pe programe includ un șir de indicatori sensibili la dimensiunea de gen, prin care, unele ministere se focusează mai mult pe produse decât pe rezultate, iar unele sectoare din acest subiect rămân încă subdezvoltate. Activitățile rămân nesistematice.
- Nu a fost produs un raport centralizat privind dimensiunea de gen, deși, o serie de rapoarte și documente includ informații sensibile la dimensiunea de gen (de exemplu, Raportul de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”, rapoartele anuale de monitorizare privind implementarea Strategiei pe domeniu de către ministerul de resort, raportarea ODD, raportul privind angajamentele internaționale).
- Unele strategii sectoriale includ informații despre disparitățile de gen, obiective sau indicatori de performanță.
- Mai multe rapoarte de audit includ o perspectivă de gen pe baza informațiilor din buget, cu toate acestea, evaluări sistematice sensibile la dimensiunea de gen ale programelor nu sunt efectuate. Curtea de Conturi poartă discuții sistematice cu Parlamentul privind susținerea revizuirii politicilor de gen.
- Evaluările ex-ante ale impactului de gen pentru noile politici și investiții reprezintă o excepție și vizează, în principal, evaluările realizate de donatori; orientări sau linii directe nu au fost emise. Multe proiecte majore respectă cerințele donatorilor, unii donatori solicitând evaluarea impactului de gen. Un proiect de ghid metodologic pentru evaluarea ex-ante a politicilor publice care include evaluarea impactului de gen este în așteptarea aprobării.
- Strategia MFP 2013-2022 nu încorporează nicio componentă de gen.

Inițiative în sprijinul efortului de sensibilizare la aspectele egalității de gen există la toate nivelele administrației publice, cu toate acestea, se impune necesitatea dezvoltării abilităților analitice și tehnice. În absența unui cadru BSG, nivelul necesar de cunoaștere nu a fost dezvoltat, or, unii funcționari guvernamentali au participat la programe internaționale de formare, iar personalul a urmat cursuri de formare privind egalitatea de gen desfășurate în cadrul Academiei de Administrare Publică. De asemenea, nu a fost desemnată încă o organizație centrală coordonatoare care să conducă reformele aferente inițiativei BSG. Direcția politici pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în cadrul MMPS nu deține mandat explicit și resurse necesare pentru coordonarea eforturilor BSG, or, structura respectivă constituie un jucător important în abordarea generală BSG.

2.2 Opțiuni pentru consolidarea integrării perspectivei de gen în procesul bugetar

Eforturile de reformă BSG se pot baza pe realizările privind consolidarea sistemului MFP (cum ar fi bugetarea pe termen mediu, revizuirea cheltuielilor, managementul investițiilor publice) din ultimii câțiva ani. În același timp, reformele BSG sunt mai efective atunci când sunt prioritizate în cadrul agendei generale de reformă. Dezvoltarea strategiei MFP reprezintă un punct de pornire pentru integrarea perspectivei de gen în agenda extinsă de reformă a managementului finanțelor publice. În baza evaluării, următoarele aspecte pot servi ca element de intrare în abordarea BSG în cadrul agendei de reformare a MFP. Îmbunătățirea BSG are suprapuneri conceptuale care pot fi utilizate cu alte priorități de reformă a MFP, cum ar fi o reformă privind bugetarea bazată pe programe și managementul investițiilor publice.

Perspectiva pe termen scurt

Pe termen scurt (1 – 2 ani), fragmentele deja existente privind bugetarea sensibilă la gen au un potențial de a fi promovate în continuare. Aceasta include bugetarea pe bază de programe a ministerelor de resort și raportarea de către ministerele de resort în raport cu bugetele bazate pe programe, fapt ce reprezintă, de asemenea, o prioritate MFP generală a guvernului. Un astfel de exercițiu necesită linii directoare pentru ministerele de resort și un mecanism de asigurare a calității din partea Ministerului Finanțelor și a altor instituții care coordonează eforturile privind egalitatea de gen (de exemplu, Cancelaria de Stat, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale). Evaluarea indicatorului GRPFM-5 arată că informațiile de performanță pot fi extinse prin prisma informațiilor dezagregate pe sexe bazate pe o evaluare a calității și a scopului. O reformă mai aprofundată necesită eforturi mai multe pentru ca să fie bine plasată și este partea integrală a unei abordări generale BSG (a se vedea acțiunile pe termen mediu). Cerința din circulara bugetară 2022-2024 privind includerea în propunerea de buget a informațiilor, obiectivelor, sarcinilor și indicatorilor de performanță sensibile la gen constituie un punct de plecare, ulterior fiind dezvoltate orientări aferente mai specifice. Albania și Austria, de exemplu, au elaborat linii directoare cuprinzătoare care pot fi considerate în contextul elaborării documentelor relevante în Republica Moldova. Inițiativa respectivă ar putea fi combinată și cu inițiativa de raportare ODD care include ODD 5 cu privire la egalitatea de gen.¹⁹⁷

În plus, rapoartele existente, în special Raportul anual privind funcționarea publică și statutul funcționarilor publici, Evaluarea națională voluntară privind ODD, Raportul de progres 2020 și Evaluarea intermediară a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020” oferă informații esențiale dar lăcunele analizate în cadrul indicatorului GRPFM-7 arată cum ele pot fi consolidate și aliniate. Cu aceste activități, se dezvoltă capacitatea și se creează instituții BSG pe care se pot construi eforturi suplimentare.

¹⁹⁷ Indicatorii ODD naționalizați au enumerat 129 de indicatori sensibili la gen, cu date complet disponibile pentru 47 de indicatori (36,4%); 54 de indicatori (41,9%) sunt parțial disponibili, existând posibilitatea estimării, cu ușurință, a elementelor lipsă; 28 de indicatori (21,7%) lipsesc în 63 de ținte naționalizate ale 14 ODD. ODD 5 conține doar 14 indicatori specifici din cei 129.

După cum este indicat în indicatorii GRPFM-1 și GRPFM-8, evaluări ex-ante ale impactului de gen și evaluări ex-post ale programelor, subprogramelor, activităților sau portofoliului ministerelor de resort selectate ar putea fi pilotate când va fi aprobat noul ghid metodologic privind evaluarea ex-ante a impactului politicilor publice. În special, evaluările de gen ar putea fi integrate în exercițiile de apreciere și evaluare a proiectelor de investiții, ca parte a agendei extinse pentru consolidarea managementului investițiilor publice. Deoarece acest proces depinde de abilitățile analitice și tehnice care nu sunt încă dezvoltate, astfel de inițiative depind de sprijinul partenerilor de dezvoltare. Pilotarea a fost utilizată de alte țări pentru a stabili o bază pentru formarea capacităților analitice și sprijin pentru dezvoltarea unei metodologii la nivel național. Prin selectarea inițiativelor sensibile la dimensiunea de gen, astfel de evaluări pot contribui esențial la procesul de luare a deciziilor în materie de politici.

Perspectiva pe termen mediu

Pe termen mediu (3-5 ani), îmbunătățirile inițiale pot fi consolidate la reforme mai cuprinzătoare și mai avansate, coerente cu alte priorități de reformă.

După cum este stipulat în indicatorul GRPFM-6, revizuirea sistemului SIMF ar fi o oportunitate pentru instituirea unui mecanism de urmărire a cheltuielilor pentru realizarea egalității de gen. O astfel de modificare ar permite o observare sistematică a bugetelor dedicate perspectivei de gen și a cheltuielilor efective aferente. Ea este de mai mare succes dacă este integrată în cadrul unei reforme a planului de conturi și utilizează sinergii pentru urmărirea altor cheltuieli, cum ar fi cele aferente integrării problematicii schimbărilor climatice, care, de asemenea, a devenit o prioritate politică la nivel global. Unele țări, precum Albania, contribuie la dezvoltarea unui mecanism național adaptat în Republica Moldova. Un astfel de mecanism de urmărire poate sprijini, de asemenea, efortul de raportare privind Indicatorul ODD 5.c.1.

O declarație de buget sensibil la dimensiunea de gen¹⁹⁸ rezumă starea actuală, realizările și decalajele privind egalitatea de gen, obiectivele cheie ale guvernului și un rezumat al inițiativelor cheie și alocarea bugetului acestora. Multe țări au implementat-o în mod etapizat de îmbunătățiri treptate. Declarația de buget sensibil la dimensiunea de gen este extinsă în timp, pornind, de exemplu, de la sectoarele cheie și informațiile de bază. Odată cu punerea în funcțiune a mecanismului de urmărire, informațiile bugetare sunt introduse în declarația de gen. Această reformă este susținută prin solicitarea de informații în bază de circulară bugetară.

În scopul asigurării unei integrări adecvate a diferitelor elemente ale BSG și extinderii acestora la nivel de sistem comprehensiv, o astfel de abordare BSG realizează legătura dintre inițiativele diferite, specifică rolurile diferite și definește succesiunea implementării elementelor diferite. Abordarea trebuie să includă definiția și scopul BSG, instrumentele și procesele aferente. Scopul vizează o abordare bine integrată în instrumentele, procesele și sistemele MFP existente. O foaie de parcurs poate defini succesiunea și tempoul acțiunilor de implementare în vederea asigurării unei alinieri adecvate la eforturile generale de reformă a MFP. Această reformă amplă a fost completată în alte țări cu consolidarea capacităților în domeniu analizei de gen, începând cu o analiză situațională.

¹⁹⁸ Exemple de țări includ Canada, India, Morocco, Ruanda, Uganda sau Andalusia.

Consolidarea capacităților și instituționalizarea

Îmbunătățirile procedurale și instrumentale sunt mai efective dacă sunt susținute de un program ținut de consolidare a capacităților. Acțiunea de sensibilizarea BSG fiind deja inițiată la scară largă, accentul principal ar trebui să fie pus, la o primă etapă, pe familiarizarea actorilor relevanți cu conceptul și cunoștințele necesare pentru desfășurarea unor acțiuni diverse ce urmează a fi inițiate cu suficient timp înainte de acțiunile de pilotare și implementare concretă. În special, punerea în aplicare a cerinței din circulara bugetară 2022-2024 a necesitat sprijin tehnic imediat.

Pentru activitățile pe termen mediu, inițiativa extinsă de consolidare a capacităților familiarizează toate organizațiile și părțile interesate relevante cu cunoștințele privind înțelegerea și instrumentele specifice naționale aferente BSG. Un program de consolidare a capacităților constituie parte integrantă a foii de parcurs pentru implementarea BSG.

Nivelul de relevanță a eforturilor de coordonare a activităților BSG a sporit odată cu progresul ulterior realizat în implementarea diferitor activități. Astfel, atribuirea explicită a responsabilităților desemnate diferitor ministere (în special Ministerul Finanțelor, Cabinetul Primului Ministru, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale) și instituirea mecanismului coordonator sunt cruciale.

3.0 Evaluarea detaliată a managementului financiar public sensibil la dimensiunea de gen

GRPFM–1 ANALIZA IMPACTULUI DE GEN AL PROPUNERILOR DE POLITICI BUGETARE

Acest indicator vizează măsura în care guvernul pregătește analiza impactului de gen al modificărilor propuse în politica de venituri și cheltuieli publice. Indicatorul conține două dimensiuni și aplică metoda M1 (cea mai slabă verigă) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Indicatorul recunoaște faptul că schimbările în politicile bugetare pot genera impact diferit asupra furnizării de servicii către bărbați și femei și către subgrupurile acestor categorii, precum și că noile propuneri de politici ar trebui, prin urmare, să fie supuse unei evaluări ex ante a impacturilor sociale.

Întrebare orientativă: Analiza efectuată de guvern privind modificările propuse în politicile de cheltuieli și venituri include informații despre impactul de gen?

Indicatorul / Dimensiunea CPRF aferente: PI–15 Strategia fiscală, PI–15.1 Impactul fiscal al propunerilor de politică

Domeniul de acoperire: Administrația publică centrală

Cadrul de timp: ultimul an fiscal încheiat (2020)

Prezentare generală și măsurarea

Bunele practici bugetare impun guvernului analiza impactului produs asupra beneficiarilor de propunerile de politică, formulate în procesul de bugetare, în termeni de venituri și cheltuieli, inclusiv cele cu privire la cheltuieli noi sau adiționale și la reduceri de cheltuieli. Modificările de politici pot afecta în mod diferit prestarea de servicii către bărbați și femei și către subgrupurile acestor categorii.

Un număr tot mai mare de țări desfășoară analize ex-ante a impactului de gen, analize sau evaluări ale politicilor în scopul obținerii unei imagini mai clare privind impactul preconizat asupra bărbaților și femeilor și asupra subgrupurilor din acele categorii. Scopul este de a îmbunătăți proiectarea și planificarea politicii luate în considerare, în vederea evitării producerii unui impact negativ la nivelul perspectivei de gen și consolidării perspectivei de egalitate de gen prin intermediul unor politici transformatoare mai bine concepute. O astfel de analiză poate fi realizată și în cadrul analizei cheltuielilor, realizată în scopul îmbunătățirii controlului și prioritizării cheltuielilor.

De exemplu, o propunere privind extinderea cheltuielilor pentru îngrijirea copiilor va produce, probabil, un impact mai mare asupra femeilor decât a bărbaților, deoarece, la nivel global, este mai probabil ca femeile să își asume responsabilități primare de părinte. În mod similar, o propunere privind creșterea cheltuielilor pentru sporirea beneficiilor și sprijinului pentru veteranii militari va avea, probabil, un impact mai mare asupra bărbaților decât a femeilor, deoarece, la nivel global, bărbații sunt, în majoritate, cei care se află în serviciul forțelor armate (cu excepția cazului în care obiectivul explicit specific de gen al guvernului prevede creșterea numărului de femei, în astfel de caz fiind importantă monitorizarea aspectului vizat). Analiza realizată în cadrul acestei dimensiuni ar trebui să se axeze doar pe cheltuielile recurente.

La nivel de venituri, creșterea alocațiilor fiscale pentru soții care nu lucrează, de exemplu, poate crea antistimulente pentru muncă, în special pentru femei, după cum demonstrează datele pe plan global; în mod similar, modificările la nivelul impozitului pe venit al persoanelor fizice pot afecta diferite grupuri de femei și bărbați în mod diferit. Evaluarea ar trebui să se axeze pe propunerile cu impact semnificativ, direct asupra veniturilor, inclusiv, de exemplu, modificări la nivel de cotă și sferă de aplicabilitate a impozitului pe profit, taxa pe valoarea adăugată, venitul salarial, taxele și accizele vamale și taxele pentru resursele naturale. Evaluarea trebuie să se axeze pe sursele de venit proprii ale guvernului.

Impacturile de gen ale propunerilor de politici privind cheltuielile și veniturile sunt, de obicei, pregătite de unitățile bugetare individuale pentru domeniile de politică proprii sau sunt pregătite de Ministerul Finanțelor sau o entitate guvernamentală centrală echivalentă sau consolidată de Ministerul Finanțelor.

Evaluare

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM–1 Analiza Impactului de Gen pentru propunerile de politică bugetară (M1)		D
GRPFM–1.1 Analiza impactului de gen a propunerilor de politici privind cheltuielile	Analiza impactului de gen al noilor politici propuse privind egalitatea de gen nu este necesară și este realizată doar în cazul în care un partener de dezvoltare realizează sau solicită o analiză a impactului de gen. Un proiect de ghid metodologic pentru evaluarea politicilor publice care include evaluarea impactului de gen pentru evaluările ex-ante este în așteptarea aprobării.	D
GRPFM–1.2 Analiza impactului de gen a propunerilor de politici privind veniturile	Guvernul Republicii Moldova nu efectuează nicio analiză a impactului noilor propuneri de politici privind veniturile asupra perspectivei egalității de gen.	D

Tabelul GRPFM–1.1 Analiza Impactului de Gen a propunerilor de politici privind cheltuielile

Modificările cheie în politica privind cheltuielile	Suma alocată pentru modificarea politicii privind cheltuielile (mil) (Leu)	% din modificările cheie în politica privind cheltuielile	Analiza Impactului de Gen inclusă (Da/Nu)
Subvenționarea dobânzii la împrumut pentru susținerea activității antreprenoriale	30	3,42%	N
Subvenționarea locurilor de muncă în condiții COVID	200	22,81%	N
Creșterea primei pentru personalul medical	104,8	11,95%	N
Creșterea cheltuielilor de personal în baza modificărilor aduse Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare	251,1	28,63%	N
Creșterea contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale de stat	291,1	33,19%	N

Total / Acoperire	877		
--------------------------	------------	--	--

Sursa datelor: Documentația bugetară pentru bugetul de stat 2020, calculele echipei de evaluare

Tabelul GRPFM-1.2 Analiza Impactului de Gen a propunerilor de politici privind veniturile

Modificările cheie în politica privind veniturile	Suma colectată ca urmare a modificării politicii privind veniturile (mil) (Leu)	% din modificările cheie în politica privind veniturile	Analiza Impactului de Gen inclusă (D/N)
Noua taxă pentru persoanele fizice care colectează și vând produse agricole	45	64,29%	N
Taxa progresiva de 2% pe mașinile importate	30	42,86	N
Reducere cu 50% a accizei la importul de mașini hibride plug-in (PHEV) și 25% pentru autoturismele hibride tradiționale	-50	71,43	N
Modificarea accizelor la produsele petroliere, alcoolul etilic, distilate, băuturi spirtoase, lichioruri și țigări	45	64,29	N
Total / Acoperire	70	242,86%	

Sursa datelor: Documentația bugetară pentru bugetul de stat 2020, calculele echipei de evaluare

Documentația CBTM și a bugetului de stat integrează informațiile despre impactul bugetar al noilor inițiative de politică cu estimările privind impactul bugetar al modificărilor de politică majore. Nu există o cerință legală privind pregătirea unei evaluări ex-ante a impactului de gen la etapa de elaborare a bugetului sau la etapa dezvoltării sau aprobării politicii. Orientările metodologice privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului sau a oricărei alte instrucțiuni bugetare nu necesită realizarea unei evaluări de gen pentru noile politici de cheltuieli și venituri.

În absența unei cerințe legale privind analiza ex ante a impactului, guvernul nu desfășoară un așa exercițiu. Astfel, documentația bugetară, precum și orice material complementar nu conțin analiza impactului de gen. Politicile în domeniul cheltuielilor și politicile în domeniul veniturilor din cadrul bugetului 2020, în modul în care sunt prezentate în tabelele GRPFM-1.1 și GRPFM-1.2, nu au fost supuse analizei în termeni de impact de gen.

Un proiect de ghid metodologic pentru evaluarea politicilor publice care include evaluarea impactului de gen pentru evaluările ex-ante este în așteptarea aprobării.

GRPFM - 2 MANAGEMENTUL INVESTIȚIILOR PUBLICE SENSIBIL LA DIMENSIUNEA DE GEN

Acest indicator vizează măsura în care analiza impactului de gen este inclusă în metodele fiabile de evaluare, bazate pe analize economice, a studiilor de fezabilitate sau de prefezabilitate aferente proiectelor investiționale majore. Există o singură dimensiune pentru acest indicator. Indicatorul recunoaște faptul că diferite grupuri de bărbați și femei beneficiază în mod diferit în rezultatul

implementării proiectelor de investiții și, prin urmare, este important ca guvernul să includă perspectiva de gen în analiza economică a proiectelor investiționale majore.

Întrebare orientativă: Realizează guvernul o analiză, în cadrul evaluării economice a propunerilor de investiții, a impactului de gen al propunerilor de investiții publice majore?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-11. Managementul investițiilor publice, PI-11.1. Analiza economică a propunerilor investiționale

Domeniul de acoperire: administrația publică centrală

Cadrul de timp: ultimul an fiscal încheiat (2020)

Prezentare generală și măsurarea

Investițiile publice reprezintă un factor esențial al creșterii economice. Or, eficacitatea și eficiența investițiilor publice constituie, de asemenea, factori determinanți vitali pentru maximizarea impactului investițiilor publice asupra obiectivelor naționale privind dezvoltarea socială și economică, inclusiv realizarea egalității de gen.

Diferite grupuri de bărbați și femei beneficiază în mod diferit de proiectele investiționale și, prin urmare, este important ca guvernul să includă perspectiva de gen în analiza economică a proiectelor investiționale majore. De exemplu, proiectarea unui spațiu public nou menit să promoveze activitatea fizică, dar, planificat pentru a fi amplasat într-o zonă fără iluminat stradal și fără acces la transport public sigur, poate fi percepută ca problemă de siguranță pentru fete și femei, care, în rezultat, ar putea să utilizeze spațiul respectiv în măsură mai mică, chiar dacă, inițial, proiectul investițional a fost ținut, în mod egal, atât către bărbați și băieți, cât și femei și fete. De asemenea, proiectarea spațiului public trebuie să ia în considerare nevoile diferitelor subgrupuri de femei și bărbați (inclusiv factori precum nevoile persoanelor cu dizabilități, nevoile tinerilor și ale populației în vârstă).

Proiecte investiționale majore pentru acest indicator în contextul acestui raport sunt definite ca proiectele, ale căror costul investițional total al valorii proiectului depășește 1% din totalul cheltuielilor bugetare anuale. Termenul „proiect investițional major” include, de asemenea, investițiile implementate prin intermediul instrumentelor de finanțare structurată, precum parteneriatul public-privat.

Evaluarea

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM–2 Integrarea dimensiunii de gen în managementul investițiilor publice	(M1)	C
GRPFM–2.1 Integrarea dimensiunii de gen în managementul investițiilor publice	Procedura existentă privind pregătirea proiectelor de investiții publice nu impune în mod specific analiza impactului de gen și exclude proiectele finanțate de donatori din orientările naționale. Cu toate acestea, unele propuneri de proiecte finanțate de donatori includ analiza impactului de gen ca parte a cerințelor donatorilor, dar acestea nu sunt publicate.	C

Pentru a beneficia de alocații bugetare, conform metodologiei de evaluare a proiectelor, este necesară prezentarea unor informații standardizate în baza orientărilor dezvoltate de ministerele de resort. Aceste informații trebuie să includă date despre nivelul de pregătire a proiectului, costurile și beneficiile

financiare pe termen scurt și lung, precum și compararea inițiativelor sectoriale pe baza unor criterii standardizate. Orientările stabilesc prevederile relevante și formularul standardizat pentru justificarea tehnică și economică a proiectului. În formular sunt enumerate informațiile necesare obținute cu privire la analiza cost-beneficiu (CBA), analiza economică, analiza impactului asupra mediului și social. Orientările includ instrucțiuni succinte privind elaborarea studiului de fezabilitate, inclusiv CBA. Proiectele mai mari și cele majore constituie obiectul unor studii de fezabilitate sau obiectul unei analize cost-beneficiu sau cost-eficacitate. Orientările naționale (Hotărârea Guvernului nr. 1029/2013) privind investițiile capitale publice solicită o evaluare a impactului social, inclusiv o evaluare de gen, dar nu specifică metodologia. Totuși, acestea nu sunt realizate pentru proiectele naționale de investiții.

Analiza economică a două mari proiecte de investiții capitale din bugetul public național (nefinanțate de donatori) a fost efectuată pe baza orientărilor naționale. Rezultatele analizei economice nu au fost supuse revizuirii de către o altă entitate, diferită de entitatea sponsor, și nu sunt publicate. Prin Ordinul nr. 185 din 3 noiembrie 2015, Ministerul Finanțelor a aprobat Instrucțiunea privind managementul proiectelor de investiții capitale, care stabilește criteriile de evaluare independentă a proiectelor relevante de către grupul de lucru sus-menționat în scopul confirmării acceptabilității evaluării proiectului. Or, un astfel de grup nu a fost niciodată operațional. Cadrul legal național nu conține cerințe privind publicarea rezultatelor analizei economice și, prin urmare, acestea nu au fost publicate.

Tabelul GRPFM–2.1. Proiectele de investiții capitale în 2020

№	Denumirea proiectului de investiții capitale	Costul total de investiții al proiectului (Leu)	% din top 5 proiecte majore aprobate	Analiza economică include analiza impactului de gen Realizată (D/N)	Conform orientărilor or naționale	Publicat (DA/NU)
1.	Construcție centru de arest preventiv la Bălți	250.0	0.48	N	D	N
2.	Reconstrucție bloc operator la Institutul Medicină de Urgență, str. Toma Ciorba 1, Chișinău	53.3	0.20	N	D	N

Sursa: Documentația bugetară 2020

Articolul 1 din Ordinul MF nr. 185 din 3 noiembrie 2015 exclude „proiectele de investiții capitale finanțate din fonduri și programe, utilizarea cărora este reglementată prin acte legislative, precum și cele externe care cad sub incidența acordurilor internaționale încheiate de Republica Moldova cu partenerii de dezvoltare” din domeniul de aplicare al prevederilor Ordinului. Astfel, de asemenea, multe proiecte majore de investiții capitale, precum programul de reabilitare a drumurilor, construcția unei linii de transport care leagă Republica Moldova de România și achiziționarea de troleibuze pentru Chișinău, care sunt adesea finanțate din exterior, nu sunt supuse evaluării conform cerințelor Ordinului. Aceste proiecte constituie obiectul evaluării în funcție de cerințele donatorilor.

Tabelul GRPFM – Tabelul 2.2. Cele cinci cele mai mari proiecte de investiții finanțate de donatori

Cele mai mari cinci proiecte de investiții majore (>1% din cheltuielile bugetului public național inclusiv PPP)	Costul total de investiții al proiectului (Leu)	% din top 5 proiecte majore aprobate	Analiza economică include analiza impactului de gen Realizată (D/N)	Conform orientărilor naționale	Publicat (D/N)
---	---	--------------------------------------	---	--------------------------------	----------------

Proiectul „Sprijinirea Programului în sectorul rutier” BERD	11.620.000	64%	Y	NA	N (doar pt uz oficial)
Proiectul privind reabilitarea drumurilor locale, BM	1.150.000	6%	Y	NA	N (doar pt uz oficial)
Proiectul de reabilitare a drumurilor cu sprijinul Republicii Belarus	805.300,3	4%	N	NA	DA
Proiectul „Programul de dezvoltare a infrastructurii rutiere cu sprijinul Federației Ruse”	3.300.000	18%	N	NA	DA
Proiectul „Construirea penitenciarului la Chișinău”	1.292.943,6	8%	N	NA	DA
Total / acoperire	18.168.243,9	100%			

Sursa de date: Direcția investiții publice (MF)

Deoarece multe proiecte majore au fost finanțate din surse externe, ele nu au constituit obiectul cerințelor privind realizarea evaluării în conformitate cu orientările naționale și au respectat cerințele donatorilor. Or, analize economice sunt desfășurate pentru toate proiectele majore de investiții finanțate din exterior. Unii donatori solicită realizarea analizei impactului de gen, aceasta fiind pregătită, pentru unele proiecte, de către ministerele de resort. Două dintre cele mai mari cinci investiții majore, care acoperă 70% din costul total de investiții al proiectelor majore relevante, includ analiza impactului de gen, aceasta fiind realizată la cererea donatorilor.

Evaluarea proiectului Băncii Mondiale privind reabilitarea drumurilor locale include analize calitative privind discrepanțele de gen în zonele rurale și modul în care proiectul contribuie la reducerea acestora. Analiza subliniază impactul unei mai bune conectări a comunităților locale la serviciile de sănătate și educație și al sporirii siguranței pentru femei în rol de pietoni. Analiza cantitativă nu este inclusă.

Propunerile de proiecte care includ analiza impactului de gen nu sunt publicate, fiind disponibile doar pentru uz oficial. Unele analize economice ale proiectelor majore sunt publice, dar acestea nu conțin o analiză a impactului de gen.

Un proiect de ghid metodologic pentru evaluarea politicilor publice include și o evaluare a impactului de gen pentru evaluările ex-ante.

GRPFM-3 CIRCULARA BUGETARĂ SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN

Acest indicator vizează măsura în care circularele bugetare ale guvernului sunt sensibile la perspectiva de gen. Indicatorul include o singură dimensiune. Circulara bugetară sensibilă la dimensiunea de gen impune, în mod obișnuit, unitățile bugetare să prezinte o justificare sau rezultatele planificate privind efectele asupra bărbaților și femeilor sau asupra egalității de gen.

Întrebare orientativă: Circularele bugetare solicită unităților bugetare să includă informații despre impactul propunerilor privind cheltuielile asupra egalității de gen?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-17. Procesul de elaborare a bugetului; PI-17.2 Orientări privind elaborarea bugetului

Domeniul de acoperire: administrația publică centrală

Cadrul de timp: ultimul buget prezentat legislativului (2021)

Prezentare generală și măsurarea

Circulara bugetară reprezintă principalele orientări din partea Ministerului de Finanțe pentru unitățile bugetare cu privire la modul de elaborare a propunerilor de buget. Orientările incluse în circulara sau circularele bugetare urmează să acopere bugetul pentru întregul an (și anii următori relevanți pentru sistemele bugetare pe termen mediu).

Circulara bugetară prevede, de obicei, instrucțiuni pentru unitățile bugetare cu privire la modul de stabilire a estimărilor detaliate în conformitate cu plafoanele aferente aprobate, precum și la modul de prezentare a propunerilor privind cadrul de cheltuieli noi sau economii potențiale în conformitate cu prioritățile politicii de stat. În mod normal, circulara bugetară stabilește cerințele, pentru unitățile bugetare, privind prezentarea unei justificări de bază, iar, în cazul în care guvernul operează un program sau un sistem de bugetare bazat pe performanță sau pe rezultate – prezentarea și a rezultatelor planificate atât pentru modificările existente, cât și pentru cele propuse în alocările bugetare.

Circulara bugetară sensibilă la gen include o cerință, conform căreia unitățile bugetare urmează să prezinte o justificare sau rezultatele planificate privind efectele produse asupra bărbaților și femeilor sau asupra egalității de gen pentru următoarele:

- inițiativele propuse privind cheltuielile noi
- reduceri propuse de cheltuieli

Circulara GRPFM solicită, de asemenea, unităților bugetare să includă date dezagregate pe sexe pentru rezultatele reale sau preconizate.

Evaluarea

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM–3 Integrarea dimensiunii de gen în circulara bugetară (M1)		D
GRPFM–3.1 Integrarea dimensiunii de gen în circulara bugetară	Nici orientările metodologice și nici circulara bugetară pentru anul de evaluare 2021 nu solicită unităților ministerelor de resort să prezinte informații cu privire la impactul politicilor bugetare asupra egalității de gen prin următoarele informații; i) programele existente de prestare a serviciilor, ii) propuneri de cheltuieli noi, iii) reducerea propusă a cheltuielilor, sau iv) includerea datelor dezagregate pe sexe cu privire la realizările și rezultatele planificate ale programelor de prestare a serviciilor. Pentru perioada 2022-2024, cerința privind prezentarea informației sun aspectul sensibilității la gen a fost inclusă.	D

GRPFM–3.1 Integrarea dimensiunii de gen în circulara bugetară

Circulara pentru anul bugetar	Cerința privind prezentarea justificării sau rezultatelor planificate privind efectele asupra bărbaților și femeilor sau asupra egalității de gen (D/N)		Cerința de a include date dezagregate pe sexe în propunerile de buget (D/N)
	Inițiativele de cheltuieli noi (DA/NU)	Reducerea cheltuielilor (D/N)	
2021	N	N	N

Sursa datelor: Orientările metodologice privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului (Anexă la ordinul Ministrului finanțelor nr. 209 din 24.12.2015), circulara bugetară 2021

Nici orientările metodologice și nici circulara bugetară ale unităților ministerelor de resort nu oferă informații cu privire la impactul politicilor bugetare asupra egalității de gen prin următoarele informații: i) programele existente de prestare a serviciilor, ii) propunerile de cheltuieli noi, iii) propunerea de reducere a cheltuielilor, sau iv) includerea datelor dezagregate pe sexe privind realizările și rezultatele planificate ale programelor de prestare a serviciilor. Orientările metodologice includ principiile bugetare, calendarul și cadrul de timp pentru buget și CBTM, metodologia de bugetare bazată pe programe, îndrumări privind costurile și estimările de bază și informații despre elaborarea și aprobarea bugetului. Circulara bugetară precizează în continuare orientările pentru anul bugetar respectiv și specifică cadrul de timp și esența. Atât orientările metodologice, cât și circularele bugetare constituie documente adecvate pentru inițierea eforturilor BSG cu ministerele de resort.

Unele direcții de resort din Departamentul politici bugetare sectoriale oferă îndrumări ministerelor de resort cu privire la informațiile de gen din bugetele programelor, cu toate acestea, acestea nu se bazează pe o abordare cuprinzătoare. Astfel, activitățile respective rămân nesistematice.

Circulara bugetară pentru bugetul 2022 și CBTM 2022 – 2024 include o cerință privind prezentarea de informații, obiective, sarcini și indicatori de performanță sensibili la dimensiunea de gen în propunerea de buget, dar nu specifică și nu oferă în continuare îndrumări suplimentare, conform cerințelor standardului.

GRPFM – 4 DOCUMENTAȚIE PRIVIND PROPUNEREA DE BUGET SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN

Acest indicator evaluează măsura în care documentația guvernului privind propunerile bugetare include informații suplimentare despre prioritățile de gen și măsurile bugetare care vizează consolidarea egalității de gen.

Întrebare orientativă: Documentația publicată a guvernului privind propunerile bugetare include informații despre prioritățile de gen și măsurile bugetare care vizează consolidarea egalității de gen?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-5. Documentația de buget, și PI-9. Accesul public la informația fiscală

Domeniu de acoperire: administrația publică bugetară centrală

Cadrul de timp: ultimul buget prezentat legislativului (2021)

Prezentare generală și măsurarea

Documentația guvernului privind propunerile de buget stabilește, printre altele, planurile de cheltuieli și venituri ale guvernului pentru anul bugetar și, în cazul bugetelor pe termen mediu, pentru cei doi ani fiscali următori. Documentația bugetară sensibilă la dimensiunea de gen include și informații cu privire la următoarele:

- O privire de ansamblu asupra priorităților de politici ale guvernului pentru îmbunătățirea egalității de gen. O astfel de informație urmează a fi prezentată într-o secțiune specifică a documentației aferente propunerilor de buget
- Măsuri bugetare care vizează promovarea egalității de gen. Aceste informații urmează să includă inițiative specifice privind veniturile și cheltuielile, menite să promoveze egalitatea de gen

- Evaluarea impactului politicilor bugetare asupra egalității de gen. Această evaluare urmează să includă o prezentare generală a constatărilor analizei de impact ex ante și o descriere a rezultatelor și a impactului preconizat ale politicilor care vizează un anumit gen sau egalitatea de gen.

Astfel de informații ajută guvernul să articuleze planurile de implementare a politicilor și programelor sensibile la dimensiunea de gen prin identificarea resurselor alocate pentru atingerea obiectivelor strategice privind impactul de gen, precum și pentru punerea în aplicare a sistemelor de măsurare a rezultatelor acestor politici.

Uneori, guvernele pot publica aceste informații sub forma unei declarații de buget sensibil la dimensiunea de gen (care este descris, de obicei, ca un document de responsabilitate specific pe bază de gen, produs de agenția guvernamentală în scopul demonstrării programelor și bugetului proprii în termeni de gen și egalitatea de gen); alteori, astfel de informații pot fi încorporate în documentația bugetară standard.

Astfel de informații pot fi, de asemenea, prezentate sub forma unui document de buget elaborat de un anumit minister sau întregul guvern cu privire la modul în care politicile, programele și bugetele aferente îndeplinesc obiectivele guvernului privind egalitatea de gen.

În mod similar, ca și în cazul CPRF PI-9 - Accesul public la informațiile fiscale, accesul public este definit ca disponibilitatea fără restricții, într-un interval de timp rezonabil, fără cerința de înregistrare și disponibil gratuit.

Documentația bugetară se referă la propunerile de buget ale executivului pentru anul fiscal următor sau, în cazul bugetelor pe termen mediu, următorii doi ani fiscali, cu documente justificative, prezentate legislativului spre examinare și aprobare.

Evaluarea

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM-4 Integrarea dimensiunii de gen în documentația aferentă propunerilor de buget (M1)		D
GRPFM-4.1 Integrarea dimensiunii de gen în documentația aferentă propunerilor de buget	Documentația bugetară nu include o prezentare generală a priorităților de politici guvernamentale în sprijinul îmbunătățirii egalității de gen, detalii despre măsurile bugetare care vizează consolidarea egalității de gen și analiza impactului politicilor bugetare asupra egalității de gen.	D

Tabelul GRPFM-4.1 Integrarea dimensiunii de gen în documentația aferentă propunerilor de buget

Propunerea de buget pentru anul bugetar	Prezentarea generală a priorităților de politici guvernamentale pentru îmbunătățirea egalității de gen (D/N)	Detalii privind măsurile bugetare care vizează promovarea egalității de gen (D/N)	Evaluarea impactului politicilor bugetare asupra egalității de gen (D/N)
2020	N	N	N

Sursa datelor: Bugetul anual 2021

În 2021, ca și în ceilalți ani bugetari, documentația bugetară nu a inclus secțiuni specifice privind egalitatea de gen. Documentația bugetară nu conține o declarație de buget sensibil la dimensiunea de gen și, prin urmare, nu conține o prezentare generală a priorităților de politici guvernamentale pentru îmbunătățirea egalității de gen, o listă cuprinzătoare cu detalii despre măsurile bugetare care vizează consolidarea egalității de gen și o evaluare sistematică a impactului politicilor bugetare asupra egalității de gen.

Informațiile privind egalitatea de gen (obiective, activități, indicatori) sunt incluse în planurile de activitate ale ministerelor de resort care sunt evaluate în cadrul GRPFM-5. Nu există un raport consolidat privind bugetul bazat pe program. Calitatea și tipul informațiilor prezentate variază în funcție de ministerele de resort, cauza fiind lipsa unor linii directe centralizate; unele rapoarte nu sunt publicate. Deși unele date relevante sunt publicate, chiar dacă nu în mod sistematic, acestea nu îndeplinesc cerințele stabilite de indicatorul respectiv. Prioritățile nu sunt clar definite la nivel de guvern, fiind prezentate doar în format de planuri la nivel de minister de resort. Măsurile bugetare pentru promovarea egalității de gen nu sunt identificate în mod sistematic și cuprinzător. Bugetele programelor nu evaluează în mod sistematic impactul măsurilor bugetare asupra egalității de gen, deși unele informații despre performanța aferentă ar putea oferi unele indicații.

Strategiile sectoriale, care formează baza elaborării bugetelor, nu urmează o abordare sistematică pentru integrarea informațiilor relevante de gen. Unele strategii sectoriale includ informații despre disparitățile de gen, obiective sau indicatorii de performanță; or, strategiile sectoriale nu includ date și informații defalcate pe genuri și nici analiza din perspectiva egalității de gen. Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020” face referință la unele provocări de gen, dar nu oferă informații detaliate, deși unele proiecte de documente includ mai multe analize și informații cu privire la obiectivele și indicatorii de gen. Pregătirea Strategiei Naționale de Dezvoltare anterioară a fost amânată din cauza pandemiei și ar putea constitui un context de perspectivă pentru abordarea decalajelor și disparităților de gen și definirea măsurilor de politici. Cancelaria de Stat a lansat procesul de actualizare a proiectului Strategiei naționale, începând cu 17 decembrie 2021 până pe 20 aprilie 2022.

MF a abordat în discuții mai multe inovații care să reflecte informațiile relevante de gen în cadrul bugetar, însă acestea nu au dus la formarea unui concept de implementare, dar nici activitățile de implementare nu au început.

GRPFM – 5 INFORMAȚII DESPRE PERFORMANȚĂ ÎN PRESTAREA SERVICIILOR DEZAGREGATE ÎN FUNCȚIE DE GEN

Acest indicator vizează măsura în care propunerile bugetare ale executivului sau documentația justificativă și rapoartele anuale sau de sfârșit de an includ informații defalcate pe sexe cu privire la performanța programelor de furnizare de servicii. Indicatorul conține două dimensiuni și aplică metoda M2 (media) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Includerea datelor defalcate pe sexe în sistemele bugetare ale guvernului facilitează discuțiile cu privire la impactul serviciilor asupra bărbaților și femeilor, inclusiv asupra diferitelor subgrupuri ale acestor categorii, precum și asupra egalității de gen; și sprijină factorii de decizie în evaluarea și dezvoltarea unor răspunsuri și politici adecvate, bazate pe dovezi.

Întrebare orientativă: Documentația bugetară publicată a guvernului include informații dezagregate pe sexe despre performanța programelor de furnizare de servicii?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-8. Informația privind performanța programelor de furnizare de servicii, PI-8.1. Planurile de activitate privind furnizarea de servicii, PI-8.2. Performanța realizată la nivelul furnizării de servicii

Domeniul de acoperire: Administrația publică centrală. Serviciile gestionate și finanțate de alte niveluri ale administrației centrale urmează a fi incluse în cazul în care administrația centrală finanțează în mod semnificativ astfel de servicii.

Cadrul de timp: GRPFM 5.1: următorul an fiscal (2021); GRPFM 5,2: ultimul an fiscal încheiat (2020)

Prezentare generală și măsurarea

Promovarea eficienței și eficacității furnizării serviciilor publice constituie un obiectiv de bază al sistemului de management al finanțelor publice. Includerea informațiilor privind performanța în documentația bugetară reprezintă o bună practică internațională. Aceasta consolidează responsabilitatea executivului pentru realizările și rezultatele planificate și obținute ale programelor și serviciilor guvernamentale.

Guvernele au început să includă tot mai des date dezagregate pe sexe în sistemele lor bugetare bazate pe performanță în vederea facilitării discuțiilor cu privire la impactul programelor și serviciilor aferente asupra bărbaților și femeilor, inclusiv asupra diferitor subgrupuri din cadrul acestor categorii, precum și asupra egalității de gen.

De asemenea, datele defalcate în funcție de sex sprijină factorii de decizie în procesul de evaluare și dezvoltare a unor răspunsuri și politici adecvate, bazate pe dovezi.

Furnizarea de servicii se referă la programele sau serviciile care sunt furnizate fie publicului larg, fie unor grupuri de cetățeni vizate în mod specific, folosind, în totalitate sau parțial, resurse guvernamentale. Acestea includ servicii de educație și formare, asistență medicală, sprijin social și comunitar, poliție, construcție și întreținere a drumurilor, sprijin pentru agricultură, apă și canalizare și alte servicii. Sunt excluse serviciile care sunt furnizate pe bază comercială prin intermediul corporațiilor publice, precum și funcțiile de politică, administrație internă și funcțiile pur de reglementare realizate de guvern, deși datele privind performanța pentru aceste activități pot fi captate în scopuri de management intern. De asemenea, sunt excluse servicii ce țin de apărarea și securitatea națională.

Informațiile privind performanța se referă la indicatorii de rezultate și realizări și la rezultatele planificate în raport cu acești indicatori. O realizare reprezintă cantitatea reală de produse sau servicii produse sau livrate de serviciul relevant (program sau funcție). Un rezultat este efectul măsurabil, consecința sau impactul serviciului (sau programului sau funcției) și a rezultatelor sale. Activitățile sunt sarcini sau funcții specifice ale unui serviciu sau program. Informațiile despre performanță aferente dimensiunii de egalitate de gen pot fi incluse în obiectivele, activitățile, realizările și rezultatele programului.

Informațiile privind performanța pot fi incluse în planurile de activitate, care includ documentele bugetare anuale, prezentate ca documente suplimentare sau publicate separat de fiecare minister de resort, și în rapoartele de activitate, prezentate fie în propunerea de buget a executivului, fie într-un raport anual sau alt document public, într-un format și la un nivel (program sau unitate) care este comparabil cu planurile adoptate anterior în cadrul bugetului anual sau pe termen mediu.

Evaluarea

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM-5 Informații defalcate pe sexe cu privire la performanța programelor de furnizare de servicii (M2)		C
GRPFM-5.1 Integrarea dimensiunii de gen în planurile de activitate pentru programele de furnizare de servicii	Mai puțin de 25% din cheltuielile furnizorilor de servicii includ realizări sau rezultate dezagregate pe sexe în programele de buget.	D
GRPFM-5.2 Integrarea dimensiunii de dezagregare pe sexe în performanța programelor de furnizare de servicii	Majoritatea furnizorilor de servicii includ indicatori de rezultate dezagregați în funcție de sex în rapoartele lor anuale publicate privind performanța reală.	B

Șase ministere au fost identificate ca furnizori de servicii publice. Programele bugetare ale ministerelor asociate cu furnizarea de servicii publice au fost incluse în prezenta evaluare în cadrul GRPFM-4, GRPFM-5 și GRPFM-7. Tabelul de mai jos oferă informații despre planurile de activitate sensibile la dimensiunea de gen pentru programele de furnizare de servicii și performanța realizată de ministerele prestatoare de servicii.

Tabelul GRPFM-5 Informația privind performanța dezagregată pe sexe pentru programele de furnizare a serviciilor

Numele ministerului prestator de servicii	% din ministerele prestatoare de servicii	GRPFM-5.1 Integrarea dimensiunii de gen în planurile de activitate pentru programele de furnizare de servicii		GRPFM-5.2 Integrarea dimensiunii de dezagregare pe sexe în performanța programelor de furnizare de servicii	
		Date dezagregate pe sexe privind realizările planificate (D/N)	Date dezagregate pe sexe privind rezultatele planificate (D/N)	Date dezagregate pe sexe privind realizările efective (D/N)	Date dezagregate pe sexe privind rezultatele efective (D/N)
Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale	13,18%	N	N	13.18%	13.18%
Ministerul Educației	17,23%	N	N	N	N
Ministerul Economiei și Infrastructurii	33,71%	N	N	33.71% ¹⁹⁹	N
Ministerul Afacerilor Interne	16,58%	N	N	16.58%	N
Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și	14,98%	14,98%	14,98%	14,98%	14,98%

¹⁹⁹ Exemplu: numărul de noi locuri de muncă create pentru femei prin programe de sprijin financiar și numărul de femei care beneficiază de Programul de abilitare economică a femeilor în regiuni

Mediului					
	4,32%	N	N	N	N
Ministerul Apărării					
Total	100 %	14,98 %	14,98 %	78,45 %	28,17 %

Sursa datelor: Performanța bugetelor pentru anul 2021, rapoartele de activitate pentru anul 2020

Planurile de activitate pentru toate ministerele prestatoare de servicii (de exemplu, în domeniul sănătății, educației) sunt elaborate de ministerele de resort la etapa de planificare și bugetare și constituie baza pentru executarea bugetului. Fiecare minister de resort poartă răspundere pentru informația prezentată. Aceasta are la bază strategiile sectoriale care sunt supuse actualizării în mod regulat. MF transmite estimări financiare de referință în cadrul circulei bugetare către ministerele de resort, care ghidează procesul de elaborare a planurilor de activitate și, ulterior, examinează proiectele de planuri de activitate, însă nu și la nivel de impact de gen. În anii precedenți pandemiei au fost realizate doar mici ajustări ale proiectelor planurilor de activitate; or, în 2020, revizuirile substanțiale au impus necesitatea ajustării măsurilor anti-pandemice. Planurile de activitate ale diferitelor ministere de resort fac parte din documentația bugetară, dar nu există un document consolidat bugetar bazat pe programe. Cerințe privind prezentarea datelor dezagregate pe sexe nu există, cu excepția îndrumărilor pentru unele ministere elaborate de Direcția politici bugetare sectoriale (vedeți GRPFM-3).

Ministerele de resort și MF monitorizează implementarea planului de activitate susținut de un sistem informatic. Ministerele de resort publică rapoarte narrative de activitate pe paginile web ale instituțiilor și le prezintă Ministerului Finanțelor. În cazul în care sunt identificate riscuri de implementare a obiectivelor de performanță, MF discută cu ministerul de resort respectiv. Rapoartele de activitate anuale care includ informații despre performanță rezumă realizările înregistrate, inclusiv comentariile din partea ministerului de resort. Utilizarea lor în pregătirea bugetului este limitată la nivelul datelor prezentate de autorități. Orientările metodologice nu includ informații și îndrumări privind prezentarea, în raportul de activitate, a informațiilor dezagregate pe sexe.

Șase ministere (Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Ministerul Educației și Ministerul Economie. și Infrastructurii) au fost identificate ca fiind furnizori de servicii publice. Programele bugetare ale ministerelor asociate cu furnizarea de servicii publice au fost incluse în prezenta evaluare în cadrul GRPFM-5 și, de asemenea, GRPFM-8. Tabelul GRPFM-5 oferă informații despre planurile de activitate sensibile la dimensiunea de gen privind furnizarea de servicii și performanța realizată de ministerele prestatoare de servicii.

Informațiile dezagregate pe sexe sunt rar întâlnite în rapoartele de executare a bugetului prezentate de furnizorii de servicii publice, atât în termeni de realizări, cât și de rezultate privind performanța planificată. Doar Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului prezintă informații dezagregate pe sexe prin defalcarea beneficiarilor de subvenții în funcție de gen, dar și de vârstă sau tip de activitate și oferă informații despre abilitarea economică și accesul femeilor la servicii. În termeni de cheltuieli, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului însumează mai puțin de 15% din cheltuielile totale ale furnizorilor de servicii, neatingând, astfel, pragul de 25% pentru a fi inclus în categoria „unii”.

În total, 78% din totalul cheltuielilor furnizorilor de servicii specifică indicatori de rezultate dezagregați pe sexe în raportarea performanței reale, și doar 28,17% acoperă indicatori de rezultat. Formatul și calitatea informațiilor din diverse rapoarte variază semnificativ din cauza lipsei unor linii directoare în domeniu. Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului și Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (care reprezintă 28,17% din totalul cheltuielilor furnizorilor de servicii) dețin cele mai cuprinzătoare informații dezagregate pe sexe, prezentând atât realizările, cât și rezultatele performanței efective defalcate în funcție de gen. Raportarea este realizată în raport cu indicatorii definiți în programele bugetare. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (care însumează 13,18% din totalul cheltuielilor furnizorilor de servicii) include indicatori de realizare și de rezultat axați, în special, pe indicatorii de măsurare a realizării obiectivelor conexe pentru femei. Ministerul Economiei și Infrastructurii și Ministerul Afacerilor Interne al Moldovei (care însumează 33,71% și, respectiv, 16,58% din totalul cheltuielilor furnizorilor de servicii) acoperă doar indicatorii de realizare defalcați pe sexe.

Unele strategii și planuri de acțiuni includ informații dezagregate pe sexe, care ar putea informa programele bugetare și rapoartele respective.

GRPFM – 6 URMĂRIREA CHELTUIELILOR BUGETARE PENTRU EGALITATEA DE GEN

Acest indicator măsoară capacitatea guvernului de a urmări cheltuielile pentru realizarea egalității de gen pe parcursul proceselor de formulare, execuție și raportare a bugetului. Indicatorul include o singură dimensiune. Indicatorul recunoaște faptul că capacitatea de a urmări cheltuielile în conformitate cu propunerea de buget este importantă din perspectiva guvernantei și a responsabilității, oferind asigurări că resursele sunt utilizate în scopurile prevăzute.

Întrebare orientativă: Deține guvernul capacitatea de a urmări cheltuielile pentru realizarea egalității de gen?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-4. Clasificarea bugetară

Domeniul de acoperire: administrația publică centrală

Cadrul de timp: ultimul an fiscal încheiat (2020)

Prezentare generală și măsurarea

Integrarea dimensiunii de gen în managementul finanțelor publice are la bază premisa conform căreia cheltuielile publice pot fi utilizate ca instrument pentru realizarea egalității de gen. Pentru a avea un impact semnificativ asupra bărbaților și băieților, femeilor și fetelor și asupra diferitor subgrupuri ale acestor categorii, cheltuielile publice trebuie bugetate și debursate pentru activitățile menite să susțină atingerea acestor impacturi dorite.

Prin urmare, este important ca resursele planificate pentru promovarea egalității de gen să fie efectiv debursate, să existe o modalitate de urmărire a acestor resurse și să nu existe ajustări majore la nivel de alocări neautorizate de legislativ.

Capacitatea de a urmări cheltuielile în conformitate cu propunerea bugetară este importantă din perspectiva guvernantei și a responsabilității, aceasta oferind asigurări privind utilizarea resurselor în conformitate cu scopurile prevăzute. Din perspectiva GRPFM, acest lucru înseamnă că resursele cheltuite au ajuns la grupurile de gen țintite sau subgrupurile vizate de bărbați și femei și au produs beneficii semnificative.

Pentru a înțelege impactul cheltuielilor publice asupra egalității de gen, urmărirea cheltuielilor trebuie axată nu doar pe politicile bugetare care sunt etichetate în mod explicit ca atare (exemplele includ cheltuielile alocate instituției naționale de gen, cum ar fi Ministerului coordonator pe dimensiunea de egalitate între femei și bărbați, sau cheltuielile alocate pentru abordarea violenței bazate pe gen), dar și pe politicile care vizează publicul larg, dar sunt țintite către un anumit gen (de exemplu, un proiect axat pe descentralizare și guvernare locală, care urmărește un obiectiv specific de consolidare a participării femeilor în procesul decizional la nivel local).

Evaluarea

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM-6 Urmărirea cheltuielilor bugetare pentru realizarea egalității de gen (M1)		D
GRPFM-6.1 Urmărirea cheltuielilor bugetare pentru realizarea egalității de gen	Actualul sistem bugetar și de raportare nu a incorporat dimensiunea de gen în planul de conturi și nu identifică cheltuielile aferente rezultatelor de gen; nici articolele de linie de buget sau cheltuielile de program nu sunt cartografiate ex post în raport cu rezultate specifice de gen.	D

Nu există un număr de urmărire separat sau o clasificare a cheltuielilor și veniturilor în planul de conturi pe bază de gen. Clasificarea bugetară și planul de conturi în Republica Moldova sunt alinate și permit urmărirea cheltuielilor pe baza clasificărilor economice, administrative, funcționale și de program și a veniturilor pe baza clasificării veniturilor. Clasificarea bugetară este armonizată cu Manualul de statistici privind finanțele guvernamentale al FMI 2014. La fel ca și în cazul ministerelor selectate, informații privind cheltuielile pentru rezultatele din perspectiva egalității de gen nu sunt colectate.

MF nu a inițiat eforturi de urmărire sau cartografiere a cheltuielilor în raport cu rezultatele din perspectiva egalității de gen, deoarece un astfel de exercițiu implică necesitatea unor modificări masive în cadrul sistemului IT și a acoperirii etapelor de pregătire și executare a bugetului. Cu toate acestea, se prevede incorporarea unui mecanism în contextul unei reforme mai ample a sistemului informatic, în paralel cu desfășurarea unei revizuirii a planurilor de conturi. În scopul consolidării sinergiei, acest efort de reformă ar putea include și urmărirea altor categorii de cheltuieli (cum ar fi cele aferente schimbărilor climatice).

GRPFM-7 RAPORTARE SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN

Acest indicator vizează măsura în care guvernul pregătește și publică rapoarte anuale care includ informații despre cheltuielile pentru realizarea egalității de gen și impactul politicilor bugetare asupra egalității de gen. Indicatorul include o singură dimensiune. Practicile privind producerea de rapoarte anuale sensibile la dimensiunea de gen variază de la o țară la alta.

Întrebare orientativă: Rapoartele anuale privind executarea bugetului publicate de guvern includ informații despre cheltuielile și veniturile aferente egalității de gen?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-9. Accesul public la informația fiscală (elementul de bază 4), PI-29. Rapoartele financiare anuale

Domeniul de acoperire: administrația publică centrală

Cadrul de timp: ultimul an fiscal încheiat (2020)

Prezentare generală și măsurarea

Indiferent de format, rapoartele trebuie să includă informații cu privire la următoarele:

- I. O analiză a rezultatelor din perspectiva egalității de gen. Acest raport urmează să includă o privire de ansamblu asupra progreselor înregistrate în realizarea egalității de gen la nivel general, precum și referitor la sectoarele sau domeniile specifice ale societății, cum ar fi educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă, sărăcia și criminalitatea.
- II. Date privind cheltuielile pentru realizarea egalității de gen. Aceste informații urmează să includă cifre-cheie privind resursele alocate pentru politicile bugetare care vizează egalitatea de gen.
- III. Analiza implementării politicilor bugetare și a impactului acestora asupra egalității de gen. Analiza respectivă urmează să includă o prezentare generală a constatărilor analizelor de impact ex post și să determine măsura în care au fost atinse rezultatele și impactul preconizat al politicilor care vizează categorii specifice de gen sau egalitatea de gen.
- IV. Date dezagregate pe sexe cu privire la ocuparea forței de muncă în structurile bugetare ale administrației publice centrale. Includerea datelor dezagregate pe sexe privind ocuparea forței de muncă permite măsurarea distribuției funcțiilor în cadrul unităților bugetare ale administrației centrale între femei și bărbați, fapt ce constituie un indicator de bază cheie al echității de gen. Datele privind ocuparea forței de muncă dezagregate pe sexe, care sunt defalcate, în continuare, pe tipuri de poziții, includ date dezagregate pe sexe privind funcțiile administrative, tehnice, operaționale, de conducere sau altele, după caz. Acest tip de date facilitează discuțiile privind șansele egale de angajare și considerarea oricăror tipuri de măsuri corective necesare.

Evaluarea

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM-7 Raportarea sensibilă la dimensiunea de gen (M1)		C
GRPFM-7.1 Raportarea sensibilă la dimensiunea de gen	Guvernul Republicii Moldova publică un raport anual cuprinzător cu privire la datele dezagregate pe sexe privind ocuparea forței de muncă în structurile bugetare ale administrației publice centrale. Există un șir de rapoarte care evaluează punerea în aplicare a politicilor bugetare, dar nu și rezultatele, impactul asupra egalității de gen. Raportul privind executarea bugetului nu conține informații relevante de gen, iar Raportul de progres al revizuirii naționale voluntare 2020 acoperă doar un sector al rezultatelor aferente egalității de gen, dar nu și o evaluare generală relevantă.	C

Table GRPFM-7.1 Raportarea sensibilă la dimensiunea de gen

Raportul anual include următoarele informații:				
Raport (rapoarte) pentru anul bugetar	Raport privind rezultatele aferente egalității de gen (D/N)	Date privind cheltuielile pentru realizarea egalității de gen (D/N)	Analiza implementării politicilor bugetare și a impactului acestora asupra egalității de gen (D/N)	Date dezagregate pe sexe cu privire la ocuparea forței de muncă în structurile bugetare ale administrației publice centrale (D/N)
2020	N	N	N	D

Sursa datelor: Planurile corporative ale ministerelor de resort; reprezentanți ai Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Finanțelor, Cancelariei de Stat

Guvernul publică mai multe rapoarte care includ informații specifice de gen. În continuare, rapoartele disponibile au fost atribuite în cadrul celor patru subiecte respective ale indicatorului:

I. Rapoarte care includ o analiză a implementării politicilor bugetare și a impactului acestora asupra egalității de gen:

Raportul de monitorizare a implementării Planului de acțiuni privind Strategia de promovare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2017 – 2021 (în perioada anului 2020) a fost întocmit și publicat în 2021²⁰⁰ de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și vizează, în special, anul 2020. Acest raport monitorizează activitățile definite în Strategie și are la bază datele incluse în rapoartele sectoriale ale ministerelor, altor autorități publice și ONG-uri, și acoperă 55 de activități în sprijinul implementării Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați. Anul 2020 a fost caracterizat de un context sanitar unic (pandemia COVID-19), care a provocat o serie de schimbări și efecte asupra populației, cu impact diferit asupra femeilor și bărbaților. Fiecare activitate a fost analizată în mod separat, clasificată în funcție de nivelul de implementare²⁰¹, și prezentată în recomandări și comentarii.

Guvernul Republicii Moldova, Raportul privind evaluarea intermediară a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020”²⁰² prezintă rezultatele generale ale evaluării și analizei implementării Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020”, principalul document național de planificare strategică. Acesta a fost elaborat de Guvern și adoptat de Parlament în iulie 2012 pentru perioada până la 2020. Raportul analizează strategiile în domeniul educației, drumurilor, finanțelor, afacerilor, energiei, sistemului de pensii, justiției, agriculturii și, inclusiv, informațiile aferente egalității de gen. Realizările sunt descrise, în principal, în mod narativ, cu referire la egalitatea de gen, dar nu prezintă informații cantitative și informații din analizele ex-post.

Evaluare: Rapoartele se axează pe evaluarea implementării activităților definite în documentele strategice. Informațiile cu privire la impactul realizat al politicilor care vizează egalitatea de gen sunt limitate și nu permit analiza impactului de gen în rezultatul implementării strategiei.

²⁰⁰ http://mmpsf.gov.md/sites/default/files/raport_snaefb_2018.doc_1.pdf

²⁰¹ 44 activități au fost clasificate ca fiind „realizate”, 8 activități - „parțial finisate” și 3 activități - „nerealizate”.

²⁰² <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/raport-de-evaluare-intermediara-strategiei-nationale-de-dezvoltare-moldova-2020>

II. Rapoartele de analiză a rezultatelor aferente realizării egalității de gen:

În 2020 Guvernul Republicii Moldova a elaborat și prezentat Raportul de Evaluare Națională Voluntară a Progresului privind implementarea Agendei 2030²⁰³, ce rezumă progresul și provocările în implementarea ODD-urilor. Acest raport sumarizează progresul privind implementarea ODD, inclusiv ODD 5 „Atingerea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor”. Rezultatele pentru atingerea ODD 5 împreună cu alte ODD-uri conexe egalității de gen (ODD 2,3,7,9 și 11) sunt moderate. Capitolul „Populație” prezintă, printre altele, rezultatele privind dimensiunea de gen, inclusiv inechitățile de gen la nivel de funcții de conducere, ponderea femeilor candidate și alese în cadrul alegerilor parlamentare, rata de angajare și angajare a femeilor cu copii, violența în bază de gen. Alte capitole, precum „Pacea” (femei și copii afectați de rata criminalității) și „Prosperitatea” (programe de dezvoltare a afacerilor pentru femei) includ rezultate și provocări de gen. Raportul descrie, de asemenea, diverse discrepanțe de gen, cum ar fi diferența de remunerare între femei și bărbați, femeile afectate de violența în bază de gen, accesul la învățarea continuă și reconcilierea vieții de familie cu cea profesională.

Evaluare: Rapoartul include evaluarea de gen pentru sectoarele principale, cum ar fi sănătatea, educația și violența, piața muncii, dar nu prezintă o imagine de ansamblu asupra progresului înregistrat în atingerea egalității de gen la nivel general și nici nu are legătură cu politicile bugetare.

Scopul Raportului de Evaluare Națională Voluntară privind implementarea Agendei 2030 a fost de a evalua progresul și provocările în atingerea ODD-urilor în Republica Moldova. Prin Raportul respectiv nu s-a urmărit evidențierea în particular unei anumite ținte ODD 5 legat de gen, dar s-a axat pe progresul țării per ansamblul în atingerea celor 17 ODD-uri.

III. Date privind cheltuielile pentru realizarea egalității de gen

Raportul privind executarea bugetului de stat în anul 2020 conține date despre evoluțiile macroeconomice ale economiei naționale în anul 2020, implementarea măsurilor de politică bugetar-fiscală, executarea veniturilor și cheltuielilor la bugetul de stat și implementarea recomandărilor Curții de Conturi.

Evaluare: Nu există date privind cheltuielile pentru realizarea egalității de gen. Secțiunea privind executarea cheltuielilor bugetului ar putea fi extinsă pentru a include informații despre cheltuielile pentru realizarea egalității de gen, care ar necesita un mecanism de urmărire (vedeți GRPFM-7).

IV. Date defalcate pe sexe privind ocuparea forței de muncă în structurile bugetare ale administrației publice centrale:

Cancelaria de Stat, Raportul anual cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public 2020²⁰⁴: Acest raport analizează situația privind punerea în aplicare a prevederilor Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public (Legea nr. 158/2008²⁰⁵) și Hotărârea Guvernului nr. 201/2009²⁰⁶. Raportul rezumă evoluțiile și tendințele în angajarea în serviciului public pentru decizii de management

²⁰³ https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/mesaje_cheie_vnr_28.04.2020.pdf

²⁰⁴ <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport-l158-2020.pdf>

²⁰⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120077&lang=ro

²⁰⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115403&lang=ro

la nivel central și local. Majoritatea datelor privind ocuparea forței de muncă în administrația publică centrală prezentate în raport sunt date dezagregate pe sexe, cum ar fi numărul de funcționari publici, tipul de activitate, gradul de calificare, categoria de vârstă, educația și reprezentarea femeilor în funcțiile de conducere publice de conducere de nivel superior. Analiza s-a concentrat pe datele prezentate de autoritățile publice de la toate nivelurile care au răspuns solicitării Cancelariei de Stat²⁰⁷. Aceste informații permit o măsurare a modului în care locurile de muncă în cadrul structurilor bugetare ale administrației publice centrale sunt distribuite între femei și bărbați. Există, de asemenea, măsuri propuse pentru îmbunătățirea echilibrului de gen în administrația publică, cum ar fi, de exemplu, luarea în considerare a diferențelor de gen în formularea politicilor publice; sensibilizarea factorilor de decizie asupra dimensiunii de gen, promovarea femeilor în funcții de conducere superioare și funcții de demnitate publică, precum și funcții publice cu statut special.

În plus, Biroul Național de Statistică publică pe pagina sa web date privind câștigul mediu lunar și mediile salariaților în funcție de sector (public/privat), urban/rural, categorie de vârstă, tip de activitate, studii, nivel de calificare dezagregate pe sexe.²⁰⁸ De asemenea, autoritatea publică pe pagina web a acesteia „Portretul statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova”¹⁹⁰, precum și gestionează pagina web: genderpulse.md¹⁹¹.

Evaluare: Raportul oferă date cuprinzătoare, dezagregate pe sexe, care sunt destinate și utilizate pentru luarea deciziilor. Din cauza lacunelor de date, raportul pentru 2020 nu a fost încă publicat.

V. Raportarea privind domeniile specifice:

Conținutul următoarelor rapoarte includ un șir de rapoarte non-periodice, care sunt publicate pentru anumite subiecte.

- Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare²⁰⁹ (CPD), INDEXUL EGALITĂȚII DE GEN 2020²¹⁰, Care este nivelul de egalitate dintre femei și bărbați în Moldova?: Indicele egalității de gen 2020 măsoară nivelul de egalitate dintre femei și bărbați în 6 domenii cheie (piața muncii, politică, educație, acces la resurse, percepții și stereotipuri, sănătate). Acesta este calculat pe baza a 31 de indicatori de impact, grupați în aceste șase categorii relevante și, astfel, conține o analiză de actualitate a rezultatelor egalității de gen. Valorile indicelui de egalitate de gen indică creșteri ușoare, dar constante. Astfel, pentru anul 2020, nivelul mediu de egalitate dintre femei și bărbați pentru domeniile strategice evaluate a înregistrat 60 de puncte (max. 100 de puncte), punctajul dat fiind mai înalt decât cel din anul precedent.
- Comisia Electorală Centrală din Republica Moldova²¹¹, Analiza de gen a alegerilor parlamentare din 2019: Acest raport conține o analiză de actualitate a rezultatelor egalității de gen, deoarece

²⁰⁷ Astfel, ca urmare a generării informației, datele solicitate au fost transmise de 97 autorități publice centrale din 102, care reprezintă 95%. Dintre autoritățile publice locale, 39 au prezentat date din 32 autorități locale de nivel II și sau 91%, care au fost de asemenea responsabile pentru datele autorităților publice locale de nivel I.

²⁰⁸ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7003>

²⁰⁹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7319>

²¹⁰ Indexul Egalității de Gen 2020 este realizat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare în cadrul proiectului “Inițiativa Comună pentru Oportunități Egale”. Proiectul este implementat de Fundația Est-Europeană în cooperare cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare și Suedia

²¹¹ Raportul a fost realizat de Comisia Electorală Centrală a Moldovei, cu sprijinul proiectului “Consolidarea democrației prin alegeri incluzive și transparente, implementat de PNUD cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare

include informații despre managementul electoral, instruirea subiecților electorali, observarea alegerilor, concurenții electorali și participarea la alegeri, datele respective fiind defalcate pe sexe, precum și profilul de gen al Parlamentului. La alegerile din 2021 au participat 53,48% femei și 46,52% bărbați. În Parlament 61 funcții de deputat în parlament sunt deținute de bărbați și 40 – de femei.

GRPFM – 8 EVALUAREA IMPACTULUI DE GEN AL PRESTĂRII SERVICIILOR

Acest indicator vizează măsura în care analizele independente a eficienței și eficacității serviciilor publice includ evaluarea impactului de gen. Indicatorul include o singură dimensiune. Indicatorul recunoaște faptul că evaluările ex post ale impactului serviciilor publice asupra perspectivei de gen și a egalității de gen oferă un feedback important privind proiectarea inițială a serviciilor, precum și orice alte consecințe nedorite în contextul furnizării de servicii pentru bărbați și femei, precum și pentru diferitele categorii ale acestor subgrupuri.

Întrebare orientativă: include guvernul o evaluare a impactului asupra egalității de gen în cadrul analizei eficienței și eficacității furnizării serviciilor?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: *PI-8. Informații privind performanța în furnizarea serviciilor, PI-8.4. Evaluarea performanței în furnizarea de servicii*

Domeniul de acoperire: *administrația publică centrală*

Cadrul de timp: *ultimii trei ani fiscali încheiați (2018-2020)*

Prezentare generală și măsurarea

Este important ca bărbații și femeile din diferite poziții socioeconomice să beneficieze de acces echitabil la întreaga gamă de servicii publice furnizate de guvern și ca astfel de servicii să răspundă nevoilor specifice de gen.

Analizele impactului serviciilor publice asupra dimensiunii de gen și a egalității de gen oferă un feedback important privind proiectarea inițială a serviciilor, precum și orice alte consecințe nedorite în contextul furnizării de servicii pentru bărbați și femei, precum și pentru diferitele categorii ale acestor subgrupuri. Astfel de analize pot include, dar fără să se limiteze la acestea, evaluarea, estimarea și analiza programului; auditul de performanță; analize ale cheltuielilor publice; și analizele de impact ex post. În unele cazuri, poate fi desfășurată și o analiză separată a integrării dimensiunii de gen, deși este dezirabil ca analiza impactului de gen să fie inclusă în procesele obișnuite de analiză și evaluare.

Evaluarea ex post a impactului, care include impactul egalității de gen, poate fi desfășurată la finalizarea unui program sau a unui serviciu sau în timpul implementării acestuia în vederea obținerii unui feedback aferent și utilizării rezultatelor obținute în scopul dezvoltării sau re-proiectării programului sau serviciului.

Rapoartele de analiză ex post a impactului, care includ un element de impact al egalității de gen, au la bază date dezagregate pe sexe, fapt ce permite măsurarea realizărilor și rezultatelor pe termen lung pentru bărbați și femei. Ele furnizează informații cu privire la eficiența programelor sau serviciilor din perspectiva

Internațională (USAID), al Ambasadei Marii Britanii la Chișinău prin Fondul de Bună Guvernare și al Ambasadei Țărilor de Jos prin programul Matra.

asigurării egalității și accesului echitabil; eficiența utilizării mijloacelor și resurselor în scopul realizării de beneficii consolidate pentru femei și bărbați; echitatea alocării și obținerii costurilor și beneficiilor. Ele oferă, de asemenea, informații despre efectivitatea programelor sau serviciilor prin oferirea de informații cu privire la efectivitatea programelor sau serviciilor în atingerea egalității de gen și contribuția lor în obținerea realizărilor și rezultatelor planificate, precum și a beneficiilor pentru un anumit grup țintă de gen, în conformitate cu așteptările planificate.

Includerea analizei impactului egalității de gen ca parte a evaluărilor ex post permite, de asemenea, evaluatorilor să analizeze atât impactul așteptat, cât și cel neașteptat al programelor sau serviciilor asupra politicilor, proceselor și programelor mai largi care urmăresc consolidarea egalității de gen și a drepturilor femeilor. Această analiză poate include, de exemplu, considerarea impactului programelor sau serviciilor realizat prin creșterea numărului de femei care obțin profesii STEM, creșterea numărului de femei care înființează afaceri în tehnologia informației, reducerea numărului de cazuri de violență bazată pe gen sau creșterea numărul bărbaților care iau concediu de paternitate pentru îngrijirea copiilor.

Analiza ex post, care include analiza impactului egalității de gen, face parte din domeniul acestei întrebării în măsura în care acoperă toate sau unele aspecte aferente furnizării de servicii sau vizează dimensiuni interfuncționale și încorporează funcții de furnizare a serviciilor.

Evaluare

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM-8 Analiza impactului de gen în furnizarea serviciilor (M1)		C
GRPFM-8.1 Analiza impactului de gen în furnizarea serviciilor	Guvernul nu a instituit un mecanism pentru analiza independentă a impactului de gen, cu toate acestea, Curtea de Conturi include o analiză a impactului de gen în auditurile de performanță. Au fost realizate o serie de audituri, or, profunzimea analizei variază.	C

Guvernul nu a instituit un mecanism pentru analiza independentă a impactului de gen, or, ocazional, astfel de analize independente sunt desfășurate de organizații internaționale. De exemplu, studiul „Bunăstarea și siguranța femeilor” al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Acesta analizează, în special, provocările și eficacitatea măsurilor de combatere a violenței împotriva femeilor în Moldova, aspectul dat fiind plasat la nivel de problemă de preocupare majoră. Pe baza acestui studiu, OSCE oferă recomandări, privind abordarea violenței împotriva femeilor pentru guvern și mai multe ministere (de exemplu, Ministerul justiției, Ministerul de interne, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Ministerul educației, culturii și cercetării).

Rapoartele de activitate și alte rapoarte ale guvernului includ informații de gen (a se vedea GRPFM-7), cu toate acestea, majoritatea rapoartelor nu includ analize ex post ale unei anumite politici sau program sau politici aferente unui sector. Excepție fac politicile și/sau programele Guvernului în care egalitatea de gen este stabilită ca fiind obiectivul principal, cum ar fi rapoartele de analiză a domeniilor vizate (susținute de partenerii de dezvoltare) și de monitorizare privind implementarea planului de acțiuni privind strategia de asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2017 – 2021; prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice pentru anii 2017-

2022; și Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile în domeniul păcii și securității.

Aceste rapoarte au la bază rapoarte sectoriale elaborate de ministere, alte autorități publice și ONG-uri și includ informații privind realizarea activităților conexe menite să sprijine implementarea rezultatelor Strategiei în vederea asigurării egalității dintre femei și bărbați în fiecare domeniu specific. Activitățile au fost evaluate separat, în funcție de nivelul de implementare (realizat, finalizat parțial, nerealizat). Activitățile nu au fost evaluate în termeni de eficacitate, eficiență și impact de gen, accentul fiind pus pe nivelul de implementare și rapoartele de evaluare includ recomandări.

Analiza cheltuielilor a fost pilotată și implementată de Ministerul Finanțelor începând din 2018; cu toate acestea, analiza respectivă nu include o analiză a impactului de gen în furnizarea de servicii și nici o analiză din perspectiva egalității de gen a măsurilor propuse.

Curtea de Conturi efectuează audituri de performanță și încorporează perspectiva de gen în situațiile în care Curtea de Conturi atestă existența unei discrepanțe de gen sau dimensiunea de gen este relevantă în contextul executării bugetului sau în rapoartele de activitate. Manualul metodologic pentru auditul performanței elaborat de al Curtea de Conturi descrie procedura aplicabilă pentru auditul performanței, dar nu include îndrumări cu privire la modul de realizare a unei analize de gen și nici la modul de includere a perspectivei de gen în auditurile de performanță existente. Acest manual este în curs de revizuire și Curtea de Conturi intenționează să includă perspectiva de gen pentru a o institui în vigoare în 2023. Toate rapoartele de audit sunt prezentate legislativului și sunt publicate.

Conform unei analize a rapoartelor de audit, aproximativ 10 rapoarte de audit al performanței care analizează aspectele de eficiență și eficacitate includ și analiza de gen. În termeni generali, auditul performanței vizează un program sau subprogram care nu este substanțial pentru bugetul general al ministerelor. Rapoartele de audit se bazează, în mare măsură, pe datele de performanță aferente executării bugetului, iar calitatea analizei de gen este puternic corelată cu calitatea informațiilor privind performanța. Auditurile de performanță din cadrul Ministerului Sănătății, de exemplu, au evaluat furnizarea serviciilor de sănătate prestate pentru diferite categorii de pacienți (pe vârstă, venit, sex) sau nivelul de acoperire a femeilor în programul pentru Diabet, Hepatită și Tuberculoză. Unele audituri limitează analiza la nivelul dezagregării beneficiarilor sau reprezentării femeilor în cadrele de personal sau consilii, altele oferă recomandări privind egalitatea de gen.

În plus, au fost realizate mai multe studii generale, au fost întocmite note analitice și au fost propuse măsuri relevante, inclusiv cu privire la dimensiunea de gen în contextul pandemiei COVID-19 pentru diverse domenii de viață, precum și diferite grupuri de populație din Moldova, care acoperă o gamă largă de subiecte, dar care includ mai puține informații privind eficiența și eficacitatea programelor sau serviciilor oferite. O descriere a trei studii din cele sus-menționate este prezentată mai jos:

- Studiul „Evaluarea impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen”²¹² a fost realizat de Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și UN Women în parteneriat cu Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD). Studiul descrie impactul pandemiei COVID-19 asupra diferitor domenii (îngrijire, bunăstare, tranziție a muncii, vulnerabilitate financiară) și oferă recomandări

²¹² <https://moldova.unwomen.org/en/biblioteca-digitala/publicatii/2020/09/gender-assessment-on-covid-19>

generale, cum ar fi: dezvoltarea de strategii de atenuare a efectelor pandemiei COVID-19 asupra femeilor și bărbaților; includerea femeilor în procesul decizional și de elaborare a politicilor; extinderea volumului de resurse către instituțiile de îngrijire a copiilor; și monitorizarea efectelor crizei pandemiei.

- Guvernul, împreună cu PNUD (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare) și UNFPA (Fondul Națiunilor Unite pentru Populație), a publicat studiul „Evaluarea impactului social și economic al pandemiei COVID-19 asupra grupurilor vulnerabile și sectoarelor economice din Republica Moldova”²¹³. Studiul descrie impactul socio-economic al crizei pandemice COVID-19 asupra grupurilor vulnerabile selectate, cum ar fi copiii și tinerii, gospodăriile sărace, femeile vulnerabile, migranții care se întorc și persoanele în vârstă și oferă un șir de recomandări de politici generale care abordează problemele grupurilor selectate.
- Studiul „Efectele crizei cauzate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova”²¹⁴ a fost publicat de Centrul Național al Romilor, în parteneriat cu UN Women. Studiul evidențiază impactul pandemiei asupra populației de etnie romă, abordând așa subiecte ca rolurile de gen, bunăstarea, participarea forței de muncă și veniturile.

Un proiect de ghid metodologic pentru evaluarea politicilor publice include și evaluarea impactului de gen pentru evaluările ex-post.

GRPFM–9 CONTROLUL LEGISLATIV AL IMPACTULUI DE GEN AL BUGETULUI

Acest indicator vizează măsura în care controlul legislativului asupra bugetului și activității de audit include evaluarea politicilor publice sub aspectul egalității de gen în scopul asigurării alocării de resurse financiare suficiente. Indicatorul conține două dimensiuni (subindicatori) și utilizează metoda M2 (media) pentru agregarea scorurilor dimensiunilor. Indicatorul recunoaște faptul că includerea impactului de gen în controlul legislativ al propunerilor de buget promovează participarea bărbaților și femeilor în procesul de elaborare a politicilor și asigură că vocile lor sunt auzite, iar prioritățile lor sunt reflectate în programele și serviciile publice.

Întrebare orientativă: Controlul legislativ asupra bugetului și activității de audit include cerința privind analiza impactului bugetului asupra egalității de gen?

Indicatorul / dimensiunea CPRF aferente: PI-18. Controlul legislativ asupra bugetului, PI-31. Controlul legislativ asupra rapoartelor de audit

Domeniul de acoperire: administrația publică centrală

Cadru de timp: GRPFM 9.1: ultimul an fiscal încheiat (2020); GRPFM 9.2: ultimii trei ani fiscali încheiați (2018-2020)

Prezentare generală și măsurarea

²¹³ https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/inclusive_growth/social-and-economic-impact-assessment-of-covid-19-in-the-republi.html

²¹⁴ <https://www2.unwomen.org/->

[/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/roma%20population.pdf?la=ro&vs=1436](https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/roma%20population.pdf?la=ro&vs=1436)

În majoritatea țărilor, legislativul atribuie guvernului competențele de executare a cheltuielilor prin adoptarea legii bugetare anuale.

Controlul bugetului legislativ poate include aranjamente organizaționale interne care să impună comisiile parlamentare pentru buget sau comitetele specializate în domeniul politicii egalității de gen, care pot fi dedicate în totalitate aspectului vizat sau pot deține portofoliu combinat, să prezinte o analiză a impactului politicilor bugetare propuse asupra perspectivei de gen.

Controlul legislativ asupra bugetului poate include, de asemenea, audieri publice, precum și prezentări ale grupurilor de promovare a perspectivei de gen, efectuate la cererea legislativului sau a comisiei legislative, în scopul oferirii de sprijin tehnic sau cerințe pentru analiza impactului de gen al politicilor bugetare.

Includerea impactului de gen în domeniul de control legislativ al propunerilor de buget promovează participarea bărbaților și femeilor la procesul de elaborare a politicilor și asigură că vocile acestora sunt auzite, iar prioritățile lor sunt reflectate în programele și serviciile guvernamentale.

Legislativul deține o poziție cheie în exercitarea controlului nu numai asupra bugetului, ci și asupra executării bugetului pe care l-a aprobat.

În mod obișnuit, funcția respectivă este realizată prin implicarea unui comitet sau comisie legislativă, care are drept sarcină examinarea rapoartelor de audit extern și chestionarea părților responsabile cu privire la constatările incluse în rapoarte. Acest indicator acoperă toate tipurile de audit (în timp ce PI-31 Controlul legislativ al rapoartelor de audit se axează doar pe auditurile financiare). Pentru o definiție a auditurilor de gen, vă rugăm să consultați Ghidul privind analiza din GRPFM-8 Evaluarea impactului de gen în furnizarea de servicii.

Furnizarea de servicii, în contextul acestei întrebări, vizează programele sau serviciile furnizate fie publicului larg, fie unor grupuri de cetățeni vizate în mod specific, cu folosirea, în totalitate sau parțial, a resurselor guvernamentale. Acestea includ domeniile de educație și formare, asistență medicală, sprijin social și comunitar, poliție, construcție și întreținere a drumurilor, sprijin pentru agricultură, apă și canalizare și alte servicii. Sunt excluse serviciile furnizate pe bază comercială prin intermediul corporațiilor publice, precum și funcțiile de politică, administrare internă și funcțiile pur de reglementare realizate de guvern, deși datele de performanță cu privire la aceste activități pot fi capturate în scopuri de management intern. De asemenea, sunt excluse domeniile de apărare și securitate națională.

În mod similar, ca și în cazul indicatorului CPRF PI-9, accesul public este definit ca disponibilitate fără restricții, într-un interval de timp rezonabil, fără cerință de înregistrare și prestat gratuit.

Evaluare

INDICATORI / DIMENSIUNI	EVALUAREA PERFORMANȚEI	[AN] SCOR
GRPFM-9 Controlul legislativ asupra impactului de gen al bugetului (M2)		D
GRPFM-9.1 Integrarea dimensiunii de gen în controlul legislativ al bugetului	Impactul de gen al politicilor fiscale ale guvernului sau al programelor de furnizare a serviciilor bugetare nu reprezintă o problemă separată pe ordinea de zi, nu a fost examinat în mod specific în cadrul dezbaterilor bugetare și nu a fost abordat în cadrul sesiunilor plenare în mod structurat.	D

GRPFM–9.2 Integrarea dimensiunii de gen în controlul legislativ al rapoartelor de audit	Dezbaterile privind rapoartele de audit nu includ o analiză specifică a impactului din perspectiva egalității de gen.	D
--	---	---

GRPFM–9.1 Integrarea dimensiunii de gen în controlul legislativ al bugetului

În Republica Moldova, controlul legislativ al anului fiscal 2020 a cuprins politica fiscală și cifrele agregate pentru anul următor, calculele detaliate privind cheltuielile și veniturile și indicatorii macroeconomici elaborați de Ministerul Finanțelor pe baza documentației bugetare prezentate de guvern. Or, Impactul de gen al politicilor fiscale ale guvernului sau al programelor de furnizare a serviciilor bugetare nu reprezintă o problemă separată pe ordinea de zi, nu a fost examinat în mod specific în cadrul dezbaterilor bugetare și nu a fost abordat în cadrul sesiunilor plenare în mod structurat. În consecință, nici la etapa executării bugetului, aspectele de gen nu au fost discutate în cadrul ședințelor comisiilor respective ale parlamentului. Membrii Comisiei pentru Economie, Finanțe și Buget raportează existența consensului privind considerarea aspectului egalității de gen drept subiect prioritar în cadrul viitoarelor dezbateri bugetare; or, planuri concrete relevante încă nu există.

Aranjamentele organizatorice interne privind desfășurarea controlului privind perspectiva de gen, cum ar fi instituirea unor comisii legislative specifice, asistența tehnică, integrarea consultanței de specialitate a grupurilor de promovare a perspectivei de gen, procedurile de negociere sau consultările publice pentru realizarea controlului privind perspectiva de gen nu sunt instituționalizate în procedurile și reglementările parlamentare. Comisia pentru Economie, Finanțe și Buget invită experți la ședințele Comisiei, or, egalitatea de gen nu reprezintă o problemă de bază.

Inițiativa „Caucusul Femeilor în Parlament” are ca scop împuternicirea femeilor deputate în parlament. A fost elaborat un Plan de acțiune al grupului pentru perioada 2021 - 2023 și au fost desfășurate un șir de activități inițiale, cum ar fi schimburi între membri ai parlamentului și politicieni locali, întâlniri cu delegații internaționale și ateliere, or, activitățile nu au rezultat, până acum, în acțiuni concrete de schimbări structurale în dezbaterile parlamentare în materie de gen. Acest proiect va continua.

GRPFM–9.2 Integrarea dimensiunii de gen în controlul rapoartelor de audit

În Republica Moldova, rapoartele de audit constituie subiect de analiză al Comisiei parlamentare pentru Control Financiar în cadrul audierilor publice cu participarea ministerului respectiv. Membrii Comisiei și ai Curții de Conturi confirmă existența unor relații bune de colaborare cu Curtea de Conturi și lipsa dezacordului privind constatările și recomandările înaintate. Ședințele sunt raportate în mod rezumat într-un raport al Comisiei, care include recomandări din raportul de audit și solicită rapoarte de urmărire din partea guvernului. Cu toate acestea, nu există o analiză specifică a impactului asupra egalității de gen. Aspectele de gen sunt discutate doar dacă rapoartele de audit includ aspecte de gen care au fost abordate în auditurile efectuate în perioada 2018-2020.

GRPFM Anexa 1: Rezumatul indicatorilor

CPRF GRPFM INDICATOR		METODA DE PUNCTAJ	PUNCTAJUL DIMENSIUNII		PUNCTAJ GENERAL
			1	2	
GRPFM-1	Analiza Impactului de Gen pentru propunerile de politică bugetară	M1	D	D	D
GRPFM -2	Integrarea dimensiunii de gen în managementul investițiilor publice	M1	C		C
GRPFM -3	Integrarea dimensiunii de gen în circulara bugetară	M1	D		D
GRPFM -4	Integrarea dimensiunii de gen în documentația aferentă propunerilor de buget	M1	D		D
GRPFM -5	Informația privind performanța dezagregată pe sexe	M2	D	B	C
GRPFM -6	Urmărirea cheltuielilor bugetare pentru realizarea egalității de gen	M1	D		D
GRPFM -7	Integrarea dimensiunii de gen în raportare	M1	C		C
GRPFM -8	Analiza impactului de gen în furnizarea serviciilor	M1	C		C
GRPFM -9	Integrarea dimensiunii de gen în controlul legislativ al bugetului	M2	D		D

INDICATORUL GRPFM CPRF		Punctajul	Descrierea cerințelor realizate
GRPFM-1	Analiza Impactului de Gen pentru propunerile de politică bugetară	D	1.1 Analiza impactului de gen pentru noile politici propuse privind egalitatea de gen nu constituie o cerință, analiza fiind realizată doar în cazul în care o astfel de exercițiu este realizat sau solicitat de un partener de dezvoltare. Un proiect de ghid metodologic pentru evaluarea politicilor publice care include evaluarea impactului de gen pentru evaluările ex-ante este în așteptarea aprobării. 1.2 Guvernul Moldovei nu efectuează nicio analiză a impactului noilor politici de venituri propuse asupra egalității de gen.
GRPFM -2	Integrarea dimensiunii de gen în managementul investițiilor publice	C	Procedura existentă privind dezvoltarea proiectelor de investiții publice nu stabilește în mod specific necesitatea evaluării impactului de gen și exclude proiectele finanțate de donatori din domeniul de aplicare al orientărilor naționale. Or, unele propuneri de proiecte finanțate de donatori includ evaluarea impactului de gen, care este realizată conform cerințelor donatorilor, dar acestea nu sunt publicate.
GRPFM -3	Integrarea dimensiunii de gen în circulara bugetară	D	Nici orientările metodologice, nici circulare bugetare ale unitățile ministerelor de resort nu oferă date cu privire la impactul politicilor bugetare asupra egalității de gen care să fie prezentate în cadrul următoarelor informații: i) programele existente de furnizare a serviciilor; ii) propunerile noi privind cheltuielile; iii) reducerea propusă a cheltuielilor; sau iv) includerea datelor dezagregate pe sexe cu privire la realizările și rezultatele planificate ale programelor de furnizare a serviciilor.
GRPFM -4	Integrarea dimensiunii de gen în documentația aferentă propunerilor de buget	D	Documentația bugetară nu include o prezentare generală a priorităților politicii guvernamentale privind îmbunătățirea egalității de gen, detalii despre măsurile bugetare care vizează consolidarea egalității de gen și analiza impactului politicilor bugetare asupra egalității de gen.
GRPFM -5	Informația privind performanța dezagregată pe sexe	C	5.1 Mai puțin de 25% din cheltuielile furnizorilor de servicii sunt raportate, în bugetele de program, sub aspect de realizări sau rezultate dezagregate pe gen. 5.2 Majoritatea furnizorilor de servicii includ indicatori de realizare dezagregați în funcție de gen în rapoartele lor de activitate anuale.
GRPFM -6	Urmărirea cheltuielilor bugetare pentru realizarea egalității de gen	D	Actualul sistem bugetar și de raportare nu încorporează dimensiunea de gen în planul de conturi și nu identifică cheltuielile legate de rezultatele de gen, și nici liniile de buget sau cheltuielile de program nu sunt puse în corespondență cu rezultate specifice de gen.
GRPFM -7	Integrarea dimensiunii de gen în raportare	C	Guvernul Republicii Moldova publică un raport anual cuprinzător cu privire la datele dezagregate pe sexe pentru ocuparea forței de muncă în unitățile bugetare ale administrației centrale. Mai multe rapoarte evaluează punerea în aplicare a politicilor bugetare, dar nu și rezultatele, impactul asupra egalității de gen. Raportul privind executarea bugetului nu conține informații relevante de gen, iar Raportul de progres al revizuirii naționale voluntare 2020 acoperă doar un sector al rezultatelor din perspectiva egalității de gen, dar nu și o analiză generală.
GRPFM -8	Analiza	C	Guvernul nu a instituit un mecanism pentru analiza independentă a

	impactului de gen în furnizarea serviciilor		impactului de gen, or, Curtea de Conturi include analiza impactului de gen în auditurile lor de performanță. Au fost realizate unele audituri aferente, dar nivelul de detaliere a analizei diferă de la un raport la altul.
GRPFM -9	Integrarea dimensiunii de gen în controlul legislativ al bugetului	D	Impactul de gen al politicilor fiscale ale guvernului sau al programelor de prestare a serviciilor bugetare nu reprezintă un subiect separat pe ordinea de zi, nu a fost analizat în mod specific în cadrul dezbaterilor bugetare și nu a fost abordat în cadrul sesiunilor plenare în mod structurat. Dezbaterile pe marginea rapoartelor de audit nu includ o analiză specifică a impactului asupra egalității de gen.

GRPFM Anexa 2: Surse de informații

Lista surselor de informații utilizate pentru extragerea dovezilor pentru determinarea scorului fiecărui indicator

Indicatori	Dovezi
GRPFM–1 Analiza impactului de gen al propunerilor de politici bugetare	Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului (Anexă la ordinul ministrului finanțelor nr. 209 din 24.12.2015). Documentația bugetului de stat 2020
GRPFM–2 Managementul investițiilor publice sensibil la dimensiunea de gen	Documente de evaluare a proiectelor respective de investiții de către partenerii internaționali de dezvoltare Ordinul MF nr. 185 din 3 noiembrie 2015 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind managementul proiectelor de investiții capitale
GRPFM-3 Circulara bugetară sensibilă la dimensiunea de gen	Setul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului (Anexă la ordinul ministrului finanțelor nr. 209 din 24.12.2015), Circulara bugetară 2021
GRPFM – 4 Documentație privind propunerea de buget sensibilă la dimensiunea de gen	Propunerea de buget 2021
GRPFM – 5 Informații despre performanță în prestarea serviciilor dezagregate în funcție de gen	Propunerea de buget 2021 Raportul privind executarea bugetară 2020 și rapoartele de performanță
GRPFM – 6 Urmărirea cheltuielilor bugetare pentru egalitatea de gen	Rapoartele privind executarea bugetului de stat 2020
GRPFM–7 Raportare sensibilă la dimensiunea de gen	<ul style="list-style-type: none"> - Raportul privind executarea bugetului de stat în 2020; - Raport de monitorizare a realizării planului de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021: http://mmpsf.gov.md/sites/default/files/raport_snaefb_2018.doc_1.pdf; - Raportul Guvernului de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare MOLDOVA 2020: https://cancelaria.gov.md/ro/apc/raport-de-evaluare-intermediara-strategiei-nationale-de-dezvoltare-moldova-2020 - Raportul anual al Cancelariei de Stat privind funcția publică și statutul funcționarului public 2020; - Pagina web a Biroului Național de Statistică: https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7003 - INDEXUL EGALITĂȚII DE GEN 2020: Care este nivelul de egalitate dintre femei și bărbați în Moldova? - Comisia Electorală Centrală a Moldovei, Alegeri Parlamentare 2019, Perspectivă de gen

<p>GRPFM – 8 Evaluarea impactului de gen al prestării serviciilor</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rapoarte de audit al performanței CCRM; - Studiul privind bunăstarea și siguranța femeilor de către Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE): https://www.osce.org/secretariat/445501 - Studiu „Evaluarea impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen”: https://moldova.unwomen.org/en/biblioteca-digitala/publicatii/2020/09/gender-assessment-on-covid-19 - Studiu ”O evaluare globală și cuprinzătoare a impactului socio-economic al pandemiei de COVID-19 asupra grupurilor și sectoarelor vulnerabile din Republica Moldova”: https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/inclusive_growth/social-and-economic-impact-assessment-of-covid-19-in-the-republi.html - Studiu “Efectele crizei provocate de pandemia Covid-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova”: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/roma%20population.pdf?la=ro&vs=1436
<p>GRPFM–9 Controlul legislativ al impactului de gen al bugetului</p>	<p>Documentația bugetului de stat pentru AF 2020 Rapoartele de audit ale Curții de Conturi Hotărârile Comisiei Parlamentare 2020 (pentru Economie, Finanțe și Buget și Comisia Parlamentară de Control al Finanțelor Publice) - Calendarul Parlamentului pentru audierea rapoartelor CCRM (https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=R1qJCbH%2bZ4%3d&tabid=84&mid=486&language=ro-RO; https://www.parlament.md/StructuraParlamentului/Comisiipermanente/tabid/84/CommissionId/48/language/ro-RO/Default.aspx)</p>

